

GOVERNMENT OF INDIA

ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 18916

CALL No. 891-551

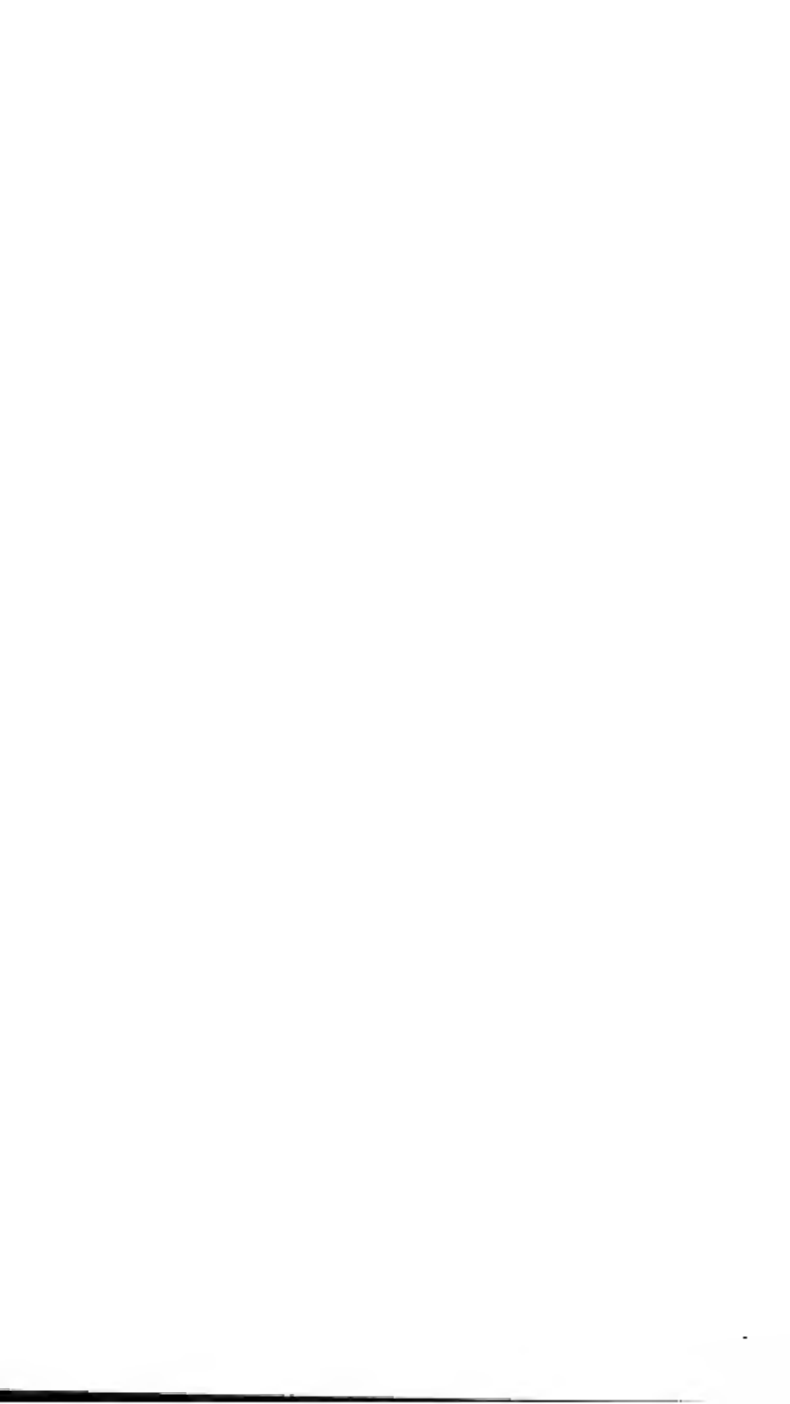
Arb

A. 79.

BRITISH INSTITUTE OF PERSIAN STUDIES
TEXTS AND MONOGRAPHS: I

HUMĀY-NĀMA

BRITISH INSTITUTE OF PERSIAN STUDIES
TEXTS AND MONOGRAPHS: I

HUMĀY-NĀMA

18916

Edited with an Introduction

by

A. J. ARBERRY

Calligraphy by

SHARAF AL-DĪN KHURĀSĀNĪ

'SHARAF'

891.551

Arb

LUZAC & COMPANY, LTD.
46 Great Russell Street, London, W.C.1

1963

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. 18916.....

Date .. 2.. 12.. 63.....

Call No. 32.551..... *Arb*

Printed in Great Britain by
Lowe and Brydone (Printers) Ltd.,
London, N.W.10

PREFACE

THE text here published has been edited from a manuscript, apparently unique, in the possession of Sir Chester Beatty, who purchased it by auction at London in 1938. It is No. 301 of his great collection of manuscripts now housed in the Chester Beatty Library in Dublin.

DESCRIPTION OF MANUSCRIPT

The manuscript comprises 126 folios of fairly thick, firm and well-preserved paper, measuring 31.6 x 23.8 cm. The text is contained in folios 2v to 123v, the remaining pages being covered with unrelated scraps of poetry. The writing is a fine old scholar's *naskh*, very clear and remarkably free of errors. Folio 2 is slightly later than the general body of the manuscript, and folios 63 and 70 are about a century later still.

The copy is undated and unsigned, but on palaeographical grounds it may be assigned to the end of the 6/12th century, folio 2 being supplied, to fill a lost, or more likely to replace a torn, opening, not much later than A.D. 1300. This latter dating is certain, because a *wagf* notice inscribed on the margin of folio 2v is dated Ramadān 712 = January 1313. The handwriting of folio 2 is closely similar to that of the main body, but differs in that post-vocalic *dāl* is written *dāl* and not *dhāl*—a change in practice which took place during the 13th century. The script of folios 63 and 70 is a typical cursive hand of the late 14th century.

The main body of the text exhibits a consistent use of post-vocalic *dhāl*; *pā* is rarely distinguished from *bā*, *chēm* is written as *jīm*, and *qāf* as *kāf*; *ج* and *ک* are given for the later forms *چ* and *ک* (the latter form appears on folio 2v); the *hamza* of *idāfa* is written between the two words so joined, whilst *hamza* is not written in certain forms of certain verbs (e.g. *فرمای* for later *فرمائی*). The scribe has from time to time employed ligatures, such as *کهستم* for *که هستم*.

Instead of the usual *basmala*, the work is introduced by the formula

بنام ایزد دانا نوانا بخشایند بخشایند

This is written anachronistically in old Kufic style, presumably in imitation of the lost opening folio. Both wording and calligraphy of this eccentric introductory formula strongly resemble those of the famous Vienna manuscript of the *Kitāb al-Abniya* of Abū Manṣūr Muwaffaq (edited by F. R. Seligmann, Vienna, 1859), dated 447/1005-6 and in the handwriting of the poet 'Alī ibn Ahmad Asadī.

TITLE AND AUTHOR

This work, an epic poem of over 4,300 couplets in *mutaqārib* metre, contains within itself neither title nor author's name. A comparatively ancient hand has

inscribed on the *recto* of folio 2 the words *کتاب همای نامه*, and this title suits the poem well, as will be seen from the summary of its contents. Under this inscription another later hand has added *شایسته* which is presumably intended as the *takhalluṣ* of the author. No work entitled *Humāy-nāma* has been traced elsewhere, and no poet with the name Shāyista has been mentioned as belonging to the relevant period.

Internal evidence suggests that the author was a crypto-Zoroastrian. After the customary opening sequences in praise of God and the Prophet, in the middle of a third introductory section in praise of Reason the following lines suddenly occur (verses 50-51):

Better it is that you resolve to worship Fire;
better it is that you take your place near to Fire.
Nothing may ever repose without Fire;
Fire is the furnishing of every house.

There are no further references to Islam, or indeed to any specific religion apart from a strict monotheism. The work abounds in well-composed epigrams on the moralising themes beloved of Persian writers.

It is noteworthy that the poem lacks a dedicatory preface celebrating the virtues and courting the favour of a hoped-for patron. As if by an afterthought the author offers his composition to an unnamed *amīr*. This comes at the very end of the work, where the author describes himself as the leading poet in the world and states that the epic, which is without rival, took him a year to complete.

DATE OF COMPOSITION

The only clues to dating the composition of this poem are internal, except that it must have been compiled at any rate before the end of the 6/12th century, to which period the transcription appears to belong. The language used is extremely pure Persian, the incidence of words of Arabic origin being extraordinarily low; at the same time it is not so archaic as the language of Firdausī, yet a fair sprinkling of uncommon words occurs. Rhetorical embellishments are employed very sparingly, though the author is markedly fond of alliteration. I am inclined to assign the poem to the middle of the 5/11th century, and thus, to make it more or less contemporary with the *Garshāsp-nāma* and the *Vis u Rāmīn*.

CONTENTS OF POEM

After the three preludes mentioned above, the author immediately proceeds in workmanlike fashion to propound the tale which he has chosen to narrate.

So I have read in the scrolls of the ancients,
the gathered sayings of truthful men,
that there was once a monarch in Syria
whose army and lands exceeded every other king's.

Valorous he was, wise and clear of wit,
nimble in attaining every high design.
Yet he had no son who should sit in his place;
his ruling star denied him that satisfaction.

Verses 58-61 set the scene, familiar enough to readers of oriental romances. (The 'scrolls of the ancients' were resorted to, whether truthfully or as a conventional fiction, by Persian writers of epic from Firdausi downwards; whilst the theme of the king who had no son occurs over and over again in popular legend—one is reminded, for instance, of tales from the *Arabian Nights* such as *Tāj al-Mulūk and the Lady Dūnyā* (Nights 107-137) and *Jullandār of the Sea* (Nights 738-756), as well as the famous allegory of Salāmān and Absāl which Jāmī afterwards treated. The *dramatis personae* of the present narrative are significantly Arab, and such references to Persia as occur are few and incidental, so that one is tempted to conclude that the author was writing to please an Arab ruler.)

The king of Syria had an only daughter whose name, curiously enough, was Persian—Gul-i Kāmkār, or the Rose of Kāmkār ('a rose of intense red,' says Steingass, 'called after a Persian *dihqān* of the same name'. A girl of unrivalled beauty, she elected to reside in a remote fortress where she would be untroubled by the solicitations of men, for whom (excepting her indulgent father) she had no use. By chance there alighted one day at the gates of her fastness the son of the king of Egypt, an intrepid traveller and huntsman who had lately been hospitably received by the king of Syria; by a strange coincidence his name was also Persian—Humāy, a name much more commonly borne by women than by men. Gul spotted Humāy from the roof of her fortress and instantly fell in love with him (verses 130-160), a compliment which Humāy at once reciprocated. Gul declared to her handsome lover her identity (verse 190).

After their first delightful but chaste encounter the precipitate lovers parted in the promise of quickly renewed amours. Humāy returned to the city and resumed his amiable relations with Gul's father, from whom he prudently concealed the true reason for his belated homecoming (verses 200-220). He declared himself sated with hunting, and engaged thereafter to sit all day long with the king feasting and drinking. Yet the very next night Humāy galloped secretly out of the city and repaired again to Gul's fortress (verses 230-250).

The Rose of Kāmkār commanded a table
to be set worthy to entertain her love.
The table being spread, they demanded wine
and once again arrayed a noble banquet.
They sought to gratify their desire with kisses,
but did not indulge their passion completely.
They bit the sugar-selling ruby,
they took their share of dalliance and delight;
yet they went not about the door of the devil's counsel,
so that the Lord of the World was not displeased with them.

So their clandestine but blameless idyll continued, until the day came round

for the king's periodical visit to his daughter. He was shocked to find her so wan and wasted, and deducing illness offered to summon the best physician. Gul fell in readily with his innocent diagnosis, but avowed herself perfectly restored to health by the joy of seeing her father again. The hoodwinked king on returning to his capital told Humāy the whole history of his nun-like child. Humāy warmly congratulated the king on the blessing of so pious a daughter (verses 260-290).

Unmoved by any scruple which the king's trustful hospitality might impose on him, that very night Humāy set forth (it had by now become a habit) for Gul's congenial apartments. This, however, proved to be the beginning of a long series of perilous and heroic adventures. Lured to the chase by a startling stag, he galloped far into the blackness until he had lost his bearings completely (verses 290-310). In the distance he descried a high mountain crowned by a great fire,

By the fire Humāy perceived a drunken negro
holding in his hand a ten-gallon firkin of wine,
squatting twice as huge as a mountain of pitch;
the devil himself would have fled from him in terror.
His head was just like a mighty cauldron,
his eyes two vent-holes for the smoke of Hell;
terrible fat lips, under which his teeth
flashed like lightning out of a cloud.
All the hair on the crown of his head was full of twists,
just exactly as a rusty coat of mail;
the nails on his fingers were ivory on teak-wood,
the ivory like diamonds, the teak like ink.
His two feet resembled two ebony columns
propping up a mountain greater than Bisutun.

Confronted by this monster, Humāy made ready to defend himself; though he shed tears of frustration (our hero never shrank from weeping when the occasion moved him), he stood his ground and did battle, and eventually slew the negro and his ten horrid henchmen. The victory delivered out of the giant's hands a young and lovely kinswoman of the king of Syria whom the monster had been holding prisoner (verses 315-370).

The negro and his confederates being thus slain,
weltering together in dust and blood,
the prince promptly approached the girl,
who implanted two hundred kisses on his face,
'You have done manly deeds, armed with youthful beauty,
such as no other ever wrought with sword and mace.
You have saved the king of Syria from this negro
by whom the men of his lands were brought to destruction.
I am the king's kinswoman, fallen into the trap;
you have delivered me, so that the king of Syria
will fulfil all your worldly wants with gold,
setting you high above the kings of earth.'

Assuring the lady that she was now safe, Humāy rode off into the darkness looking for a guide to set him on the right road. By chance the king of Syria,

who had evidently been thinking over Gul's paleness, had chosen that same night secretly to reassure himself of his daughter's virtue, assuming the disguise of a camel-driver (verses 380-390). The two night-riders encountered, and the king thought it wiser to keep his identity secret when challenged by Humāy; he pretended that he had been robbed of two hundred of the royal camels, and entreated the young knight to assist him to recover them. Humāy replied that if the camel-driver would guide him to the fortress which he was seeking, they might well discover there a clue to the lost camels. The king agreed, and led Humāy to his daughter's castle; then he discreetly withdrew to a distance, fascinated ■ observe the loving welcome which his daughter extended to his Egyptian guest (verses 400-420).

The king was afraid that they might recognise him
and bring his long day to a sudden end.
Blithely the two of them entered the fortress
and there remained. A while went by,
then a servant-girl came out of the fortress
bringing a loaf of bread. 'Camel-driver,' she said,
'I have brought you something to eat,
likewise various titbits to take away with you.'
The king welcomed her and snatched the bread from her,
but he kept his peace for fear of some mischief.
When the servant-girl drew near and looked on him
she trembled, and her cheeks grew pale as fenugreek.
'If you tell my secret,' the king said to her,
'I will flay the flesh off your body with shears.
Bear me secretly towards that apartment
where my daughter is closeted with her boy.
If you show me them clandestinely
I will bestow on you your every worldly need.'

The servant-girl obeyed the royal command, and the king proceeded to spy on the happy couple. What he witnessed served only to enhance his respect for the admirable prince.

Within the apartment he beheld musicians
and the darlings united, sporting together,
biting the ruby-hued candy with kisses,
but not unloosing the girdle of chastity.
The king's daughter was planning everything
so as to gratify the yearning of Humāy's heart,
but the worthy Humāy by no means whatsoever
made preparations for that procedure.
'Ask not of me your heart's yearning, darling,'
he said once and twice, 'without the king's command.
I have a duty to the king which I must discharge;
his rights are valid, even though he be absent.
I will not forget his rights by bread and salt,
not though love should bring me ■ the pass of death.
How excellent a thing is loyalty in a man!
It is the epitome of every manner of virtue.'

By such prudent counsel Humāy persuaded Gul to preserve her virtue, to be a prize when her father should consent to their marriage (verses 430-445). Meanwhile the king, eavesdropping from the casement, felt reassured and was convinced that Humāy was the only possible match for his daughter.

Presently Humāy departed from the fortress, accompanied by the king still disguised and still unrecognised, to whom he promised that he would ferret out and extirpate the camel-thieves. The king begged the prince to ride ahead (for, being old, he could not keep pace with him) until he should come to a fire blazing blood-red in the desert.

'Betake yourself ■ the fire, and drive your horse apace;
stir up a doomsday to smite the bodies of the faemen;
by such time as I shall have caught up with you,
pasture your sword on the souls of those wicked ones;
for there so much gold and jewels are to be found
as all the kings of the lands do not possess.'

Humāy complied with the king's request and soon reached the fire, which he found surrounded by tents. He called upon the chief of the encampment peaceably ■ surrender the stolen camels, or to face the consequences of refusal (verses 450-490). The young Bedouin flung Humāy's challenge back into his teeth.

He commanded his page to bring him his horse,
likewise to fetch him his panoply of arms,
girded his thighs and straddled the war-steed,
in his hand a naked Indian blade—
what a blade! Lustrous as water, fiery bright,
but not like water or fire in weight.

He hurled ferocious threats against Humāy, and the king of Syria who had doubtless instigated him. Humāy for his part proved himself not inferior in invective, which he interspersed with proverbial counsels (verses 495-530). The Bedouin contemptuously ordered one of ■ henchmen to dispose of his challenger, deeming him not worthy of his own steel. At that point the king of Syria arrived on the scene, but still concealed himself and prepared anxiously to watch the contest; he would hear the tidings of the outcome ■ his daughter, and then hastily repair to his capital and mobilise his army for the revenge should Humāy be slain. Meanwhile he prayed God ■ give Humāy the victory (verses 535-553).

Then followed a rapid succession of fierce duels in which Humāy easily overcame the champions sent against him; until the Bedouin chief, at last realising that discretion was the better part of valour, resolved to try guile where violence had failed (verses 555-645).

He drew near and exclaimed, 'O youth,
why do you harbour such dark thoughts concerning me?
Tell me, what ill have I ever done you?
Whatever you want of me, simply ask it now!

I will give you whatever you require,
 it needs not that my sword should savage you,
 it is not seemly that I should savage
 with my blade one so illustrious as you
 'Ill-minded, ill-fated thief! Humāy answered,
 'if my counsel can enlighten your black heart
 you will prudently suffer your hands to be bound
 so that I may bring you before the noble king,
 then I will beg of him ■ spare your life
 and I will guide you to some place or other
 whither you may go, and remain for ever
 a virtuous servant of the king of Syria '

The Bedoun chief on hearing the hated name of the king exploded in renewed fury, and again appealed to Humāy not to make another's quarrel his own, he offered him the bribe of lavish hospitality, safe conduct back to the fortress, and thereafter his eternal friendship (verses 650-678) But Humāy was not to be cozened by his sweet words, and he repeated his demand of unconditional surrender This ultimatum the Bedoun rejected with scorn, and a rapid duel ensued

The Bedoun raged with wrath like a fire
 uttering a thunderous bellow of fury
 he drove forward to smite Humāy
 with a single sword, and so to lay him low
 The prince parried the sword with his mace,
 the mace set the other's sword aflame,
 his sword split in two like a cucumber
 He charged again, this time with the lance,
 Humay struck with his sword and splintered the lance,
 then galloped against him swift as smoke
 He smote with his blade his steed's buttocks
 cleaving its buttocks, so that the mount fell.
 Afoot, the Bedoun darted fleet as
 the wind, and again turned upon the prince,
 he hurled a huge column at the head of the prince's
 horse, and scattered its brains to the stars
 Valorous Humāy ran on foot at a
 swift gallop and closed with the Bedoun,
 seized him by the cummerbund and dragged him to him,
 struck him to the ground, and would have swiftly slain him
 The Bedoun begged him for quarter,
 the prince's heart had compassion on him
 and he was about to set him free, when
 the king of Syria swift as a dragon
 galloped up, and stuck a dagger into his breast
 so that his body weltered in gore

This untoward intervention caused Humāy to turn with fury on the supposed camel-driver, whom he bade vanish whence he had come before he should kill him (verses 680-710) The king, secretly approving his reproach, sped from the

scent of carnage to the capital, whilst Humāy tarried behind surveying the battlefield.

The next morning the daughter of the Bedouin chief, coming upon her father slain, rent her robes and bitterly reviled Humāy, who viewed her grief with pity. She called the prince out to combat; Humāy, disclaiming responsibility for her father's death, declared that he would never consent to fight a woman, more particularly one so beautiful. This gallant speech served only further to enrage the girl, who launched a savage attack on the prince (verses 715-740). Humāy, wounded about the head, cut with his sword the foreleg of the girl's horse which threw its rider. The girl continued the engagement on foot and fought so ferociously, that Humāy was constrained to threaten her with ruin, though still deploring the necessity of doing battle with such a heart-ravisher. He rained blows upon her, but all without effect, whilst the blood flowed unstaunched from his head-wound so that he was near to die (verses 741-760).

All seemed over with the young prince, when suddenly a cloud of dust rose from the desert road. Both combatants watched the approaching rider with mixed trepidation and hope. The new arrival proved to be Gul herself, who bade Humāy take his rest whilst she grappled with his formidable adversary. This offer spurred the prince to a final effort; he flung his lasso unerringly about the Bedouin girl's neck, plunged his dagger into her shoulder blade, bound her hands with a twist of the rope and flung her to the ground (verses 761-776).

The Rose of Kāmkār came and smote her with the sword,
spilled forth the blood from her brain in a cloud.
'She is better dead,' she cried. 'Being so wicked,
never would she have turned her thoughts to prudence.
I have heard how many men she has slain,
how many bodies she has dabbled in blood;
the king of Syria was sore afraid of her,
for her speech was a sting puncturing the liver.'
After that likewise the Rose of Kāmkār came
to her beloved, and bound his wound securely.

Gul then implored Humāy to rest after his long duelling. She set him on horseback and followed him along the trail. Presently Humāy collapsed of weariness and thirst and fell to the earth; Gul galloped up at great speed (verses 780-800).

She dismounted and wept bitterly over him,
then wiped the soil and dust from his face,
thrust her tongue for a while into his mouth
to the end that she might loosen his tongue.
When excellent Humāy's tongue became moist again
he cried to her, 'Lovely, bind me to the saddle;
haply I shall bring my dear soul to the fortress
and there, O jasmīn-bosomed, drink a draught of water,
else my soul will surely depart out of my body
once my mouth and throat became dry again.

Make no lament, set me upon the horse,
upon yonder horse fleet as a lightning-flash
Do you sit behind, and hold me in front,
or I shall die miserably on this spot'

Guy complied with Humāy's petition. Almost immediately the couple found themselves confronted by a new threat, the approach from the rear of a fast-riding horseman. Gul dismounted and laid the prince in the shade, bidding him sleep there whilst she faced the fresh challenge to their lives. A fierce engagement ensued between her and the horseman which was still undecided at nightfall, when the contestants withdrew to seek refreshment (verse 810-837). Gul followed the tracks of a herd of deer to a water-hole at which she drank, then she carried water to Humāy to whom she recounted the story of her long battle. Humāy thanked her for saving his life, and proposed that they should slip away to the fortress. Gul agreed, and having seen Humāy safe within the keep, she set out once more to renew the duel with her formidable opponent (verses 840-865). On the way she came upon a soaring mountain inhabited by a strange and fearsome monster

A cave was there, and within it a demon
with hair like a ram and face like a bull,
head, feet and hands like those of an ape,
his mouth a grotto brimful with poison,
his body covered with stiff hog's bristles,
the same on his head, shanks, sides and back,
his two eyes resembling the eyes of a toad
running with water, but not of grief or pain,
his eyebrows prickles just like a porcupine's
separately steeped in dye of brazil-wood,
his mouth crammed with crooked teeth left and right
the sight of which would wither the soul,
the tip of each flashing like a diamond,
the stump of each pitch black as ink

This demon, whose diet was strictly human flesh, had spread ruin and slaughter for a hundred miles around, the fame of his butcheries ran through all Syria and Egypt, and none dared to make war on him. Sniffing the scent of Gul from afar, the huge monster shambled out of his cave so that the mountain quaked and crumbled at his tread. Gul was mightily afraid, and raised her face to heaven seeking God's protection which alone could save her (verses 870-900). She then stood her ground and gave battle, so successfully that she overthrew the monster and hacked him to pieces. Tying his amputated hands to her stirrup, she rode on giving thanks to the Almighty until dawn broke and she found the right road again.

Presently she came upon her opponent of yesterday collapsed on the ground, he had not been so successful as she in finding water, and his tongue was cracked with thirst. Gul felt sorry for her foe and bore him to the pool where she gave him water, she then asked him to declare his identity and his reason for fighting her. He replied that he was seeking to avenge the Bedouin chief, whose brother

he was. He begged her to spare his life, and he would be her eternal slave. Gul took a solemn oath not to harm him nor to misprize him; she then showed him the hands of the demon, and described how she had overcome him (verses 901-940). He expressed his amazement at her prowess, the like of which no man even possessed. Gul announced that she would return to her fortress, and send him from there a fresh mount; meanwhile she gave him arms and left him by the pool.

Almost at once a cloud of dust rose from the valley, and the warrior was face to face with a fire-breathing dragon, one lap of whose tongue sufficed to dry up the pool. He fled, pursued by the beast; taking a backward glance; he let fly an arrow which transfixed its throat so that it could not breathe; another shaft penetrated its eye, another its head. The dragon, stung to fury, spat out a stream of venom which asphyxiated the young warrior. The beast dragged itself painfully back to the pool which was soon vermillioned by its gushing blood, and there lay panting (verses 941-970).

Gul did not tarry long at the fortress. She rode forth once more with a second horse on a string, and presently came upon the bloody shambles by the pool. The led mount took fright and raced back to the castle. Gul dismounted, tied up her own horse at a discreet distance, and went forward on foot to finish off the dragon. The beast charged; Gul ran to her horse and galloped for dear life, until the steed was utterly spent. Once more she dismounted and stood to do battle with the dragon, against which she loosed such a torrent of shafts that it halted in its tracks. Gul then ran up and beheaded the beast, whose gore converted the sands to the hue of pomegranate-blossom; to make doubly sure she ripped open its belly, which discharged a great river of blood. She discovered the young warrior still whole in the dragon's maw, but scorched black as an Ethiop, and she wept countless pearls of tears over him (verses 971-1000).

Humây now arrived on this melancholy scene and was much grieved to find Gul in such a sorry state. When she told him the history of the young warrior's untimely end, his tears were soon mingling with hers. Having wept in concert until the ocean itself might envy the flood of their lamentations, they mounted their horses and Gul guided Humây to inspect the slaughtered dragon. Having marvelled at his lady's martial prowess, he was proceeding with her towards the fortress when yet another caparisoned rider appeared in the offing. They were wondering whether a further trial of strength awaited them, when the horseman shouted that he was a refugee from a gang of thieves who had set upon his caravan and plundered him of a great treasure. He begged them to assist him to recover his property, for which service he promised to reward them handsomely (verses 1001-1030).

He seized the reins of the choice Rose of
Kâmkâr, and kissed the earth before her.
The Rose of Kâmkâr had compassion on him,
and said, 'O horseman harried by grief,
I do not want any gold or silver from you,
nor do the brigands fill my heart with fear.

Thrust now your steed underneath your thigh;
I will drive behind, and you drive before.
If we hit upon the thieves on the way,
though they be two hundred, and we but two,
yet we will snatch back all your chattels;
those evil men will get the worse of the bargain.'

So Gul and Humāy followed the stranger into the desert for five leagues, until fatigue overcame riders and horses alike. There they espied a fortress soaring into the sky, the tower hewn of solid rock, built high up a craggy mountain, the path to its entrance winding like a snake. Gul and Humāy asked their companion who the tenant of the fortress might be, and he replied that it was the headquarters of a band of robbers, two hundred bloodthirsty assassins, the very gang that had waylaid his caravan. He feared that the three of them would prove no match for such a powerful band, and counselled his two protectors to repair to their own fastness, now that night was upon them; ■ begged them to take him along with them (verses 1031-1065).

These deliberations were cut short by the approach of one of the brigands, who roundly cursed and taunted the three, calling on them to dismount and to follow him into the thieves' lair, where their lives might possibly be spared at his intercession. Humāy, infuriated by this insolent speech, declared that the other's life was forfeit, and that even though the fortress were garrisoned by a thousand thieves they all should perish by his sword. Thereupon he drew his blade and, uttering a shout so loud that the fortress shook, dove the bandit into halves (verses 1066-1090). Twenty armed men rushed from the castle to avenge their comrade's death, all making against Humāy who swore not to invoke the aid of either of his companions; one by one he slew the whole contingent.

Night now fell, and with darkness came a storm of such intensity that torrents were soon raging in all directions, so that the whole desert was transformed into a tempestuous sea. The garrison of the fortress, beleaguered by the waters and the pitch blackness, awaited confidently the return of the twenty for whom they left the gate wide open. Humāy, observing this, slipped off his horse and made ready by guile to enter the fortress and set it on fire; he revealed his plan ■ Gul, who was to follow him in case he needed help. His ruse succeeded, for the watchman of the gate took him for one of the twenty. Once within the fortress, Humāy looked on from hiding as the chief of the robbers drank himself with his henchmen into a stupor. When all was silence he piled up brushwood and set the keep alight. A startled guard belatedly demanded what he was doing, but Humāy stealthily struck off his head with his sword (verses 1091-1142).

Gul, seeing the fire, ran up the mountain and was spotted by Humāy at the gate of the fortress. Clambering down the tower, he seized the gate and slew all the guards. Gul hastened to him and congratulated him on the brilliance of his manoeuvre; then silently they crept about the fortress and slaughtered one by one the sleeping garrison. Their action was observed by an astonished watchman, who ran to waken the robber chieftain with the news that a pair of demons were loose in the fortress dealing death left and

right. These tidings quickly sobered up the gang-leader, who shouted to his mobsters to rally to the defence of their retreat; but to his despair answer came there none. He ran amok in the darkness, to be challenged by valorous Humāy, who swiftly decapitated him, and so at last felt secure from danger; having slain so many, he could afford to spare the lives of the demoralised survivors. With the dawn he called the merchant caravaneer and told him all that had transpired during the night, and how he had recaptured for him his treasure (verses 1143-1175). The fortress proved to be packed with precious loot amassed over many years, part of which Humāy gave the merchant as a bonus, together with his caravan companions, whom the robbers had held captive. The merchant then took his leave of his benefactor and went on his own way (verses 1176-1190).

Having razed the fortress and driven out those of its denizens whose lives he had spared, Humāy set forth with Gul and a camel-load of gold, gems and fine garments, and so returned to the royal castle. Humāy spent the night with the still inviolate Gul asleep on his breast. Next morning he departed for the capital in some anxiety, for he had been absent from the king a whole week. The king received him better than ever, and Humāy recounted his adventures since their last meeting, save that he suppressed the part which Gul had played in his exploits (verses 1191-1256). The king congratulated him on his successes, and then revealed that the camel-driver whom he had encountered in the desert was none other than himself.

* If you would like to know, I am the camel-driver.

Dearer you are to me than my own body and soul.

You are safe from my anger; my daughter is your consort,
you are my son in this land and territory.*

Humāy trembled on hearing the king's disclosure and begged for his forgiveness; he vowed himself the servant of his promised bride, and suggested that troops be sent forth to bring back the treasures which he had won, as well as the king's kinswoman whom he had rescued. He now confessed how Gul had saved his life, and the king wept in astonishment at his daughter's heroism; he also ordered that Humāy's proposals should be implemented.

The king and Humāy spent that night drinking merrily, and with the dawn they rode forth to inspect the battlefields and to supervise the gathering in of the booty; they did not forget to allow the soldiery their percentage. The king commanded that the robbers' fortress should be rebuilt as a repository for his own treasures. He then collected his daughter and bore her off to the capital, whilst she expatiated upon the virtues of Humāy.

* He is your mate," the king declared to her.

* But first of all he must make a journey
to Rūm, to do battle and wage war on my behalf,
to make the world narrower for my ill-wisher.

I have no son like the Caesar in Rūm;

if he deprives him of those dominions

no one else in the world is a consort for you;

you can certainly count on this my covenant.*

Gul agreed with her father's plans, only asking for ten days' leave to allow Humāy to recover from his exertions. The king conceded her request, and, in fact, kept his designs dark for a whole month, which he passed feasting with Humāy (verses 1291-1322). At the end of that time he told the prince in Gul's presence that he intended to hand over his kingdom to him together with his daughter, but that first ■ had a commission for him to execute. The Caesar of Rūm, who had demanded Gul in marriage and was always raiding Syria, must be defeated in a surprise attack.

Heroic Humāy thereupon kissed the ground.
'Be of good cheer,' he bade the emperor,
'for if your foe be the wheeling sky itself
I will not leave it in stars, moon or sun.'

All he asked was that the king should solemnly pledge to give him his daughter on his return. The king readily gave his sworn word; then he placed at Humāy's disposal an army with ■ the apparatus of war and a three hundred camels' load of gold, together with a thousand camels' load of royal brocade. The expedition set out under the best possible astrological influences (verses 1323-1350).

The drums thundered at the army's departure,
the air grew black with the dust of the horsemen,
the trumpets shrilled, the pipes wailed,
heaven itself seemed to leave its moorings.
Fifty thousand malevolent horsemen
drove forward like waves of a sea of pitch;
the earth was scored by the hooves of the horses,
the dust shrouded the faces of the stars.
Excellent Humāy and the Rose of Kāmkār
rode forth with the illustrious Chosroes
two days' journey; then Humāy the famous
said to the king, 'Now you must return.'

The three wept copious tears at the leave-taking, and Humāy set out sorrowfully but resolutely upon a campaign which was to last far longer than any of them anticipated. He appointed as his chief-of-staff a young warrior named Qais, who loved Humāy dearly and was admitted ■ all his secrets, sharing his board and bed. Qais was not only most brave, most sagacious and most handsome, he had also travelled in Rūm, where he had left his heart, a fact which he kept hidden even from Humāy (verses 1351-1379).

After forty days on the road, Qais acting as a guide, the army came to a dense and beautiful forest where Humāy, being travel-weary, decided to make camp for a day or two. After taking a meal, the two heroes entered their tent and were soon fast asleep. Humāy's slumbers were rudely interrupted by the roaring of a terrible black lion, which had thrown the whole encampment into alarm and confusion. The prince soon accounted for the lion, and by nightfall he had added ten more to his bag. He passed the night with Qais rejoicing and fortifying himself with wine (verses 1380-1425), after which ■ slept soundly. On the return of day he ordered the army to resume the march.

The expedition now reached mountainous country. Here Humāy encountered and, with Qais's aid, slew his trickiest opponent so far – a beautiful enchantress who vainly sought ■ persuade him ■ be unfaithful to Gul, then on being repulsed attacked him, changing into various monstrous shapes to terrify him into surrender, and finally repented of her sins with her last breath. Humāy sat upon the temptress's golden stein-studded throne (verses 1426-1608). That night was given over to feasting and music. The following day Humāy distributed among the army a fair share of the booty which he plundered from the enchantress's fortress high up in the mountains, and liberated the lovely ladies whom she had kept there under her spell. The prince passed twenty happy days in that magic castle with its beautiful furnishings and gorgeous gardens, handed over the lovelies to Qais, and wrote a long letter to the king of Syria, informing him of his progress. ■ He attributed his successes to the help of God, and gave notice that he was sending the king and Gul a thousand rose-cheeked handmaidens with loads of gold and jewels. The king duly acknowledged the safe arrival of the spoils, and Gul enclosed an appropriate love-letter (verses 1609-1735).

After this agreeable intermission the army set out again, and within three days reached the coast still ringed with mountains. After a night's rest Humāy rode out with Qais and a few knights to enjoy a little quiet hunting. Hearing a loud voice lamenting in Greek, the prince galloped ahead to investigate and came upon a watchman, who told him of a fierce monster which rushed out of the sea from time to time and devastated the surrounding countryside. The creature had just now emerged from the deep, and all the inhabitants had taken refuge in the mountains; the prince should hurriedly summon his troops to shelter. Humāy returned ■ find a scene of carnage, and bleeding Qais embattled with the monster.

Humāy roared like a clap of thunder;
thereat the beast trembled like a leaf,
turned its attention from heroic Qais
and approached the prince malevolently.
With one charge he flung the prince from his horse
stirring the dust up to high heaven.

The army looked on impotently whilst their commander fought the monster. After a bitter battle in which he was wounded and on the point of exhaustion, by the Almighty's intervention Humāy finally triumphed amid the plaudits of the spectators, and received the grateful thanks of the local people who had suffered from the monster for ten years (verses 1736-1810).

After a fortnight's rest the column pushed on anew into desolate and boulder-strewn country without a trace of fodder or water, Qais leading the way whilst the troops were soon straggling weary and athirst. The path grew narrow as an ant's foot and wound endlessly up and down, until at last a fortress came in sight. This was the stronghold of a wicked Patriarch who had for years been exacting heavy tribute from honest travellers. Apprised by his watchman of the approach of Humāy's forces, he sallied forth to demand the customary toll.

He stood on the road like a raging elephant,
on foot, in his hand an iron mace,
roaring in stature tall as a cypress,
wary and sullen as a malicious demon.
Way down below him the army resembled
a handful of chaff underneath a mountain.

Qais demanded in Greek why he was opposing their passage, one man in the face of an entire army, and advised him to petition the prince politely for whatever he had in mind to ask. The Patriarch roared with laughter and said he cared nothing for army or prince. They could only march one by one through the defile, so that he would be able ■ pick them off ■ his pleasure; if, however, they paid tribute they might pass in perfect safety. To give proof of his mettle he slew Qais's escort of fifty knights in a trice. Qais then wooed him with soft words, offering to discuss the issue quietly with him man to man. The Patriarch mocked his change of front, whereupon Qais seized him by the waistband and dashed him fifty times against the rocks, then bound him ■ a camel and drove forward through the pass to a riverside meadow where the army was able at last to encamp and rest.

Qais brought the Patriarch before Humāy, who upbraided him for his rapacity and demanded to know how much money he had taken in tribute. The Patriarch answered that he possessed a heavy treasure; ■ begged to be allowed to give a little of it ■ his four daughters who were in the fortress, then the prince could keep the remainder, if only he might escort his daughters to a far place where he would trouble honest men no more. Humāy agreed to spare the Patriarch's life, leaving it to Heaven to punish his sins. The Patriarch departed with his daughters and retinue. Qais entered the treasure-crammed fortress and sealed all the doors, for the loot was far too heavy ■ carry along on the present campaign. The prince posted a small garrison ■ watch over the cache, distributing a modest portion amongst the troops and leaving the rest to be transported on his return from Rûm (verses 1811-1960).

The Patriarch meanwhile made all haste to Amorium, where he told his sorry tale to the Caesar. The latter was amazed to learn that Humāy and Qais had so easily taken possession of the seemingly impregnable fortress, and feared for his own kingdom and his personal safety; why was Humāy marching against Rûm, which had no enemy in the world so rash as to challenge its supremacy? The Patriarch told the Caesar that he had heard one of Humāy's knights say that it was the king of Syria who had dispatched Humāy; he counselled his royal master to make all ready to resist the invaders. The Caesar accepted his advice and rewarded him handsomely for his loyal services; then he mobilised a vast army and marched out to meet Humāy (verses 1961-2005).

A month's forced march brought the Byzantine forces to within striking distance of Humāy's army, and they then encamped to prepare for battle. Humāy, informed of their approach, sent out spies to report on the enemy's dispositions, and they returned with a spine-chilling account of the Byzantine might. Nothing daunted, Humāy averred that he relied upon his well-tryed

luck to bring him through. The Caesar now in his turn dispatched a subtle agent to penetrate the Syrian lines, and to attempt to persuade Humāy to give up his rash adventure; he was to offer as a bribe the hand of the Caesar's daughter. All this, however, was intended merely to put Humāy off his guard; the Byzantines would then suddenly strike and defeat him, after which the Caesar would have the pleasure of toppling the king of Syria off his throne, and taking his daughter to wife (verses 2006-2050).

Qais himself escorted the messenger to Humāy, who was outraged at the proposal that he should marry the Caesar's daughter; Gīf was the only girl for him. He rejected the Caesar's overtures and declared himself faithful to the Syrian king's commission. The Byzantine messenger sought vainly to deflect him from his purpose; Humāy sent him back with a defiant challenge to single combat. The envoy delivered Humāy's message, and counselled the Caesar to hold his hand and let the Syrian forces take the offensive; being inferior in numbers, they were certain to be defeated (verses 2051-2100).

The Caesar elected as scout one Sikand, giving him 30,000 men to act as advance guard. The opposing skirmish was led by Zahr, a famed Arab knight, who had 1,000 picked troops under his command; he was supported by a tough warrior named Nashwādh with an escort of two hundred.

The world drew on its flame-red skirt,
the sky wrapped its head in a pitch-black veil;
stars glittered on heaven's face
like tears on the cheeks of a woman mourning.

At midnight the advance parties from both sides clashed and a fierce engagement followed. Sikand personally lanced a hundred of the Syrians before he was set upon by Zahr and captured; then terrible havoc was wrought upon the Byzantines, only 6,000 escaping from the carnage (verses 2101-2150).

Wild beasts fell upon the dead and tore them to pieces
with the assistance of wheeling vultures.

The routed remnant brought their heavy tidings to the Caesar, who reformed his huge forces and prepared for a battle of revenge. Meanwhile Humāy held his ground and awaited developments with resolution. The Caesar flung 100,000 of his bravest soldiers into the field, placing them under the command of Chief Patriarch Sangūl. Qais sallied forth with a scouting party of two hundred; Sangūl advanced with his bodyguard of 600 knights (verses 2151-2204). Humāy attacked by night and routed the Byzantine scouts, whereupon Sangūl mustered all his forces against the 10,000 Syrians.

So many soldiers were slaughtered on both sides
that the earth ran red with blood like a rose,
the air became dark as a sea of pitch,
lances and arrow-shafts pearls of that sea.

Zahr struck down the enemy left and right and slew Sangūl himself; the Byzantines fled headlong to the mountains, losing 50,000 slain in that one engagement (verses 2205-2225). Humāy took 1,200 prisoners. The Caesar

wept on hearing of this crushing defeat and the death of Sangul, and resolved upon vengeance.

' Since now my ass has fallen into the mire
it is right that I should labour harder myself;
the hands of all and sundry will not mend my affairs,
I must endure the sweat and toil personally.'

He summoned his council and set forth the facts of the situation. Ruin stared them all in the face, Byzantium was on the verge of complete destruction. Yet its forces still outnumbered the Syrians a hundred to one; if ■ went to war with a will, the invader could yet be swept away. The army responded to the Caesar's appeal, which was reinforced by a distribution of gold and a fresh issue of arms (verses 2226-2297).

Humāy, for his part, having gathered in an unprecedented harvest of spoils, ordered the prisoners to be beheaded. The scouts went forward from both armies, and after two days' intermission battle was rejoined. The issue was still undecided at nightfall; of the Syrians two hundred had been wounded, but of the Byzantines 10,000 lay dead. Next morning the contest raged again, the Caesar being promised victory by the astrolabe. The Syrian troops, having suffered heavy casualties, grew so weary that Humāy resolved upon a withdrawal under cover of darkness. At the end of the day only two hundred survived, to flee for shelter to the frontier fortress (verses 2298-2370).

Humāy and Qais climbed on foot into the mountains; hungry and thirsty, they kept vigil all night against the wild beasts. Next morning the Byzantines completed the slaughter of the Syrian remnant; the Caesar seized the royal tent and sat upon the throne, then sent his troops hunting for Humāy, who watched the catastrophe from the safety of a cave and lamented to Qais the infidelity of fortune. He would have flung himself down to death had not Qais comforted him with sweet words.

After two days the Byzantines withdrew from the scene of victory, and the two Arab leaders were able to descend and inspect the battlefield. Greatly sorrowing, they wandered off in search of food and water; three days' quest brought them a few dry crusts which revived their failing strength. They tramped on until their feet were blistered, then they dropped exhausted close by a village (verses 2371-2424). A man came running to them out of the village to enquire what had befallen them. Guessing that they were refugees from the Caesar's wars, ■ invited them to shelter with him.

' For I am a man of property from Khaibar
who has girded his loins to engage in commerce,
a Jew, not a Christian; my name is Asmarī,
people know me well everywhere
that I am a merchant trafficking in Rdm;
in this village I have taken my abode
since the water here agrees well with me
and the air lifts my head on high.'

The Jew said that he was doing good business, and had a long time been

looking for two strong young men to be his bodyguard. He was ready to pay them each five dirhems a day. The two wanderers jumped at his offer, making themselves out to be fugitives from an unjust master. The Jew entertained them lavishly; but it was a case of a sprat to catch a mackerel. Next morning their host, who had already lured 1,200 wayfarers to their destruction, promised Humāy and Qais great wealth if they executed his commands; and for three days and nights they played and sported together.

On the fourth day the Jew ordered them to follow him carrying a long rope; he led them up a high mountain overlooking the ocean and into a hut from which he brought out an elephant. He instructed Qais to excavate not far from the hut. His digging unearthed a broad slab which, when drawn aside, disclosed a well. Fastening the rope to two rings, he ordered Qais to descend and pile into a basket all the gold and jewels he found below. Qais did as he was bidden, and discovered a huge hoard of glittering gems and gold; he filled the basket, and the Jew drew it up. The latter then commanded Humāy to climb down and help Qais in his search, and promptly pulled away the rope, leaving the two companions at the bottom of the well. Humāy and Qais wept of despair when they realised their plight (verses 2425-2555).

Yet even so they put their faith in God; the sight of so much treasure was also a comfort in their distress. Then Qais heard a voice calling from an apartment of the well, and on investigating he found a handsome young man on the point of expiring, yet with bread and water before him. Humāy entered at Qais's summons, but too late to get anything out of the youth. This tragedy increased still further the two friends' despair; but at least now they had a supply of food for perhaps ten days or more. Looking about them they saw that the whole place was littered with bones; Qais also found a knife, with which he at once began to dig. Humāy took over when his friend was exhausted; for three days and nights they carved their way through the solid rock, until at last a shaft of light shone ahead. Scrambling to the opening, they found themselves overlooking the sea, but with no way to climb either up or down (verses 2556-2596). They now had only two days' food left, and Humāy suggested that on the third day they should jump for it and leave all to destiny.

⁴ What is written becomes neither less nor more,
neither magic nor charm is of any avail;
there is no escape from fate and destiny
and from what God has mingled in our bodies.⁵

Then one morning they sighted a ship approaching; it cast anchor just below them. Humāy and Qais shouted that the cave was full of gold and silver; let them bring the ship close to the mountain, and they would pitch down the treasure-trove which was useless to them, being hopelessly cut off. The ship's captain responded, and Qais began to shower down gold.

He scattered gold from the mountain just as
heaven at dawn's hour scatters the stars
or as in autumn the leaves are strewn
by the fierce wind blowing through the trees.

When the load of gold had been discharged, Humāy and Qais resolved to fling themselves down and take their chance of survival. Luck was with them, for they fell into the water and were hauled ashore half-dead by a couple of sailors (verses 2597-2650). After a while they recovered, gave thanks to God, and ate a hearty meal which the kindly crew set before them. All then embarked, and after passing through many vicissitudes on the ocean in a voyage lasting six months the ship came to shore in India (verses 2651-2700).

The mariners landed, rejoicing at the foot of a high mountain which abounded in date-palms, of which they ate their fill. That night they all slept soundly. Next morning on waking they found their way back to the ship barred by a huge and savage bear which had already killed two of their ship-mates. Humāy asked for arms, and after a bitter struggle he slew the bear to the astonishment of the anxiously watching crew. He flayed the beast and stuffed its skin with straw, then carried its head in triumph to the ship.

Setting sail, they soon came to a city which was the prosperous capital of an Indian king named Dahmrāy. He made haste to welcome the party, and gazed with admiration on Humāy; through an interpreter he questioned him as to his identity and his wishes. Humāy briefly told the story of his life, and the king received him honourably. The city was most spacious and splendid, containing no fewer than 50,000 temples, whilst the king's palace was a veritable earthly paradise, gorgeously adorned with gold and pearls and every manner of precious woods. The king assigned a sumptuous apartment to Humāy and placed at his disposal a retinue of servants (verses 2701-2805).

After two months of feasting, at the end of which Humāy could speak the Indian language like a native, the king promised to provide the prince with an army and to see him safely on the way to Khorasan and Iran. But first he must tarry with him a year, and help him to defeat his enemy, a rival king called Mīhrāva, whose lands marched with China. To this Humāy agreed. A huge army was mobilised from every province, and Humāy marched forth with Qais as his chief-of-staff, having first provided for the ship's crew (verses 2806-2894). Then followed a long series of bloody but (truth tell) somewhat repetitive battles in the course of which Mīhrāva's ten sons were slain, and finally Mīhrāva himself was killed (verses 2895-3650).

Dahmrāy gave Humāy all Mīhrāva's treasure and retinue, not forgetting a share for Qais and the army. Humāy made a triumphal procession through the whole of India, then came back to Dahmrāy's capital and there feasted and made merry for a space. With the return of spring Humāy requested Dahmrāy to make good his promise to see him safely on the road to Rūm. Dahmrāy kept his word and accompanied Humāy and Qais, together with a large army which he placed at their disposal, as far as Ghazna. Humāy meanwhile had met a Syrian merchant named Bu 'l-Harb from whom he learned that the kings of Syria and Egypt had joined forces in an expedition against Rūm to avenge himself. The prince on Qais's advice sent forward a fleet courier to carry news to the two Arab kings that he was on the march from India.

The Indian envoy made the long journey in four months, and delivered

Humāy's letters to the kings of Egypt and Syria and to Gul (verses 3651-3760). Gul would have accompanied the messenger back to Humāy, but at that juncture the Caesar attacked with all his legions. Gul distinguished herself in the ensuing battle, killing two hundred Byzantine champions, so that the Caesar thought that Humāy himself had returned to the wars; one of his commanders disclosed to him the true identity of the ferocious warrior, more deadly than Humāy himself.

When Caesar heard this his heart grew sad,
tears of blood rained down his cheeks.
He said, ' Because of the Syrian king's daughter
my heart had become a prisoner in the trap;
now my soul is fearfully afraid on account of her,
through her my army will be brought to ruin.'

The Caesar urged his soldiers to make an even greater effort and to defeat the Arabs before Humāy could reinforce them. He flung 600,000 men into the fray (verses 3761-3850). Gul mastered 20,000 warriors to oppose the Byzantines and a savage battle followed in which both sides suffered grievous losses. The Arabs were defeated, and Gul fled to her father's tent to find that he had vanished; the king of Egypt had also taken the headlong road back home. Gul found the Syrian king hiding with the remnants of his army in an impenetrable forest. The Byzantine hosts ringed them round, but could not force their way into the bivouac; the Caesar therefore decided to besiege the forest and wait for hunger and the snakes to finish off the fugitives.

For three months the Syrian refugees were beleaguered. Then the king sent out scouts to seek news of Humāy. Gul cursed capricious fortune day and night, and was on the point of cutting her own throat. But Humāy was on the way; hearing of the plight of the Syrians, he redoubled his pace and overtook his father in a joyous reunion (verses 3851-3925). Humāy cheered the Egyptian king with the news that a huge Indian army with countless elephants and camels was not far away; he also mentioned the treasure which the king of India had pressed on him. After two days the reinforcements would arrive, and then all should go forward to the relief of the Syrian king and his daughter. The king of Egypt at once sent a fleet messenger to convey the good tidings to the desperate Syrians.

On the third day Qais arrived with the Indian army. After a brief rest Humāy set out with a picked commando and in a week reached the forest. He attacked the Byzantines and cleared a way for the Syrians to sally forth.

First of all came to him the Rose of Kāmkār;
he took her passionately to his embrace.
So loud a clamour went up from the two of them
that both fell senseless with lamentation.
The king of Syria also wept over them,
his heart sore stricken for the loving pair;
when heroic Humāy beheld the king it was
as though he had sighted the new moon.

The Caesar trembled when he heard that Humāy had relieved the Syrian columns, and he withdrew his forces in two stages. Humāy awaited the arrival of Qais with the main divisions, then proudly showed Gul the presents which he had brought for her from India (verses 3926-4025). Humāy's army rested for a month, while the Caesar grew more and more alarmed at the report of the elephants and the mighty hosts which had now been brought against him. Meanwhile the garrison which had long been left in the frontier fortress broke out and rejoined the army of Humāy (verses 3926-4045).

Humāy now attacked the Byzantines, first advancing 1,000 scouts under Qais against whom the Caesar opposed an equal contingent. Their night skirmish was followed by a full-scale engagement of 30,000 Byzantines against Qais's thin columns, but Qais defeated this move; whereupon Humāy reinforced Qais, and the Caesar's forces were routed. After anxious deliberation the Caesar resolved once more to try the fortunes of battle, this time committing 900,000 men. The unfamiliar appearance of the elephants with their flashing mirrors struck terror into the Byzantine hearts; 10,000 of their knights were slain, and both Humāy and the king of Syria felt confident that they were rid of the Caesar's menace for ever. On the morrow, with the king of Egypt and Gul joining in the party, they went forward to deliver the final blow (verses 4046-4133).

The battle raged furiously, and Humāy, Gul and Qais distinguished themselves, breaking the centre and killing 1,000 Byzantines with their own hands. After a night's intermission the issue was joined again; Qais charged the right wing, Humāy the left, and Gul the centre. Realising that defeat was inevitable, the Caesar fled from the field and his demoralised army dissolved. The victorious Arabs and Indians plundered to their hearts' content (verses 4134-4184). Taking boat, the Caesar sailed with his remaining troops to an island fortress, abandoning his throne and kingdom; whilst Humāy and the king of Syria ravaged Byzantium from end to end.

They turned their faces to Caesar's capital,
 carrying off whatever they found there;
 they emptied ■ palace of its lovelies,
 they dug out ■ his hidden treasure.
 Thereafter they set fire to the palace,
 leaving behind no treasure and no quadruped;
 they gave over his whole land to plunder,
 scattering dust upon his throne and crown.

Qais secured that the lives of the family of his Byzantine beloved should be spared, and the king of Syria consented to his marriage with her. Then a Byzantine informer disclosed the Caesar's whereabouts to Humāy. The latter with Qais at once organised a sea-borne landing on the island. After a two years' siege the garrison, brought to the verge of starvation, rebelled against the Caesar and surrendered him to Humāy bound hand and foot. Humāy conveyed him triumphantly ■ the king of Syria, who commanded his execution (verses 4185-4248).

After a lacuna in the manuscript, the story resumes with Humāy taking his

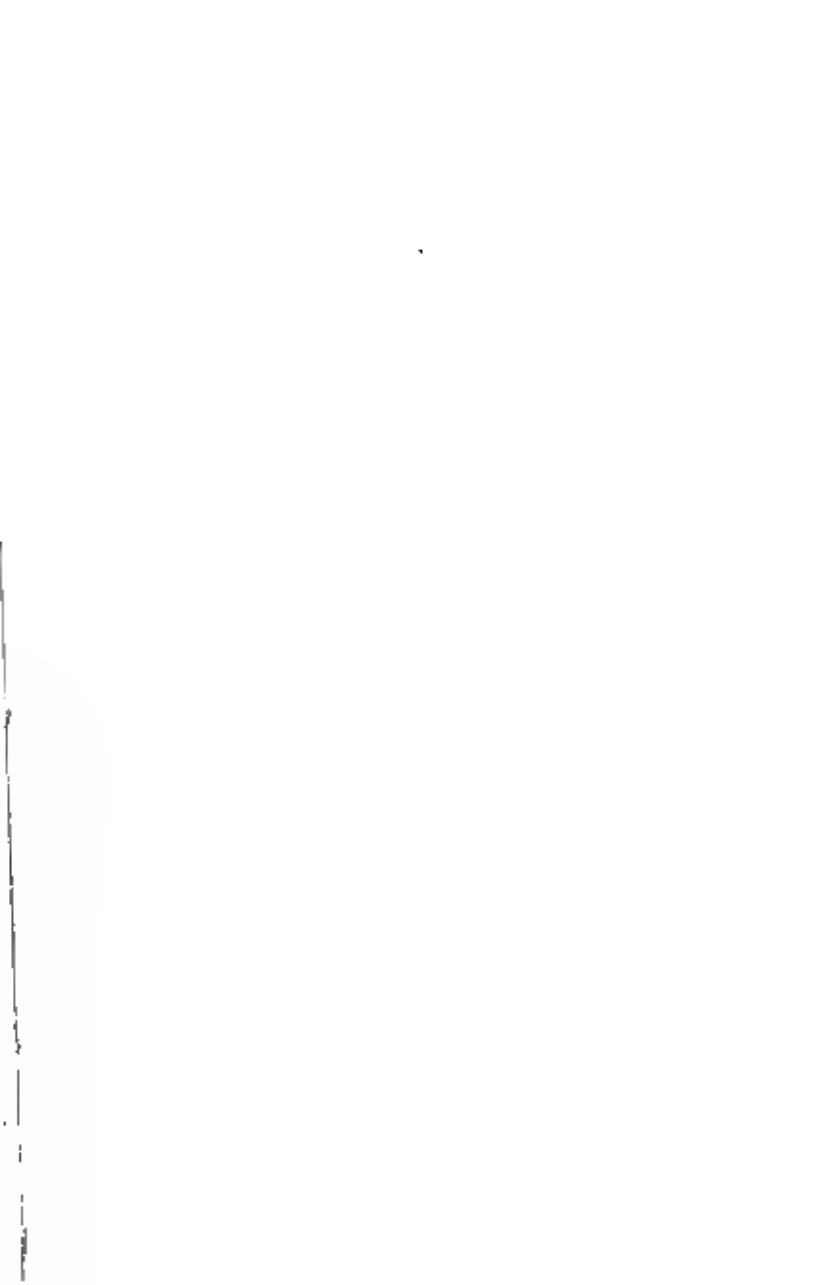
revenge on the Jew who had tricked him before he went to India. All the treasure in the well was looted, the Jew was pitched in and the well filled in upon him. Next the treasure in the frontier fortress was gathered in. Great festivities followed in Damascus, which continued for two months, at the end of which Humāy asked the Syrian king to fulfil his promise of seven years since and to marry him to Gul. The wedding was celebrated with due pomp and circumstance, and the king handed over his kingdom, to which Byzantium had now been added, for Humāy to rule over with his father's consent. The king of Egypt then departed homewards, and the Indian army was sent back to India.

With the Rose of Kāmkār, enthroned as king
Humāy passed all his days in happiness
until ninety years had flown over him
and fate rolled up the scroll of his life.
He remained not in this world, neither his mate,
for there no heart enjoys eternal gratification.

So the tale of Humāy and Gul comes to its quiet close, and the complacent poet commits his work to the judgment of his unnamed patron.

نُه‌مائی‌نامہ

بنام اینزدانا توانا بخشاینده بخشایشگر

سپاس از خدایی که جان آفرید
 خدایست روزی ده جانور
 نیازش بجز آفریدن نبود
 همه چیز چون خواست خورده شود
 چرا آنکه بگزید بگزایدش
 گمراه این راز بسته شدست
 بر از جهاندار راه تو نیست
 جهان داوران کرد کس خواست
 کند هر چه خواهد که کرد آنچه خوا
 بیاورد نبودش نیاز و نه هست
 از آرزوست و از آرزوی نیاز
 و زی نیست فارغ فرار و نشیب
 ز کوی و از کاستی هست دور
 چو مار شک و آتش ز گیتی مدان
 که دور از نیازست و از آرزو
 خدایست روزی ده و دادگر
 نداند کس ار را که چو نیست و چند
 بدان کرد هستی وی از نیستی
 چرا هست او خود کند نیست باز

۵

۱۰

۱۵

سپهر و زمین و زمان آفرید
 نموده سوی خود ره جانور
 همی درون مردم گزیدن نبود
 چنان کس بیایست هم برگزید
 بکاهد که و گه بیفزایدش
 ز چون و چرا دلش رسنه شدست
 درین ژرف دریا شناه نیست
 نه کز هر چه کردش همه راست بود
 که بر هر چه کرد و کند پادشاست
 نمودش زین رنج از و نه هست
 نه اندر نشیبست و نه بر فراز
 نه نازش ز شادی نه رنج از غم
 صبورست در کار بنده صبور
 بجز نیازی ز گیتی مدان
 و ز آرزو راست بسته گلو
 بودن از گماشت و دور از فکر
 چرا آفریدست پست و بلند
 همی تا تو هستیش ایستی
 پس از نیستی هستی آرد فراز

۴۰

فرو بر همه باور افش تمام
مکبراد کس را دل از آن ملال

که بودند یک یک پس روی امام
که بازش نگذرد تو خیم ز آل

گشتار اندر ستایش خرد

۴۵

همی تا توانی خرد را ستای
خرد هست جان را چراغ بهشت
دو چشم روان از خرد روشن است
شود از خرد جان همی رستگار
خرد هر دو گیتی بمردم دهد
بمردم خداست داده خرد
کرا بیشتر جانش بیننده تر
بیزدان رساند خرد سرور را
باقش پرستی کنی رای به
نشاید بی آتش بر آسود هیچ
تموز آورد یاد کم توشه مرد
چنین است گردنده فعل جهان
همان آدی را از طبع چهار
زخون و ز صفرا و سودا بساز
کدبی از اندر جهان نیست کس
مرا از بیشست در شاعری

۵۰

۵۵

که داده خرد راست خوبی خدای
که یابد بد و بوی باغ بهشت
روان را ز تیر بلا جوشن است
رساند خرد جان سوی کردگار
بمردم از بند بسته رهد
ز بندست او را گشاده خرد
دلش راه یزدان گزیننده تر
که گمراه نماید خود سرور را
بنزد یک آتش کنی جای به
بود خا بنهار از آتش بسیج
دریغ از نف مهر باید تر خرد
که هست آشکارش ترا هونمان
تنست ای شگفتی شده مایه دار
بدن و زر طوبت نکردم دراز
تنومند با از بستست پس
که هستم شده چیره بر شاعری

نیابد در نیستی هیچ کس
بدان را همان پای بندد بدام
بهر دو درون آدمیت رنجای
دهد جای ارجا و دان در نیست
کند هار به سکنش بی مگر
بگفتار پیغامبر او گسرای

۲۰
ببندد در نیستی زان سپس
دهد جای نیکان بینکان مدام
بهشتست و دوزخ و راد و سزای
کسی کو بود پاک و نیکو سرشت
همان را که بد باشد و بد گهر
کرت هست رای بهشت خدای ۲۵

گزاراندر ستایش محمد المصطفی علیه السلام

محمد که بست او زیادست دیو
بکنده من ریخ بیداد را
شده خوار ازو کژی و کاستی
نه در دلش کژی نه در سر هوس
دلش بنددین را کلید آمده
تن کژی از کار او کاسته
بداندیش اسلام را چاه بر
رسیده بهر چیزش الهام راست
در دم دل شده کافران عرب
مه چارده شب نه چون روی او
سروش سپهرش نظاره شده
بداده خدایش همه کام و رای
نه چون دینش دینی نخسته دگر
فزونتر ز بیک بیابان و رود

۳۰
رسول خداوند کیهان خدیو
فرسته جهان داور داد را
بیاراسته گیتی از راستی
بینگی از خلق را دسترس
نهاد نکوز و پدید آمده
ره راست از رای او خاسته
سوی دین همه خلق را راهبر
بیغ و سخن کرده اسلام راست
ازو خیره گشته سران عرب
سروش آمده ز آسمان سوی او ۲۵
ز هامون بگردون سواره شده
سخن گفته بر عرش با یک خدای
نباشد فرسته پس از وی دگر
زما باد بر جان پاکش درود

۸. پدر بود دیده را روی و بس
 بدین دژ درون بود تا سال بهیست
 بهر هفته از دژ سیام آمدی
 بگشتی بر آن بام دژ بر نه دیر
 چنان پارسا بود و پاکیزه رای
 زنان را کجا پارسای مسود ۱۵
 هر آن زن که او پارسای گوید
 زن از پارسای شود نامور
 گل کامکار آن گزین دخت شاه
 بدان دژ درون خرم و شاد بود
 ز مردان نیامد و رایاد هیچ ۹۰
 همی تا بر آمد بدین روز کار
 و را یک پسر بود نا شش های
 جوانمرد بود و هنر مند بود
 بودی و خوبی هالش نبود
 شب و روز کارش نبود جز شکار ۹۵
 بروم و بتوران و ایران زمین
 مگر یابد اردختی را همال
 ز دخت شهان چون نشانی یافت
 اند چون خبر شد بر شاه شام
 بشهرد مشفقش فرود آورید ۱۰۰
 سرای خوشش دلو هرچون بهشت
 بدو اندرون باغ و آب روان

ز مردان و دیگر نبد دیده کس
 چنان چون هی خواست بجا می آید
 بدیدار ها موش کام آمدی
 پس آنگاه از افراز رفتی بزیور
 کزو بد سرا فکنده هر پارسای
 بسی بهتر از پادشاهی بود
 چنان دان که او پادشاهی گزید
 بد افسان که مرد جوان از هنر
 شد از پارسای سزارار گاه
 ز اندیشه و انده ازاد بود
 مردان بودی دلش شاد هیچ
 بمحور اندرون بود یک شهریار
 بر برش سایه فکنده های
 نگر روی بود و خرد مند بود
 گذشته بجز بیست سالش نبود
 همی گشت اندر جهان ها موار
 بگشت و بهندوستان و چین
 که دیدار داردش قریح بفال
 عنان از سوری کشور شام یافت
 پذیره شدش با سپاهی تمام
 بجز در خور تاج و کلاهش ندید
 سرایی چو باغی در اردیبهشت
 که از دیدنش تازه گشتی روان

آغاز داستان

ز کرده بهم گفته راستان
 زهر شاه لشکرش و کشور فروزون
 بهر کام بردش همه کار نغز
 همان اخترش زو بماندی پای
 چه شاهی تهمی مانده از برگ و بر
 زره گرد ماهش ز مشک سیاه
 فرو هشته بر ماه مشکین کند
 زیاقوت رخسند دَر خوشاب
 نمایان زهر کوهرش پر نیان
 بود روز با شب گراز هیچ روی
 شده پیشکارش بش چین و کنگ
 پراز سحر داز رنگ و خواب و خمار
 رخس ماه و زلف سیمه میخ بود
 پوی پیشکارش سزا بود پیش
 درو جای آن فتنه عصر بود
 نبند شاه را در چنان دیگری
 بخوش نام خواندش کل کامکار
 بدو هر چه بایست از برگ نیز
 گهر شاندی بر سر و افسرش
 نبردی برش راه دیگر کسی
 همه کرده کشور بفرمانش بود
 ز مردان نبند یافته هیچ کام

چنان خواندم از دفتر داستان
 که بد شهر یاری بشام اندرون
 جوانمرد و دانا دل و پاک مغز
 بودش پسرکش نشستی بجای
 چه شاهی که او را بسا شد پسر
 یکی دخترش بود مانند ماه
 بیالا چو بر رفته سوری بلند
 بیا قوت سرخ اندرش دُر ناب
 دلش سنگ سخت و برش پر نیان
 شب و روز با هم ز موی و زرق
 بگشی طاووس و کبر و بلند
 دو چشمش و دو رنگش خدنگش خار
 لبش بُند شکو آبیغ بود
 پوی راز رخسار او رشک پیش
 میک وادی اندر یکی قصر بود
 سرش بر مرقا و بن در ثری
 ز ماد و جزاد او دلا شهریار
 در آن دژ یکی دایه و ده کنیز
 پدر هر بدو روز رفتی برش
 برو نام مردان بخواندی بسی
 گرامی تو آن دختر از جانش بود
 نبردی ز مردان کشش پیش نام

۱۰

۱۵

۲۰

۲۵

بدو بود نزد یک راند اسب تیز
 چون نزد یکی باری دژ رسید
 در دژ چنان دید بسته که سنگ
 کلاه کیانی نهاد او ز سر
 ۱۳۰ برفت و ز آن آب لختی بخورد
 ستورش یکی شسته برداشت سخت
 گل کامگارش چو شسته شنید
 یکی دست باین خود کرد بود
 ز بام اندرون چون گل کامگار
 ۱۳۵ دمیده شده سنبل از سنبله
 سر هر دو زلف سیه نیتاب
 گل روی خویش چو قطره گلاب
 بدافسان مرا و را چو دختر بدید
 بروشنه شد دل و را در زمان
 ۱۴۰ همی گفت نیست آدمی این پریت
 دو چشمش دو جادوست باد و کمان
 بدین جایگاه از کجا آمده است
 مرا در دل از وی چنان عشق خاکست
 نهد نزد من قیمت هیچ مسرد
 ۱۴۵ ندانم چه مود است این خوب چهر
 اگر نیست روی نموده پسری
 پرستم و را تا چه مودست وی
 ز عشقش مرا در دل آمد نهیب

چه اسبی که چون باد شدیم خیز
 فرو آمد و یکزمان آرمید
 بسایه بر باره کردش درنگ
 بنزد یک دژ بود یکی آنخور
 بجای آمد و یکزمان تکیه کرد
 که لوزید ازو دژ بسان دخت
 برآمد بیام و مرا و را بدید
 دو چشمش همی هر زمان می غنود
 رخی دید و را چو چینی نگار
 همان پایگویش بگل بر گله
 دو نوکس همدون شده نیم خواب
 پراز خوی نمود از نف آفتاب
 لب از رشک رویش بدن از گوید
 پری برد و را ز خوبی گمان
 مرا کرده از جان و از دل پریت
 زنان تیر بر جان و دل هر زمان
 که ما را ز عشقش بلا آمدست
 که جانم شود گر بعشقش رواست
 نه از مرد کس پیش من یاد کرد
 کوز در دل من بگسترده مهر
 توان کرد با عشق او دآوری
 که بر تن شدم خون ز خویش خوئی
 ندانم ز عشقش فراز از نشیب

همه باغ او پر گل و لاله بود
 در آن باغ در میگری هسای
 ۱۰۵ شدی شاد هر روز سوی شکار
 چو جان داشتی شاه شام میام
 چنان کردی اندیشه کین شاهزاد
 ندیدم چنین پرهنر یک پسر
 سزاوار این جفت دخت منست
 ۱۱۰ ولیکن چه سودست کان دلربای
 برش نام مردان نیارند بود
 من این را بدلم بسی روزگار
 دهم گنج تا بخشد خوش خور
 مگر دختم زربدارد خبر
 ۱۱۵ بنرمود کنهور را تا ز گنج
 برین سال بگذشت چون شمع
 نگر از پسر نزد دخترش یاد
 که رشک آمدش یاد کردن از وی
 دگرکش ز دختر همی شدم بود
 ۱۲۰ قضا را یکی روز وقت سحر
 بنخجیر گاهی که بد نزد دژ
 بی اندازه نخجیر بود اندروی
 چو آن روز شد تا بدانجا های
 شده تیز رفتار کار و گوزن
 ۱۲۵ چو شد مانده و نشسته از آفتاب

گل و لاله اش از ابر پر زاله بود
 در آن باغ بردش شب و روزی
 که بودی شکارش همه روزگار
 برویش بدی شادمان شاه شام
 ندارد بدل در بجز راه داد
 نیا شد چنین یک پسر پرهنر
 که خورشید رویت نیست
 نیارند بودن همی کام و رای
 چو بودند سرشان بیاید سپرد
 بود کز پی دشمن آید بکار
 ازو نام در کشورم گسترده
 شود جفت این نام گستر پسر
 دهد هر چه خواهد ندارد برنج
 پسر را همی بود با شاه خوش
 شه او بخد بود از پسر گشته شاه
 سخنهای بر دختر نام مجسوی
 سخن مرد را دخت خود کو شنود
 های از در شهر شد بی خبر
 فرقه درو هیچ مردم هیکز
 ز هوس گوزنان شده پری پوی
 یکی جای دید او عجب دلگشای
 بیفکنند بسیار گاو و گوزن
 بسایه گرایند دل پر ز تاب

که گر باز گودی ز پیشم بزار
 بگفت این ولوزید چون برگ بید
 دل دختر شاه بروی بسوخت
 و را گفت ای زاد مرد جوان
 ۱۷۵ ترا باز گویم که من کیستم
 بگفت و درون شد بدژ همچو باد
 فرستاد هم در زمان دایه را
 در آمد چو از درهای گزین
 ۱۸۰ بشد دختر شاه و دستش گرفت
 ز دریای کردش برون سوز و ز
 بفرمود جلالت و پس خوان نهاد
 بیاورد هر خوردنی بیش و کم
 بی دست بردند وی خواستند
 ۱۸۵ پرسید باز از منبرهای
 بهشت برین راهی مانند این
 مرا گفت باید ترا از نژاد
 که تا چون پرستم ترا بر چه سان
 بت ماه چهره نژادش بگفت
 ۱۹۰ های دل آورده از خویش
 پس آنکه بوسید گل روی را
 که باید مرا رفت پیش پدرت
 شب ایم دگر نزد قوما هروی
 بوم هر شبی نزد تو تا محرم

بر آید ز تن جهان من زینهار
 دلش گشته از جان شیرین نمید
 بشیرین زبانی دلش بر فروخت
 بدژ در گویی مرا میهمان
 درین دژ پناه از پی چیستم
 همه راز بردایه خود گشاد
 که آورد زود آن گرانمایه را
 بر رسید سد بارد یگر زمین
 نشاندش بر مایه جای شکفت
 همی هر زمان روی و مویش بسود
 بخوان بر چو خالیکش نان نهاد
 بخورزند چو نان در عاشق بهم
 شاهانه یکی مجلس آراستند
 که پس خوب داری درین ^{جای} قلعه
 چنین است گویی بهشت برین
 بمن بر همه راز خوشت گشاد
 بگوی از فرادم تو نام و نشان
 نماندش ازین روی رازی لفت
 همیدون همه گفت هر کم و بیش
 چنین گفت دلبر منمبوی را
 که هستم من امروز خویش بدت
 که روز آمدن ایدرم نیست روی
 سحر که روم زود نزد پدر

از آن پس بکم از مرد تنگ آمدی
 ۱۵۰ شدم عاشق سردی از بک نظر
 همی کردش اندیشه با دل چنین
 گل کامکار آمد از بام بزمیر
 دل خوشتن را همی پسند داد
 ۱۵۵ گشاده، دورخ رفت زندهای
 باواز گفت ای بخواب اندرون
 چرا آمدی نزد این دژ خراز
 های این چو بشنید بر کرد سر
 نکه کرد سوی گل کا مکار
 رخس چون مه چاره شب نمود
 ۱۶۰ بوسید سدره پیش زمین
 مغم راه گم کرده مروی جوان
 بدین دژ رسیدم چون آله فر از
 بد از تشنگی کام من کافیه
 بخوردم ازین آبگیر آب سیر
 ۱۶۵ بخوش خواب در بدم از تو بگوش
 صرا ز خواب بر کردم اندر زمان
 که چون روی تو ماه بر چرخ نیست
 بیا لا و رضا کبکی و سدر
 پری دختری یا بت حور زاد
 ۱۷۰ چه خوانم ترا ماه یا مشتري
 غریبم بخشای بر جان من

جهان بر من از مرد تنگ آمدی
 چه خواهد گذشتن مرا ز بوس
 که در خواب خوش شده ای گزین
 زمانی همی بود بر جای دیر
 چو نشنود رفت او در دژ گشاد
 سرگیسوانش رسیده بیای
 که بودت بدین جای که رهنمون
 بچه چیز بودت ازین دژ نیاز
 چنان سرودید آفتابش ز سر
 گلش دید بر رخ شکفته بیار
 بیای آمد و رفتش از پیش زود
 و را گفت ایا تو خوابان گزین
 فتاد ستم از راه وز کاروان
 ز خورشید بدم بسایه نیاز
 جگر بدم از تشنگی تافته
 بخفتم زمانی درین سایه دیر
 رسیدم چو گنار خوشتر ز نوش
 ترادیدم از سر شدم هوش زمان
 ز خوبی ترا جزوه برخ نیست
 بر خساره و مری مشکي و پرو
 نگری مرا تو ز نام و نژاد
 که همتت مه و مشتری مشتری
 ممان جان من تا بر آید ز تن

که دیدم پری را بنخجیر گاه
 ز نخجیر بس کردم از این سبب
 شب اندر شبستان بجنبم بکام
 پس آنگاه گفتا که من مانند ام
 بیاید غنودن شب دیر می ساز
 هماغاه رفت از سری جای خواب
 نیدروی رفتش نزدیک او
 بستر بر بود پیچان چو مار
 ز پیچیدن و ناله تا سوزد هیچ
 ریمده بود خواب عاشق ز چشم
 کجا خواب یابد دو چشم کسی
 باب و باتش درون کس نخت
 سحر که چو بر زد سوز جروح مهر
 برون آمد از خانه خود همای
 بفرموده خران که خوابگران
 بی دست بردند و بودند شاد
 چنان بر شد آوای خنیاگران
 همی خورد می قرقخ اخترهای
 بیش کارگر نامد از عشق یار
 چو شب قیرون جامه در کشید
 برون آمد از پیش شه ناگهان
 یکی اسب بگزید و برگرد زین
 بر بر نشست و برون شد ز مهر
 ۲۲۵
 ۲۳۰
 ۲۳۵
 ۲۴۰

دلش را بدیدار برد اوز راه
 خورم باده هر روز تا گاه شب
 نباید که جانی بماتم بسدام
 همه روز نیز اسب را زاندام
 نه می خواهم و نه بت رود ساز
 بری گل کامکارش شتاب
 فروزان نشد رای تار یک او
 نوگفتی مگر بسترش بود خار
 وز اندیشه تا روز لغنود هیچ
 بود خراب با چشم عاشق بچشم
 که بر دل بود بار عشقش بی
 که با این دو هرگز نشد خواب هفت
 یزید اب بندود روی سپهر
 بر شاه شده نشاندش بجای
 نهادند و خوردند نان سرورین
 بیاده جهانرا شمرند باد
 که کردند می آرزو اختران
 دلش داشت شهرها بدلدارای
 همی خورد تا شد ز شب روزگار
 از روز شد دامن اندر کشید
 همای و شد از سوی خانه نهاد
 چه اسبی که بودش ز اسبان گزین
 نبد با روانش جز از مهر بوس
 ۲۲۵
 ۲۳۰
 ۲۳۵
 ۲۴۰

۱۹۵ که نان و نمک را حقیقت بر منست
 که من نیستم ناجور انمرد کس
 پسندید دختر هر آنچه او بگفت
 زمین بوس کرد و برون شدهای
 که شام در شهر شد دل درم
 هم از گدازه سوی شده رفت نیز
 ۲۰۰ بر سیدش از راه و ز صیدگاه
 بشه گفت امروز دیر آمدم
 نخواهم دگر رفت سوی شکار
 بصیدم درون رخ نماید پسری
 ۲۰۵ همه روز با تو خورم من شراب
 مرا دیدن تو به از دو جهان
 ز بهرم فدا کرده خواسته
 بجای من آن کردی از مودی
 شهنش گفت آن کن کجا بایدت
 ۲۱۰ فساد چه بر سریت نام منست
 بر من گرامی تری از روان
 باز آمده شو که هستی نسرند
 زمین را بوسید سدره های
 کنیزی بدی مونسش بدو شب
 ۲۱۵ بدد گفت امروز دیر آمدمی
 نگویی سخن با کسی از خشم و کین
 و را گفت امروز گشتم درم

برش اعتقاد دلم روشنست
 ز فر مر مرا بوس و دیدار پس
 ز شادی رخس هر چو گل بر شکفت
 هم آنکه با سب اندر آورد پای
 نزد پاکس از این بگفتار دم
 شه آنگاه شد مرورا نیم خیز
 بوسید بسوی زمین پیش شاه
 ز بر رخ از صید سیر آمدم
 پری تا بپسین مگر آشکار
 کندم از خرد در زمان جان بوی
 شب آید گویم سر از سوی خواب
 که هستی گرامی مرا هر جان
 زمن شده گنج تو کاسته
 که آن کرد تواند ایچ آدمی
 که در دل از و شادی افزایدت
 چنان دان که کام تو کام منست
 سیادادنت یک زمان تا توان
 ز نخجیر گاه ای بل دیو بند
 بشد تا هاجها کجا بودش جای
 بیامد گشاده بخنده دلب
 ز نخجیر که هجر شیر آسیدی
 مگر شیر افکند از کسین
 دل من از آن روی شد جفتیم

مراد در جهان نیست جز تو کسی

گوا می‌ترسم نیست از تو زبان

مرا باز گویی اگر درد خویش

بدو گفت دختر که ای شهریار

تو بادی دل افروز و دل شکوایم

چنان دان که بر تن مرا تب سید

از آن شد مرا گونه روی زرد

کنون چون بدیدم فر روی شاه

مدار از من اندیشه درد دل دیگر

که هستم شده من کون تندرست

از دین چو بشنید شاه در زمان

زدیدار دختر چو برداشت بهر

بیامد های گزین را بخواند

همه راز دختر بدو باز گفت

پس آنکه مرا گفت فرج های

بجای پسر دختر آید اگر

چو پارسای بود دخت یار

پدر را غم دختر افزون بود

نور زنده آن شاه را اخترست

ولیکن چو شد دخت زیبا بزرگ

بخاند چو دخت دارند دیر

ترا جفت دختر بساید گزید

بداند هر آنکس که باشد هزیر

۲۱۵

۲۷۰

۲۷۵

۲۸۰

۲۸۵

که نام از زنده ماندی

ز تو هست هواره بخت جرات

سزد بکم دل از درد تو هست زین

بکام تو بادا همه روزگار

بفرمان تو هفت کشور تمام

تبم چند گاهی همه شب رسید

که تب مرا تن همه رنجه کرد

شوم گویی ارچه شد تبم چو

ز بهر ازین بیش آند بخور

بدم گرچه یکچند بیمار است

و رازخ میوسید و شد شادمان

برون آمد و شد در شهر

بر خویش نزدیک تهنش نشاند

نماند از های هنر و زلفت

که ای شاه دانا دل نیک رای

بود پارسا بدز سید پسر

پدر زو شود بی شکی بختیار

دل از درد دختر پراز خون بود

که او را بدل در غم دخترست

ببایدش شوهر دلیرو سترگ

چو شد زن دل از مهر او کن

که زن ایزد از بهر سر آفرید

که زن را شوهر نباشد گزیر

ره در گرفت و براندا سب نیز
 چو اسبش نزدیکی در رسید
 دگر باره زان شته آگاه شد
 شب تیره را در شنی روزداد
 همای هنر پیشه را دید زیر
 بزی آمد از بهام خود درگشاد
 ۲۴۵
 همای هنر مند شادی فرود
 بر درگوش سوری خانه برد
 بفرومود خوان را گل کامکار
 چو خوان اسیری گشت میخواست
 ۲۵۰
 پیوسته ز لبها جستند کام
 مزیدند بیافوت شکوفش
 نگشتند کرد در رای دیو
 درازی شب شد چو کوتاهی
 ۲۵۵
 برون آمد و اسب را بر نشست
 فرود آمد و رفت در خانه زود
 ندانست کس از شدن و آمدنش
 بدینسان هیرفت هر شب برده
 پس آنگاه روزی مگر شاه شام
 ۲۶۰
 و را دید گلشنار چون شنبلید
 بر رسید و گفت ای گل کامکار
 رسیدم گوت هست دردی بگوی
 بخوانم پزشکان زهر کشوری

زخم در دلش خاسته رستخیز
 یکی شته بکوه دگر بر کشید
 نگارین و بر بهام چون ماه شد
 زخمش رو شنبلی دل افروز داد
 پیاده شده ز اسب چون شیر
 دلش گشت از روی دلدار شاد
 گل کامکارش لطافت نمود
 نشسته خورش او را سپرد
 نهادن سزاوار از بهر یار
 دگر باره مجلس بسیار ستند
 ولیکن نراندند کامی تمام
 گرفتند بهوه زنا زوز نوش
 ازیشان نیاز زد کیهان خیز
 های هایون فرخنده ای
 سوری شهر را ندش چو از گشت
 سوری خوا بگه شد نهانی غنود
 نهانی بهاند آمدن چون شدش
 نهانی ز شاه و ز خویشان شاه
 بر دخت خویش شد شاد کام
 دل شد چو مرغی ز بر ببر پرید
 چو زرد روی دگر و نهان
 بدد مافش تا بن شوم چاره جوی
 که در میان بداند از هر دری

براندن درون شاه گم کرد راه
که بد سرش گفنی پراز ماه و مهر
سیاهی شب زو شده سوخته
بتازید نزد یک آتش بخشم

۳۱۰ هی شد گوزن و هی راند شاه
رسید او بکوهی سراندر سپهر
برد آتشی دیدش افروخته
نهان شد بر که گوزنش چشم

گفتار اندر جنگ های با زنگی برکه

یکی طاس ده من درو می بست
از دیر پنهان شده در دهان
دو بینی زد و زخ دوراه دغان
در خشنده دندانش چون بر زار
بکودار زنگار خورده زره
چو الماس عاج و چو انقاس ساج
گهی بر سرش سبزه از بیستون
چو دودی و قیچی چو آتش و بود
بشهادت و سرش را بکشد
ز سر زخم شمشیر زنگی بکاشت
که لرزنده شد ز زمین و سپهر
دو و دام هر سو گر یزنده گشت
که بانگ دم صور در تخمیز
نهادن نیار شش از پیش پای
ازین بود بیم بدل در مدام
بپستی گرام ز بالا منش
نه شایم گر یزنده شد ز برادر

۳۱۵ بر آتش او زنگی دید مست
نشسته دو چندان که کوهی ز قار
سوی راست مانند دلی کلان
بز بولب سه مناک و سنبه
همه موی تار سرش پر گره
بر انگشت ناخن چو بر ساج عاج
دو پایش چو دو آمو بین ستون
چو شهزاده را دید برجست زود
دوید و بر آورد تا بر زند
های دلاور سپهر پیش داشت
بز و نعره زنگی دیو چهر
ز بانگش که رسنگ ریزند گشت
چنان در فسادش بکه بانگ تیز
بترسید از آن بانگ قرح های
بدل گفت زار او قتادم بدام
که جای پیچم من از بد گشت
نه نامست باد ششم و رنبرود

خردمند شاهی و بیدار نرس
 شهش گفت بازای خردمند بود
 همه راست گفتی بدانش سخن
 ۲۹۰ برو دختر خود روم من چو میان
 که بی جفت مادر ترا زاده بست
 بگفت این رخوان خواست می خواست
 نه چو نان های گزین خورد می
 زنا گفتننها زبان بسته داشت
 ۲۹۵ خنک بر کسی که هوا آرمود
 بعشق اندرون مست چون بست
 چنان دان که پوسته اندر نیند
 گشاید سخن چون زبانت زبند
 بر مهران چون می افزون خوری
 ۳۰۰ های هایون چنان خورد می
 بخورد و بر رفت از بر شاه شاد
 چو پاسی گذشت از شب دیر باز
 سر از خراب بر کرد آمد بدر
 در آورد با ساز در اسب پای
 ۳۰۵ نگهبان درواز، بر دی گمان
 دگر کش درم پیش دای های
 چو بر راه دژ راند شهزاده نیز
 سبک خیز کرد اسب را از پیش
 شبی بد ز منتاب مانند روز

درین کار منگو تو هشیار تر
 بدیدی پس اندر جهان گوم و درد
 تواند بشه کردی زوای کهن
 بگویم که اندر جهان جفت ساز
 هنر مندی جفت آزاده نیست
 همی بود با باده درود ساز
 که برداش او ستم کرد می
 چه گرد دل ز تیر هوا بسته داشت
 که بر سر ستم از زبانش نبود
 بود این از سر زش روی و لب
 زبانت بند سخن را کلمه
 سوت زو بجان یا بدوین گزند
 زبان را بود با سرت دآوری
 که سر از زبانش نیا زرد می
 پیامد غنود از بر گاه شاد
 بدیدار دلبندش آمد نیاز
 نهاد از بر اسب خود زین زر
 ز دروازه شد باز برون های
 که غنچه بر را بسته دارد میان
 چو شب رفتن از شهر بود پیش پای
 ز پیشش گوزنی بجهت از تخیز
 بدشتی که نه خار بد نه خمش
 چو روی های گزین دلفروز

۳۵۸ میخشای بر بی گناه این جوان
 مگر این سیه را در آرد بجا ک
 چو تو یار من باشی ای دلاگر
 چو یزدان نیکی کنش را بخواند
 جز نیکی در آمد ستورش چو کرد
 بر آورد و زد بر میان سرش
 ۳۶۰ ز کاهی بکوهی در آمد گزیدند
 ز شادی یکی نعره زد دخت گفت
 کنون ایمن آنگاه باشی بسر
 که هستند ده یار او خفته مست
 کز ایشان بتری بشمشیر سر
 ۳۶۵ درید و بر هر دوش برد زرد
 بر آهخت تیغی چو یک قطره آب
 بد زخم ده سر میفکند خوار
 چو زنگی ریاد افش کشته شدند
 بیامد بروخت پس شاهزاد
 ۳۷۰ که کردی توان مردی از فرو برز
 رهاندی شه شام را زین سیاه
 منم خویش شاه افشاده بدم
 ز گیتی بر بی نیازی دهد
 بدخترهای آنکهی گفت من
 ۳۷۵ کنون ایدرت نیست بیجان
 هم اندر شب ایم برت ندد باز

قورده زور مندی و را و توان
 کند تارک او بشمشیر چاک
 من او را ز پای اندر آرم بسر
 بزود تا زبانه بر اسب و براند
 کشیدش یکی تیغ و یک حمله کرد
 ز تارک بدو نیمه شد تا برش
 ز کاهی میفتاد کوهی بلند
 که این مردی از خلق توان گفت
 نوای هر چه ماه دو هفته بسر
 فتاده ز مستی برخاک پست
 بنشان نمائی تو بس دیر سر
 همای دلاور بشد هر چه دود
 چه آبی که چون آتشی بود ناب
 بر آورد از آن زشت رویان دمار
 بجاک و بخون در سرشته شدند
 دو سد بومسه دخترش بر روی داد
 که کس نیست کرده تیغ و بگزد
 کز مردم کشورش شد بپناه
 رهاندی مرا تا ترا شاه شام
 بشاهان برت سرفرازی دهد
 رهاند مرا از بلا جان و تن
 که من رفت خواهم بجای نهان
 برم سوی خان خودت من بنان

بکام فتنک اندرون مسانده ام
 رهایی اگر یابم از چنگ دیو
 و گرنه در یغا جوانی و عشق
 در یغا گل کامکار گزمین
 زمین تا در مرگ کامیست راه
 ۲۳۵ بخاک افکند زنگی از زمین مرا
 همی گفت با خود همی ریخت آب
 دگر باره زنگی بدو داد روی
 بر آورد گری که تا بر زندش
 ۲۴۰ دگر بر بگرداند گزش بسز
 دگر بر بگدازد زلفه در فساد
 یکی غار بد جای زنگی فراخ
 بدو در جوان دلبری همچو ماه
 که زنگی بوده ز کشورش برود
 ۲۴۵ رخ شاهزاده جوان مه بدید
 همی گفت با خویشان کاین جوان
 قضای بد آوردش اینجا فراز
 ندانست گوئی که این جایگاه
 ز بیم سیاه و زیار انت او
 ۲۵۰ که مستند ده تن شد ای خبر
 کشند این جوان را بیک دم زین
 مگر از دش یار مندی دهد
 های دلاور بنالید زار

بلارای چنگ اندرون مسانده ام
 بمن بر بخشود کیوان خدیو
 همدون همه کامرانی و عشق
 کجا نیست آگه نگارم ازین
 تبه گشت خواهم بخیره تباه
 که خواهد پس ازین ازو کین مرا
 ز دود دیده بر روی چون آفتاب
 و زو شد بگوز گران کینه جوی
 ز زمین در زمان بر زمین افکندش
 دگر باره زد بانگ زنگی ز شود
 زان زلزله که بگدازد برفتاد
 بجای شبستان و ایوان و کاخ
 سمنبر نگاری ز خویشان شاه
 شب و روز با او نشست و غنود
 شکر هر زمانی بلالو گزید
 ز بهر چه آمد بدینجا دوان
 که ماندش دل اندرم درد و کار
 یسار د گذر کرد بر چرخ ماه
 بهر غم درون غمگساران او
 ز خواب او برآند هر ده سر
 بیایدش باد یو کین هم زین
 وزین ریختش بی گزندی دهد
 همی گفت کای دلاور کرد کار

۴۰۰ یکی پر کم بختم ای شیر مرد
 ترا ز بهارم بگردن کشون
 بختای بر من که بر مرد پیر
 ز پیران همی شرم دار و خدای
 همایش بگفتار نشاخت باز
 دگر آنکه بود از هوای شکیب
 چه دانست شاهی که چون پیران
 و را گفت مند بشود با من برو
 دژی هست گویند این جایگاه
 از آنجا بگویم بهتر نشان
 ۴۱۰ ترا اشتران باز دست آورم
 و را شاه بستود و با او برفت
 در دژ نمود و پس آمد فرو
 بز حلقه در گل کا مکار
 برون آمد و در گرفتش بسر
 ۴۱۵ که دیر آمدی اشب ای پیران
 برو برت هست استواری همی
 چه کس باشد این کا سب تو دار و
 بپاشش گفتا که پیران است
 شتر برده چندند مردم گشایش
 ۴۲۰ روم تا ستانم و را اشتران
 بدو گفت و پیران بسیاری دوش
 بقوسید شه کش بدانند باز

بسر بر مرا این فضا کار کرد
 نگر تا مرا چاره سازی تو چون
 ببخشایش ایند بود دستگیر
 ز پیران گشته در گذار و خدای
 که لبس و را بدد گونه ساز
 سیم آنکه بودش رسیده نهیب
 شود جامه پوشد بر سم شبان
 بدژ نا نشانی پر سیم فسو
 اگر وانی اشب بدان دژ قواه
 بز یک بنگاه مردم گشان
 بلند می بدخواه پست آورم
 و در نمود و ز پیشش بفت
 بدو داد اسب و بشد هچود و
 شد آگاه و آمد و را داد بار
 میوسید سده و را چشم و سر
 یکی دیگر آورده بیهمان
 که سوی منش با خوداری همی
 ز دست اسب را هیچ نگذارد او
 شتر بان یکی پیر بیچاره است
 بدادند جایی از ایشان تاش
 بر آرم دمار از تن کافران
 نه گفتا بپاشد هم اینجا برو
 برو بر سر آرند روز دراز

بدین جا بگماهت کنون بیم نیست
 نه ده دیود دیگر ازو زشت نمر
 بگفت این و راند اسب را باز پس
 قضا را شده شام شبگاه شام ۲۸۱
 نهانی بنشناس تا خورد مسگر
 ز مردان و دختر بود همچنان
 همان هست با دخترش راستی
 بر و بر هوا چیره شد یا نشد ۲۸۵
 کجا بر همه کس هوا راست دست
 هوا اندر آرد ز که دام و دود
 از آمیزش آمد گرا نگیختن
 فروشته نشاید بدن آدمی
 بساز یکی ساربان شهریار
 دل از دخترش برزاند پشه بود ۲۹۰
 بر آورد یک بانگ و گفتا شب
 چه کس باشی و رفتنت تا کجا
 و گرنه بمردم سرت را ز من
 شه او را بدید و بتوسید و گفت
 بجز سرم من ز بیم سرش ۲۹۵
 ورا گفت من ساربان شهم
 کنون ز اشتران یا قسم نشان
 نه یارم شدن تا بدانجا نگاه
 که از هر دو رویم بجانست بیم

کجا زنده این دیود زخیم نیست
 بخون خوارگی در جهان زو پتر
 ندانست ره رهبری جست و پس
 پیاده بدر رفته بد تیز گام
 پیرامن دژ که گردد دگر
 که ز آغاز بود و سر را ستان
 که بود ست و دور ست از و کاستی
 وزان خوی خود خیره شد یا نشد
 چو بر پیش و بر کم قضا راست ۲۸۱
 هوا را ز بولست گشته خرد
 بدان چاره کس را ز آمیختن
 سرشته چو آمد نفس از زمی
 بدین آزمون رفته بر ره گذار
 که آمد دوان شاهزاده چودو
 برین را کربانی همی در طلب
 ز من اینی گر بگفتی بر است
 نیایی بر این دشت گور و کفن
 بدل گر مرا او بداند نفعت
 کنون برو باید برد دخترش
 دوسد کرده اشتر گم این شهم
 بجایی که هستند مردم کشان
 نه شایم شدن باز پس پیش شاه
 یورانی خان و مانست بیم

کرد من شوم جفت تو ناگزیر
 ههای آنکه از کار زنگی بگفت
 ز شادی بر آورد دختر و خورش
 و را گفت شادیت باد امدام
 ۴۵. رهاندی زد ثمن تو شاه مرا
 شه از روزن این سوس چون شنید
 پسندید و بر او آمد بدد
 بدل گفت یک دشمنم دیگرست
 یکی حله دارد بوادی درون
 ۴۵ بوم امشبش نزد او ناگهان
 پس آنکه خود دخترم آن است
 نباشد بگیتی چنین دیگری
 بداندیش من کاست گردد این
 مرا جفت دختر نزدیک جز این
 درین گفته بد شاه کامد بدد
 ۴۶. بیامد با سب اندر آورد پای
 بشه گفت ای ساربان تیز رو
 مرا نزد بدخواه خود زود مو
 بدو گفت شه تو کنون پیشان
 ۴۱۵ بدان آفتی کز بیامان درون
 که من با تو ترا نم آمد بتک
 بانس گرای و بر آن اسب نیز
 همی تا رسیدن بتو در سرا

نگوید بتوشه که جفتش مگیر
 برون آمد این راز چون از نفعت
 بیادش یکی جام می کرد نوش
 که رست از بدی و بلا شاه شام
 گشودی سوی شهر راه مرا
 همان سرد می از دلاور بیدید
 گرفت اسب آن نامور پرهیز
 بنزد یک این در که بس منکرست
 بدان حله ویرا بوم رهزنی
 برد تا مگر هم سر آر جهان
 که در مهر بانی رهش بر نکوست
 جوا نبرد گردی و کند آوری
 همه کار من راست گردد ازین
 که در خورد ناجست و گاه و نگین
 ههای دلاور یل پرهیز
 شه از پیش رفت و ز پس همی
 ز من تا کهن بخت گردودت نو
 ز من خواه پس اشتر و غم بخور
 نکاور که داری همی زیران
 درفشده همی راست مانند خون
 ز پیویم زیرا که نست رگ
 بر آن از تن دشمنان رستخیز
 روان بدان تیغ را کن چیرا

چو ایشان بخوشی بدر در شدند
 بیامد کسیری و آوردن سان
 ز بهر تو آورده ام خور دنی ۴۲۵
 پذیر شدش شاه و نان و ستد
 چو نزدیکی آمد کنزش بدید
 بدو گفت شه گری بگری نوراز
 فغانی مرا سوی آن خانه بر
 نمایی بمنشان اگر تو فغان ۴۳۰
 برین همه سوگند خورد و پرفت
 که بد دختر اندری و شه های
 در آن خانه میدید را مشکوران
 بیوسه مزان لعلگون قند را
 همی کرد دختر بدان راه رای ۴۳۵
 ولیکن های گرانمایه هیچ
 و را یک دور گفت بی اموشاه
 حق شاه بر من حقی واجبست
 نفر موشمش حق نان و نمک
 چه نیگوست کردن وفا از کسی ۴۴۰
 جفا آن کند گویند از خسر
 من امشب خود آن کرده ام از هنر
 ترا اگر بخواهم دهد دی بسن
 که او را یکی جفت باید گزید
 بدو گفت دختر چه کردی تو کار ۴۴۵

برآمد ز سانی و در در شدند
 از بیرون در گفت ای ساریان
 همیدون بسی گونه هم بردی
 ز با نرا نگه داشت از میم بد
 بلرزید و شد زخمش چون شبلیه
 بزم زتن گوشت من بگاز
 که هست اندر و دخترم با چس
 نرایی نیازی دهم از جهان
 بدر بر سوی بام آن خانه رفت
 نسته بیکجای شادی نرایی
 بهم گشته باز بگران دلمبران
 ولیکن گشاینده بی بند را
 که کام دل از دی بیاید همای
 بدانه نکرد ایچگونه بسیج
 ز من کام دل ای گرامی بخواه
 بچایست حقش گراوغا پیست
 و گو خود بمرک آردم مهر چک
 که دارد ز هر در هنرها بی
 زنده بر در نام نیکو نگد
 که گوشه بدارد ز کام خبر
 ز بهر تو دی شاه گفت این چنین
 که کام دل از جفتش آید بدید
 درین شب همی از پی شهریار

دل و جانش خرم همی کردی
 کی آرد بر من گذشتن شب
 نخواهد که زنده بود مانده در
 که یار گذشتن بدین راه راست
 که گوید ترا زو کشم من بستر
 که یار سخن گفت با من چنین
 هنر نیست هر چند دیده زمن
 همی دون می آرد سلاحتش تمام
 یکی تیغ هندی برهنه بدست
 و لیکن نه چون آب و آتش سنگ
 ازو در دل دیو درخیم تاب
 و را گفت ای عمر خیره درای
 چرا آمدی نزد ما یافه جوی
 که یاری زدن تو بکینم نفس
 کنون زار بگری تو بر خویشتر
 مرادست گشت فلک بسته نیست
 که اینجا یکه پیش من ایستی
 همه یاد از زور خویشم کنی
 چرا آمدی ایدرای بد کبر
 نشانت بنزد من اوداده است
 هر اسیده همواره دلش از منست
 که باشد همه خلق را خرمی
 دو چشم خرد باشدش دوخته

جوان عرای همی خورد می
 چو این بانگ بشنید گفتی محب
 جز آنکس که باشد ز جان گشته
 شتر چیست وین سر خود از ۴۹۵
 کدامست زنگی چه دارم خبر
 چه ابله چه ناپاک مردست این
 خبر نیست گویی شنیده زمن
 بفرمود تا اسبش آرد غلام
 میان بست و بر اسب جنگی نشست ۵۰۰
 چه تیغی چو آب و چو آتش برنگ
 سپهری پر از ذره آفتاب
 پیامد ز فغان نعره نردهای
 چه مردی تو چیست اشتر بگری
 خبر نیست از من ترا داده کس ۵۰۵
 مگر آرزو مرگ بودت زمن
 که از جنگ چون تو کسم ^{نیست} زشته
 تو نام شنیده مگر نیستی
 شتر خواهی و خشک ریشم کنی
 نیاری کنون تا چه داری هنر ۵۱۰
 سگ شاه شامت فرستاده است
 زمن سدره او سوخته ^{نیست} نعر
 نخواهد بجز سوخته آن تنی
 که او را بود خرمی سوخته

که آنجا نه چندان زرد گوهرست
 ولیکن جوانیست بر حله مه ۴۲
 بگردد بناچار با تو بچنگ
 نیارد بچنگ تو کس دست سود
 از و چون شنید این های دلیر
 چنین گفت با شاه کای ساپان
 هی تا ترا نزد تو من آمدن ۴۳
 پروراختن جان جوان را ز تن
 اگر هست گنجش نزون از قیاس
 بر این گفته ایزد گوی منست
 تو مندیش وزود از پس من بتاز
 خدای جهان بس مرا یار و پشت ۴۴
 بگفت این و رواند اسب را هر دو باد
 چنان شد تیزی که تیر از گمان
 یک چشم زد نزد آتش رسید
 با و از کمت ای مه حله زود
 مرا پرورش آر و شتر بازده ۴۵
 و گرنه هم اکنون بچنگ من آی
 شود خان و مان تو زیر و زیر
 چو زنگی شوی تو ز پیکار من
 سزد کین مثل گیری از من در
 که دیوانه چون سنگ در کین بود ۴۶
 شنیدن زد دیوانه گفتار راست

که پیش شهبان همه کشورست
 که مودی بمودی از ویست به
 بچنگ از تو گردی برو تیز چنگ
 زیان من از چنگ تو گشت سود
 خروشید مانند آشفته شبر
 ز بهر تو بستم بکینه میان
 مرا تیغ خورقوار باید زدن
 بتوداد خواهش بنگاه من
 بتو بچشم و بر تو تهم سپاس
 که اندر دل این کام و روی طست
 که هستم من از یار گوی نیاز
 پیشی توانم بش بدخواه کشت
 چو بران عقابی عقلی نژاد
 و یا چون شهبابی ز چرخ کین
 پراز رنگ و زبوی یک حله ده
 بیا پیش من بکت درینست سود
 که بی شور دادن شتر باز به
 بنیزه کنم تا قنق سر گوی
 ز من چوشت بزم بش بر سر
 نگر فشیری خرد تا کار من
 با غار پیکار هم از نخست
 بیاید ترا بند سر جست زود
 خردمند مرد هشیوار است

وگر مثل خود شیر خواری بچنگ

رسیده بد آنجا بنگه شاه شام

نیارست نمودن آنجای روی ۵۷

همه هر چه گفتند وی بی شنید

همی گفت اگر کشته گردی های

که بودش ایهای من ره نمون

وگرا از عرابی بر آرد دسار

بداند مرا زنده نگذاردم ۵۸

کنون تا بهیستم که گشت زمان

شوم من بتک باز پس بیدرنگ

بر دختر خود شوم تیز گام

وز آنجا سوی شهر و بسیرم

های ار شود کشته کین خواهرش ۵۹

مبادا که یک سوی او کم شود

بمیرم من و دخترم در غمش

خدا یا نگهبان جانم تو باش

پس آنکه عرابی بیک گوشه شد

فرستی بر من ندارم پهننگ

که خود را بدو ساربان کوده نام

نهان دیدن آن جنگ را دید روی

هان هر چه کردند از دور دید

بگیرد بچونش مرا یک خدای

پنجم کو را بر سبزه خون

شود روز و بیند مرا آشکار

زیم سر خود بیازاردم

کرا در رساند هم آنجا زمان

بدش راه گیرم سوی کوه و سنگ

همه قصه او را بگویم تمام

بیام سراسر همه لشکر

همه کین ازین رشت دین خواهرش

که آنگاه از آن بردلم غم بود

ندارم بجز تا زیم ما تمش

دهنده همیدون توانش تو باش

دلش را غم دیگری نوحه شد

گزاراندر جنگ های با عرابی

بشد آنکه فرمود و اسبی گزید ۵۵

سلاح آنچه بردش همه برگرفت

بیامد چون تا از آن جنگ های

بجیلت ورا کرد بر خود دلیر

برافکند زینش چنان چون سبزه

فلک را نگر چون نمود او شکفت

های هنر و چو جادوی مای

پس آنگاه دد شد چو آشفته شیر

نه تو ماند خواهی نه آن بد کنش ۵۱۵
 هلاک خود و تو یکبار خوار است
 پاسبان را گفت فرخ همای
 تو خود را از خدایی و میمورد گوی
 که ره داری و مردمان را گشتی
 مگر این مثل را نداری نویسد ۵۲۰
 که گرتو گشتی مرا ترا هم کشند
 کز آن گویا دافره آن رسی
 نه چند آن بیداد بودی تو شاد
 مرا باد گرد گس مکن تو قیاس
 تو بهتر ز خود نیستی دید گس ۵۲۵
 زبردست گردد بلی زیر دست
 بر افراخت سر هر که از منی
 پاسبان زوی خویش آنکه گستاخ بود
 فروتن نمیچند هیچ از بیدی
 بزین لاف و پیش آیی و با من بگرد ۵۳۰
 هنر باید از مرد جنگی نه لاف
 شنید این عرابی و خندید از وی
 و را گفت با این نمونه بگرد
 ترا بایست باید بجهنگش گسر
 که او ترا نیست هنر بجنگ ۵۳۵
 پاسبان را گفت فرخ همای
 سوی من فرصت این که خواندی

که دامن باصل و بگوهر منش
 نمود ستان زمین سبب را را
 مرا خواندی خیره یافته درای
 همدون مه و سال بهمورد چوی
 بدین کار همواره شاد و گشتی
 که گفتست دانا چو لب بر کشاد
 چو کشند بر خاک پایت کشند
 سزد زانکه بدرای و بدر گشتی
 که آنرا توان داشتن بیاد
 چو با دیگران نیست با من بپاس
 همی زان شکست آیدت خویش
 هم آخر گراید ز با لا بپاست
 فروتن شود لا بد از برتنی
 بر آردش کمتر کس از درده
 بویژه که باشد در با بخوردی
 بیفتی مرا تا تواند رنبرد
 چو لاف باید زدن از گزاف
 زیاران بخواند او یکی کینه جوی
 که من تنگ دارم از در رنبرد
 بریدن بشمشیر از دوش سر
 مرا جستن جنگ او هست تنگ
 بجنگ من از تنگت از نیست رای
 که از جنگ او نیست تنگی مرا

نهاد در سوی بد کنش داد ندی
گذشت از قفایش بسوی قنار
بیامدهای و نهنگی بدست
ز آب و ز آتش هنر و آشنی
ببفکند سر تا خورد تن دوش
ببر بی سر امیرا که شد کند پای
شده مست و بهش بدست مست
بخون اندر و خساک پست کنم
ز کینش دو ابرو پر آژنگ شد

۵۸۰ کمان را بزه کرد و میرا ندردی
برون راند و برزد چشم سوار
ز اسب اندر افتاد بر خاک پست
نهنگی که جز جان نیو باشنی
ر سورت کشت افکند و بر سر زدش
۵۸۱ و گریه گفت ای عرابی بیای
بخوابانش جایی که مست مست
بیای تو گویم مست کنم
عرابی چو بشنید دلتنگ شد

گفتار اندر جنگ های با عرابی دیگر

شده در عرب نزد هر کس خویش
سنان را بگرد آتش نقش
برانگیخت در ناخن رستخیز
سنانش چو زرد راست بر سینه خرا
برخی و را کرد نیزه قلم
نورگفتی خود از باختر بر کشید
که او را بقیع اندر آرد ز پسای
زین ضرب تیغش سپر باز داشت
بر آورد چون پتک آهنگران
کند خرد از گرز اسب و سوار
نیامد بر و گرز او کار گسر
خدنگی که رفتی ز ماهی بساه

یکی مرد بر رفته تاجرخ سورش
۵۹۰ ز سی رش فزون نیزه در کفش
بر اند اسب را پیش چون باد نیز
سنان نیزه را کرده بر سینه راست
های دلاور بشیر هم
بشیر زد دست چون بر کشید
۵۹۱ در آمد دگر در بفرخ های
برد تیغ زودش سپر پیش داشت
دگر در آمد بگسز گران
که تا برزند بر سر شهریار
از و شاه جنگی پیچید سر
۶۰۰ خدنگی برون کرد از کیش شاه

بدونیمه کردش هم اندر زمان
بدونیمه بردار اینرا زجای
ولیکن بدو میل دام و دست
نیای تو بهتر زن مشتری
نگر تا به از اینت با زار بود
هی گفت جبار یار تو بساد

یکی تیغ هندی زدش بر میان
با و از گفت ای عرابی بیای
بر من یکی آمد و دو شد دست
یکی را فرستی همی دو ببری
ازین به نیای تو اینجای سود
شه شام پنهان همی دید شاد

گفتار اندر جنگ های با عرابی دیگر

برو بانگ برزد بخشم و ستیز
جنگ این زمان زود بگذار گام
سرش را سپو بر زمین زیر پای
وگر خود سوار چرخ بگذارد او
بریزد زبا نک تو بر گره سنگ
نیارد جنگ تو آهنگ کرد
در آید ز بهش بدو چشم نم
بیامد بگردار آذر گشتب
همی زو چنان نعرهای بزد
شه شام را گشتار و دل غمین
بشیر هندی در آرد زبای
همین است کزوی هراسست وین
نگرند جز کند جنگ و زبون
های دلاور هیبدون بجای
یکی تیر بیرون کشیدش ز کیش

عرابی یکی را دگر خواند تیز
که اسبی گزین و مسلحی تمام
سمان یک زمان زنده او را بجای
سنان ترا تاب کی دارد او
تویی در عرب به زگردان جنگ
تویی شیر و روبه ترا هم نبرد
ببیند چو روباه شیر دژم
بشدد یگر واسب را بر نشست
نمان اندر آهن سوار و ستور
که افتاده بد لرزه زود در زمین
همی گفت این را اگر اشب های
نیارد دگر جنگ او جست کس
همه حمله چون این شود سزگون
بیامد چو این گردد نزد های
با ستاد و نه پس شده و نه پیش

شه شام ویرا بدید از کین
 های ابر این چیره گردد جنگ
 پر دازد این بوم ویر زین بدان
 خدایا قراورا نگهد آری باش ۲۲۵
 عرابی یکی بانگ زد کای نجیب
 که هست او جنگ تو در پس برون
 بنزد من ارزنده آری ورا
 های این چو بشنید گفتا ملاف
 چه گوئی اگر من ورا نندوست ۲۳۰
 پراهنش کنم زنده نزد یک تو
 بگفت این و گشتند با یکدیگر
 بزخم سنان و بگوز گوزان
 هیدون بشیش و نیر و کمان
 پس آنکه هایون های دلیر ۲۳۵
 گرفتش دو بازو و اندر کشید
 بدست دگر برگشادش کند
 سلاخش همه بسته و گشت رخ
 از آغاز چون این سخن گفته ام
 تو اکنون برو نزد من ورا فرست ۲۴۰
 که او را کشم به کجا دیگر
 بشد بسته دست آن هنرمند کرد
 عرابی بلرزید کور را بدید
 بدل گفت آن به که با این جوان

بدل گفت اینست جو یای کین
 شود بر عرابی همان نیز جنگ
 کنندش ستایش همه بخردان
 درین کینه جستن و ریا رباش
 پیچان عفاست ز سردی غریب
 نریزی نگو تا مرا ورا تو خون
 همه بنگه خویش بخشم ترا
 سخنها چه گوئی همی از گزاف
 ربا پیش و دودست بندش چیست
 شود خیره تا جان تاریک تو
 در جو یای کین در دل تا مور
 شده کینه جو یان ز یکدیگران
 همی جنگ کردند تا یک زمان
 بیازید مانده شوز و شیر
 بیکدست دو بازویش چون بید
 دود متش هم اندر زمان گردیدند
 بنزد یک سارایت آنجا افتو
 بفرجام این گفته نشسته ام
 جنگ من آن زشت خورافست
 که در جنگ نبودش با من مری
 بنزد عرابی و آبش بندد
 بدان زاری و لب بدندان کشید
 نکوشم بجویش راز نهان

که پیکانش بد را قش و پرز باد
 بینداخت و برزد بیک را قش بر
 فرود وخت را قش بهساری بود
 بشد شاه و بیرید از قش سر
 ۶۰ مرابان داند ده کس بنام
 هایم هایون جنگ اندرون
 بیای ای عربی و گسرنه بیان
 که تا نین وی هم چو این دیگران
 شه شام گشته بدل شاد کام
 ۶۱ عربی دگسره باد از گفت
 یکی را فرستم کنون پیش سو
 بشیر از هوا آند آرد عقاب
 که من تنگ دارم نبرد ترا
 پس آنگاه گردی گزین را بخواند
 ۶۲ نه چندان پذیرفت زدنش ز گنج
 بفرمودش اسبی بزین و ستام
 کافی و سد چوبه تیر خدنگ
 هبد و قش ترک و زره داد نیز

بیشتر پشت و زره برگشاد
 تو گفتی که زد بر دل و جانش بر
 فتادند هر دو سوار و ستور
 شه مصر را گفت هستم پسر
 هایم هایون بر دی تمام
 شده تیغم از خون برنگ اندرون
 یکی را دگر از در کارزار
 بیاید سبک باز گردد گران
 های دل و رکنان یاد نام
 که این تنگ ازین نام توان گفت
 که دارد جنگ اندرون کیش نو
 بنیزه نهنگ آرد از قصر آب
 فرستم کنون پیش سر و ترا
 زمانی بر خوش پیشش نشاند
 که سد سال کرد آورد او بر رخ
 سلاح تمام از در تنگ و ستام
 کندی چنان چون بیاید جنگ
 دگر هر چه باید فدره داد نیز

گفتار اندر دیگر جنگ های با عربی

بیامد بر شاه و بغراخت دست
 ز هامون بگردون بر آورد گرد
 که بیند ز گوران و از رنگ دم

بفرمود تا در زمان بر خشت
 ۶۳ همی گشت با شاه اند نبرد
 خرو شده مانند شیر دژم

چه کردم بجای تو از بید بگویی
 چه خوردم من آن قرای نامور
 بیاتانی چند با هم خوریم
 ترا خواسته بخشم واسب و ساز
 ۲۷۰ جهانم بر گرد روی من ره می
 از آن پس مرا دوست باشی مدام
 ز خون دلیران که کشتی جنگ
 که من تا کس بسته ام جنگ را
 سواری ندیدم چون تو در جهان
 ۲۷۵ مکن بد که از من ندیدی تو بد
 چرا بدگفتی با کسی گز بدی
 نباید بدی جستن آن کسی
 های این سخنها چو از وی شنید
 و را گفت نفرینت جدا در سرا
 ۲۸۰ فرمید بگفتار خول دهم
 شبست و تو غولی و من مردم
 بیاتان چه داری ز مردی و زور
 نه از جنگ من تنگ بروت ز پیش
 بخون اندر افتاده بر خاک خوار
 ۲۸۵ چرا چون ندیدی بجنگ اندم
 ترا یا ببینم بدم نزد شاه
 برو پاک بنگاه نو ساربان
 که آورده اشترش یک گله

که بایدت با من شدن جنگوی
 که بسنی پیکار و کینم کمر
 ازین جای پیکار و کین بگذریم
 بدارم سه روزت هم اینجا بنان
 کنم تا بدش مرتدا همدی
 همه کار تو گردد از من بکام
 بری باش و دل زان مکن هیچ تنگ
 ز بهر فردگی و اورنگ و ا
 شود در جهان دیوار تو جهان
 که بد کردن از تو نه اندر خورد
 بشاید همی روی اگر بخردی
 که بد کرده نبود بمردم بسی
 بگفتار شیرین او نگسروید
 کجا سر در آورم غریب ترا
 بشب مرد را و بریزدش دم
 پذیرم چو قول تو کشته شوم
 چه جای فریست در شر و شور
 کون چون بدیدی دلیران خوش
 می خواهی از جنگ من زینهار
 مرا گفتی از تو بشنگ اندم
 و با گردی از تیغ تبسم بسا
 کند جای خود گاه نو ساربان
 بهامون درون ز آنچه بردش بد

که بودست نزد منش و همنمای

۶۷۵ که تا خود در من چیست در دلش رای

دیگر عرابی و دیگر جنگ‌های او

چرا بی تو بر من شده بدگمان

زمن آنچه خواهی هم اکنون چو

نباید که تیغم گزاید تورا

و را برگزایم بنفشیر تن

ترا پسند من گر بود دلفروز

برم تا منت زی شه از چمنند

برم جایگاهی ترا رهزون

بری چاکر پر هنر شاه شام

ستم باز گیری توان کشورش

ز جان خورشید را بر آری همی

همی درون همی بشکست هر کسی

بد تا نباشد سرت را زبان

بدل دوش تو گشت کین کهن

شدن گفت باید همی سخت کوش

شه شام را بیخ و بن بر کنم

جماوند پر شید گانم بسدر

نگرند برده بجز در بسدر

در اندر و اندیشه زنده بدن

نکردم همی تا ازین مرد پست

چوایی تو در کین من همچو شیر

بسیامد بنزد یک و گفت ای جوان

چه بد کرده ام با تو با من بگویی

ترا من دهم هر چه باید ترا

چو تو نمانداری نشاید که من

۶۸۰ و را گفت ای دزد بد رای و روز

بز نهار دست آوری سوی بند

ازو خواهمت آن زمان من بخون

که آنجا شوی باشی بغلام دام

سپاهی او با منی و نماند خودش

۶۸۵ و گوی جز برین رای داری همی

شتر برده ساربان را بیسی

همه باز ده جای خود را بمان

عرابی ازو چون شنید این سخن

چو نام شه شام آمد بگوش

۶۹۰ مگردیم را بجا که افکنم

بس ازین نیام من اندر بسدر

همه ما هر دو یان من سر بسر

ندانم که شایند بنده بدست

بخوشی بیا م و گویا دست

۶۹۵ و گویا گفت ای جوان دلیر

۷۱. همین جایگه کردی سونگون
 برو همین برادر سرخوش کبر
 همه شب کجا بودی ای روزگور
 اسیر مرا کشتی و این نه داد
 مرا این گله گفت باید بشاه
 ۷۱۵ شه شاه مرا آن خوش آمد که گفت
 سری شهر و تا روز انجاهای
 جوان عربی هم آنجا بسود
 چو بر کرد سر مهر تابان ز شرق
 بیامد یکی دختر نور سیمد
 ۷۲. دریده بر سیمگونش بشیغ
 ز سر موی بر کند و ز جامه چاک
 همای گزین را بر او دل بسوخت
 بشد دختر و با سلاح و ستور
 همای گزین را بدشنام زشت
 ۷۲.۵ در گفت با من بیاسوی جنگ
 منم دختر این هند و در جوان
 کنون گر بخویم ز تو کین او
 همای دلاور در گفت من
 چو آورده بودم بز برش بکشت
 ۷۳. ز من خواست زلفهار و من خورستم
 دوید و برش دیو زادی درید
 مرا با زنان کین و پیکار نیست

کنون ز نهانوت بدادم بخون
 نباید که خوفت بر میزم بخیر
 که اکنون نمودی پیکار شور
 بر شاه دادی سر خود بیاد
 که تا شه کند خوفت را تباه
 برو روی داد و شد اندر نهفت
 همی بود و نقشیت جایی زیای
 کمر از وی بخیله نشانی نمرد
 زخون روی آورد که داد برقی
 چو آنجا فلکند پدر را بدید
 شدش هر دو دیده چو بارند سیخ
 مرا کند بر سر در سد راه خال
 بشرمش ز گفتار دلب بدوخت
 بیامد بیستاد و بفروشد مشور
 بر آورد و برودش همه نام زشت
 که خواهد شد از منت پرگار تنگ
 که او را قهی کردی از تن تو جان
 ناله کرده با شمع من آیین او
 نکشتم بیامد یکی اهر من
 ز من وی نخوردست زخم دشت
 در داد زلفهار و بر خاستم
 بیایست کشتن را کین سزید
 که از زن سرا هیچ آزار نیست

بده دست و ایمن شواز هرگزند
سوا کی تواند چو نو مسود بخت
نخواهم که بیهوده بگزامت
که تا جان چندانست من زین
که من شیرازی شکی بشکرم
سبک شد عیان و رکابش گران

۶۱۰
بیارا اختران را و زان پس ببند
عربی بچندید و گفتا که دست
تو مردی جوانی بینشایمت
کنم چالوسی از آن با تو من
و گرنه چون تو کس چه بنفیدم
بگفت این وزد در زمان پورتن

گفتار اندر جنگ های با عربی در میان

۶۱۵
بزد تند را آسا بیکن یک خروش
یکی تیغ و او را در آرد زبای
بتیغش زگزد آتش اندر فساد
در آمد بنیزه و دگر و سوار
های گزین و اند ما نشد دود
سریفش بینگند و بفشاد پور
بجست و دگر و بشه سرنهاد
بر افشاند مغز سوار بمشاه
بک قیون و اندر عروای رسید
زدش بر زمین خواست کشتن زود
پیشود بروی دل شهیدار
شه شام تا زان چو صد ازوها
بخون اندرون غرق شد بیکرش
هماند آن همه رخت و بستن شد
نبودی ز تو شرم اکنون مرا

۶۱۵
بر آورد چون آتش از خشم جوش
در آمد که تا برزند برهای
بزد گزد بر تیغ او شاه هزاد
بدو نیمه شد تیغ همچون خیمار
بزد تیغ و کردش قلم نیز زود
۷۰۰
یکی تیغ زد بر سرب و سستور
پیاده عربی بکردار بساد
مردی ز دش بر سر اسب شاه
های دلاور پیاده دوید
کمر بند بگر نقش و بوز ربود
۷۰۱
عربی از او خواست پس زینهار
هی خواست کردن مرا و راهها
بنازید و زد دشنه بر برش
های دلاور از آن تمیز شد
و را گفت ای ساربان گر مرا

همه نام خود را خاک افکشم
 ندیدم چنین جنگی در جهان
 بیک زخم جان از تن او سست
 که شاید از آن زخم شد شکست
 همی رفت خود خون زار سرش
 همی خواست گشتن بر و برگ
 چو شد خونش از تن برآیدش گود
 شد آن گود هراز با مهر و ماه
 نوگفتی مگر بود پیوسته بباد
 کند این که آمد سراقن تباه
 بکسوار شهر دمان آید این
 چیز ایزد داور داد گداز
 ندانم که نازان ز بهر چکار
 مگر هست یار یگسار ناجوی
 ز هر دو رسیده شده هوش هال
 بزود دست و تیغ از میان برکشید
 من آسوده تو رنج در کارزار
 چگونه سزد این زخم پوستی
 بر آسای تا من کشم کین کنون
 کندش بیندخت کین کش های
 پس آنگاه زد باز بگرختن او
 بخت کندش فرو بست دست
 دود ستش فرو بسته محنت از کند

و لیکن چو او را مدارا کنم
 دگر کم جنگست از او بیم جان
 بیایدم لابد یکی زخم زد
 همی چند زد زخمهای دشت
 نشد کارگر زخم برد خورش
 ز بس خون که رفت از های لب
 ز خورفت زنده تن و جان سرد
 درین شد که برخاست گودی ز راه
 سواری همی ساخت مانند بباد
 بترسید شهزاده و گفت آه
 بیاری این سردمان آید این
 و گونه مرا نیست کس یارگر
 همی گفت دختر بدل کاین سوار
 ز هامون باورد گه داد روی
 در اندیشه این دو کینه سگال
 که آمد سوار و جوانند رسید
 شهزاده گشتا گل کامسکار
 کجا شاید این چون بود و سستی
 توای زخم خورده چنگی اندر
 همای این چو بشنید از آن دلاوی
 در افکند در گردن دختران
 گفت دختر آخست و افکند پست
 بینکند بر خاک خوارش نشاند

و پیر ز چون تو می خوب چهر
دگر بار و دخترش گفت این بستر
پیاده کنون زنده خواهی شدن
همای دلاور بخندید و گفت
پیاده فلکندم من این را بخاک
ستودوی ره چه هست آن ما
بیا تا ترا نیز همچنان کنم

۷۲۵

که رشک برد و در رخ ماه و مهر
که چندان یلانرا بریدی تو سر
میسندش کین خود فشايد بدن
نماند ز کس زور و سردی نفست
که از بهر او جامه کردی تو چاک
بنگذازیم گر تو فرمان تراست
چو دیگر جوانان بیجان کنم

جنگ های و دختر عربی

چو این گفت دختر در آمد بکین
برانگفت کردی که شد هو زنا
چنان ز دش یک تیغ بر تار و ترگ
نه بر زخم اندک بتاوش رسید
چو خون دید شهزاده جوشان زار
یکی زخم زد هر دو پای ستور
پیاده دگر بار و دختر دوید
کجا بر زنده بر سر شهر میار
ز دش بر سپر بی افکند از وی
رودان زمین و بدن روی داد
بالا از خواب خوش انگی خستی
بینی کنون زخم مردان سرد
بدو در شد و تیغ را بر کشید
همی گفت با خود در نیی بود

۷۲۶

۷۲۷

۷۲۸

چو شیری که بیرون جهاد کین
بزد تیغ و شه را بسیار تار
که برید ترکش بگردان برگ
ولیکن چو خانی از خون دوید
نفخید مانند رمه بهار
میکنند و چون شیر بغزو مشور
یکی تیغ سجا بگون بر کشید
سپر در سر آورد پس نامدار
یکی در قه افشاده بد نامجوی
ورا گفت ای دختر دیو زاد
بدام بالا اندر آو یخسنی
بر آرم بتیغ از تن و جانت کرد
زمانی همی گردد دختر دوید
که باد لبری زخم تبخی بود

۸۰۰ چو تر شد زبان هسای گزین

مگر جان شیرین سوی دژ بسرم

و گرنه مرا جان بر آید ز تن

مکن زاری و برفشانم براسب

قد و پیش فشین و مرا پیش دار

۸۰۱ گل کامکار از دژ تو گرس بسد

بر اسبش نشانده و نشست از پیش

هی را شد در بر گرسفته و را

بگرددون دهر آورد گسرد و روان

سلاح تمام از در کار زار

۸۱۰ ز پس چون گل کامکارش بدید

فرود آمد از اسب و هم در زمان

فرود آورد و یکی سایه گسرد

که آمد ز پس دشمنی سمنساک

تو خسته روانی و من خسته دل

۸۱۵ بدین سایه در یک زمان تو رفتی

دوم من باین جستنش باز باز

نبرد از چوید خبر آوردم

پنجیم یزید اندرون زو همان

تو و ثمان مشو هوش بر جای دار

۸۲۰ نگر تا نیاری بدل در هراس

کز نوید یازد و تو شتافت

پناهده را آنکو بیزدان پاک

۱- در اصل نامش است

در اگفت هر مندم ای بت بزین

یکی شربت آب ای سمن بر خورم

چو خشکم شود بسان کام و دهن

بر آن اسب ما مند آذر کشمب

و گرنه شوم سرور ایدر بسزاد

سمنبرگ رخسارگان کرد سر

نبید یار مندی چو دیگر کشش

که از پس سواری چو تند آژوها

ستوری چو بادش نیز دروان

پوشیده و نیز نشان سوار

یکی با و سرور از جگر بر کشید

شد نامور را نسلند و نوات

در اگفت بر دروم افزود در

هی برفشاند بخورشید بخاک

شد ستم بقیمار تو بسته دل

که بدخواهی از پس رسیدستی

ببینم که تا کیست این سرفراز

سوار و بگردون بگسرد آدم

و گرز و جشم در آید ستان

تن از جهان پاکیزه بر پای دار

نداری جزان پاک یزدان سپاس

پناه تو ایضا و پشت منست

ز بدخواه زمین مرا و اجدادک

گل کامکار آمد و زدنش تبسغ
 همی گفت این کشته به کزیدی
 شنیدم که چه مردم این کشته است
 فعیب شده شام از این بایش بود
 بیامده هم آنکه گل کامکار
 مستوری پله دید با زین و سان
 پس آنکه ورا گفت تو خسته ای
 همه شب پیکار در بوده ای
 نماز عرابی نه بسیاران او
 سر یک یک از تیغ تو پست شد
 ز بس خون که رفت از تن برزم
 یکی کودک اکنون ترا بشکست
 گل کامکار این چو باوی به گفت
 بدان اسب شغزاد را بر نشاند
 ز پس ماند لختی گل کامکار
 برآه اندرون کشته شد شاهزاد
 ستورش ز بس تازان رفت نیز
 چو از دور دیدش گل کامکار
 عیان سوی او داد و تازید اسب
 بیامده همه راه نهاینده دست
 شده پیش افتاده بوخاک خوار
 فرود آمد و کرد زاری بوردی
 زبان کردش اندر دهون بگرم زبان

۷۸۰

۷۸۵

۷۹۰

۷۹۵

برافشاند از مغز خوش بمسغ
 هگر زش بند رای زی بخردی
 چه تنها بخون اندر آفشته است
 که گفتار او بر جگریش بود
 بریاری و زخمش بیست اسنوار
 گرفت و میارود زی سرفراز
 اگر چند بدخواه را بسته ای
 یکی چشم زد هیچ ناسورده ای
 نه خوششان و نه غمگساران او
 کوزن کارت ای شاه از دست شد
 برآمد همه کارت آخر بجزم
 ترا این سفور از روی کار برد
 برون آمدش ازها از نفعت
 هوا گرم شد شاهزاده براند
 بدان تا پیوند ز شده دستکار
 نقش سست گشت و ز اسب افتاد
 چو آهو که جسته بود از تخمین
 بدانست کاو را فتاد دست کار
 چه اسبی بگردان آذر گشپ
 نگه کرد شاهزاده را دید پست
 بدزدید جامه گل کامکار
 ستود آن زمان خاک و گروش
 بدان تا گشاید سدا و زبان

و گرنه سراخته بودی ز پس
 کز آن جهل آن کن که زی دژ شویم
 که دور از نیجا تو خسته شوی
 من و تو شویم اندرین سهناک
 نگفت او ترا کن کجا آمدم
 ۸۵ و را گفت شاها گل کا مکار
 نگوید سخن هیچ با من هعی
 اگر شب نبودی طلبکار آب
 همین آب جوید که من یافتم
 ۸۶ همانا نیاید وی این آبخور
 هاورد دخت شه نامدار
 نیامد چو آب روانش بدست
 شب تیره روی هوا کرده شد
 بند هیچ پیدا خوان از فیض
 ۸۷ بداشت هنجار در دخت شاه
 ببرد او شده خسته را شب بدژ
 بدژ در فرستاد شه را و راند
 و را گفت تو بغضو امشب که من
 نگویند کو از سراری گریخت
 ۸۸ بخی لایه کرده ندانشند هیچ
 بیامد بیابان بگشتن گرفت
 هاورد را تا مگر بیامد او
 بگردش درون سوی کوهی قتاد

نبودی کسم هیچ فریاد ز پس
 ازین جای پیکار بیرون رویم
 درین جنگ و پیکار بسته شوی
 بیابان ازین سر و جنگی هلاک
 چرا هم چون تند ازدها آمدم
 نباشد بگیتی چنین یک سوار
 نه در چید از جنگ دامن هعی
 نگشتی در نکش که شب شتاب
 تو گویی که از ذوالمنن یافتم
 که شد تیره گیتی فرود رفت خرد
 بخت آب هر سو چو از هر کنار
 فرود آمد از اسب و نشاند پیست
 چنان شد بیابان که دریای قتاد
 ز پس تیرگی در دل آمد طیب
 ستاره بدش رهبر و سیر ماه
 نزد هیچ سان آب بر لب بسدژ
 ز پس باز و جان آفرین و لغزان
 روم باز پس تا بهر انجمن
 تیره شب از نامداری گریخت
 بدژ در زمانی نیامد هیچ
 بهر گوشه رو فوشتن گرفت
 پنهان بودن از نقش بشتابد او
 کز آن برز تر کس ندارد میاد

بسزدان پناهده چو بزوان پرست
 بگفت این وزیر اندر آورد بسوز
 دو دیده بکس و در دو رود کرد
 براند اسیر از پس و رفت نیز
 همی دون ها و در او نازنان
 چو زری یکدگر درو سیدند تنگ
 سخنشان نید در میان جز تیغ
 که این زو بر آن تیغ نگاه آن برین
 سنان راست کردند بر سینه بر
 بگرد گران دست بردند زده
 سپر باره شد لخت شد لخت
 ز اسبان جنگی فرود آمدند
 کسرا گاه یکدگر آن بسزور
 نکشند چون چیره بر یکدگر
 بر فتنه هر دو طلبکار آب
 هرازی گل کامکار آن زمان
 که یکدم ز آهو بیک آنجیور
 گرا بیده بودند و خورش خورده آب
 بترد یک ایشان شد و آب یافت
 بیاورد ویرا و سیراب کرد
 که چون گشت با او چون ساخت
 بیخود بردی همای گزین
 در گفت جانم تو بی داده باز

نیاید بر و هیچ بدخواه دست
 فرد ریخت از دیدگان آب شود
 شد خسته را ماند و بدرود کرد
 ز نان نعره همزمان بخشم و سبزه
 بسازش درون گشته نعره زان
 کشیدند شمشیر سیما برنگ
 نفوذند از جان سپردن دریغ
 نشد کارگر تیغ گردان کین
 شکستند چون نیزه یکدگر
 بگشتند با هم چو باد و چو رود
 چو شد لخت لخت اندر آورد لخت
 دهند روانرا درود آمدند
 کشیدند ناسب در آن شرو شود
 نشنند دلخسته بر آب بر
 که از نشنگیشان جگر شد کباب
 همی رانند زی شاه روشن این
 که آنکه از شب نهاد گشت خور
 سم هر یکی دیده تر کرده آب
 بخورد و سری شاهزاده شافت
 سخن گفت با او پس از هم نبود
 بچنگش همه روز چون بدرنگ
 بر او دل پاک کرد آفرین
 مرا تور هسانی ازین سرفراز

بدانست مسکین گل کامکار
 بدل گفت این کار زانم فساد
 شب تیر و دیو در خیم و من
 دوسد جان اگر دارم از وی یکی ۸۹۵
 بزدان پناهم که یار منست
 بر آورد سر را سوی آسمان
 که ای پاک و برتر ز خورشید و ماه
 قوی داور راست کیهان خدایو
 ۹۰۰ همی گفت از ایشان گل کامکار
 کمان بر زه آورد و یک چو به تیر
 گشاد و بینداخت از سوی دیو
 کز دگشت یک نمره ناگه رها
 بزانودر آمد از آن درد دیو
 ۹۰۵ ز دش دیکری زود بر سینه بر
 بسد خیره و کوه کشدن گرفت
 بر آن که همی گرفت بر سنگ منگ
 ز دش بر سر و سینه و ساق پای
 ز مانی بکسودار ماران تپید
 ۹۱۰ بدانشان که رودی از خون فتن
 بشد دخت شه پیش و تیغ کشید
 بقتراک بر بست دودست او
 پذیرفته از پاک بزدان سپاس
 همی بند گا فرا خدا بست بس

که دیو ست گشته دران از دهان
 که باد بر شب کار زانم فساد
 گشاده مرا مرگ همسر دهن
 بر نایم و نیست در این مشکی
 بغم یاد او غمگسار منست
 بزاری همی گفت وی هر زمان
 مرا از بد دیو باشی پناه
 توانی ببستان زمین دست دیو
 که آمد دوان دیو نزدش ز غار
 پیوست درشت وی ناکزیر
 فساد آهنگان تیر بر روی دیو
 بگردید هر سنگ چو ن آسیا
 نگر تا دگر زخم چو ن خورد دیو
 شدش تیر در سینه پرتابید
 چپ و راست خا را نکشدن گرفت
 سبک دخت شه تیر در دینک
 بیفشاد آن کوه جنگی چهای
 پس آنکه زمین را بدندان گزید
 چه رودی که مانند جیخون فتن
 سر و دست و پای وی از تن بزد
 و زان کو همسایه ز پس کرد روی
 که در نقش جان بود بزدانسان
 بهر سختی گشته فریاد رس

گهی تیغ او بر تن از برج گار
 ۸۷۰ چپای بر رفته چرخ کیان
 بر سر یکی غبار و دیوی دروی
 سرش چون سر گیتی در پای دست
 بتن مرورا کاسموی درشت
 دو چشمش بگردار دو چشم غول
 ۸۷۵ درابروش مانند غار پشتی
 دهان پر دندان کز چپ و راست
 سر هر یکی همچو الماس بود
 دو بینی و راجون ز در زخ نمود
 هرش دست مانند یک درخت
 ۸۸۰ بگردار یک دامن مزناختی
 دلب هر دو پیار ابر سیاه
 نمودش دندان ازو هم چنان
 غور روی بجز آدمی هیچ چیز
 پس از آن که بسد میل را ه
 ۸۸۵ چوروی ز مردم کرد یافقی
 همه روز خفتی بغار اندرون
 بدینسان یکی دیو و زخم بود
 نیارست کس رفت و میرا جنگ
 همه کشود شام و سرش خبر
 ۸۹۰ چو بوی گل کامکار او شنید
 ز فشار او کوه سر زنده گشت

نیز بده بر سر مرا و را چکا و
 بگردش بیابان و که در میان
 چو پیشان بوی و چو گاران بروی
 دهانش دهاری همه پر گشت
 همان بر سر و ساق و دلو و پشت
 ازو آب ریزنده بی درد و سوک
 که یک یک بآب بقسم بسر گشتی
 که از دینش جان تن در پاکست
 بن هر یکی همچو انعام بود
 بدو چشم چون دو گز گاه درود
 برو ناخنش راست چون سنگ
 چو الماس و خارا سری و بینی
 که گشتی چو خندان هلی گاه
 چو از ابر برق و شرار از دخان
 نرفتی از آن کوه جایی بنیز
 گرا یافقی کردی از بن تپاه
 بسوی ده و دام نشتافتی
 بدی خمت کامل بکار اندرون
 دل مردمان زو پراز بیم بود
 جهات بود بر مردمان کرد تنگ
 شده بود و در هر دل از وی خطر
 ز غاری بگردار کوهی دوید
 کسرها افتادش ز هر سو بدست

پس آنگاه جنگش برپا کرد
جوانمرد اندر در شگفتی بماند
۹۱۰ و را گفت اندر جهان هیچ مرد
که تو کردی ای شهر شاه زنان
هزار آفرین باد بر شهسوار
بودند بر آبخور یکسان
جوان را چنین گفت دختر که من
۹۱۵ شوم سری در پیش واسبی یار
که تاق بر تو بدر نشینی همی
مرا یار با منی بهر کار زار
سلاحش بداد و نشانش بجای
جوان جوانمرد فرخنده خسر
۹۲۰ که کردی ز وادی بر آمد چو در
بنزد یکی آمد چو گردد دسان
خروشان و جوشان یکی از دها
همه کام فشکش بکشد داس
تتش پریشینه همه سر بسر
۹۲۵ دم زد و تش آمد برون از دهن
سیاهش ز بان پر زوی سیاه
و تش چون کنددی همه بند بند
در آمد بیکدم همه آبخسور
جوان چون را دید از شدت
۹۳۰ ز پس کرد روی آن جوان لیر

که چون از روانش بر آورد کرد
برو نام جان آفرین را بخواند
چنین کار هرگز بجای نگیرد
دل دیوگشتی بنیر آزان
که پرورد چون شو گل کامکار
گل کامکار و نموده جوان
نبردم همه شب بجز ریخته تن
فرستم برودی ترا پیشبان
بدل پویه من گزینج همی
شود دشمنم را ز سر کارزار
بر اندیش سبک سوی در باد پای
همی گشت گرد لب آبخسور
سرش روی گردون گردان بود
سوی آبخور دید هم در زمان
که از پیش پایش نگشتی رها
دو چشمش در نشان چو بر می آید
از و هد پشینه مه از یک سپر
گویم ز خویش بود گشته لرن
هرش بشک بر سان دایم دانه
پران بند و گد برن حلقه کند
تقی کرد از آب و بر آورد سر
برفت از دها از پس او دسان
شد از خشم مانند آشفته شیر

۱۱۵ کسبر که بزدان کند یا روی
 گشایند کار و بندند اوست
 توانا جز از نیست جان آفرین
 بیامد چو از که گل کامکار
 برون آمد از شب همی روز چون
 تو گفتی سپهر آتشی بر فروخت
 ۱۲ همی گشت در بسا دیه دخت شاه
 بیامد بدانجا که پیکار جست
 ز یکسو و را دید افتاده پست
 فروید آمد و بر گرفت ز خاک
 ۱۳ بخشود و بردش سوی آخور
 نگوی مرا تا خود کیستی
 چرا آمدی سوی من پوی پوی
 یا بخش گفت ای دلفروز ماه
 بکین عرابی بستم میان
 ۱۴ چنان دان که بود او برادر مرا
 برادر ز بهر برادر بی جنگ
 بدد برادر شکسبه کسی
 مرا تشنگی کرد پیش زبون
 همان تا نرا بنده باشم ز پیش
 ۱۵ گل کامکارش بر زلفار دست
 که نگزاید و خوار نگذارش
 چو این بند و پیا نشان شد دست

نترسد ز دشمن دیو و پری
 که هر چیز را آفریننده است
 هم از بهر مردم جهان آفرین
 ز شب روز رخسند گشت آشکار
 ز نار یکی اسکنند آمد برون
 دو شب با کردار هندو بیست
 ز بی ز دگر بار شد سوی راه
 همی با هم آورد خورش از نخست
 شده پای سست و ستورش ز دست
 زبان گشته از تشنگی چاک چاک
 بداد آبش و گفت ای ناسور
 شده جنگجوی از پی چپستی
 ز من بکنه جستن ترا از چه روی
 روان بوز شاه زبان دخت شاه
 کز و سود بودم همه بی زبان
 ز دردش دل آمد بر آذر مرا
 بکوشد بجان و در این نیست تنگ
 که اندر سرش مغز بود بی
 بخشای بر من مدبیم تو خوب
 مداومت سرا نکرده باشم ز پیش
 گرفت و پیمان و سوگند بست
 ز خورشیدان خود خور برادرش
 نمودش بد و دست دیوان نخست

۱۸۵
 هی گفت باخود که بسیار جنگ
 بر آن ریگ تفتنه برآمد ز آب
 بر فشار کندست باید شدن
 میامد پس آنکه هم اندر زمان
 بنزد یک آن از دهمای بزرگ
 کمان بر زه آورد و چندان خند
 ۱۹۰
 برو آن بیابان پهن و فراخ
 نشایست جنبیدن از جای هیچ
 تنش از رفتن یک شد چو رخف
 هی کوفت از دود سدر بر زمین
 ز بس کوفتن شد سرش لخت
 ۱۹۱
 سرش را زن کرد یکبار پختش
 بسی ریگ چو ت نار دانه بسود
 بدشنه بد زیدش آنکه شکم
 جوام را بدیدش میو باشته
 چو در آتش تیز پخته شده
 بسیار بد بروی گل کامکار
 ۱۰۰۰
 هی گفت ای شیر شنده جوان
 ز تو از دها خسته و کوفته
 هی کرد زاری که آمده های
 بدان از دها بر فتادش چشم
 ۱۰۰۵
 باواز گفت ای گدای ننگار
 برویت چه جنگ آمد از کشور

فشار که ماندست از هوش و تنگ
 تنش گشته از ریگ تفتنه کباب
 بشیرش دگر باره تن آزدن
 پیاده هی شد ذنات و دمان
 چنان دختر سرفراز و سترگ
 بنید لخت زوی که شد ناز و تنگ
 ز تیرش همه تن چو شد شاخ شاخ
 نه کردن سوی جنگ دیگر هیچ
 تنش را چو رخف کرد بر ریگ نف
 فکندش هی زلزله در زمین
 بشد دختر و زوش یک زخم سخت
 ز خوش چو گلزار شد ریگ خوش
 تن زخم خورده چو بروی بسود
 ز خوشش زمین گشت چون رودز
 هنوزش بر آغز درون داشته
 بگردار زنگی ز زخم دده
 ز دود یده دُر آن زیان بشمار
 در یغای زور و قوش و روان
 چو بجخت بر تو شد آشوفته
 و را دید گریان و زاری غرای
 بهوشید خون در تن او زخمش
 مرا چون دود یده گل کامکار
 که زاریت بینم من از چرخ بر

کمان بر زه آورد هم در زمان
کشید و بینداخت زی اردها
فرود وخت کام و دهانش بهم
خدا نگی دگر زه ثل بر چشم بر
۹۶۵ هم کام بر کرد از آن درد زود
نشاندهش بر روز هر دگر دش سیاه
بیر با شش چون تبه گشت سود
بیامد بیفتاد در آب خور
سرش مست گشت و دید هان
۹۷۰ بدان آخورد در پیمان بر لوث
چو شد دخت زی در نیاید دیر
یکی اسب با خود میاورد زود
چو آمد بنزد یکی آب خور
قوی ز آب بود و درد اردها
۹۷۵ و میدش ستور و ستور دگر
سوی دژ ز پس باز تا زان چو دژ
ببست اسب را در جای وخت
یکی می رشی نیزه ز آهن منان
بدان اردها را بسیار بدن
۹۸۰ یکی نیزه زد سرور را بر زهر
سنان نیزه را خرد و خایید و خورد
از شد گریزان گل کامکار
بنازید از اسب را دور جای

نهادش یکی تیر اندر کمان
چو سوارش از شست و زه شدها
نمایست ز اردها هیچ دم
یکی دیگرش زود بر زد بر
در آمد بدو راست مانند دود
شد آن نامور گرد جنگی شباه
ز پس باز آهنگ آن آب کرد
همه آخورد شد ز خون چون جگر
بیک چشم کور و بتن ناتوان
دوان خون چو جی خون بر زان
ز پس کرد روی و پیامد بر سر
دوان دو ستورش بگردارود
همه آخورد دید همچون جگر
شده بخون ز کامش چو دودی ها
زدنش رها گشت و بنهاد سر
هم آنکه فرود آمد از اسب زود
سوی آخورد همچو آتش بتفت
بکف در گرفته بجای عنان
همه تن بدان نیزه کردن دهن
گرفتش بدو بیشک الماس سر
برون آمد از آخورد همچو گسر
بیامد سوی اسب و چرخ شد سوار
شده مست بر اسب بر دست پای

۱۰۳۰ همی گفت وزاری همی کرد مرد
 عنان گل کامکار گزمین
 بنفشه روی گل کامکار
 نخل اهرم ز قوهیچ من زرد و سیم
 در آورده انجم را زیران
 ۱۰۳۵ بدزدان اگر ما بود در سیم
 ستانیم بازت همه سوزیان
 چو مرد این شنید از گل کامکار
 بیابان گفت و همی زانده تیر
 ز پس دو دکلور دوان کرده آب
 ۱۰۴۰ بیابان چو بهرید خرسنگ بیخ
 یکی قلعه دیدند سرور سپهر
 ستون سپهرست گفتی مگر
 بگردار بر جی ز چرخ فلک
 چه بر جی ز سر تا بین ساد و سنگ
 ۱۰۴۵ پیش ز پیر چون ماهی از زیر ماه
 بین در بهار شب بسر بن خزان
 بیالای پنهانای چرخ برین
 که او همه سر بسر دین لاخ
 برو راه ماقتد هنجار مار
 ۱۰۵۰ گل کامکار و همای گردین
 بر سید از آن سرور قریخ های
 پیاستش گشتا که دزد ندیاک

فرود آمد و جامه را چاک کرد
 گرفت و پیو سید پیشش زمین
 و را گفت ایبا غم رسید سوار
 نه از دزد در دل مرا هست بیم
 ز پس ما برانیم تو پیش ران
 دوسد مرد را پیش ما دو لبیم
 ز ما بدر همان را بر آید زیان
 هم آنکه براسب خورد شد سوار
 بر نداشت شده باد را هم ستیز
 ز تیزی بگردار آذر کشب
 سواران شدند و بلان پر بیخ
 نکرده گذر بر سرش ماه و مهر
 ز کوهی کلات بر شده یک کسر
 از د ناچرخ و تیر بر جی فلک
 چه سنگی روبرو ز الماس رنگ
 مخالف در دیگر دشت سال و ماه
 سر و پیش در ماهی و ماه خزان
 فقر سوده او را زسانه زمین
 کمرها بر سینه ز که شاخ شاخ
 بید چار بر روی رنده سوار
 چو آن حصن دیدند بر که حصین
 که این سهمین دزد کراستجای
 بدین دزد درون خوبی و خشنای

فرود آمد از اسب و شد پیش روی
 پدر باز گفت آنچه دید از جوان
 بسیار دید چند آن ز دیده سرشک
 نشسته بر اسب هر دو سوار
 گل کامکارش نمود آنچه کرد
 همای هایون از ذخیره ماند
 سری در نهام دند چون روی باز
 همی تاخت اندر بسیاران هر کرد
 همای گزین را گل کامکار
 ۱۰۱۰
 بمباردی دارد ندانم که کیست
 اگر زانکه سارا یکی دشمنست
 چنان پست گردانش بر زمین
 چه استغفردین هفته مار لجنک
 نه در خیم دیو نه تند ازدها
 ۱۰۲۰
 همدون ز دشمن بکشتیم چند
 کزن تاجه بازی کند چرخ باز
 درین گفته بودند کامد سوار
 ز دزدان بچسته هم این تارن
 ۱۰۳۰
 که سد گنج افزودن مرابار بود
 بودند اینک ز پیش شما
 مرابار با شید قسا کاروان
 شما را بخشم بی سیم و زر
 زیزو ایشان هم بر دینمزد

و را دید گنده همه روی و روی
 همای دلاور بت نافرمان
 که از چشم او ماند دریا بر شک
 بر اندند ز دیو نژد دهمار
 بدان دیو کزوی بر آورد کرد
 بر و شام جان آفرین را بخواند
 قضا را یکی کرد گردن نواز
 ستود و سلاحش سزای نبرد
 چنین گفت کامد دوان یک سوار
 ز ما در دل او را بدی یا نهیست
 چو در پای جو شنده در جو شست
 که نایب دگر بادش از دم کین
 که کوشید با بدی با پلنگ
 جنگ اندر از جنگ ما شد رها
 بسیاری یزدان و بخت بلند
 چه بنیم ازین کرد گردن نواز
 با و از گفت ای بلات زینهار
 یکی مرد با کشت یک کاروان
 گهر بود و دینار بسیار بود
 نباشند اگر زانکه خورشیدها
 مگر باز دست آدم این زمان
 همدون بی جامها و گهر
 بدست شما اگر شود کشته دزد

مرا او فرستاد سوی شما
 برو گفتم و آن هر سه تن را بکش
 کز تن من شما را بسزایم
 بخوام شما را بخون زده هست
 بر ش آبروی من افزونتر است ۱۰۸۰
 من از بهر او کارها کرده ام
 همای گزین را ز گنهار اوی
 ز مانی بفریاد زبانت برگشاد
 ترا آمدت نزد ما بود سرگما
 بدژ در اگر سه هزارند سرد ۱۰۸۱
 یکی را نام که زنده بسود
 بگفت این و بیخ از میان برکشید
 کز آن نهر او بسوزید در
 در آمد بزد بر سر سرد تسخ
 بدو بفتاد بر خاک پست ۱۰۹۰
 ز در چوین بدیدند رفتند بید
 ز که چوین برادی قرار آمدند
 ز دند و گرفتند با شه بسیار
 همای گرین کرد سرگند بساد
 که کس یار گردا نخواهم چنگ ۱۰۹۱
 بداند که در آمد بدان بیست بود
 بنزد یک آن کوه سنگی درشت
 ز شب روز رخسارده آواز شد

بسوزد دل من بروی شما
 بشوران بشمشیر برهوسه کش
 پیشش زمین را بویخ بسپرم
 مرا پیش او بر همه کام دست
 از آن کسی کش ز هم کوهرست
 در هیچان دل نیسان زدم
 ز بس خشم و کین شد پراکنگ روی
 و را گفتم ای بدرگ بسد نسلاد
 کز تن مرگ را تا چه داری تو بک
 ز تبخیم شوند این زمان زخم خود
 مگر از نقش سر فکند شود
 یکی نهره سانشد تند و کشید
 ز که در تو گفتمی بلعز بیدون
 نقش کرد مانشد خونبار میخ
 نیاز بدد بگر بپیکار دست
 دود و سر و کین کش بخشم بسوز
 همه پیش شه کینه ساز آمدند
 نشد کس بنزد گل کامکار
 بهر و بهاء و بداری داد
 و گر بر سوم بار از چرخ سنگ
 زها سوت بگردون برآورد کرد
 بهر زخم یک سر از ایشان بگشت
 هوا از شب تیر کون تار شد

که هر یک یکی چسل را بشکرد
 دوسد مرد جنگی بدین دزدانند
 ۱۰۲۵ مرا کاروانی بدژ بسره اند
 برایشان که راه باشد کنون
 کسی کو برین کوه سپاه شود
 کنون بیم افسنت کاینده ز سپر
 نداریم ساسان ایشان جنگ
 ۱۰۲۶ چو شد چنین جان گر نماند بجای
 امیدت بر دینست تا هست جان
 در روزی آنراست بسته شده
 شما ایدو آزاد مرد جوان
 میباشید کامد شب اینجا بسگاه
 ۱۰۲۷ مرا با شما رفته باید ز پس
 بریدم می تابا آباد بسوم
 بدین گفته بد مرد کامد ران
 بنزد یک هدر سه چو با دو چو دژ
 شما هدر سه تن گفت خبر سو
 ۱۰۲۸ نیارد گذشتن بدین جای شیر
 شما را مگر جان زتن سپرد
 درینجا شما سه نگو رخ جوان
 جوانی خود را سبک دانسته
 برین زاسبان میاید شوید
 ۱۰۲۹ مگر تان بدژ بر برین نذر خون

زخار و سرخشتان بگذرد
 بشمشیر من شمشیر را بشکرد
 بدژ در رقصان من بده اند
 که دارند دیر دژم را ز بون
 سرش دزد همچون گیسو بدیده
 دوسد مرد خونخوار گردید
 ز هدر سه برین نذر خون بدید رنگ
 دهد باز چیزیست دگر خدای
 ز دین و استانت مردم باستان
 که جانش از تن گسسته شد
 ز بهرم بدیده رنج کرده روان
 سوری بشکوه خویش گیسو بدیده راه
 یکم از بد شما شد فدیاد ز پس
 برون زمین بیابان پر شد شوم
 یکی دزد خونخوار تیره روان
 بدشنام هدر سه زبان برگشود
 که اینجا ز نزدیک دژ بسگاه بد
 ز بیم بلان بدیده دژ دلیسر
 که مالتان بدینجا تان دیر شد
 بیایا بگردار سدر روان
 برین کوه و دژ دیده بگماشته
 پیاده ز پیشم سوری دژ دیده
 بدیده دژ ز دژ فکند سونگون

دوانست در دژ بدین بشود گی
از ایندوی بودش بدل در گمان
ن پرستش قضا بدش باز ماند
ن نیک و بد آنرا که آمد سرشت
بیا شد بنا کام اگر بسوزن
توان دل بهر گزیده اندیشه داد
گمان با قضای خدا را سست نیست
همای گزین چون بدژ در دوید
نهان گشت جایی پاکنجی درون
همی نماز شب نمی اندر گذشت
چو دانت کا شوب دژ در نشست
برون آمد از جا بگاه کمین
بشود سرای رسد دژ رسید
نگهداشتش نازی مست شد
برفتند یارانش مست و خراب
همان پاسبانان زباله و خور
همای گزین بخار و خسخت چند
برافروخت آتش چو در تیره شب
که تو کیستی گشته آتش فروز
ازو چو تن شنید این همای دلیر
جیشش سر از تن بیفکند زود
بدید آتش از دژ گل کا مسکال
ببازار گان ماند هر دو سمنند

۱۱۲۰

۱۱۲۱

۱۱۲۲

۱۱۲۳

نگوید سخن با کس از خیره گی
بگشاد بر پرستش آوز بان
گشاینده را بسته آواز ماند
گذر نیست دیده کس از سرشت
از اندیشه دل چیست فرسوزن
بلی بسته چرخ توان گشاد
نه راه قضا روی بر خاست نیست
شد از چشم در بان دژ ناپدید
نبودش بکینه خور و همن
چپ و راست هر پاسبان بگشت
در دژ نگهبان در سخت نیست
بدژ در همی گشت چون در یو کین
همی خور و با چند کین کش نبید
بیفتاد و بر جای که پست شد
بختند بهوش بر جای خراب
شدند از چپ و راست بر دژ خور
ن پیکان بدو آتش اندر نکند
یکی پاسبان نیز بگشاد لب
بشود شب اندر طلسم کار روز
بشود یک او شد چو آشفته شیر
چنان کیش ز کشتن کس آگه نبود
پیاده دوان رفت بر کو همار
بر آمد میا لای کوه بلند

برآمد یکی خیرگوت ابرقند

بسیار بد و برخاست هر سوی چیل ۱۱۰۰

سیابان شد از باد و باران چنان

کس از که نیامد دگر سوی جنگ

که شب تیره گوت بد و دشوارانه

دگر کن کیسنگاه و لشکر گمان

نبودند آگه که این چیست مرد ۱۱۰۵

بسیار آمدنشان سپه داشتند

نهیستند دژ را ازینسوی در

که بامه سرار گزین بیست مرد

ز نا بهمن درهای گزین

فروجا آمد از اسب مساخته باد ۱۱۱۰

یکی کشته را زانکه افکنده بود

نشان کرد پس با گل کامکار

برافروزم آتش تو امیر بمان

که یار یکدم چون تو باشی بکوه

و گر خود همه کوه دزدند پاک ۱۱۱۵

کسی را کجا هست خوف و دزد

بگفت این و شد برده کو همداد

ز من رفت بر سر بگردار رنگ

دزد چو دید او گشاده دلبر

نکبهات در چون بدیدش دوزن ۱۱۲۰

که از جنگجویان دژ یک نقش

هی هر کوی بر هم افتاد غنند

ز بالا پستی می کرد میل

که دریا بهنگام موج دمان

ندیدند درین شب روی جنگ

فرو آمدن بد بادهای ز ماه

هی برد هر کس شد از کین دمان

که گشتند کشته همی در نبرد

ز دژ هر زمان خاصه بماند و خور

ز جنگ آورد تا سحر کس خبر

چه کردند و چون بود کاربرد

گمان برد از بهر گردان کین

بدل در تواندیشه کرد بساد

پوشید جامه هم آنسگاه ز دژ

که در دژ چو رفتیم بدستان چار

بیا از پس من سوی دژ دران

یکی را نماند ز دزدان گزیده

ز خوشنشان کم برگه آغشته خاک

مردش بجز خورن که باشدت میزد

رهی دید ما نشد هنجار مار

در آن یوه شب بر سر کوه سنگ

بدژ در دزد و نپا بید ویدر

چنان آمد او را بدل در گمان

بجسته شب از جنگ اهر منست

همای دلاور بید و بسانر خورد
 به دشر نه بساده شده مست
 ۱۱۷۰ بزد بر سر او یکی تیغ تیز
 چون پرداخت جان مه دشر ز رفت
 نبد کس کرد زرم و پیکار خوا
 بدش در همی بود تار و گشت
 فرستاد بانمارگان را بخواند
 ۱۱۷۱ و را گفت مردم ز بصورت رنج
 نگه دار چون جان شیرین درم
 درم دار تا از جهان بر خوری
 کسی گوزم مردم درم دار نیست
 نهی مغز باشد تعبدست مسود
 ۱۱۸۰ خرد گر نداری و داری درم
 درم را سرایت اگر دوستی
 در آن دشر نه چندان گهر بود
 نایز آوریده بی بسیار سال
 همای گزین سر بسر برگرفت
 ۱۱۸۱ جباران گان چیز او داد بسان
 اسیرانش را بکسر آزاد کرد
 بدو گفت هر جا که خواهی کنون
 بومید باز از گان دست اوی
 ز بانفش پران آفرین همای
 ۱۱۹۰ همای آنکس شد شتر بار کرد

در آن تیره شب نام خورد یاد کرد
 همای دلاور چو باد و چو دود
 بر آوردش از جهان و تن سرغیز
 بهود این آنگاه بر خویش رفت
 برست آن گز و نر نذر ز نهار خوا
 بهمان مر و تن از گیتی افتاد
 همه هر چه شب رفت با او براند
 کنون باز دست آمدت ز قهق
 که دل بی درم راست داریم بغم
 چو داری خردون باشدت برتری
 از د خوارتر در جهان خوا
 ۱۱۹۱ تعبدست ترا کس ستایش نکرد
 میندیش کن کس ترا نیست غم
 که بیغم شده در جهان مدخی
 که شایست دانستش حد و مت
 ز هر شهر و هر جای که گوزال
 اند مانند بانمارگان در شگفت
 دیگر چند گوهر بل سر فسران
 دلش ابداد و دهنش شاد کرد
 که بادت بیک خرد رهمن
 ز دشر رفت و ز رموی ز داد مر
 روانش از و گشته را ش فرا
 ز هر چیز و پرداخت دل را اندرد

۱۱۵۱ در درجست و بشد پیش در
 بیستاد تا نام گسترهای
 فرو شد ز باره در درگرفت
 نگهبان در هر که بود ند پاک
 چنان هر یکی را بیفکند سر
 ۱۱۵۲ با هستگی پس در در بکند
 کل کامکار از در دژ دوان
 بسی کرد بر شهریار آفرین
 ندادند آواز و هر دو خوش
 سرخفته دزدان همه تن بین
 ۱۱۵۳ در آن تیره شب با سبافتان بدید
 و را کرد بیدار و گفتا دوان
 دو تیغند بر تنه کسره بگفت
 بکشند بسیار کس را بتیغ
 از و چو تنه در شنید این خبر
 ۱۱۵۴ یکی تیغ مانند آتش ریود
 چنان زد یکی نعره کوه کاف
 هم خواند گردان کین جوید را
 همی گفت کین آرا را بشب
 و هفتان شد آکنده کوه خاک
 ۱۱۵۵ که پاسخ مرا هیچ ندهند بسان
 ز کنند اوزان پاسخ را ندانست
 بگفت این و را و چو کسر ندید

نگهبان در برود زو بی خبر
 بیامد و را دید بر در پهای
 در در شب شاه گریز گرفت
 بر آورد از پشانت یکایک هلاک
 که آگه نگشتند از یکدگر
 نیامد ز کندش بر تن گزند
 در آمد پزان آفرینش زبان
 شدند آن زمان هر دو چون کین
 گشادند هر دو چپ راست گوش
 بریدند و ز گاه نکندند تن
 سوی خانه شاه دزدان درید
 دو دیو شد در در دژ هر دو ان
 که از هر دو خفتان شود هر دو خفت
 اگر زنده ماند با شد در باغ
 شد از خواب و مستی هشیار سر
 بروی آمد از خانه چون باد و دژ
 که گفتی بلس زید از کوه قات
 چو بی آب گین دید شب جوید را
 زمانه ز پاسخ نیست لب
 و یا در دهشتان زبان گشاک
 در بفا که ماندم بگرم و گداز
 مگر زنده خورد هیچ کس مانده
 چو دیوانه هر زمان هر سر وید

خدا یم بر آن زنکی دیو نژاد
 سرش را بر بدم من از تن تیغ ۱۲۱۵
 هم اندر زمان سوی آن خفتگان
 نه هر ده پرده انقتم در زمان
 یکی دخت دیدم نه پند مشاء
 مرا گفت اینجا کی هست دخت
 نه هر شهر و هر جای که سالیان ۱۲۲۰
 بگوئی اگر شاه را سر بسد
 مرا نیز دادی ره سالیان
 کز آن مر مرا تو اندر بسد
 که از نوچه سایه هنر دیده ام
 در آن گفتم ا مشب تو ای در میاش ۱۲۲۵
 بیام ترا من سوی شه بدم
 نه بهر یک آه که دیده بدم
 قصه را یکی مردم آمد به راه
 بر سیدم از وی که تو کیستی
 مرا گفت من ساربان شهم ۱۲۳۰
 یکی ساربان بود مر شاه را
 سدا شتر بوده عراب را
 من باز گفتم این را او شدم
 نخستین بکشم را چند بار
 چون با عرابی شدم هم ستیز ۱۲۳۵
 عرابی یکی دخت خوب داشت

نه بود سستی و نه در در جنگ داد
 نخوردم نخور خوا سگی من تیغ
 شدم نیز بر سات آشتگان
 چون کردم ز تن جان هر یک زمان
 که از روی او بود بار شک ملا
 بهم زنکی آورده از پنج تخت
 همی نزد شب و روز سه سالیان
 دهد هر چه گفتم بنود در بسد
 ترا نزد با دانایان خدای
 سوی شهر تا من دهم این خبر
 بیجنگ اندر ت چون پسندید ام
 که چون روز شبرا گذشت کش
 نیا شد سپاسی ز تو بر مردم
 هماندم و را نری بیابان شدم
 شدم پیش و کردم سوی لنگاه
 بد بخای جوینده شب چینی
 شتر کرده گم و نیز دو بخت
 شب نره گم کرده بنگاه را
 ببنگاه کرده خراب را
 بکین با عرابی ده شب مردم
 پس از جان بر آوردم او را ملا
 شتر بان گریزان شد از پیش تر
 بیامد مرا کینه بر دل گماشت

چنان بر هم افکند آن قلعه نزد
 کس را داد نه نصیب آنرا آنجا براند
 بر رفت خود بسیار گل کامکار
 پیامد بدان قلعه شاه خویش
 کنیزان نه در پیش باز آمدند ۱۱۹۲
 چه دیدند دیدند چندان گهر
 شتر شد بسیار گهرها گران
 بدش در کشیدند شات بار پاک
 همای دلاور شب آنجا پیرو
 و لیکن از و کام خود برداشت ۱۲۰۰
 چو از جنج بر کرد سر کهر بسیار
 همای هابوت شد از سوی شهر
 که ده هفته رفته از پیش شاه
 همی خواست تا شه نداشتن راز
 بشهر و هم از راه بر شاه رفت ۱۲۰۵
 شه شام ویرا نکوتر نداشت
 و را گفت یک هفته افزون گذشت
 بنخجیر تاخورد چه دیدی شکفت
 بسیار بته گفت در دشت و کوه
 فتادم بکوهی که آنجا یگانه ۱۲۱۰
 ده دیگرش بسیار بودند گورد
 تخت او شب آمد بچشم چو کوه
 کجا مست بودند بر جای پست

که گفتی بر آن کوه هرگز نرسد
 کسیرا بر آن که نه در دانه نماید
 شتر شد پیشش در از سر
 بر اندرون شاد با ماه خویش
 هم آن بخادمان و نواز آمدند
 بسیار ده با خود شده کامور
 هم از سر و از جامه بیکران
 نهان نهادند در زیر خاک
 گل کامکارش ببر در غنود
 بیوس و کناس و خوشی شب گذشت
 بر آب خورد روی هسوا
 بدل در نراندیشه اندر بهسر
 نه بیگانه با او نه کن خویش شاه
 پر اندیشه دل شد بل سو فرار
 چو در پیش رفتن بخد مت بخت
 پیش خودش هم چو هر که نشانت
 که ناسا تو شد مستی بکوه و دشت
 کجا از قرآن یاد باید گرفت
 بنخجیر رفتم خود بی گورد
 یکی مرد نهنگی همی داشت سراد
 نموده بکوه هر یکی دستبرد
 همه تخته یاران او هر گورد
 نوردند با من بیکار دست

۱۲۶. اگر بانه دانی شتر بان منم
 نر من ایمنی دخت من جفت
 بود جفت تو او که هست نزد
 من ساربان آنکه با تو براه
 همه هر چه کردی بدیدم تمام
 ۱۲۶۵ جوانمردی و مردی مسترا
 چگونه عرابی شد از من بدید
 چگونه تو بر من شدی کیست
 همه هر چه کردی نزد خود
 ۱۲۷. هزار آفرین بر تو و گوهرت
 تو جنت منی دخت من جفت
 ترا کردگار جهان یار باد
 با سر زید نزد چون شنید این های
 بخششای بر من جوان غریب
 ۱۲۷۵ مکن یاد پیش کس این را ز خویش
 مرا دختر تو جان در خوشت
 بفرمای کسرا هم اندر زبان
 عرابی که هستش گران کنجا
 دیگر کس رود سری نرنگی بگاه
 که هست او ز خویشان شاه جهان
 ۱۲۸. که ما من چنان خسته ام ز نبرد
 مرا دختر تو را ندست از روی
 بر حسب خودم بست و هم در میان

گرامی تری تو ز جان و تنم
 تویی پرور من اندر من بوم و دست
 منت باشم ای رفیق دیده پدر
 دوان بوم ای در خور تلخ و گاه
 ندیده هم از تو شنیدم تمام
 بر آورد میسر تا بگردن مرا
 چگونه بر آوردم از جانش کرد
 نر بصر وی ای فرخ اختر پسند
 که با جانت جفتست دایم خرد
 بدان کس کجا هست در کشور
 ترا باد سزا مردم بوم و دست
 همه ساله بخت تو بیدار باد
 و را گفت شاهان ز بهر خدای
 که بادت فدا شد چون غریب
 بیفکن بکشور در آور از خویش
 خداوند من دخترت بهتر
 شدن سوی نگاه این بدگان
 بسیار ند تا بیکران کنجا
 بسیار دکی دخت از آنجا چوماه
 شهنش داند از اشکار و نهان
 نزد دخت عرابی که هستم بدید
 که آمد بنزد یک من نیز پیوی
 بیای رد سوی درم نازبان

چو بامن نزد از خیرگی از جنگ
چو اندر دود شب آتش روز تیز
براندم که آیم سوی شهر یاران
بسر بر سوار هوسر شد نافه
یکی آنجور همچو دریا بزرگ
شدم آنجور دم فشم بجای
یکی ازدها آمد از سوی آب
که چو ناله کسی ازدها دید
بکشم هزار رخ و رانیز من
پروا ختم هم روانش جیغ
یکی مرد با زار گان را برآه
نزد دزدان که اندر دژ مهکت
مرا گفت فریاد رس مرد
بخشودم او را و بسا او شدم
بکشم که ایا فشم دزد من
بکنم دژ و سال برداشتم
بدا دهم و را بنزد بسیار چیز
پرو کردم او را و من تیز باز
یکی قصه دیدم برو برخدم
بدان قصه آن مال مانده بجای
از و شاه چون این سر اسر شود
بر صید سد بار چشم و را
همه دشمنان اسرا کشته ای

۱۲۲۰

۱۲۳۰

۱۲۴۰

۱۲۵۰

بکشم و را نیز بر جای جنگ
برآمد شب از روز شد درین
گرفتم بیابان و راه دراز
نر بایتم شد از تشنگی کافه
بدیدم بگردش بسی غم و زار
که بد اسیر است در دزدی
بدان فغان که طوفان گرفته تشنگ
بشران جهان را بلا دید نیست
پس آمد بسیار یکی را هرگز
براندم برآه اسب چون باد و میغ
بدیدم شده حال بروی تباه
بدند او بسو من پر شید خال
نزد دزدان گران نزد باشد
دژ از دست دزدان بکین شدم
انز من به کجا کرده ام نزد من
ببازار گان کاله بگذاشتم
ببیزش نباشد دیگر را نیز
بریدم بیابان دیو و دراز
که دخت شه نشاء دارد دهم
شه نشاء بسیار چو باشد شای
دود ستم گرفت ز مانی ستود
همی گفت بی خصم کردی مرا
بهاک و بخوفشان در آغشته ای

چنین در هر کس هزیننه بود
 بفرمود کردفش آساید بسان
 نشانند اندر آن در یکی کو توالت
 و را برگرفت و سوی شهر برد
 ۱۳۱ که از شاهزاده چه دیدار و فدا
 بدو شاه گفت که او جفت نیست
 مردم از پی من بیکار و جنگ
 مرا نیست دشمن جو قهر بزم
 بگیتی جز از کس ترا جفت نیست
 ۱۳۲ بدو را چنین داد دختر جراب
 گنیز که من و بنده گشت و می
 بهمان روز ده تا بر آساید او
 پس آنگاه لشکر بفرماش کن
 که بی لشکر و گنج نتواند اوی
 ۱۳۳ چون زین مرد کردی و را ببرد
 پسندید شاه آنکه دختر بگفت
 همی خورد می با های گزین
 یکی روز بادخت خود شهریار
 های گزین را شهنشه بخواند
 ۱۳۴ و را گفت هستی تو فرزند من
 نه بهرم بسی کار کردی تو نیک
 بجز ترا نکه شاه و کشر بنو
 ولیکن یکی دشمن هست شوم

مرا جایگاه خزینه بسود
 رفت اندر آن روز کار دراز
 بیامد بدخت فرخنده سال
 گذشته همه دخت بروی شمر
 نه گیتی چگونه گزید او و فدا
 ولیکن بایدهش رفتن نخست
 جهات بر بداندیش من کرد تنگ
 از و گرسنا ندوی آن مرز بوم
 بر من عهد من تا توانی با نیست
 که رای تو هستای شهنشه مرا
 گذارد بفرمانت تا هست پی
 نه رفت ماند گیها بیاید او
 خزینه دشت جاه و امکا فل کن
 نهادن بیکار نهی رحم مرا
 نه چید نه بیکار سد شب بر سر
 همی داشت این را نه ماهی نهفت
 نشاندهش میدون بجای گزین
 نشست و ندادند در پیرو بهار
 بر خویش بر تخت خویش نشانده
 گرامی تر از خویش و میدن
 چه دارم با داشت تنگ و یک
 دهم با دل افروزد دختر بنو
 که هست او سرافراز تر شاه مردم

و گرنه سوار فتنه بد جان مال
 شده از وی چو بشنید بگریست زار
 شدن مردن را سوی آوردگاه ۱۲۸۵
 فراوان ستایش بر او یاد کرد
 فرستاد در شب صیبه سوی کوه
 همان سوی حلقه بشد لشکری
 شب او با همای دلاور پیود
 همه شب هم پیاده خوردند زاد ۱۲۹۰
 بر فتنه هر دو سوی حلقه باز
 بدیدند کشته سواران را بجای
 شده کشته آن دختر کینه جوی
 گرانمایه هر چیز برداشتند
 و زانجا یکه بدید رنگی شدند ۱۲۹۵
 بدیدند آن رنگبان را بزار
 بدیدگاه نهنگی گهر یافتند
 بدادند بگره سراج پاک
 سر آن دخت را داد شه پخت
 و زانجا بدو روی دادند باز ۱۳۰۰
 شد آن که بدید و دری بر رخسار
 هم آتش بر سر بر هوش کشند
 دیگر باز آباد بایدهش کرد
 که اندر بیابان چنین جایگاه
 مر استواری برین دژ است ۱۳۰۵

نسیم گشته گردنده در خون خاک
 شکفت آمد مثل انز گل کامکار
 که هرگز نبود در فتنه دیگر سوار ۱۲۸۰
 پیوید او پس و را مشاد کرد
 بدانجا که بودند رنگی گسود
 گزیده مرا آنکس کجا بد سری
 نه شادی نه این و نه آن شب غنود
 چو خور جز در آن کوه سر با سواد ۱۲۸۵
 بدانجا که بودند پیکار سوار
 دو افشان جز دره سر و دست و پای
 نهادند در حلقه پس هر دو رنگا
 ستور و گله هیچ نداشتند
 همی تا بینگاه رنگی شدند
 بریده سر و تن بینگشده خوار
 بدیدند چندان که بر یافتند
 سپردند بنگه بخون و بخاک
 فرستاد بازش سوی خان خوش
 بدان جای دزدان گردن فرار
 پس از چرخ گردان بسی بر رخسار
 بشهرزاد گفت این نبایست کرد
 از آن به که بود ای بل شبیر مرد
 ندیدمت کس جز همین جایگاه
 که آن دژ که دارم چنین دژ است ۱۲۹۰

گفتار اندر رفتن های بجنک قیصر

مردم باقیس

هوا شد زگر دسواران سیاه
تو گفتی سپهر اندر آمد زجای
بر اندند چو ت موج دریای قار
رخ اختر چرخ پوشیده خاک
برفتند با خسرو نسا مدار
بشه گفت باید شدن باز جای
نزد دیده بر روی دور و کرد
دل افروزد و سپهر باز آمد
نر بر تاج وزیرت نر ز تخت باد
گل کامکارش هما و از گشت
که گفتی مگر هست ابر بهمار
و را چشم بوسید و بدو کرد
بر اند اسب بر لب سر فراز
نزد دل در دماغ آتش خیم زده
هی ریخت اندر دیده و تو گفتم
کس او را بجز داد گستر نخواهد
دل سود بیداد گریخته کرد
که چو نان نبه دیده کس یک سوار
گزیده مر او را شه شام بود

شدن را بغیر کوس از سپاه
دمان گشت شیب و نالید نای
سواران کیستوز پنجه هزار
نر فعل ستوران زمین گشت خاک
های گزین و گل کامکار ۱۳۵۵
دو سوز را و نا مگستر های
همانکه و را شاه بدو کرد
و را گفت فرخنده باد اشدت
همه راه رهبر ترا بخت باد
بوسید رخسارش باز گشت ۱۳۶۰
چنان شد و چشم گل کامکار
های گزین دیده دور کرد
اندر چو ت نگارین او گشت باز
دل از هجر دلدار آتشکده
هی رخت در را ز خود بغیر ۱۳۶۵
سپه چو ت بر در چهل بدو کرد
نر بیداد دست سپه بسته کرد
سواری به از لشکرش نامدار
و را قیس فرخنده پی نام بود

بشارت کند هر گاه او کشورم
 شوی گریه آگاه تو سوی دم ۱۲۳۰
 گسسته شود ای پسر دای و یک
 و گرنه چو دختر سپاهم تن
 خبر یابد او با سپاهی گران
 ندریم ما تاب او در فبدر
 نه چندان که شایدش کردن شمار ۱۲۳۵
 چو رختی تونسا که بیسکارای
 نر پای اندر آری و را تو بزر
 نیارد کسی کین فرجست نیز
 نباید ترا مردی آموختن
 های دلاور زمین بوسه داد ۱۲۴۰
 گدو شمن تست گردان سپهر
 مرا لشکر و سائر باید نخست
 و لیکن بیانات مراد مستده
 بود دختر خوب تو جفت من
 هم آنگاه شده دست دادش بدست ۱۲۴۵
 هر پیا ان بیستند شده بار داد
 بکنجور فرمود کن گنج زر
 شتر نیز از دیمه شاه هوار
 سرا پرده و خیمه ها رنگ رنگ
 نسیمکو ترین طالعی از نجوم ۱۲۵۰

بزن نخواهد از من همی دخترم
 بدست آری آن کشور و در بیم
 تر ملکم تو تا نر نده ای بر خوری
 هم بدولت ولایت گسامم تن
 بیاید ببرد سرانرا سران
 که دارد سپه جمله مردان مرد
 بسیار تا بگذرد روزگار
 نهد سوی تو با تن چند روی
 کن دیده و جنت او نرود کسی
 بدست آیدت سال و بی متر چیز
 چه خود کین بدانی هم توختن
 شهنشاهرا گفت دل دارشاد
 نما من بر دای نجسم و ماه و مهر
 پس آنکه توانم از او کیست جنت
 که اینکار چون کرده باشم فرود
 شود خوش از او با خور و خفتن
 بد انسان که وی خواست پیا ان ۱۲۵۵
 سپه را و هم سان پیکار داد
 برو بار کن بیش میسد شتر
 هزار دگر شاه فرمود بسیار
 نر دند از برون میسد از برون
 سپه ماند شهنشاه از سوی دم

هر ش جنگ همچون یکی داس بود
 بدان داسها گام پیکار شیر
 همی گشت نعره زنان همچو کسوه
 تو پنداشتی هست گردی بچنگ
 ۱۳۱۶ کمان و کندش دم و دست پای
 چنان نزد دم او هر زمان بر زمین
 نرغزیدنش گوش گردن بگفت
 بدتر بد هنرمان نه من را بچنگ
 ستوران نر با نگش گیران شدند
 ۱۳۱۷ تو پنداشتی نر هر شان بد کمین
 همه نر هر ها ریختند از نرها
 بسوی سراپرده چون سر نهاد
 بخواب اندرون بود شاه دلیر
 بجست و بروفت آمد از پرده شاه
 ۱۳۱۸ سسته نر شده مردم و چار پای
 نر بود تروک لبس بر نهد
 بر آن شیر شده نزد یکی بانگ شد
 تو شیری و من گرد شیر افکنم
 نر بانگ نهفتنه بشوید شیر
 ۱۳۱۹ بزد جنگ و خفتان خسرو دید
 شده از کین و رایال بگرخت
 همه مهره پشت او خرد کرد
 چنان بر تن شیر شد سست

که هر داس گفتی نر الماس بود
 دل زدم جوان در دوی دلیر
 نر غزیدنش گشته گردن ستوه
 کمر بسته از دهر پیکار تنگ
 همان خجسته بشک نخجسته پای
 که افتاد از نر نر ناله در زمین
 نر بهمش هم نر هر را نر هر بست
 سپه را دل از دینش گشت تنگ
 همه سر بسر نر هر سر زبان شدند
 شدند از نرها نر اندرون نرها
 ستوران تو گفتی در آن مرغزار
 تو پنداشتی جنگ شده کرد یاد
 که آمدش در گوش آوای شیر
 دشم دید شیری چو کوهی سیاه
 بسو شید خفتان ها یون های
 سسته تیغ و زهر سوی او سر نهاد
 کمین گفت چنگال تیز تو کند
 هم اکنون سر تر از من بر کنم
 در آمد جوانش بگرد دلیر
 چنان کش بتن نوک پنجه رسید
 سر بود از زمین و زردش بر خست
 فکندش بجاگ و بخوت در بزد
 که آهنگ پیکار او کرد سنگ

۱۳۷. های گزین را پختان داشت

سپه را بد او بجز پیشد
نگردی نهائی از و هیچ را
بر شاه بودی خور و خوابی
جوانی جوانمرد و آزاده بود
نرجات دوست تر داشتی

۱۳۷۵

جوان و لطیف و نکور می بود
همه دیده بید سر به سر می
بروم اندر او میزد دل دل
ولیکن ندانست شه سار او

چو رفتند چهل روز در راه
رسیدند نری بیشه چو رفت

۱۳۸۰

نرخوشی چنان بود آن جایگاه
بتن در روان شاه را بر نود
بقیاس دلاور چنین گفت شاه

سپه را خورد آن تا یک دور
خوریم و دریم بیشه و بنوم

۱۳۸۵

هم آنکه ستاره زد آن جایگاه
شهنشاه چو خورد چیزی که

چو شه عفت لب گزین نیز خفت

که روز و شبش مغر بر جان گذاشت

همایش می خواند سالار شو

های دلاور بیل سرفراز

نبد پسلا سوزن کین تابش

باصل و گهر پادشاه زاده بود

که با خود رفت بر دوا هوش را

جوانیش را آب در جوی بود

بدانست هنجار آن مرزوم

دل آواره چون شاه آزاد بود

از نیندی فشنید آواز او

بره راه بر بود سالار شو

از آب و گیاه و درختان و گشت

کد با او ارم بود بی پایگاه

بدیدار آن بیشه آمد فرود

که سرگشته گشتم من از بیخ راه

دریم بیشه با صیم مادل فرود

چو آسوده گردیم از این در میم

هی کرد هر سو نظاره سپاه

بنفیه در و ن شد زمانی غنود

دو سرور چو گشتند با خوار جفت

گفتار از جنگ های با شیر و کشتن شیر

هه چنه پر جنگ الماسگون

سپه شیری آمد نه بیشه برنگ

۱۳۹۰

گفتار اندر جنگ های بان زن جادو و بیاری رسیدن

قیس او را و کشتن جادو

چو بای می شکی گشت از آن بان که جفت
ستورش هیدون بلز زیدت
بش بان آمد چو آنگاه شاه
هی گفت با خود برین کوهسار ۱۴۴
که از بانگ او نه هر چه من درید
کهی خوشتر نه کلهای اسب بهشت
نشینم که دیو کین چو ب بود
بجز تیغ میما بگون آختن
هی کرد اندیشه زینسان که خا ۱۴۵
هه سنگهای که از هم درید
یکی بباد برخاست و تار یک کرد
قویذا شنی سد هزاران دها
شکو می در آمد بدل شاهرا
هیدون شدش شست بر جای ۱۴۶
از دشه بزیر آمد او را بساند
هی گفت کای داور کردگار
بخشای بر من که در مانده ام
نه تو خواهم ای دادگر دایم
برین که ندانم پس پیش راه
در یفا جو اف دیوار بسیار

نه رانی تو گفتی که در زمین بخت
بدا انسان که از باد برگ خست
هی کرد هر سو بگر بزن نگاه
چه دیو ست کامدش بانگ از اهلر
از دناچه خواهم برین کوه دید
نه سر تا بیایان بسان بهشت
وگر باشد او را چه افسون بود
نه دیو این که و در سر و لختن
بکوه اندرون شورش از چپ و راست
تو گفتی مگر که بخواهد کنیدی
کجا روزی همچون شب بخور کرد
شدند از نشیمن بر آن که رها
شدن بان پس کرد گم راهرا
در آمد زین سستی از پای آب
بزدان پنا هید و نامش بخواند
مرا با ش یا در برین کوهسار
پیشنی ترا یار خود خوانده ام
تو با شم برین کوه نر یا در
مگر روزی من گشت خواهد سیاه
در یفا که سر بجم شد و روزگار

بجا که در خون در مرا برساند
 پیاده می گشت در پیشه شاه ۱۵۱۵
 می تا شب آمد بنزیم و شست
 که شب بر شاه شد نرسید گفت
 می تا جفا نشت گویند بسیار
 شب آمد ازین پیشه در باز کرد
 چو شد آبله مدی گردون شب ۱۵۲۰
 نه پیشه میا آمد پیروه سرای
 نشست او شبانگاه با قیس شاد
 می گفت هر کس که بزدان میا
 چو نو چشم کیستی ندیدست کرد
 شب آتجای که شاه پیرو می ۱۵۲۵
 بخفتند میا سود شا با مصاد
 نه پیروزه با قوت بر کرد سر
 شه از خواب برخاست در رخسار
 از آتجای که رخت بر بست و شست
 رسیدند شیرا با کوهی بلند ۱۵۳۰
 دهند بر آن که درود آمدند
 بودند تا روز و آسود شاه
 کهی دیده است چون به عشق بهای
 بر آن کوه شد خسر نامدار
 بگفت در یکی تیغ الماس گوت
 از آن که یکی بانگش آمد بگوش

سویی پیشه نام بزدان بخواند
 نه شیران جنگی بی اندیشه شاه
 در آن پیشه ده شیر جنگی گشت
 نماد فرا مدی اندر نهفت
 نه کردار ای شیر دل سرفراز
 که با شیر شب بد توان جنگ کرد
 هم آن آبله گشت چون خون
 برون کرد خفتان هارون هار
 برو بر سپاه آفرین کرد پیاد
 که کردی دل ساهه بی هراس
 بزرگ ترا خرد توان شمرد
 چو نبردش در تن پیروز می
 که با مدادان چو خور با مداد
 نهان گشت بر جزع کرد در گهر
 بیزدان پناهی بزدان برست
 دل از پیشه شیر بگشت و رفت
 نه من تا پیش آب و هم کشند
 بیایان آن که فرود آمدند
 بر آمد چو مهر و فر و رفت ماه
 نزد رفتن آن روز از آن کوه رای
 می گشت هر گوشه بر هر کنار
 بگردار میعاد از رنگ خون
 که از سهم آن بانگ اندر رفت

۱۴۸. بیامد بر شاه و گفت ای جوان
 برین تخت زرب و نشین شاد خواری
 کن و من ترا بیگمان بهترم
 جنوب پری پیشکارم سزد
 هم هست مردانگی هم جمال
 ۱۴۹. که رزی تو مانند ماه است راست
 مرا گر نخواهی تباهت کنم
 اگر صد هزارند با تو سوار
 ترا تا زیم من بدارم ببند
 ولیکن نیایی ز هائی زمین
 ۱۵۰. اند چون شنید این هاین ها
 دو چشمش در آن خورخ خور
 نشد هیچ بر تخت و گفت امدا
 مراجعت بهتر گل کامکار
 خیزم ردل مهر آن ماه روی
 ۱۵۱. که راهم دهی تا روم باز
 و کرده نه تو خود ره نام بسیغ
 زین جادو اندر شاه چون این شنید
 چو بگذشت یک ساعت آمد دوان
 بسر بر یکی ترک و تیغی بگفت
 ۱۵۲. همه تن پوشیده اندر زره
 بشه اسب در ناخست چون پیل
 نزد تیغ تا شاه را بفکنند

مرا چون تو نامد دگر بهمان
 میا و بر میاد اندر گل کامکار
 بر آید بگردون گردان سرم
 ها و مرد شیر شکارم سزد
 ترا خواهم اندر سرفرازان هلال
 نمودت بمن بخت را هست راست
 بر این کزیم و سار را هست کنم
 بر آیم ز جهان یکا یک دسار
 تمام که بر جانت آید گزند
 بجماعت نباشد جدایی نین
 چو بیجان یکی صورتی شد بجای
 روانش ز کفار او تیره مانده
 بدو راه و این تخت ترین ترا
 نخواهم ترا من برین کوه سار
 ترا با من اکنون جز آن نیست
 کنی دست کوتاه ز رفعت وین
 ندرام ز تو زخم تیغی دریغ
 شد از چشم شد در زبان ناپدید
 بر اسبی نشسته بر گستران
 بر آورده بر لب جواز کینه گفت
 زره را ببند سراسر گره
 شد اسبش بگردان از کیش
 نهال گل مردی بشکند

مرد بدار دلبر شدم بنا امید
 بگفت ایست های در زمانی گریست
 همی گشت بیچاره بر کوه و سنگ
 چپ و راست چون گشت بسیار شاه ۱۴۶
 درختی گشت شاخ بر چشمه سار
 چه تختی به پهنای گردان سپهر
 چو آن تخت را دید ز بر درخت
 از آن تخت دو دیده آبش گرفت
 ندانم کرد یا شد این تخت زهر ۱۴۷
 پری راست پنداری این جایگاه
 کونست من بشیر و کند آویز
 بر آرام و سار از خداوند تخت
 به چشم هم این جایگاه بر سپاه ۱۴۸
 که داند مرا این تخت زهر را بهما
 خداوند این را بدست آورم
 شود نیا سرا سر درین کار تخت
 بدل دزد همی نزد از سگینه لاری
 که آمد زلف راست مانند ماه ۱۴۹
 دو گیسوی مشکین بسان کند
 دو لب چون دو پیاده در پیش
 ز عود قمار پیش گسرد نسیم
 نقش پاکتر از آنکه بر گل مرشک
 بدست آند و نقش یکی جام زهر

شدم چون شب تیره رو نشینید
 ندانست کس بیم بر که نر کیست
 جهات گشته بر چشم او بار تنگ
 گشاده سوی چشمه دید راه
 بر پیش یکی تخت گوهر نگار
 در فتنه ندید میکران ماه و مهر
 شد آنجا یکه شاه فرخنده بخت
 همی گفت بادل که ایست شکفت
 مکرل بد بنیان ز در و گیسر
 پری است بر من زهر گشته راه
 اگر ز آسمان باشدم بیایز
 کنم تخت زهر من او لغت لغت
 نماید نهید ست کس در سپاه
 چو دیدم خواهنش کردن زها
 ازین تخت و این چشمه در گذر
 و یاس مرا گردد از فقر و بخت
 شه نام گستره های اربن های
 تو گفتی ساگر هست فرزند ماه
 بیایا بگردار مروی بلند
 در نو کس چو دو جادوی پیروز
 دوسه حلقه پیوسته در یکدگر
 زهر فتنش کبک خرامان بشکر
 پراثر لعل گون می زین تابیر

خدای جهان آفرین را بخواند
 شد اسب شاه از کوه سرخ سپاه
 که آمد ستورش ازین کوهسار
 بگردون فرو گشت کیستی فردر
 سپه نزاری اندوگشتند بیاک ۱۵۳
 نیارست بر که شدن هیچکس
 سپه را بماند و بیکه بر درید
 نه هر سو همی گشت بر کوه قیس
 شه نشه بدان چشمه سرازید
 زین جادو آمد کمر بر میان ۱۵۴
 بکشتی در آویخت با شاهزاد
 بگو مشید با ازین پرسون
 که قیس دلاور بدبخت رسید
 بجادو در آمدندش بر دوی پای
 بفتاد جادو زین ناسکار ۱۵۵
 که شدش دیگر رو شمن که من
 چو تو تندرستی و زنده بجای
 خدای جهان یاور تو هست
 نه قیس دلاور چو شاه این شنید
 هم آنگاه که گشت بی یاور و بیغ
 چو میدست و بی پای بفتاد پست
 شهش دید جادو زنی کند پیر
 نه چونان کنز آغان خود را ننود

که کسار بر ابر قید نماند
 سپه گفت شد شاه جنگی تیرا
 کشان زین و در پای بجان ضار
 سه بهر فروزتر گذشته است
 بیا یک همه جامه کردند چاک
 بجز نامور شده طلب قیس
 نه سر تا بدن کوه تار یک دید
 نه بر گشت از کوه بستن قیس
 رهایی همی خواست از کوه گار
 بیا لای بر رفته سوزی و دنا
 بشد شاه را نام زوان زیاد
 همی خواست شهر اچو کردن زبون
 جز دست و تیغ از میان کشید
 رهایی بجان یافت قریح های
 بشه گفت قیس دلاور سوار
 ترا آمدم بیاور از این بخت
 مراداشت باید سپاس از خدای
 که بگشاده راهت ز پیش نیست
 و دست زین جادو ازین برید
 که بنگند شه دست جادو تیغ
 بنوشش در آمیخت گردن کبست
 دلی هم چو قیر و سری همچو شیر
 کجا دیدنش جان تن بر فرزد

مرا از تیغ او خسر و اندر کشید
 برودش یکی سنگ صد من فرو
 ۱۵۰۰ سورت ستورش چنان خورد کرد
 چه دانست که جادوی در بدر
 پیاده شد از اسب جادوی مای
 فروی بشاه جهات بر مید
 فتادش هم خواست از پای شاه
 ۱۵۱۰ که آورد نام جهانداریاد
 زنت جادو از وی میان گشت باز
 دیگر بسا ره آمد بگردار شیر
 چه شیر ی دو چندان که پیل بلند
 دیگر بار شاه جهات یاد کرد
 ۱۵۱۵ دیگر زنت جادوی پر فروت
 بگردارمند ازدهای شکفت
 همی خواست شه را بر باشتن
 دیگر و نیز دانت پناهند کرد
 ۱۵۲۰ شهنش همی خواست که تیغ تمیز
 و چشمش نهادن شده اندر تار
 فروماند و نالید پیش خدای
 رهایی ز جادو دهم تو بجان
 بگفت این را آمد سری چشمه سار
 برآمد یکی ابر میزانت نگر گ
 ۱۵۲۵ همی خواست کردن تن او هلاک

یکی بانگ چو تن شیر نر کشید
 بزد اسب را در زیات برسد
 که پنداشتی هست مانند گرد
 برو تیغ نسا بد همی کار کرد
 دوان مرشت نزد هاپورت های
 شهنش را نرود دل اندر رسید
 چنان نرود هم اندر زیان را بشاه
 نر نام خدای جهات گشت شاد
 برقت و نیامد ز مانی دراز
 ازو گشت فرسوده گرد دلیر
 همی خواست تن را بشه بر فکند
 ز نیز دانت که دو گیتی آباد کرد
 فها گشت و آمد بکینه بر د
 کش از دم زدن کوه آتش گشت
 نقش نرند بر جای نگذاشتن
 تن و جان خود را نیز دانت سپرد
 کند زشت پیاده را و نیز د
 شهنش را گشت تن ناتوان
 همی گفت ای داور رهنمای
 که از نام تو هست هنر یان جان
 بخورد آب و گیتی همه دید تار
 تن شاه از شد چو از باد برگ
 پناهمید باز او نیز دانت پاک

نر تیر ست و شصت گشت سیال
 روان چون نپالودی از تیرگی
 تیر ست و شصت ای نه روز است
 نر نیکی چه داری روان بدست
 ۱۵۷۵
 بیاد افروست و سپاداشت
 ازین دو ترا بر کد امست راه
 فردماندی از چاره یکبارگی
 اگر روی دارد مرا بازگوی
 ۱۵۸۰
 تر شه چون شنید این زن سلخورد
 بپاسخ ورا گفت شهاجهان
 ندانستم او را و نشناختم
 نر بد پیشه کیستی بد اندختم
 جهان بدم چون بد آموز بود
 ۱۵۸۵
 روان از خرد مر مرادور ماند
 چه پر می نر تیر و دانستم که هست
 پیشیمانم از هر چه کردم زبید
 چه سود از پیشیمانم این زمان
 روانم کنون اندر آمدن خواب
 ۱۵۹۰
 کنونم چه سود ست خانه سپرد
 بگفت این و هم در زمان جان بداد
 بپوشود بروی بخاکش سپرد
 که از وی همی خیزد این جانور
 پراثر خفتگان پهن یک بستر

نر دست با جانست نر نیکی هال
 گرفتار تباری و خیرگی
 رسید دست سال تو چون از جهان
 که نرأت بر بلندی گراید ز پست
 روان را گذر نری خرد و زشت
 چو روان که رفتت راهست گاه
 گرفتار رخ و بیچارگی
 که رایست چه دارد گرفتاری
 نر دو دیده خود روان رود کرد
 تو گوئی ندیدم بجز یک زمان
 بیک دم نردت نر و نر اختم
 جهان بود بد زند به آموختم
 فریب جهانم دل افسرد بود
 بخواری بخواند و نراری براند
 برو یافته دیدم خیم دست
 که کردم همه جمله با جان خود
 که خواهد شدت جانم ازین ملن
 که بزند سر از کوهسار آفتاب
 که دزد آنکه بود اندر پال بود
 بر آورد خسرت یکی سرد باد
 بدین تیر گوهر مغاکش سپرد
 بدو باز گردد شکفتی سنگر
 بگسترد آن کو خرد گسترست

اندر هر چه پیش آمدش باز گفت
 ۱۵۵. پرسید اندر شاه و گفت ای خرد
 برین که چه داری مرا باز گوی
 بشه گفت نپسندد از من خرد
 که در خاک کرده نهانی قسم
 مرا سال تیوست و شستست پیش
 ۱۵۶. اندرین خوشتر اندر جهان کوه نیست
 برین که همه کشت و زر نیست
 همه جادوان مرا در جهان
 بیا موختندی ز من جادویی
 بدست تو و قیس هوش آدم
 ۱۵۷. کنون دارم اینجا برین کوهسار
 بدو در بستان بگردم ساه
 برورده ام هر یکی را بنان
 بر ایشان سپه بر کار دهمی
 که آنکه نه شاه این نیاید پسند
 ۱۵۸. چو شنیده رویان من هیچکس
 که ایشان منای چو تو سرورند
 نه مردان ندارند آفرغ بیاد
 بدو شاه گفتا ازین قسم مدار
 که من خود همه کار نیگو کنم
 ۱۵۹. تو کنون بگرد از خرد و دیگر
 که تا نشده ساه دیگر ساری

بنیس و نماند هیچ چیزی نهفت
 چو بند ترا بر گشادم گره
 جزین تخت اگر زان کجاست
 نمودن تو سر بر گنج خرد
 بدین روز برده گمانم
 گزیدم برین جا بکه جای خوش
 که از دیدنش دیده بسوز نیست
 مرا بر زگر و زره اهریمنست
 بنزد یک من آمدندی فغان
 کنون باید استاد شانی نوی
 که از هر دو چو نه زورش آدم
 ساری چو بنخانه قندهار
 بیاورده یک یک زهر جایگاه
 نباید که شباهنشده سرفردان
 بهر یک یکی را سپارد همی
 شهنشاه را این ز من هست پسند
 نباید که یانند بجز شاه و بن
 که در شیزه یکسر همه دخترند
 نگشت دلشان ز آسغ شاد
 نباید مرا چو تو آسوز گار
 بدانش روانی آهو کنم
 چو جانت ز من کرد و خواهد گذر
 چه داری چو جان ماندن بجای

صبه چون شنیدند گفتار قیس
 بودند بر جای و شد بان پس
 ۱۲۷۰ بسود آنچه شه خواست باخیزش
 بیامد بر پرهنر شهریار
 شه نامور بود بر تخت نر
 شدش پیش قیس و بخشار سپاه
 ۱۲۷۱ و را گفت ما را سپاه از خدای
 بیار کون خوردی تا خوریم
 با شیم تا روز بار و دوی
 چه یا بیم تا بر که از این سپس
 پس از خوردی هر چه بد قیس بود
 پیش شه آورد خواهی گشت
 ۱۲۷۲ که با شه نشستند خوردند نان
 بر آورد کومان ز هران خوا
 بخوردند خوش باد و تا با مسد
 بگشتن گرفتند بر کوه سار
 بر آورده حصنی بپوش بلند
 ۱۲۷۳ بیارسته چون بهشت برین
 هم داد ابرایش بر ماه بوس
 شهشاه شد فردان در فراز
 نزد حلقه در بسوزر دو دست
 که آمد کنیزی بگردار ساه
 ۱۲۷۴ بشد گفت از جان شد مستی تو سیر

خردند شادی ز دیدار قیس
 هنرجوی قیس و بلان چند گن
 هیدون مکی بارگام زن
 شتابان بنزد یک آن چشمه
 بیاسوده از سرخ و زرد مسد
 همه یاد کرد و بخندید شاه
 کز و جان ماهست بر آتش قری
 چرخور دیدم نان دست نری می
 گنیم آن گهی کوه را زید پ
 بچه چنیزدان دهد دسترس
 بر شاه و خواهی گشت را سپرد
 بفرمود شه هر که بد در خورش
 همی دست بودند روشن روان
 نواب کجا کرد دلیرا نسوا
 چو روز از شب بپوشان با مسد
 یکی حصن دیدند تخت استوار
 درو کاخ و ایران و کاشانه چند
 بهشت برین گرد بود بر زمین
 در من بکسر از حاج و ز اجور
 بفرمود تا قیس گردن فدا
 همی خواست در گردن از دست
 ز بالای در کس نری شد نگاه
 که گشتن برین کوه بیاری دلیر

۱۵۹۱ اند هر که برخاست در وی بخت
 فرو رفت اند آمد و کاستن
 بقیس دلادر پس آنگاه شاه
 ترا باز باید باشکر شدن
 که هستند سرگشته یکسر سپاه
 شب آمد تو تقسیم ما باز پس
 ۱۶۰۰ چه گویند گویند بر که مگر
 سر جادوان چون در آمد بخاک
 برو تو سپه را ما مژده ده
 با آنگاه با شمع و با مشعل
 ۱۶۰۱ تنی بیست از ویرانگان سپاه
 هرات خوردنی هر چه یابی بیار
 که من بر نشینم برین تخت
 از و چون هنوند قیس این شنید
 بیامد باشکر با کردار بساد
 ۱۶۱۰ سپه بود تو میدگشته ز شاه
 شنیدند از قیس چون این خبر
 بدیشان چنین گفت قیس گزین
 که نری من کسیرا کنون را ده
 مرا گفت با ویرانگان چند تن
 ۱۶۱۵ هرات خوردنی وی و رود ساز
 که امشب برین کوه شادی کنیم
 بجشم سپه را من از کج بهر

اندوخ نمود و درو سرخ نهفت
 هرات نهشتی و خوبی آستان
 چنین گفت کای من ترا نیکخواه
 خبر بردن و باز باز آمدن
 نه بهر من تو دودیده بسزاه
 نیامد دگر سوی ما هیچکس
 فتانند در دام درو کیس نور
 نرکس نیست ما را دگر بیم و پاک
 که دادن سپه را نریا مژده به
 دگر باره باز آئی بی شغله
 بیاور تو با خویش و بر دار راه
 می رود و را مشکر و میگسار
 بیا سایم از سر بجه گی تا مگر
 هرات نکاور بهامون کشید
 بدیشان نر کردار شده مژده داد
 همه باد برنج و دم مسود و آه
 نه هامون نهادند بر کوه مسر
 که شاه دلادر نگفتست این
 بیا مشید اگر تا شود روز به
 سوی من تو بشتاب از انجمن
 نه هامون برآور کنون بر فراز
 چو روز آید آنگاه را دی کنیم
 کجا هست اندر سر مار بخت بهر

بدان شاه باو یزگان بیست روز
گرا نسیاه گوهر همه بر گرفت
بتان را بقیس دلاور سپرد
بشاراج داد آنچه بر جای ماند
بشکر که آمد شده ششاد کام
گفتار اندر نامه های انوشیروان
بشام بسوی شاه شام

بدان شاه باو یزگان بیست روز
گرا نسیاه گوهر همه بر گرفت
بتان را بقیس دلاور سپرد
بشاراج داد آنچه بر جای ماند
بشکر که آمد شده ششاد کام
گفتار اندر نامه های انوشیروان
بشام بسوی شاه شام

خدا ای که دین جفت باد کرد
تن از جات پاکیزه کرد از جند
بدانست تا باز نیک او ز بد
سویان کرد بر آسمان اختران
معلق ز بادش زمین را بدست
رساند بهر مردم و دام و دود
وزر و شد هریدار زمین و زمین
نریافت نه از نیست نه از هست
نه گریز از بدی بدی بر زیان
گشاده در سنج و ساز از دست
نگردیم تا از سپاهش گران
خواهم نریستی دگر یار کس
چنان چون سزا باشد از راه دلا
مرا کرد بدوش نشان سرفراز
که دادم خداوند قوش و توان
همان بیکران سپهر و زبانه

نخستین ز جات آفرین باد کرد
بر آورد گردون گردان بلند
بیاد است جان و روان انوشیروان
بپیوست با یکدگر گویا
زمین را بگشود و گردون نگاه
نه هفت و ده و ده نیک و بد
سپهر و زمین حای جان کرد و تن
نیازش بچنین آفریدن نبود
نه از بهر سود آفریدن جهان
نه سود و زیان بی نیاز از دست
بما داد پیر و زری از اختران
بهر کار بخت او سزایار و بس
که بر شیر و جاد و سزایار و دلا
درین راه دشوار و کشت و دلا
شیر و جاد و سزایار و دلا
زبانه جاد و گهر یا فتم

مگر نیستی آله از شیر و پیل
 شب از ماه نوشد بنیرنگ شیر
 براند نرگو ابر تراله قسال
 کند خرد یال بلات در زمان
 چندی بد شه گفت ایام مهری ۱۶۵
 که از شیر و پیل پرده اختم
 زین جادوی پیل کشته ام
 بزیر آبی و این بنه دریا کن
 برستی از آن جادوی کند پیر
 اند چون شنید این بیت دلبرای ۱۶۵
 ز گشتار شه خیر سرگشت سخت
 گشادون در حصن باید کون
 بشد نیز نزد دگر دلبران
 بدیشان خبر داد از آنرا شاه
 بنات سرائی همه سر بسر ۱۶۵
 همه با خود اندیشه کردند پاک
 گشادون به آید در این برای
 که گیرد کون جای جادوی پیر
 بگفتند با یکدیگر این سخن
 گشادون در بسته را نزد باز ۱۱۱
 بشه گفت گستاخ بگذار گام
 براند اسب شاه و شد از در دریا
 که قیس دلاور برگردد غمت

که آرد نهنگ او را در برای نیل
 کند سنگ خارا باستان خمیر
 کند تراله ای گر برافند بیال
 نه سرما کند بسته درین روان
 نه در بند بگشا و یافه مگوی
 بجا که اندر شش جایگاه ساختم
 بجا که و بخونش تن آغشته ام
 دل و جات ما جفت با ناز کن
 کجا بروی او را تو اینجا اسیر
 تو گفتی منی میروان شد بجا
 نه با نری من گفت برگشت بخت
 نباید کجا بشکنند مثل پروت
 دلا رام خوابان مه پیکران
 بگفت آن کجا کرد دلداد شاه
 شنیدند آنرا این خبر در بند
 که گر گشت جادوی مریم هالک
 که کس نیست اندر خور این برای
 نداریم ما برای جادوی پیر
 بشد دلربایی از آن انجمن
 بنزد یک شه رفت و بر دشت زمان
 درین دژ بفال نخست خدایم
 چنان بود شه را خرد و نهنگ
 در آن جای جادو و آن بزم دست

بدادم سپه را از دهر و سید
 دگر با کینزان گلرخ هزار
 ۱۷۱۰ جهان دل افروز فرزند تو
 گرامی مرا با نوری مهر بان
 رسیده بفریاد من روی جنگ
 پس آنکه همه یاد کرد آنچه
 هم از تیس روز بار مندی او
 ۱۷۱۱ همه سرگذشت را اویاد کرد
 که شد پیشتر از آنکه شد کاروان
 در سدرود با کاروان رفت کرد
 نخستین فرسته شد و نامه داد
 شد آن نامه چون خواند اندران
 ۱۷۱۲ هات با وی آمد گل کامکار
 گرانبار از گوهر و سیم و زر
 چنان شد ز شادی دل شاه شام
 بیاورد نری خات خود خور آشته
 سری شاهزاده جوانی نشست
 ۱۷۱۳ نر تو نامور و دختوم را جهاز
 نر کرد و نر تو تا بروی شمار
 تر بخت جلاوید پیروز بباد
 میادم گذار از جهان تا بکام
 بسر برده پیوند فرزند من
 ۱۷۱۴ بخط خود آنکه گل کامکار

چو با بیست وادان بر نوا سپید
 فرستادم اشتر پراز گنج بار
 چراغ دل خویش و پیوند تو
 که هستش مرا مهر همتای جان
 هنرهایش ما را دل افروز جنگ
 و ز آن برنج گز جادو او را رسید
 و مردی و انر نر در مندی او
 فرستاده جفت با بباد کرد
 پس آنکه شتر برد و شد ساربان
 های آن خزینه بدیشان سپرد
 بشاه و گذشته همه که بباد
 پذیرد بیامد سوی کاروان
 چه دیدند دیدند اشتر هزار
 هم از دلبران چو ماه و چرخ
 که بر چشم او گشت چون بام شام
 از گنجها کرد آراسته
 چنین گفت کای پور نیکیو شربت
 پذیرفتم از خور می سرفراز
 سخن ماند خواهد می یاد کار
 نگهبانیت یزدان شب و زیاد
 نر دم آمده بنیست باز شام
 نر تو شاد مان خویش و پیوند تو
 درود دل افروز کردش نگار

زیر و زبر قیس بکسر بگشت
 ۱۷۱۱ ز پیساره خالی چو دید آن ساری
 و را برد تا دید مینو نهاد
 بهشتی پر از نعمت خواسته
 بسی صفها دید سر در سپهر
 نه چند آن درو نتر برده بکار
 ۱۷۲۰ بهر صفه در تخی از تر نواب
 میان ساری اندرون بوستان
 میان اندر ش آبگیری فراخ
 ز خود قساری و صندل بهم
 دو صد جفت طار و سر در و جمل
 ۱۷۳۰ ز هر اسیر غمی که داف نونام
 شکفته گل و سترن بهشتار
 همه خشت فرشت سرائش بهیم
 بگوهر نگاریده دیوار و در
 دو چشم شهنشه درو خبر و ماند
 ۱۷۴۰ بشیرین حسن باز شانت داد دل
 کلبه در گنج دادند زود
 چو شاه اندر آن جای نشست
 یکایک بیامد بر شاه سپاه
 بنامه و تا قیس فرخنده بخت
 یکایک از دگر هرات باز کرد
 ۱۷۵۰ از آن تخت لشکر توانگر شدند

بهر جای در گوشه را نوشت
 بیامد بر نامگسترهای
 سراسر ساری کز دل گشاد
 در و ما هر و بان آراسته
 پر از پیکر اختر و ماه و مهر
 که شاید بسد سال کرد و شتر شمار
 مکتل بیا قوت و در خوشاب
 ز بهر خنرمی و خوشی دلستان
 همه گرد بر گردش ایوان و کاخ
 همه سقف از ساخته و ز بهنم
 تذران برنگین ز هر سودان
 همه بر لب آبگیری ش نسام
 هات سنبل و سوسن آبدار
 چه سیمی به پاک در بهیم
 همه خا بهما را زین تابند
 نشست و همه دلبران را بخواند
 ز غم کرد شانت خیره ازاد دل
 بشاه و سراسر نهانش نمود
 برود و می و خنرمی برد دست
 سوی شاه گرفتند بر کوه راه
 بشد سوی چشمه بیار و تخت
 سپه را بخشید با زرت نبرد
 سوی خیمه با نتر و گوهر شدند

چه پردی که باشد مردان چون شهاب
 نرد دریا برون آمد آنکه دمان
 ندیخی که در دشت و در مرغزار
 همه بر گشت آنچه گشتست و ز
 برین کو همه نر نشاید شدن
 ازین کو هسایه شود باز پس
 کنون بانگ زنت تا سواران تو
 بر آیند بر کوه با تو سوار
 بمانند دریا و از راست راه
 که از وی تبه بیکرانه شوند
 درین دشت چون نر ستار سپاه
 درین دشت نزد یک دریا کنار
 ولیکن شمارا نبند نه خبر
 کنون چون نر دریا برون آمد
 گذر باشدش بیشکی بر سپاه
 نه مردم بمانند و نه چار پای
 نر گشتار او شاه شد تنگ دل
 بسانید از آن کو هسایه چو باد
 نرود یک لشکر که خوریشن
 بکشته بسی مردم و چار پای
 شده قیس با او بچنگ اندوزن
 چنان گشته قیس از نرد شتر
 هر خواست اقادن از اسب نر

بکام اندر ش بیکر است ناب
 دو و دام و مردم شده ز و مان
 دهی نیست آباد با گشت و کار
 ده و دوده یکسر درین بوم و من
 بود تا بنزد گشت آمدن
 بسیار هی پیش او رفت کس
 چنانند نزد قویاران تو
 نگردند دیگر درین مرغزار
 بر آیند بر کوه یکسر سپاه
 سپرده سواران بی بهانه شوند
 که گردند اندر بیکرانه تپاه
 فرود آمدن بود بس ناچار
 که همتید ازین بوم و بر گرد
 هی نایدین کوه بشتابد او
 سپه را کند بیکرانه تپاه
 تو باری برین که نر هاست بر
 گرفتار نر در و خمان نر دل
 سوری لشکر خویشن سر نهاد
 نر که دید و راهی مه بین
 نر جیش سپه گشته نراری نراری
 گشاده بچنگ ازین قیس خون
 که دلسرخته بود از وی گرده
 در آمد بکینه های دلیر

سری نامور باد شایانگان
بدیدند راه و رسیدند نرود
که بود مثل دل افروز او نرود
نر شادی نوگفتی و روحان فشانند
نگر تاجچه پیش آمدش از شکفت

چنان چون بود رسم دلدادگان
فرستاد بالشکر از پس چو رود
بفرودهای هاپوت گهر
جواب شه و دلبر خویش خواند
وز آن کو هسایه راه اندر گرفت ۱۷۳

گفتار اندر پدید آمدن دد بکسار دریا

بر در بدر با کساری رسید
بهر کوی برگشت و نرود
بدان تا بر آساید از سرخ راه
فلک چو نر نر تاج بر سر نهاد
بنجیر کردن بدریا کنار
که اندر ددگاه گهی بانگ خست
نر پشیمان گفتا بپایید جان
نر پشیمان پاییدن جان شنید
گهی دید سر بر کشیده بسا
بپا ایستاده بیسته کمر
بچه داری کجا نرود شود کمر گوش
نر بر آبی و بر که چه جویب می
بشاند سوی بدشه و مرغزار
بدرد نر هم از یکی نرود
ستون سافش بر سر برادر
نر کاش در فشنده دندان چو

چوسه روز و سه شب شد و نرود
که از چپ و از راستش کوه بود
فرود آمد آنجا بیکه با سپاه
شب آنجا بیکه بود تا با سداد
بشد شاه با قیس و چندی سوار ۱۷۴
هی گشت باو بزرگان چو نرود
بر روی نر بان بود فریاد خور
چو شهزاده آن بانگ را فغان
بشان دید چو نر باد نری دیدگاه
بدو بر یکی دید بان بر کمر ۱۷۵
بپر سده اندر دید بان کون خور
چه پشیمان است اینکه کوی می
بشه گفت یک دد نر دریا کنار
کرا یا بد از مردم و دام و دد
دو چند آن که پلیست بر سر رود ۱۷۶
بتیزی الماس و بالای سرود

برافروید آمد از آن درد دد
 نزدش دیگری بر میان در زمان
 ۱۸۰۰ نریشگر بر آمد بشادی خروش
 هات خلق بادید بان همگروه
 یکا یک دانات و دمان آسوده
 کف پای شده هر یکی بوسه داد
 کنیز دبو دریا امان دادمان
 ۱۸۰۱ اندر مردم میسا بسد مستور
 فزونی تر نرود سال بر آگذشت
 کون دشت گیریم و ما فیم کرده
 سخن چون بگفتند با شاه چند
 نشاندند بر تارک شاه نریز
 ۱۸۰۲ چو آن نرشت و در آشفته بگشت
 جدا کردش از سر سر و چون
 دو هفته بدان مرز دریا بماند

بدندان خود دست خرد خورد دد
 تنش را بدو نیمه کرد از میان
 تو گفتی که دریا در آمد بجوش
 بهاموت دریدند از آن تیغ کوه
 بنزدیک شده شادمان آمده
 همی گفت جادیده شده باد شاه
 امان نرود بچیز و بجان دادمان
 مرید چو نجبر بر تیغ کوه
 همی تا رسیدیم بر که نر دشت
 بشه بر کشم آفرین همگروه
 گرفتند بر گرد دست بند
 نه چند ان که آفر بود حد و مر
 که نیکی دهش بود نر دشت
 چو ادا من نر و چو بر لاد بخت
 نر آنجا بکه باز نشکر براند

گزاراندر رسیدن های بالشکرید بر بند و در بطریق

سه منزل به روز چون فریاد
 بویران زمینی دهسار و در
 ۱۸۰۳ از آب و علف بی اثر کوه و در
 سراسر سیه بود گشته مستور

رسید او بد شخوار یک جایگاه
 همه سنگلاخش زمین یکسر
 نگشته زمین هرگز ش نر آب نر
 نرین ماندن اندر در آفر کوه

۱۷۷۱ بگردار شند بفرید سخت
 ز قیس دلاور بنامید روی
 بیک حمله انرا سبب شد را فکند
 زمین را بدزد گفتی ز هم
 ز نوک سروها بزخم درشت
 ۱۷۸۰ شده نامگستر پیاده بسانند
 ز پیشتر جهان گشته از چپ و راست
 نظار بر لشکر دودید بات
 هی گفت هر کس که گرشه یار
 شود رسته کاری بود بر شگفت
 ۱۷۸۵ نیارست کس شد بیاری شاه
 همه گریه و ناله برداشته
 شد دود بکینه شده گرد گرد
 سپه رانر شده گشته دل نا امید
 سته مانده از جنگ او شهر یار
 ۱۷۹۰ ازین دیو دریا راهی دهم
 شده خسته شده بود از جنگ او
 بخشود یزدان بر آن نوجوان
 در آمد بدود کجا بشکردش
 یزدان پناهد از دنا جوی
 ۱۷۹۵ یکی تیغ تیز از میان بر کشید
 نزد در زمان بر سرش شهر یار
 برافشاند با مغز خورش بیخ

بلر زید از دود چو برگ درخت
 بنزد یک شهزاده شد کینه جوی
 بر آورد گرد او بچرخ بلند
 هی آتش افروخت هنر یار دهم
 ستور شده نامور را بگشت
 هی هر زمان نام یزدان بخواند
 بر یزدان نیکی دهش نزد خوار
 همان مردم از تیغ که بیکران
 ازین کوه جنگی درین کارزار
 دل هر یک اندیشه این گرفت
 همه مانده بودند خیره سپاه
 دودیده بر آن جنگ بگماشته
 نه هامون بگردون بر آورد کرد
 شد تیغ بر چشم روز سپید
 هی گفت کای داور کرد کار
 بجان نیست آید کنوی را
 بجان آمده بود از جنگ او
 در داد در جنگ خوش توان
 بزیر پای خورد بسپردش
 نه دیده روان کرد بر رخ دوی
 که بد سپهر برگ دروی پدید
 بدو نه بشکافش سر چو نثار
 روان کرد چو خون نه خون تیغ

۱۸۱. یک سنگ ده مرد را سبزهگون
 یکی در فقه بودش زچشم نهنگ
 بسنگ فلاخن بدترید کسوه
 رسیدش بنزد یک قیس دلیر
 بروی زبانت باز پرسید از روی
 ۱۸۱۱. درین تنگ راه راه داری مگر
 تو تنهایی و دیگران لشکرست
 فرود آید از نود شه به بود
 بخوشی میای از دو کام بخوش
 بخندید بطریق و گفتا از شاه
 ۱۸۱۲. برایم یک پیله راه بر پتورد
 شما گر هزارید و گر سده هزار
 که یک یک توانید بگذشت بر
 مگر با شما من بدهد او ز بیم
 بگفت این را بر سر فلاخن بگذاشت
 ۱۸۱۳. ز پس قیس را بود خجسته سوار
 یکی را نزد پیش سنگی در پست
 بجای سنگ او قیس از خود بگذاشت
 و را گفت ایانا مسور نورست
 پسندی توان از خود که چندین سپاه
 ۱۸۱۴. فکندی انان کوه پنجاه مرد
 بخون ریختن پیاده دل مده
 که آزار مردم نیز زد جهان

فکندت توانست و کردت نزن
 نکر دی بر او کار نبرد خدنگ
 نه با انگش تو گفتی با من زید کسوه
 و را دید ما نند آشفته شیر
 نهاده چوایی بدین راه روی
 بکین سپه بسته داری کمر
 اگر راه گیری نه اندر خورست
 کسان امید تو بر نه بود
 بشیکی بر آری از و نام بخور
 مرا نیست اندیشه و زین سپاه
 راهایی نیاید ز من جز بهر
 ز من چو نتواند کردن گذار
 ز من نگذرد نه زده امر و کس
 گذر باید آنگاه بی ترس و بیم
 نه چرخ برین نهر اندر گذاشت
 بینکند شات از کمر در دهار
 نه سبش در فکند زار شگشت
 نه باز از بشیر من بخون بر نکاشت
 نه چه روی گشتی چنین کینور
 درین راه مرد گرد از تو سپاه
 نه جانشان بر آردی ایجای کرد
 نه بهر جهان رخ بر جان منه
 خرد مند مردم نورزد جهان

پراکنده بر سره فرود آمدند
 چهره همه راه بر داشتند
 بر فتن نهادند از آنجا چو روی
 ۱۸۲۱ همی رانند اندر دره خوار خوار
 همه تشنه و مانده و کوفته
 یکی زو پیاده یکی نزد سوار
 شتو و اسب اقان و خیزان شده
 یکی او فتاده دگر خاسته
 ۱۸۲۲ بسیار یکی آن راه چون پای می
 سه فرسنگ در فتن و فرائ
 چپ و راست خارا و در میان
 بیابان آن یک پیه تنگ راه
 بدو در یکی سرد بطریق بد
 ۱۸۲۳ مستکاره و خونی و زشتکار
 بر آن راه بد سال و سه بار خوا
 شب و روز هر که بدش دید بان
 یکی میل بر پیش پا نه آمدی
 فراوانش گرد آمده بود گنج
 ۱۸۲۴ خب دلو از آن لشکرش دید بان
 ره لشکر کشن بگرفت پیش
 بیستاده بر راه چون پیل مست
 بیالای بر رفته سدد باشند
 بر روی اندر چنان به سپاه

همی تا چهره شب آنجا آمدند
 بجز راه دشوار نگذاشتند
 شده قیس از پیش در راه جوی
 سپاه از پیش و پیش قیس سوار
 نه یکدیگر از پاک بکشور فتنه
 یکی پیش و دیگر از پس بر قطار
 همه کاله و رخت ریزان شده
 روان در تن راه مرد کاسته
 سته گشته از روی سوار و ستور
 همه سنگریزه بسکدار کار
 سپاه از پیش و پیش و شه در میان
 دثری بود در بند آنجا بگاه
 نه در سرش مغرور نه در دل خرد
 نگهدار در بند و دثرها سوار
 سپه را بریز دثرش بود راه
 که دادی خبرت از راه کاروان
 کجا باش از کاروان بستی
 و زان گنج بودش مه و سال خنج
 بیامد یکی میل را در زمان
 بجایی که راه تنگ بد سنگ پیش
 پیاده یکی گریز از آهن بدست
 چو دثر خیم دیوی توان و نرند
 که در زیر کوهی یکی توده کاه

بدو گوشش از سر برین خون دلا
 بیک پای کردش نه که در کشتان
 بیاورد نری راهش و بر شتر
 براسب خود او در زمان نفست
 ۱۸۹ براند و نزد ربنه بردش برین
 نه بیرون در بند در مرغزار
 فرود آمد و برد تا شهریار
 سرا پرده فرمود مرد شاه را
 شه آمد فرود رسبه سوی آب
 ۱۹۰ چو از آب سیراب گشتند پاک
 بیاورد چون شهریار گزمین
 ببورند بطریق را پیش شاه
 بر رسید از او شاه و گفتا گهر
 درین دژ که از بازش آمد بخت
 ۱۹۱ همه بستدستی مردم بسز
 بپاسخ چنین گفت کای شهریار
 نبودم گفای که جز چرخ پیر
 نرسد مرد هرگز نبودم هراس
 نه یک مرد کی بودی این گمان
 ۱۹۲ بو تر که بودش کرده ستود
 مرا دیو زادی چنان در برود
 چو نزد یکم آمد در نگم نداد
 انزو روزی روشن مرا ناکشت

دو چشم سرش هردو بیرون جویاند
 کشیدش بر آیین مردم کشتان
 برافکندش از خون شده دیده پر
 و را بر شتر برد بسته دودست
 دود دیده با کردار دورود خورن
 رسید او با گرد لب جو بسیار
 نه راه اندر آمد بدان مرغزار
 همه دید چون خست و بنگاه را
 گرفتند بر هر کناری شتاب
 بستند از روی خود کرد و خاک
 نه پشت ستورش گرفتند زمین
 همه گرد گشتند بروی سپاه
 چه مایه ترا باشد و سیم و زهر
 بدین راه در بند وین جای تنگ
 نرسیدی از ایند ای روز کور
 مرا هست گنج گران بیکند
 تواند مرا کرد کس دستگیر
 بهاموت برای شاه نیکی شناس
 که آمد مرا بر زمین را سمان
 و را با سپاهش همه همگرد
 که بر چشم من شد جهان هرچو
 نه دو چشم من چشمه خون کشاد
 روان گرامم نه و خوار گشت

جهان چون جهان خیر از سر شد
چون خواهی ازین لشکر بیکران
۱۸۶۵ مرا پیش خود خوان و ازین بجو
گردگان بوم من بزد یک شو
نرسی نه دارنده داری داد
نه بهر دم خونت مردم سرین
پس از نهنگانی اگر هست مرگ
۱۸۷۰ نیاید ترا مرگ کس خواستن
هی خواست قیس دلاور که راه
ببندد مرا در بر آن کوه سار
نه قیس این چو بشنید بطریق گفت
سخن بود از آغاز گفتنت نیز
۱۸۷۵ بز نهام خواهی که آب مبرم
گرد گبوم و راه بسگزار مت
نه قوم بدین مایه گردم پسند
که بر راه پیش با ستاده اند
بنفکن سلاح و بان تو ستور
۱۸۸۰ که گر بگذرد شامت و این سپاه
قوی و نیایم بازم تمام
پیاده شد از اسب هم در زمان
بیکند و آهسته شد هر کس
کمر بند بطریق برین گرفت
۱۸۸۵ خجرا هم اندر زمانت برزدش

در دودن مرغ مردم گشت
که دل کردی از کین ایشان گران
چون در پدیم تو بکشی راه
بجودم نه تو راه بسار یک شو
کز و گاه بندست و گاهی گشاد
میں با روان سپاهی ستیز
بهر کس بیاند هی دست مرگ
رو از این بکین کس آراستن
بیاید بزد یک او لب سپاه
که بدلی بود روی از هر شمار
نه بیم ترا چشم کینه بخفت
کفوت چون بدیدی زمین تخفیز
که با تو نه رسان صفی گسرم
سنام نه تو باثر و نه زار مت
نیام دگر بر سپاهت گزند
همه اشک کرده چو بیچاره اند
بیانند من ای ترا بخت کوی
کشتان پیش مد اندرین سنگ راه
قومانندی در مستند ایشان خدام
هنرمند قیس و سلاح گران
میان کرده دریند زترین کور
تو پداشتی که آهن گرفت
لگد پیش خجاء بر سر زدنش

بدو گوشش از سر برین خون دنا
 بیک پای کردش ز گاه در کشان
 بیاورد نری راهش و بر شتر
 براسب خود او در زمان نوشت
 ۱۸۹۰ براند و ز در بند بردش برون
 ز بیردت در بند در مرغزار
 فرود آمد و بدو تا شهریار
 سرا پرده فرمود نزد شاهرا
 شاه آمد فرود و سپه سوی آب
 چو از آب سرباب گشتند پاک
 ۱۸۹۱ بیاورد چون شهریار گزمین
 بپروند بطریق را پیش شاه
 بر رسید از او شاه و گفتا گهر
 درین دژ که از بازنه آمد بگل
 ۱۹۰۰ همه بستند سخن مردم بسز
 بیا سخ چنین گفت کای شهریار
 نبودم گمانی که جز چرخ پید
 ز سد مرد هرگز نبودم هراس
 ز یک مرد کی بودی این گمان
 ۱۹۰۱ بوثره که بودش کرده ستاره
 دل دیو زادی چنان در برود
 چو نزد یکم آمد در نگم زنداد
 از او روز روشن مرا نگشت

دو چشم سرش هر دو برین جویاند
 کشیدش بر آیین مردم کشان
 بر افکندش از خون شده دیده پر
 و را بر شتر برد بسته دوست
 دو دیده با کردار در روز خرب
 رسید او با گرد لب جو بسیار
 نراه اندر آمد بدان مرغزار
 همه دید چون سخت و بنکاها
 گرفتند بر هر کنار یک شتاب
 بپشتند از روی خود کرد و خاک
 ز پشت ستورش گرفتند زمین
 همه گرد گشتند بروی سپاه
 چه مایه ترا باشد و صیم و زهر
 بدین راه در بند وین جای تنگ
 نرسیدی از اینده ای روز کور
 مرا هست گنج گران بیکسار
 تواند مرا کرد کس دستگیر
 بها موت برای شاه نیکی شناس
 که آمد مرا بر زمین غا سمان
 و را با صبا هوش همه همگروه
 که بر چشم من شد جهان همچو
 ز دو چشم من چشمه خون کشاد
 روان گرامیم نه و خوار گشت

جهان چون جهمان خیز از سر شد
چرخواهی ازین لشکر بیکران
۱۸۶۵ مرا پیش خرد خوان و ازین بجوای
گروگان بوم سن نزد یک شو
تقریبی مر دارند و دارای داد
نزد بهر دم خون مردم مریز
پس از نزد گانف اگر هست مرگ
نباید ترا مرگ کس خواستن
۱۸۶۷ هیچ خواست قیس دلاور که راه
ببندد مرا و را بر آن کوهسار
نزد قیس این چو بنشیند بطریق گفت
مضن بود از آغاز گفتنت نیز
۱۸۶۸ نزد همار خواهی که آبل ببرم
گرد گیرم و راه بسگزار مت
نزد قوس بدین مایه گردم پسند
که بر راه پیش با ستاده اند
بنفکین سلاح و بان قوس تو
۱۸۶۹ که مر بگذرد شاهت و این سپاه
توی و نیاریم با شرم نسام
پیاده شد از اسب هم در زمان
ببفکند و آهسته شد بر کمر
کمر بند بطریق سیم گرفت
۱۸۷۰ بخاراهم اندر زمان برزدش

درو بر دهن برنج مردم گشت
که دل کردی از کین ایشان گران
چو من در پذیرم تو بکشی راه
بخدمت تو راه بسیار یک شو
کنز و گاه بند دست و گاهی کشاد
بس با روان سپاهی سینه
بهر کس میزند هم دست مرگ
روانرا بکین کس آراستن
بیاید نزد یک ادب سپاه
که بدول بود روی از هر شمار
نزدیم ترا چشم کینه بغفت
کنوت چون بدیدی زین تخمین
که با تو هر سات سخن گفتم
ستام نزد باش و نا زار ست
نیارم دیگر بر سپاهت گزند
همه اشک کرده چو بیجا ده اند
بیان نزد من ای قرا بخت کور
کشتان پیش رو اندرین سنگ راه
تو ماندی در ستند ایشان ندانم
هنرمند قیس و سلاح گران
میان کرده در بند زین کور
تو پدا شتی کوه آهن گرفت
لگد بیش پنجاه بر سر زدش

بدو شاه گشتا که یزدان گرا
 نیارم ازین کشتگان هیچ یسار
 ترا با گر امیزت هر که هست
 ۱۶۳۱ که تو خود مکافات یابی ز چرخ
 نه هر سو که خواهی براهت کنم
 چو با تو مرا جنگ و کینه نبود
 کزوت یا فتستی سزاوار خوش
 بفرمود پس قیس را تا بسود
 ۱۶۳۲ چو نزد یک دژ رفت بطریق خواند
 سرا سر گذشته بود یاد کرد
 پدر را چو در دختر چنان دید خوان
 براری نه صاف جرو بر گریست
 بشد خواهان را سرا سر بخواند
 ۱۶۳۳ بنزد یک او جمله خویشتان شدند
 چو بدزد کردند پس خانوان
 خروشنده نزد یک شاه آمدند
 نه قریخ های آنچه در خواستند
 نه دیبا و نه گوهر و سیم و زر
 ۱۶۳۴ بفرمود شات شاه دلاوی بی
 پس آنگاه قیس اندر آن دژ گشت
 در گنج خانه بی مهر کرد
 بیامد بشه گفت چند افشت مال
 از و بخش لشکر بیایدت داد

که بدهم ترا جملده برگ و شوا
 کثات سر پشت این چنین اوفاد
 بدارم من ای خیره خور نرگست
 بدی با شدت زین پس از چرخ بهر
 عفو هر چه کردی گناهت کنم
 نبایست با منت کین آن مسود
 سزا نیست اگر بی این کار خوش
 و را تا بدش با درده مرد گسود
 یکی دخت با او مخفیما براند
 دلش پس بزندان شده شاد کرد
 بروی ز بان نوحه برداشتن
 که چو نافش بدر زبایست
 همان چاکران را سرا سر بخواند
 همه خاک بر سر پریشان شدند
 سپردند دژ قیس را در زمان
 و ز آغای جوایع راه آمدند
 کز رفتن را را خواستند
 هم از پیشکاران و اسب سپر
 و زنجارشان کرد خشنده کسی
 بهر گنج خانه همه برگزشت
 سپرد و بنزد یک شه رو سپرد
 بدش در که توان کشیدن سال
 چنان چوبت سزا باشد از راداد

کزین دخترندم دژ در چاه
 ۱۹۱۰ بدینسان ده از گنج من اندک
 دگر سر بر گنج و گهر سرا
 که از چشم سرگشته ام نا امید
 شوم دختران را بر دم در جای
 چنین است فرجام کار جهان
 ۱۹۱۱ برنج این یکی گنج گرد آورد
 ز چرخ این ندیدند از روی داد
 سر انجام هر دو چو کردی نگاه
 بد کار می آنکس که از نیکه کرد
 مرا هم ز بد کردن آمد بدی
 ۱۹۱۲ که چو من هم از بد پیشتر شوی
 بفرمای تا مراده سوار
 بدر بند دژ تا بخوابم بر دم
 که دژ را ز یک مرد توان بستند
 گذشته ز بالا مش پرند نیست
 ۱۹۱۳ بدو در هم آ بست و هم گشتند
 چنین دژ می تا نهادست در دم
 بسیارم دژ و گنج یکسر پسر
 گر این رای و پیمان بجای آوری
 بخوبی زمین خونت پنباه من
 ۱۹۱۴ نیای بن دختران مرا
 که من خود بد بپاسم از مردگان

ز خوبی بسان بت قندهار
 که خشنود گردد ز تو هر یکی
 مرا اندک بهره دیگر سرا
 چشم سیاهست روز سپید
 پیمایم این زرد دیگر میای
 که گه سود یا بند از د که زبان
 که تا دیگر می زرد بخوری خورد
 کز من بستند و آن دگر را بداد
 بود باز گشتن بجاک سیاه
 هم از بد پیچید جانفش بدو
 تو با کس مکن بد اگر بخردی
 گرفتار چشم جهان بسان شوی
 بر ند این زمان نزد دلی و هار
 بخوانم یکی مهر این دخترم
 چه یک مرد در دژ نگهبان جسد
 بریز اندر من رنجه پر بند
 همان کار دوشا و هم گوسفند
 ندیدند جای درین مرز و بوم
 که این دژ کون هست ز خوبی
 گشته شود از میان داری
 که گشتند ای جای عیان زمین
 هات بنده و چاکران مرا
 و پس شیده مرد یانم از مردگان

ز شیر و ز جادو و خون بخواردد
 ۱۱۲۵ اگر زنان کجا راه برداختست
 از او مرزهای بیست و باک
 تو شنیده ای تا چرا آمدای
 که امروز کس نیست اندر جهان
 که با من کند در جهان همنبری
 ۱۱۳۰ بدرگفت بطریق کای شهریار
 کجا شاه شاسش فرستاده است
 بکشتست در راه جادو و مشیر
 سر در بند بگذشت و در را گرفت
 مرا این چنین زار و بدر ز کرد
 ۱۱۳۵ از آن پس که تو دانی ای شهریار
 ترا تا چه پیش آید از وی کنوت
 بزودی تو پیکار او را بسان
 کنوت چاره کن کار خود را که هست
 اگر هست گیری شود بر تو بخت
 ۱۱۴۰ بدیدست وقت همه کار سرود
 چو آن وقت دهنگام هر دو گذشت
 بهر کار در مردم پیش من
 نه اکنون ندست این مثل جهان
 و در گفت قیصر نگفتی دروغ
 ۱۱۴۵ سیه سانیم اکنون فرزند از قیصر
 نه دانا را نکس که نشنودند

که از هر سه خیمه بسا ندی خرد
 همه کشور من بر انداختست
 فرو برد خواهد سر ما بجا
 بدین مرز ما از چه دلاست
 مراد مومن از آشکار و نهان
 شمار و همی جنگ من سر سری
 شنیدم ز خویشان او یک سوار
 بدخترش از عشق دل داده است
 نردنیز بر داخت کرد و لبر
 من از دولت او بماندم شکست
 ز خان و ز ما من بر آورد کرد
 که من چو بت بدم در جهان نلدار
 چه مایه بریزد درین مرز خون
 هات دیر کا نگاه گردد دران
 ترا بر همه چاره کار دست
 پیچید نه تو مدی فرخند چنت
 بد انسان که هنگام دربان در
 ز تو برخ هر دو تو باز گشت
 نهاده بر اسب را دست زمین
 که باشد همی پیش من پیشدان
 گرفتم ترا گفت تو دانش فروغ
 پسند نکو از تو دارم سپاس
 بدانش نشد در جهان از چند

۱۹۵۵ دیگر را سپردن بده مرد گردد
 چو از روم ما باز گشتن گویم
 شه آن کرد گان نامور رای دید
 شب آمد بود مند تا با مسدود
 بشد شاه با نفیس و چندی سوار
 در گنجها پاک بگشود و دیده
 ۱۹۶ دیگر را سرا سر هده نفر کرد
 برای ثبات یکبار بزرگی فرود
 فرود آمد باز برداشت راه

که تزان کنوت از سوی شام برد
 بده کاروان پیش با خود ببریم
 کجا ساری خوشی دل آری دید
 سر چو رنجا چون بهر مان نام داد
 بدر بر شدند و شش ناموار
 بخشید بخش سپه چو بسزید
 فشانند اندر آن دژ امین چند
 دو روز و دو شب شاد بر در میزد
 براه کش رفت شاه و سپاه

گفتار اندر رفتن بطریق معموره و خبر دادن بقیصر

انزهای

هم از پیش از تیز بطریق رفت
 ۱۹۷۱ بشد پیش قیصر بنالید زار
 نه کرد از قیصر و زربخ های
 بنی میبختند و بدو چشم کسور
 و را گفت هرگز که دید این شکفت
 کجا مرغ نتواند آبجا پیرید
 ۱۹۷۲ نپدید هرگز در آن راه عقاب
 نه آهست برره نه آباد جای
 که باشد های از کجا آمدست
 بدین بر که او آمد از سوی ما

بمعموره ردی بنهاد گفت
 خود و خویش و پیوند و دختر چهار
 چو قیصر و را دید نالان جوانای
 چو از چنگ شیر زبان خسته گور
 که در بند دژ از قود شمن گرفت
 نه باد بزان بر سر دژ بسزید
 نه از ابر هر کسوه جستن شهاب
 چگونه گذر کرد از آنجا های
 که در کام مند اشد ها آمدست
 نپدید پرنده اندر هوا

نهان تا بدیدند لشکرش را
چو دیدند مانند انداز شکست
۲۰۲ که با قیصر آمد آنکه جنگ آورد
ز پیش روی کردند چون باد و دود
که چند افش گرد آمد لشکرست
همه با ستر و سلاح تمام
سرا پرده و خیمه بیش از شمار
۲۰۳ همای دلاور بجنبید و گفت
چنان نزد مثل مرد دانا که بخت
کسیرا کجا یاری از بخت نیست
مرا بخت یارست و یزدان چنان
و زین روی قیصر چون آمد فرود
۲۰۴ که تا خورد کجا شه فرود آمدست
ز لشکر گمش چو بدانست راه
که دانست گفتن بختهای نغز
و مرا گفت بدیش قریح همای
بگویش چرا جنگ من خواستی
۲۰۵ چه بد دیدی از من همی باز گوی
کسیرا که از وی ندیدی تو بسد
ز تو کین آن جستن آید درست
زبان کسان از پی سود و خیرش
بگفتار نیکو تو ای ناسزد
۲۰۶ بدان کو سخن داند اندوختن

سرا پرده و سازه و اخترش را
دل بیک یک اندیشه آن گرفت
بما بر جهان تار و تنگ آورد
ز قیصر خبر باز دادند نرود
کجا بر رخ آمدان اخترست
چو امان جنگی و جویای تمام
کنین تا که راجت نیکست یار
که گفتار دانا همانند نهفت
به از لشکری گرانست و بخت
بر او کار اسباب بجز بخت نیست
نترسم ز بدخواه و چندان سپاه
فرستاد کس تا بدانست نرود
دهنده گمرا تا درود آمدست
فرسته گزید از میان سپاه
یکی مرد بیدار دل پاک مغز
و با بر سر از رسم و آیین وادی
چنانکه چرا لشکر آراستی
اگر باز گفتش راحت روی
بدی جستن از کجا در خور بد
که وی نیز یکبار کین تو جست
هر آنکس که خواهد تبه کرد کیش
همی گوی چندان که دانی تو خود
نباید بختهاش آموختن

نوشیدنت بند دانستنای
 مرا پند تو دلپذیر آمدست
 تو بشین بجایی که دانی قورای
 فرستم ترا صوبی دش باز شاد ۲۰۰۰
 بفرمودش از گنج ده بدره زر
 دو سدا سب و استر غلام و کنیز
 وزان پس سپه ساختن کار بست
 نه چندان سپه گرد شد بدو درش

فرا بدشت و فر و فرهنگ و رای
 که پیوسته رحمت هر برآمد
 که چو نت ناخنه گردد از منهای
 نسام حق و حرمت نور یسار
 همدون قبا و کلاه و کمر
 بدادش چو بایست هر گونه چیل
 چو شد ساخته تاختن کار بست
 که داشت داننده حد و مرز

گزاراندر زنده شدن قیصر بالشکریهای را

بدون آمد از شهر و بر گرفت ۲۰۰۱
 ز غمزدن کوی شد گوش کرد
 چنان هر زمان بنالیدنای
 تبیره نشد جز چون سدر دمان
 ز لشکر چو در یای چین دشت ۲۰۰۲
 یکی ماهه را اندش از پیش یار
 چو بگرو زره ماند نزد یک شاه
 سرا برده و خیمه زد سد هزار
 خبر یافت زو شاه گردون فراز
 چنان ساخت لشکر که دشت ۲۰۰۳
 چپ و راستش پیشه بر هر کنار
 ز آب و علف بهره بردش بی
 فرستاد کار آگهان را چو باد

ریخ آسمان کرد لشکر گرفت
 بر رخ بر آورد هر اسب پر
 که گردون در آورد گیتی زبای
 تو چندان شتی زو سر آمد زبان
 چو دریا اگر هیچ سان گشت
 گشت لشکرش روز و شب یار
 فرو آمد بود یکچند گاه
 میان چو دریا یکی سر غزار
 که آمد یک منزل او فزار
 بدش از سوی کوه سنگ دشت
 گشاده پیش اندرش مرغزار
 نشد مرغلف را بجای کسی
 بالشکر که قیصر بد نژاد

فرسته و را گفت کای شاهزاد
 بدینسان سخن که نرق در خورد
 نرق نیست قیصر بدل ترسناک
 نه از بیم کوبید در آشتی
 که گوید تو از من ندیدی بدی
 نخواهد که اندر میان بیگناه
 ۲۰۷۰ سپر هیزد از بیگناهان بخون
 اگر شاه است شمشیر تیز
 بخون ریختن نیست هراسنا
 چه آنکس که خون یزد از بیگناه
 بر در جهان کس نه خونریز نیست
 ۲۰۷۱ میامیز با آنکه خون ریزد او
 هر آن خون کزین پس شود ریخته
 کون چون ترا نیست جز از جنگ
 مردم باز گویم بد و سرسبز
 فردا و وی هر دو با هم زید
 ۲۰۸۰ متر سید هر دو نرزدان پاک
 شمش گفت ما را کز آن سخن
 که پیشم فرستاد قیصر سرا
 نه جای فریبست و گفتار جرب
 از اینجا هم اکنون سبک باز کرد
 ۲۰۸۵ باگو قیصر مردم را تا چنگ
 هم امشب اگر خواهد از بر نیم

نگوی سخن هیچ از راه داد
 که با جانت جفتست دایم خرد
 نه بیست اندر دل او نه پاک
 و را بیست نرین جای پنداشتی
 چرا جویم بد اگر بخوردی
 شود ریخته خون هر دو سپاه
 و اگر نه فردست کس را زبون
 و را هم نه کند ست اندر ستیز
 که خون ریختن نیست از راستا
 چه آنکس که در دین بناید ز راه
 از و هیچ بهتر نر پر هیز نیست
 بخون ریختن خیره بر خیزد او
 بدان جان ترا گردد آویخته
 و را نیز هم نیست از جنگ تنگ
 سخن هر چه بشنیده ام در ده
 فعال آشتی را ازین برکنند
 بر آید از بیگناهان هلاک
 نرق چون کس نراند سخن
 بشیرین سخن تا فرجی سرا
 نر شمشیر و حربه بخورگی و حرب
 بر فشار با باد هم باز کرد
 کشد بر ستور این زمان ملک تنگ
 من را و یکین بی دولشکر نیم

نرسو تا بین دره دره مرز من
 بشیرین محض شاد کن مرورا
 که تا من بدو دخت خود را دهم
 بدین پندود ستان فریض کنم
 ۲۰۱۵ بر او بر سو آرم بنا که جهان
 شه شام را اندر آرم نه تخت
 بگیرم همه پاک کشورش را
 که در ست کن عشق او خسته ام
 ۲۰۱۶ نه قیصر فرسته شنید این سخن
 هرون آمد از پیش او و گرفت
 طلا به بر آن راه بر قیصر بود
 فرسته برش رفت و گفتا بشاه
 که پیغام دارم از قیصر بدوی
 فرسته من از قیصر می های
 ۲۰۱۷ بشد قیصر و او را بر شاه بود
 چو از دخت قیصرش یاد کرد
 و را گفت کس گردگر این سخن
 مرا در جهان پس گل کامکار
 جز او در جهان جفت کی یابم
 ۲۰۱۸ مرا شاه شامت فرموده جنگ
 اگر روم قیصر نماند من
 همت به که این مرز بگذارد او
 بجات چون مرز باشدش زینهار

نداند ز تو هیچکس به سخن
 بمن باز پیوسته کن مرورا
 نه چیکار ورد سداور هم
 پس آنکه روان بر نهیش کنم
 شوم از سوی شام من ناگهان
 بتاراج بد هوش نگاه و خست
 کنم با نوبی خویش دخترش را
 بیچار هر که کمر بسته ام
 پسندیده گرچه ندید این سخن
 مرا از سوی لشکر که شه گرفت
 چپ و راست گرد نده چون باد بود
 مرا گریانی صوابست راه
 به زارت نهاد ستم اینجا می روی
 تو باشم بنزد یک اور همنمای
 شنیده همه تا بشه بر شمرد
 بر آشفست شهزاده فریاد کرد
 بگوید سرش را بزم زارت
 که دادست و پراست شهریار
 نباشد بی او گر جهان شایدم
 چرا با یدم کرد چندین درنگ
 سرش را جدا بود آمد زین
 بمن شاهی خویش بسیار دل
 تو این کار را خوار مایه مدار

۲۱۱۰ نرسوی دگر بد طلاله نرسیر
 سوار می که اندر عرب سرسیر
 نرگردان لشکر گزیده هزار
 نرلشکر بروفت را ندیک میل زند
 نماند دگر یک سوار دلیر
 ۲۱۱۵ که تا با نرسیر او کند یاوری
 هنر مند را نام نشواد بود
 دوسد گمرد بودند با اولهسم
 بیامد همی گشتوی با نرسیر
 جهان آتشین پیر من برکشید
 ۲۱۲۰ از اختر چنان بود روی سپهر
 طلاله همی گشت از هر دوسو
 نر هر دوسه پاسبان با فغان
 جو بر چرخ گردند پروین بگشت
 طلاله بر افتاد بر یکد گسر
 ۲۱۲۵ چنان در شب تیر جنگی بخت
 سنان سینه را بود جویان شده
 همه نر که ها رخنه رخنه نرسیر
 سپهر ها نر شمشیر پاره شده
 ۲۱۳۰ قتات آذر از تیغ در آذر م
 گرفته بدود ست هول و فیهب
 نر گرد گران خورد خونین شده
 چنان آمد از ترک آواک گون

همی کرد چو نر ماه بر چرخ سیر
 نبود شش هماغند گمرد دگر
 در این بودند مردان کار
 همی گشت هر گز شده چون باد و دود
 نر ستاد قیس دلا و رجوشیر
 گرافند میات سپه داوری
 همه ساله از بخت خود شاد بود
 که از گزشتان بود بر که ستم
 شب آمد فلک شد چو بر شمع پر
 فلک چادر قیر در سر کشید
 که سوگی زنی را بود اشک چهر
 چید راست بردشت از هر دوسو
 میانگ و فغان برگشاده بران
 شب از نیمه بیشتر در گذشت
 نهان دهند شمشیر در یکد گسر
 که کبکی بزیر و زبر گشت خور
 اجل بر اصل بود مویان شده
 گسسته کمر بندها همچو زبیر
 نر چو نر دریده گساره شده
 نر خوی نر من هر گرد چو نر در م
 دلا و بر بلان را فغان و رکیب
 شب تار هر خشت تنین شده
 که بر هم زنی سنگ بر کوه بسوز

که تا بیگناها را نظر کنند
و گرنه هرگاه خود با سپاه
از و چون فرسته شنید این فغان
۲۰۹۰ بر قیصر آمد هم اندر زمان
همه باد کرد آنچه از شه شنید
بقیصر چنین گفت کای نامدار
که تا چون کنی جنگ با این جوان
که تند است و خود کامه مردوش
۲۰۹۱ دل شیر دارد قوت شده پیل
چنان جنگش آید همی از روی
اگر شیر پیش آیدش گر پلنگ
و لیکن نه بسیار دارد سپاه
قوا یغما همی باش بالشکرت
۲۱۰۰ شود لشکر او بیک جنگ بست
و گر گوهمسایه نمائند بجای
که او را از آنجا بگه برکنیم
طلایه برون کرد باید کز آن
سپاهی که نبود طلایه و را
۲۱۰۵ یکی نامور بود نامش مسکند
گزیده و رافضی از سروران
چون جنگجوی دلاور نبود
بفرمود و بداد که تا سی هزار
همی گشت بر هر سوی چپ و راست

ز کین آزمودن کساره کنند
بیایم نزد یک او کیسه خنجر
برین آمد و بر نشست اسب و راند
ز هر دو شمشیر هوش از سر بران
که روی فغان کردن از من ندید
نگه کن تو در کار خود هوشیار
چگونه ببندی یخنکش میان
ندارد بگفتار کس هیچ گوش
جوشد بگردار و بر پای نیل
که هرگز نه بد تا بد از جنگ روی
ندارد ز بونش بجز روز جنگ
گر فتنه گوی از پس اندر پناه
که گروی بماند که آید بدست
برو سر ترا باشد آنگاه دست
و گر گونه باید زد آنگاه رای
سپاهش ز هر گوشه برکنیم
سپه بی طلایه نشاید کز آن
نباشد بسی سنگ و سایه و را
بپالای بر رفته سرو بلند
بشیر و وین و گرز گران
بروم اندر شش بار دیگر بنود
طلایه سپه برو و او سایه دار
تو گفتی دمنده یکی از دهانت

سپرد و من ببینگی گفتن مروری
 و زان سوی قیصر شکسته سپاه
 شدند و یکایک زین خاشر کین
 چنان گشت قیصر که گفتی سگر
 ۲۱۶ همی گفت با خود که کار آمدم
 کزین چوین سپه گشت آویخته
 کجا روی بر شاید از زرم کاشت
 چنین گفت دانهای بسیار هوش
 بکاری درون چوین شدی سگر
 ۲۱۷ ز دشمن سپر نماند مرد جنگ
 اگر بهتر از سنگ شام آمدست
 هات به کجا مرد جوینده کام
 نبرد آنکه تا زنده بد کام راند
 کزین کام را نام جویم بجنگ
 ۲۱۸ چو اندیشه این کرد بیدار مرد
 دو هفته نزد از بنه رای جنگ
 سرا فراز گردان و گردنکشان
 گزیده سرا سر جو ازان مردم
 بی انداز و گردان فراز آمدند
 ۲۱۹ سپه بود چندان که بر کوه و شد
 از انبرهی از یکدیگر با مستو
 های هایت از ان با خبر
 از ان کو سپاه بجنبید هیچ

ز خوشا نش از لشکر خود سری
 هر آنکس که جان را از ان تنگ
 همه یاد کردند و دلهای غم
 بجنبش کردند پیار و جگر
 سرو کار با کارزار آمدم
 بسی خوریت شد اندر میان چخته
 نباید بجز دل بکین بر گماشت
 که با کینور جز یکسینه مکوش
 بود گریه در مانش گریه یا بد مرد
 بگو شد بجان از پی نام و تنگ
 دل از نام جو یای کام آمدست
 نمید بجز در جهات نیک نام
 وزی در جهات نام نیکو بیاند
 ز کشتن نترسم بترسم ز تنگ
 ز هر سو سپاه می گزینت کرد کرد
 بدانت نامه بگرد شد در دنگ
 بجنبش مردم اندرین خورفتان
 خنیده بردی در آن مرز و بوم
 همه یک یک مردم سوار آمدند
 در آن بوم برجایشان تنگ گشت
 کشان تنگ بد جای بردشت
 که برگرفت لشکر همه بوم و بوم
 نه مر جنگ را کرد دیگر بسیج

دل و دیده را تسیر بود و منان
 ز خنجر قز آلود آهون شده
 ۲۱۴۵ اجل بود جنگال در جان زده
 دوان دیر گشته برین ازدهار
 دل بدو کات گشته پزان زهر
 ز یکسو زهیر و ز یکسو سکند
 سواران سوی یکدگر تیز تاز
 ۲۱۴۶ دوسا لاشکر بهم برزدند
 سکند دلاور دو پنجده حواری
 زهیر همزور بندر بان خود
 خطا کرد تازنده اسب سکند
 زهیر شگفت و بیستون و دشت
 ۲۱۴۷ فرستاد نزد یک قبش چو باد
 بیفکند چندات زهیر و گره
 هات گرد فشاو چندان فکند
 سواران روی از آن سوی هزار
 نجستند جز شش هزار آن دگر
 ۲۱۴۸ شد از گشته و انگنده آن پهن دشت
 دوان گشتگان را درنده شدند
 گرفتار شد چو دلاور سکند
 بر شیر دل قیس دیده گماشت
 سرش بود گفنی همی بر سپهر
 ۲۱۴۹ بفرمود دودست او میر گشاد

شده با کمال و بصیر هم منان
 نرنگ سنان دیده پر خون شده
 قصاص دست در دامن جان زده
 گسسته هیون است گفنی بهار
 سنان مغزها گشته یزان و سر
 بر آورده چون رعد آوا بلند
 یکی همچو کبک و یکی همچو بان
 بتو ک سنان دیده ها آزند
 بنیزه فکند اندر آن کارزار
 بگشتند با یکدگر همچو گورد
 بینشاد و دیران زینت و فکند
 نشانده بر سبی چو از کشت
 بدان لشکر کشتن سر در نهاد
 که از گشته شد روی هات چو
 که سالی فشا استشانی نکند
 کشتان کرده بود ندان اول شمار
 گرفتار گشتند و بریده سر
 شب از گوسفندان چو شبکاکشت
 بیاری دوان را پرند شدند
 ببردند نزد یک قبش بسند
 بجزفت و بریز کیان نداشت
 رخ مدشنش بود مانند مهر
 بدو پای بر نرود بندش نهاد

سرافراز و کینهجوی پر خاشاک
طلایه فرستادشان چون سزید
ز هر سو طلایه بخشم رسد

آرات به نبود ند جای دیگر
که ششسد که سنگولشان برگزید
هی تا مشایق از ز گشتند تیز

گفتار اندر شب بخون کردن های بر لشکر

گزین کرد گردان رزم آرمای
نماند از طلایه یکسرا و دست
گسسته ز هم کرد پیوندشان
هم اندر زمان بست بر کعبه
ز یکدیگر ان اندر آویخته
ز هر گوشه بانگ گردان بخت
حوار دلاور در آن کارزار
ز زخم شده و تبس یکتن بست
که و داشت میگویند نشیب و فراز
که گشت ابر گفتی کس نام هر بر
ز خنجر زره گشته خنجر بود
تو گفتی مگر آهنین شد زمین
ریخ خاک هامون ز خون گشت لعل
ز خون خاک همچون گل افشانه
سنانش گهر بود و مکان نهر
هی تاخت از چپ از راست
بز خمش ز زمین مرد میسد فلکند
بر آورد شر از جان و تن سنجید

شبخونت سگاید شهرهای ۲۲۰
بیامد بزور بر طلایه نخست
بخت و یکشت و بیفکندشان
بسنگول رفت از طلایه خبر
سپاهی گران شب شد انگشته
رسیدند در یکدیگر چپ و راست ۲۲۱
های و گزین تبس با و هزار
نزدند و گرفتند و کشتند و خست
ز خون گشت اندر شب بر میان
چنان بر شد آرای گردان بر لب
هوا یکسر از گرد چوین تیر بود ۲۲۲
ز فعل مقوران گردان کین
خراشیده شد روی خارا لعل
ز مس کز و لشکر سپه گشته شد
هوا گشت مانند دریای قیر
ز هر دلاور در آن جنگ شور
بر آهنگه بخونخوار هندی پرند ۲۲۳
بسنگول بزور یک تیغ تیز

همی بود همواره بیدار دل
 ۲۱۸۰ نه بسیاری لشکر کینور
 همی بود تا بان قصیر بچشک
 گزید از سپاه خود او نامدار
 بسنگول بطریق مهتر سپرد
 نوبی تو نگهبان گردان روم
 ۲۱۸۵ سپه ساختن را قوافی همی
 بتو پشت مردان سوخت گوم
 ترا تا قریب نیست بوده شکست
 بیامد هسای و سپاه بکشت
 کوفت کین این کشکان با نخواست
 ۲۱۹۰ برو پیشتر با سپه سد هزار
 نزد شمع بچیر برآور هلاک
 که دشمن نه بسیار دارد سپاه
 بگنجور فرمود تاده هزار
 همدون دوسه استاز بزن
 ۲۱۹۵ همه داد ویرا و زان جا بگاه
 بیامد بنزد سپاه هسای
 چنان بود که دور شاه دلیر
 طایفه برون بود شد قیر تیز
 و زان سوی سنگول نشستند
 ۲۲۰۰ که هر یک سوار اندر آورد کین
 همه سر بر نامداران روم

نترسیدش از کار پیکار دل
 نشد تنگدل خسرو پسر همن
 کمر بست تا غارت شد تیز جنگ
 دلاور ترین هر چه بد سد هزار
 و را گفت ای نامبردار کرد
 نه تو نیست کس به درین مراد
 که کین آختن به توانی همی
 که با تیغ تو هست بولاد ندم
 بهر جنگ بود شمنت بود دست
 سپاه مرا پاک بشکست پشت
 که همنی سپه را سر اسیرانه
 گزیده بلات از در کارزار
 مدار از کس اندر جهان بیم و پاک
 بشمشیر نوجان سپاه سپاه
 بیارید جامه همه بر ننگار
 سلاح گزافه سپه بزرگترین
 بفرمود تا پیش شد با سپاه
 شده جنگ را در لشکر راستی
 سپاه و زارید با کلا و زید
 دوسه مرد جوانی کین و ستیز
 گزید از سپاه اندر کارزار
 دوسه گرد را بزدی بزرگین
 گزیده بزدی سواران روم

مرا بست باید بکینه میان
 مرا باید اکنون صف آراستن
 بگل در فتاده چو خر مهر است
 بدست کسان کار بر نایدم
 خردم چاره کار باید گرفت ۲۲۵
 نکور ز دخر پیشه این داستان
 چو تو سود خود را بنیدی میان
 بگفت این را ز خاک برخاست و رفت
 بوشید و بر تخت شاهی نشست
 بزهر گات و کند آورانرا بخواند ۲۲۵
 بدیشان چنین گفت که گشایم
 فرار و نشیبت کار جهان
 کز اغمم بود شادمانی بود
 نه بیسود باشد بگیتی زیان
 سرانجام هر دو سر آمده می ۲۲۵
 غم و شادمانی چو بر ما گذشت
 چنین است گردنده کار جهان
 جهانرا همیشه چنین دیده اند
 پیچیم کز کار زار آیدم
 ز گاه سکندر دینم بوم و ببر ۲۲۵
 و گر بود از دشمن مرز مردم
 سفر پا و قتل و مطران همه
 که من تا نشتم تخت شاهی

کنم تا مگر سود دشمن زیان
 ز بدخواه کین سپه خواستن
 اگر سخت تر خود بگو شمر و است
 کشیدن غم خوشتن بایدم
 بدست کسان ما باید گرفت
 که بود از خرد افسر داستان
 کند سود بر تو زمانه زیان
 یکی جامه پر بها ز ترافت
 در کین گشاد و در مهر بست
 یکا یک پیش خود اندر نشاند
 همه خلق را ناز و برنجست بر رخ
 غم و شادمانی و سود و زیان
 کز سود با شد زیانی بود
 نه بی شادمانی هیلدن غمان
 نه این و نه آن دیر پاید می
 نسا شد بما و یگرش باز گشت
 بگرد و می آشکار و نهان
 بدل مهر بایش نگزیده اند
 چو باد ثمنات کارزار آیدم
 نبودست کس بسته بر کین کمر
 سر آر و گیتی براد فال شوم
 بداند و بطریق یکسان همه
 همه شهر یاران شدند رمی

چو سنگول شده کشته روی گریه
 بکده بر گریزان پیاده شدند
 ۲۲۲۵ نرویی گریه مرد پخته هزار
 چو نر آب برزد نر سیاه سپر
 همه دشت بجاوه گون بد زخمت
 بکده قیس بر رفت با سد سوار
 پسند اندر آورد کرده اسیر
 ۲۲۳۰ و گریخته ماندند بر کوه سنگ
 خنجر شد بقصر نر کار سیاه
 که چو کشته گشتند بر کوه و دشت
 بغت بر زخم جامه را کرد چاک
 همی گفت شد پادشای نر دشت
 ۲۲۳۵ در یغا مر شاهی و تخت و گاه
 که گشتند کشته درین بزم و سر
 نر سنگول پر دخته شد چون بخت
 سیاه مرا پشت سنگول بود
 بر رسم که گردان نذرند پای
 ۲۲۴۰ نر دشمن مرا برتر سیده اند
 شکسته دلند این سیاه گریان
 سری بایدی همچو سنگول کرد
 که اردا شتی رسم کوشش نگاه
 که بفرس کشته شد اندر نیر
 ۲۲۴۵ کنون چون در سده رفتی گذ

نر هامون نهادند سر روی کوه
 نهات نیر هر سنگ ساز شدند
 بکشتند پیش اندر آن کارزار
 نهات گشت بر خنجر خشان گهر
 سر ارات روی فزاده نگون
 گریزانده گان را نر که بشمار
 هزار و دوسد مرد برنا و سپر
 خور گرگ گشتند و مرغ و پلنگ
 نر سنگول و زرشکر کینه خوا
 نر دیده بخت روی نرین بخت
 بر هنه نر تخت اندر آمد جناح
 سرا فر از تخم نگون گشت و بست
 در یغا بزرگ و چندین سیاه
 جهان آمد ازین برایشان سپر
 نر بدخواه کس نیست جوای کین
 که در کار کوشش نه فرغول بود
 کشتان نیست در کین دل و بخت
 که چندین فنیب و بلذ دیده اند
 کشتان بر زمین نیست پیدا کران
 میان سیاه از بزرگان و خرد
 نر بدخواه بودی سپهر را پناه
 نر جانش بر آورد بدخواه کرد
 جهان نامه عمرش اندر نوشت

که مایند شهر یاریم پاک
بفرمائش بستیم یکسر میان
از آب و ز آتش نتابیم روی
یک امر و ز با شیم و فردا بیکین ۲۲۹
برایشان فری گفت قهر بی
ستور و سلاح و سپرد او شان
وزین روی چون شاه پیر دیگر
نه چندان خیمت گرفته که چرخ
اسیران روی گره را بتیغ ۲۳۰
دیگر طلایه زهر و سپاه
بیاورد دولشکر از کین و در

بفرمائش او دل سپاریم پاک
اگر سود بیش آید و گزنیان
که اینجا یکه خود جز این نیست
همه بر زمین آساخت بر زمین
همی دون بخشید شان ز روی
بزیرو درم کرد دلشاد شان
نرمی باز شد با سپه ستور
یکس داد هرگز بسد سال برخ
بفرمود گردن زدن بیدریغ
برین آمد و گشت هر جایگاه
نبودند از یکدیگر کیسه تور

گفتار اندر جنگ دیگرهای با قهرم

چرا آسوده گشتند بر ساختند
برآمدند دولشکر آرای کوس
تیره و خروشان شد و گزنیان ۲۳۱
سواران کینجوی گردن فرار
نریکس شد زدم و یکسهای
ده و گیر بر خاست در کارزار
سنان بود در گرد تیره چنان
بدانسان هی داد شمشیر برق
هوا چون دل دیو در خیم بود
ز هر کمان و ز رفتار تیر

صیقل زدم و زنی یکدیگر ناخستند
رماندهوش از سر آوی کوس
سپهر اندر آورده گزنی نریسای
دور و یه در صف بر کشیدند باز
قلب اندرین بر گزیدند جای
زها مون برآمد بگردن خبار
که از دود آتش زبانه زنان
کجا در شب تیره از ابر برق
ز زمین همچو لاده را دیدم بود
خود مانده بود و روان خبر خیر

بنیست بر کین من کس میان
 ۲۲۷۰ انرا ایران و توران و از هندو
 بن چون پیش میگذرد خراج
 کزوت شاه شام آنکه بدجا کرم
 کجا دخت از بود درخورد من
 بمن بر یکسر دیگر برگزید
 ۲۲۸۰ فرستاد زی من بدینسان سپاه
 ندانم که فرجام اینکار چیست
 بجز کین ز دشمن کشیدن بقیغ
 اگر پشت باید بود کا شخت
 شدن دور جای و بودن نهان
 ۲۲۸۰ شمار نه فرزند ساندند زن
 شود پست یکسر همه مرزوم
 بگویند تا خود چه خواهد کرد
 همه یکدل ایهای جنگ آورید
 که اندک سپاهست با کینه خواه
 ۲۲۹۰ رسا سد بولرند و ایشان یکی
 نیاید زجایی بدیشان سدد
 شمرن هم شاید از دورشان
 بکشید یکدل همه هاسره
 هم از ما برایشان شکست دهند
 ۲۲۹۰ نماند یکی نرند ز ایشان بجای
 چو قهر بدیشان سخن کرد یاد

نیامد ز کس بر سپاهم زبان
 نر بغداد و شام وین همچنین
 فرستاد هر که خداوند تاج
 همی داد ازین پیشتر دختنم
 نر بر مایه شاهان مرا بخت
 که از یونانیان چونین سزید
 کزو بیکران شد سپاهم تبا
 بگویند تا خود کزوت چار چیست
 نر دشمن اگر نیست مدی دریغ
 مرا باید این مرز بگذاشن
 همی تا سر آید بمن بر جهان
 نه نرند یکی نامور زانجن
 نداند دیگر هیچکس از رزم
 اگر جست خواهد در میان درد
 مگر نام دشمن بنگ آوری
 بدو بر زهر مو ببیشت سراه
 سپاهست با کینه خواه اندک
 پدید ستان پیش دیده عدد
 ازین پس فوات کرد بخورشان
 که گردند آخر هم از کین ستوه
 هم آخر بداند نیت است افتد
 سر سر و ایشان در آید پای
 سپاهش بر سر زبان برگشاد

هی تا شب آمد سپه را بجای

چو ساج شب تیره بر ساج روی

نرم باز گشتند هر دو سپاه

همه خسته و مانده و کوفته

دو سد مرد خسته بد از قانریان ۲۳۸۱

ز روی گره بود ده سه هزار

بخوب و خاک اندرون مانده

چو آمد شبانگه سپرده سرای

فشتند و خورند چیزیکه بود

خورد و نپس بختود تا روز گشت ۲۳۸۲

شب از روز رخسند و بنهفت

فلک را ز قائم فدان شد سوز

فرود داشت و نپس بنهفت پای

ز رو گشت پنهان بر تاج نای

نهادند سر روی آراستگاه

نیز را همه بند بکشوفته

بجای هیچکس را نیامد زیان

شده گشته افکنده در کارزار

و دان خورده یکسرتن و پای و دست

هنرمند قیس و همایون هسای

طلایه بردن رفت چون باد و دشت

سپاه شب تیره اندر گذشت

سپه بر سر آورد گردان سپهر

بسیاب برخواست از آب و هوا

دیگر جنگ های با قیصر

نزد سوسپه باز بر چو نر گشت

تیره و بیانگ آمد و کوس کین

نزد و سود و لشکر دیگر بر جنگ ۲۳۸۳

شب از بیم قیصر بنده خفته هیچ

نیامد بدر صف سپه بر کشید

چنان لشکر آراست ز برای جنگ

سُطُر لای برداشت قیصر دید

بزد نای مدیجند بر ساخت کار

بگردهای اندر آمد سپاه

ز نالیدن نای گر گشت گشت

نرپس گرد بر آسمان شد زمین

دوان آمدند و شده تیز جنگ

هی کرد تا روز و لشکر بسیج

سراختر از چرخ برتر کشید

کز آن به نیاماست دریای جنگ

که پیروزی آیدش از اختر بدید

برآمد و گیرد در کارزار

همه جنگ جویند و کینه خور

ز بس گز ز برتر کما کو فتن
 بگر دارش در بغر تیر کوی
 زمین را ز خون روی مصقول ۲۳۱۵
 ستوران را بس خون سپهر لعل
 ویر بود با تیر جنگ آوران
 سپر را سنان درخت باد لعل
 از آن دو سپاه اندو سوخت ۲۳۲۰
 ز سقار تیر آمد آرای مبار
 ز بس گز کرد و دست سیه پوش
 قضا را چنان گشت چنگال تیز
 زمین همچو دریای پرموج شد
 بگو اندر از نای ناله فتاد ۲۳۲۵
 هر آنکه که در صف بنالیدنای
 ز بانگ یلان و ستوران کین
 هنوز منده قیس و دلا و رهسای
 های دلا و زردی کرده
 در آمد بنیزه یلان را ز زمین
 چنین تا هزار و دوسه مرد گرد ۲۳۳۰
 بدید آن چو قیصر پیچید محفت
 می گفت شد شاهمی از دست
 گرا امروز ازین جنگ رسیده ام
 مراد ست باشد برین دیو کین
 قیلب اندر آمد بگر دارش سپر ۲۳۳۵

در آمد سپهر اندر آشوب فتن
 دل و گوش دیوان بدرید کین
 بخون تیغ مانند و شوی برشت
 سسم و نعل کردند مانند لعل
 چو برگ صحن با پند آوران
 بدت را مثل آینه ت با گل می
 تن بیکران شد بتیر آورده
 ز گز زگران بانگ رسیده بهار
 ز بس سهم ستاره مد مویش ۲۳۴۰
 که از جانب بر آورد و جان بخت
 که موجش می برتر از اوج شد
 دل دیو کین در سگال نشاد
 دل جنگیان گشت نرم از نای
 توان آسمان گشت و لرزان زمین
 فشرده در صف کین شیر پای
 چو خود را سپه دید گشته ستوه
 را بود و می نزد بکین بر زمین
 نکندش ز زمین بر زمین کرد و خرد
 با زید برسان برگ درخت
 نگرود بلند اختر پست من
 بدل زانده و غم گسسته شوم
 کنم تازی و تنگ بر روی زمین
 بگو شید تا شب سوار دلیر

۲۳۸. همه خیمه‌ها را فکندند پست

که شد قیصر و تخت و پرده سرای
سنور و سلاح از کجا یافتند
چپ و راست و ز پیش و پس بکسر
که یابند جای سگر شاه را

۲۳۹. بدان تیغ که کس گمانی نبرد

که بر آن گم شده تواند شدن
شد از کوه باقیس سوی سپاه
هی دید تا راج و خول ریختن
چنین گفت باقیس گردان سپهر

۲۴۰. فراز و نشیب است کار جهان

شگفتی شگفتست کردار دهر
تو میداد و آن این نگر و نندود
مرادی همین وقت از وجود ناز
برافزوت همخواستم دی شوی

۲۴۱. نهان گشته در غار بر کوه و سنگ

چنانم ز بدخوار بیم و گزند
باگفت این و بگریست ز درخت هوش
همی خواست اندر قتادست نکو
ببر در گشتن سزافرا قیس

۲۴۲. هیداشت تا هوش باز آمدش

بشیرین زبانی دلش باز داد
نهانی بساندند هر کوه سنگ

تخت شه ازین نبودند دست

گرفت و گزید از پی خوش جای
ببرند چندان که بر یافتند
بجستند هامون و کوه و دره
ببندند هر سو برد را هدا

۲۴۳. ز روی گز از بزرگ و ز خرد

نهانی چون خجیر بر که بدن
ز غاری همی کرد پنهان نگاه
بدان خیمه‌ها خاک بر ریختن
گهی کین نماید هی گاه

۲۴۴. نه کردیدت سوز کار جهان

از و گاه تو شست و گاه نه هر چه
که بیغم بکن شادمانی نداد
هات هستم امروزم گرم و گداز
کوزت هستم امروزم همچون ری

۲۴۵. جهان بر در دیده شده تاریک

برین سنگم از ماه بیم و گزند
نه دودیده شد دهر خوش و دشت
که از خورد ریاض دید فرو شکوه
ببو سید مدیث پسد ناز قیس

۲۴۶. باگفتار خوش دلش از آمدش

چنان چون بود از ره مهر داد
دور و نزد و شب گشته بر کار تنگ

بکشند چندان ز تازی گرو
 های دلاور چنان خیره شد
 هات قیس در جنگ بجای ماند
 سته گشت تازی سپاه از پیرو
 چنین گفت با قیس فرخ های ۱۳۹۱
 من تو بگو شیم تا تیره شب
 مگر جان را هانیم هر دو جنگ
 در یفا سواران ما سر پیرو
 بگفت این و برون بروی گره ۱۳۹۰
 هیدون سرافراز قیس گزمین
 نه چندان ز هر دلاور فکند
 شب آمد نبد ماند بسیار کس
 دو سه مرد ماندند رفتند نیز
 که آسوده بودند اسبان نشان ۱۳۹۰
 شه و قیس هر دو پیاده شدند
 گزیدند بر کوه بر یک کمر
 شب تیره هر دو بر آن سنگ جای
 نه از آبشان بهر و نه ز نان
 هه شب نگهبان خود هر دو تن ۱۳۹۰
 سپاه شب تیره شد تیز تار
 بنید همچو کس میانه از تازیان
 جنگا هاتان مد میان بر زدند
 ندادند کسرا نه بهت نه پنهان

که هامون ز بر کشته شد همچو
 که بروی جهان سر بر تیره شد
 نه همیوان کرد و فر یکبار ماند
 ز جانشان بر آورد بدخواه کرد
 که یکسر سپه را سر آمد جای
 کند چرخ را باز تیره سلب
 بیاسم جای نهان بیدرنگ
 شده گشته یاران ما سر پیرو
 بیفکند چندان که شد و شکوه
 بیفکند بسیار گردان کین
 ز دشمن که شایسته مالی نکند
 شه و قیس بدمانده بر جای یوس
 بدر جند آن قلعه اندر گریز
 نیامد گردن دایج بر جانشان
 نه هامون سوی کوه ساوه شدند
 که بروی بند رفته مرغی سپر
 گزیدند دشتنگ زاری خرای
 شکم گر سینه فتنه و ناتوان
 هراسنده از دام و دهر و دقت
 جهان گشت روشن شب و روز
 که بر جان نبودش ز تازیان
 من خستگان را بیرون زدند
 بتاراج دادند رخ هامو سوار

ز رفتن شده مانده و کوفته
 پیاده هی پای گشته فکار
 هانا کنیز جنگ قیصر شما
 بیاید اگر هر دو سیمان من
 شمارا بدانچم بود دسترس ۲۴۳
 که از خیمه من یکی سایه و
 جودم نه ترسانم اسمرا
 که باز اگر گاتم مردم اندر دلت
 کجا آب آیت ده هی سازدم
 بجای که خوش باشد آب و هوا ۲۴۴
 بدانجا بود غم زد دل تا خسته
 من اینجا از آن ساختم خان و آن
 گشت دستگا هستم و کار بنک
 هیچچیزم از دیگر که باز من
 بدانت تا بوندم نه دشمن پناه ۲۴۵
 دو بجه درم تا ت دهم هر دو
 بهر کار فریات بریدم مدام
 نریحارگی هر دو گردن فرات
 با بخش گفتند ای نامدار
 که بنیدیم ما بر مرادت میان ۲۴۶
 چه ما هر دو خود چاکران بودیم
 یکی مرد بد کار فرمای ما
 گریزنده نری ساه برداشتیم

نرسد هوش بر مید چو آشفته
 بیالای دو سرو بر جو بیبار
 گر بزان شد سنی برین مرزما
 بز لهار باشید در خان من
 بدارم بزرگ و نسام یکس
 بیار از کاف بیسته کسر
 بدانند هر جایکه مر مسدا
 درین ده گرفتم قرار و سکونت
 هواش هیدون سراقرا زدم
 سوزو گر کند بیش مردم هوا
 که آب و هوا باشد ش ساخته
 کز آب و هوا هستم اندر امان
 هیدون ده ساله کردار نیک
 دو مرد جو نرد با زور تن
 درین ده همیشه پیگه و گاه
 بهر دو که باشید از آن دلفری
 چه هنگام بام و چه هنگام شام
 بچسبند و بردند او را نشان
 تو ما را نگه دار و چاکر شمار
 ز ما سود بینی همه بی تر بیان
 بدین مرز چو نر بر پیرو دایم
 جفا پیشه و بدنه در پای ما
 و را خوار بر جای بگذاشتیم

ببردند چیزی که بر سایه بسوزد
 چو قیصر ز پس کرد از آنجای روزی
 ۲۸۰۵ شه و قیس هر دو فرود آمدند
 ز هر کشته بد کنند برخاسته
 ددان خورد و بودندشان پای و
 پس آنکه سوی آبخورها شدند
 بگشتن گرفتند از بهر قوت
 ۲۸۱۰ که سه روز و سه شب نخوردند هیچ
 از آری بر از خشک نان جوین
 بخوردند لختی از آن نان خشک
 برگرسنه مرد اندو هکین
 خورد هر خورش مردم گرسنه
 ۲۸۱۵ شکم مرد دانا بدوزخ نهاد
 هیچ گزید و نه بهر شکم
 نه بهر شکم مردم و دلم و دد
 بهر جای همواره از بهر خورد
 شه و قیس خوردند چون هر دو
 ۲۸۲۰ پیاده سوی دژ نهادند روی
 بر قینه فرسنگ یکدو و شک
 دیدند هر دو چو کسور یله
 فتاوندند دهی هر دو خوار
 بیامد یکی مرد از ده دوان
 ۱۱۲۵ پرسید از میثاق که این جایگاه

زیارت همه مرد میان گشت سود
 از آن که فرود آمدن بود روی
 نه ها موت سوی گشته مردم شدند
 همی کرد جان از تن کاسته
 گریستند هر دو بهر کشته بسر
 بخوردند آب و دمی بر نرفتند
 پس و پیش رفتند از بهر قوت
 طلب جز که قوت نکردند هیچ
 بهم یافتند از آن گشت کین
 بریدشان ز دهن هیچ شک
 بود گندم خشک نان جوین
 جو زمین سبب سر ز نش هفت
 بدوزخ مرا از شکم کرد یاد
 بگیتی کس از کس نبردی ستم
 دوا شدند و جویات همه خورد
 نهاد روی در آتش و آب مرد
 تن هر دو با قوش گشت و توان
 که بودند چندی یلان اندری
 بر قنار شد هر دو راست برگ
 برآمد بلند پایشان آبسه
 ز تن زورشان رفته و دل زار
 همی روی بنهاد روی هر دو ان
 شمس از نو مانده بینم نه راه

مگر برگزیده گل کا مسکار
 بگفت وز دیده بسیار بدخون
 بشالیه زار و خرو شبید سخت
 ۲۶۷۵ برو تا مور قیس را دل بسوخت
 و را گفت ای پرهمنر شهریار
 پسندش و خروش و خراش روی
 که بهتر ز شب ترا امشبست
 چه داف که فردا ز چرخ کبود
 ۲۶۸۰ اگر خروش بخسبی تو امشب سزاست
 بختند پس هر دو تا روز بود
 ز خراب آنکمی هر دو برخاستند
 سیات بسته رفتند دیده جفا
 و را پیش بردند هر دو نشان
 ۲۶۸۵ نهانش نبد راست با آشکار
 بود حیلت اندو و مرد جهسود
 جهودی نبودست اندر جهان
 بود کشترا از کیش و از ان جهسود
 هزار و دوسد مرد را این جهسود
 ۲۶۹۰ بقوس و همای گزین گفت من
 ز فرمان من گزینشاید سر
 بدو قیس گفتا که فرمان پریم
 هر آن کار کنما نو داری امید
 ز ما هر دو آنرا بسر برد گیر

شوم آنکس سپس تا ندیم کامکار
 ز دل بر دو دیده گسار بدخون
 ز جور ز ساست و ز بد کار سخت
 ز نالیدنش در دل آتش خروش
 ترا بود نخواهد جهاندار یار
 بهاش اندر اینجای جز چاره جوی
 نه چون دیشبست خشک و ناله
 چه آید پیش و چه خواهد بود
 که جایب خوش و سیزبان با توش
 ظلم را بدید آمد آتش ز دو
 ز بهر پرستش بسیار استند
 بر کینه و ز نهان است
 دو کینه جوی دو گرد گردن فرزند
 که بد پیشه بود و رس و نابکار
 نه بی حيله باشد جهسود و نه بود
 که بد راست با آشکارش نهان
 همان از همه نابکاران جهسود
 ز بر برده بود و تبه کرده بود
 شمار کنم افسر انجمن
 توانگر گفتان بز و گهر
 ز فرمان و از رای تو نگذریم
 بشبهای تاری و سوز سپید
 که تو حق شناسی و حرمت پذیر

که ما را ازو سود مندی نبود
 ۲۴۵. ز بیم این گفتند و برخاستند
 برخشد با اسعدا تنگدل
 در اندیشه آنکه فرجام کار
 چو رفتند در ده یکی خوش سزای
 ۲۴۶. که دیده بودند چو ناز دگر
 شد اندر سزای اسعدا از نخست
 که گردند آسوده آن جایگاه
 بیک مقفه بر در یکی بوستان
 یکی خزان بنمود شان بر زهر
 کجا خورد هم این بود کار جهود
 ۲۴۷. بخوردند هر دو گمراهی خورش
 شب آمد بماندند هر دو در شام
 های دلاور هیچ گفت ما
 ندانیم با سا چه دارد بدل
 چه فرماید او کار ما را کنون
 ۲۴۸. اگر مات بقصر سپارد بسند
 و گر آنچه گفتست نبود دروغ
 نهاف دو سبب چنگ آوریم
 رویم از سوی دژ مگر ما سوار
 رویم من در شام آدم لشکری
 ۲۴۹. بیایم سوی روم بسته میان
 بگویم بزرگ اسب روم

هات نیز هم بی گزندی نبود
 صوی ده سه کس رفتن آراستند
 گرفته از ناز و غم ز نازک دل
 چگون نه بود چو ناز و نازگار
 بدیدند همچو ناز بپاری بجای
 شنیده بودند ناز و ناز دگر
 ز بهر دو سوار خوش جای جست
 بدان جایگاه داد شان زود راه
 نشانند آند را شاد و روشن رخا
 برو خورد نیشای پاکیزه بسود
 بدی بود اندک گسار جهود
 بدادند تن را از آن پرورش
 نختند هر دو ز بیم رخ و غم
 رهای نیایم ازین اسعدا
 چه اندیشه از ما گذارد بدل
 ز بیم این جایگاه ما زهرت
 بجان هم ز قیصر بود مان گزند
 ازو کار ما گشت بسبب با فروغ
 دو هفته چو اینجا درنگ آوریم
 از اینجا خود را بسازیم چار
 هم از مسرور هر جایگاه سوزی
 کنم روز تار یک بر روی میان
 بهم بر ز نشتان ده مرز و بوم

چنان بود از آن گویان آن سزای
 دوسدختم پراز نر بدو خانه در
 ۲۰۹۰ بسر هر خمی را پراز نر تباب
 خمی را نر سرخست برداشت قیس
 نر من تا بسر من نر دید خم
 یکی تو بر انداخت در چه جمود
 سراز نر قیس آمد از نر چاه
 ۲۰۹۵ نر نر کرد بر در سن در کشید
 نر در رخت نر شاه نر دید بر
 بدان نر نر دست یارت مگر
 تو هم نر رو تا نر خورشاب
 ۲۱۰۰ کنی نر تو بر دهی بر نر
 نر رفت شه نیز با نر و نیم
 چو قیس دلادر مرا را بیدید
 دل گفت ای شاه پسر نر
 که نر آمدت مرا این زمان
 کونن ماند ما را درین چه جمود
 ۲۱۰۵ ندانستی ای شاه والا گهر
 همی تا برای من نر چاه مبار
 پس از تو مدی نر بند نر
 کونن گر رسن بر کشید ست وی
 بیضا شسته سنگ و رنگ از برش
 ۲۱۱۰ چنین بابی مردم او کرده است

که از نور بر رفته چرخ بی پای
 نهاده گشاده سوی چاه در
 یکی خشت مانند آفتاب
 بر آن خم چو در دیده بگذاشت قیس
 در آنجا بر آن هیچ بازید خم
 همی شاه را کرد گسره جمود
 بشد بر دو تو بر سوی خم سه راه
 بدست و دیودی رسن بر کشید
 بشه گفت در نر چه هست در
 که بر تو هم برده شد پسر نر
 نزاری در رنگ همی در شتاب
 که تا کار ما هر سه گرد و ساز
 نر ندو جان گشته دل بدیم
 یکی باد سر از جگر بر کشید
 چرا آمدی تو نر سیر از نر
 تو پشت بدگرم و دل شادمان
 بسد رنگ و سد حیلت کار بود
 که باید ترا بود بر چاه سر
 گشایم تو بر من از چاه راز
 بود تا چه سازد همی چاه گر
 سر چاه را در کشید ست وی
 چو بد نا پدیدار کرده سرش
 نر تن جان بسیرا بدین برده است

۲۴۹۰ بفرمود پس تا سه روز و سه شب
 پانده بشته آنکه خود تا جمعه
 چه کارست و بدو که ایشان کنند
 بدو هم چهارم همی اسعرا
 بدو و زکامی نیا را مدست
 ۲۴۹۱ بیامید بامن کنوت هر دو تن
 رسن دادشان دور کوشش
 بگو هم بران اوج کبوتر سرش
 بر آن تیغ که کرده بیک خانه تنگ
 درش آهین فعل بر روی زده
 ۲۴۹۲ در شر آشود و درون شد جود
 بماند هز مات ز کینه سبیل
 بقیس گزینت داد و گفتا بگیر
 بفرود تا بیخ کن پیش در
 بکی سنگ پهن آمد آنکه پدید
 ۲۴۹۳ پدیدار شد سر یکی چاه را
 یکی میخ از آهن بستند از درون
 در حلقه کرده سدی من سنگ
 رسن را دو رویه در آن حلقه
 بگیر این رسن در زمان زبرد
 ۲۴۹۴ همی ریز در تو بر و بر رسن
 هم اندر زمان قیس شد زود
 بفریز زمین اندر گوهزات

بفرمود پانده با ناز و مهر و طرب
 دهد شانت نوید از زبان بامرد
 روان شاد یا جمع پریان کنند
 بهر دو چنین گفت ازین پس مرا
 کز آن رای من سر فراز است
 شما هر دو تن از پس از پیش من
 پیاده بشد با دو گرویت خزان
 ز پس شرفت در پای بیشه برش
 برد نیز پیش و پس از میادینک
 چو سوهان همه سنگ آوازده
 بدانجا بیکه در یکی پیل بود
 ز خانه هانگه برون برد پیل
 بفرمان بری بود باید هتیر
 سر که بکاید گورد کمر
 بکنند از آنجا بیکه چون سزید
 بدانسان که بن پهن خرگاه را
 فرو برده بر لبش همچون سست
 فرو هشته در چاه از روی سنگ
 بقیس گزینت گفت بگذاردست
 کهن هر چه یابی توان زتر و نو
 همی بند تا بر کشم زود من
 سزای نکو دید کرد دلیر
 ز سنگش در فشنده چون اختر

دو سده خیم یکسر پراز نر دید
 ۲۵۶۵ بسیار آمد از نر دل مرد را
 اگر چه بود مرد را بیم جان
 نر نر است باز و قوی پشت گرم
 کرا هست نر هست کارش چو
 چو نر دید شاه و سرافراز قیس
 ۲۵۷۰ بشه گفت آوازی آید بگوش
 ببینم که این خانه دیده نیم
 بدان خانه در رفت هم در زبان
 بجان کندن و پیش او نان و آب
 باواز شه را در آن خانه خواند
 ۲۵۷۵ از شاه پرسید کای تیره روز
 که ما هر دو هم چون تو هستیم ای
 ترا باری آبت و نان پیش در
 با سخنگو بدش از بن زبان
 مرد نر یکریست قیس و های
 ۲۵۸۰ که سارا چنین مرد باید هزار
 همدون شد نامگستر گریست
 بقیس آنکمی گفت روزی ما
 کون تاجه پیدا کند زیر پیش
 پس آنگاه دید استخوان بشمار
 همه استخوانهای مردم که بود
 فساد یکی کارو دیدند باز

نزد بدنش دل شاهرا آرمید
 که در مات کند نر و می در در
 نر دیدار نر دل کند شادمان
 در شست اند مرد را گشته نم
 ریخ از آب چشش نگشته ست نر
 شنید از یکی خانه آواز قیس
 مرا نر دل اندر بر آمد بجوش
 کند در جن آوا شنیده نیم
 یکی مرد را دید خوب و جوان
 عجب ماند و نر دل شدش بر لب
 شه از وی هم اندر شگفتی ماند
 بخنکوی و بر خود دل ماسو
 درین خانه و چاه ساند بخیر
 که ده روز قوشت و افزون مگر
 بر آمد نر تن در نر مانش بر آن
 همی گفت قیس آئی از بن مرد آئی
 نه روزی بود مات و نه روز گاو
 نه بر مرده بر خوش شدن برگریست
 چاه اندرون کرد پیدا خدا
 گر و گر رسد مات بفرا و جیب
 در آن خانه هر جای بر هر کنار
 در آن چه فرو هشته مرد چو
 در آن خانه دو گرد گردن نر

بشد تپس تا هست پیدار سن
 که جیلنگری کرد مرد جهود
 سر چاه پوشید و شد بازنده
 که مارا بچاه اندر افکنده است
 ۲۰۶۵ خدا با مکافات کارش تو کن
 بیامد بر شاه اندر سرای
 هماندم در چاه بیچاره ما
 نه در کارزاری بندگشته تن
 نه شیری نه پایی جدا کرده جان
 ۲۰۶۰ نه قیصر در افکنده در بند خویش
 زدمتات و بند جهودی بجان
 های دلاور بنالید و گفست
 قضا چون بیامد بر شد سرا
 و گرنه یک مشت مغز جهود
 ۲۰۶۵ کون جز خدای جهان یار کن
 بفراد ما گر رسد کرد کار
 که بر دانت بر آرد ز ما هی بپا
 نباید دیدن امید از خدای
 همی گفت شاه این خدای جهان
 ۲۰۶۰ بخشای بر جان ما هر دو تن
 تو یق تو خداوند پروردگار
 ز بخشایش تو که بر تو امید
 بگفت ایست و با تپس هر سو بگشت

ندیدش رسن گفت ای وای من
 شدم دل گرفتار مرد جهود
 برو باد چو ت چاه سد بارده
 باهی نرسا اندر افکنده است
 مکافات روز شمارش تو کن
 همی گفت ای شاه شاهان های
 ستم دیده بد روز غمخور ما
 نه بر ما نظاره شده انجمن
 درین بر و بر از تن هر دو تن
 ز بندش شده پای ما هر دو تن
 رسیده همی کار ما هر دو تن
 مرا از قضا چشم دانش بخت
 رسن بد ازین روی و خورشید
 بدو تن کردی بر سر چاه نود
 بنیمیم ما هر دو اینجای و پس
 بجای چنین پس شگفتی سدا
 چنان چون زگاه اندر آرد بچاه
 که هست از همه خلق را ره نهای
 تو دانی همه آشکار و نهان
 پدید آرد در مات ما هر دو تن
 ز تو خلق را روزی در روز کار
 جز آن کس ندای بینو نبود
 همه نخستها از سر خم نوشت

۲۶۱۰ تا قش بود هوش مرد ارباب
 بهر کس قضا را درازست دست
 در آن غار بر خار و سنگ بلند
 یکی موز از بامداد پگاه
 بدیدند کشتی یکی تا زمان
 کشیده بابر اندر شب بادبان
 هم اندر زمان باد تند شد ویر
 نکندند لشکر بدان جایگاه
 شه و قیس هر دو بیانگ بلند
 برین غار کو هم مانده دژم
 ۲۶۱۱ بیاید کشتی بنزد یک کوه
 کائنات ز بر سر نشانیم ما
 را بالا نه راست و نه زیر نیز
 شما ماری از ما ترا نگر شوید
 که ما در جوانیم مانده اسیر
 ۲۶۱۲ بر زمان دشویم مردی چهار
 پانص ز کشتی یکی پیر گفت
 ببندید کشتی بنزد یک کوه
 شمارا بخشند این در جوان
 از ایدر گذر نیست ما را کنون
 ۲۶۱۳ یکی چاره سازیم تا دو جوان
 ببندد کشتی بنزد کمر
 بشد قیس آورد ز هر زمان

باشد بلا در درنگ و شتاب
 قضا را نشاید همی دست بست
 بودند در اندل روز چند
 بدریا چو کردند هر دو نگاه
 سرتیگر از روی چرخ آزان
 چو پرتند مرغی بر لب بادبان
 بیاورد نزد یک آن کوه زبیر
 کز افراز قیس گزین بود و شاه
 چه گفتند گفتند در دستند
 چه غاری همه پر زرت و درم
 بیاشید ایدر همه هگسره
 که بر کوه زنده نمایم ما
 رفایق نه زودست و نه زیر نیز
 همه پاک باز تو گوهر شوید
 ز چاهی فرو آمده خیر خیر
 که ما را بسد چاه جیلت نمود
 شکفتی نمائند چنین در نفعت
 همی تا چه از چاه تاریک کوه
 چه پیش آورد هر دو از آسمان
 مگر عقل باشد بدان بر هفون
 در آریم روی زمین را آسمان
 ببستند و رفتند از روی بسد
 همی ریخت بر ساحل از آسمان

سبک قیس آن کاردار را برگرفت
 یکی نقم میدیده پنهان گز
 چو شد مانده آمد از آهون برون
 ۲۱۹. همی گشت ز مافی که تا چوین شود
 شه ناسر نیز چندان بگشتند
 سه روز و سه شب کوه کندن سخت
 پدید آمد از که بنقم اندرون
 ببالای دریا بران کوه در
 ۲۲۰. چو طاقی یکی غنار زیر و زبرش
 نشایست رفتن ببالا و زیر
 کسان زیر بد آب و از بر کمر
 چنین گفت با قیس کا بنیایگاه
 که تا هست بر جایان آبدانان
 ۲۲۱. صیم روز از اینجا بدر با چو باد
 بمیریم یا خود بدر یا درون
 کناری پدیدست زری کوه سا
 ندید یا کسی نیست جایی پدید
 همی بود ازین جا بگد و بدبان
 ۲۲۲. حسات بر سر ما بگردد همی
 اگر هستان مانده سزای و ک
 چه چیز است تا سر نیست از خدای
 نبشته نه کم گردد و نه فروت
 گریز از قضا نیست و نه سر نیست

بدو کندن کوه اندر گرفت
 بجایی که بودش زمین همو قز
 بشه گفت تو نیز روا ندرون
 کجا بخت رهبر از آهون شود
 که عاجز شد و کارد یکسو نکند
 یکی روشنایی ز فرخنده بخت
 شکستی نگه کن که چوین بود چون
 دو سه گز پدیدار شد یک کمر
 دو سه گز فروت کوه بود و کمرش
 با نندند بر جای هر دو دلیر
 با ندان زیر بودش ربر
 جز آن نیست اکنون همی روی
 دور و درگرم با بیایم جان
 جهمیم و بنیم جزیره داد
 و یا را شنا بگدیم از برون
 بر از مرغزار ستواب و گیا
 کون جایگاه غار باید گزید
 چه پیش آورد تا مگر آسمان
 حسات هر مار را خورد همی
 توان بودن از هر دو ان دلیر
 باشد برا بستان هوش رای
 نه و ستان بکار آید و نه غش
 و زان کایزد اندر ما سرشت

ز کشتی کثات خوردنی خواهند
 همه مردم کشتی از پیش و کم
 می دوشانند بر روی بوس
 دی برنا بدین نزد روی شده
 ۲۶۶۰ سپاس از خدای جهانست و پس
 کتی کش نگمدار باشد خدای
 نگمدار بنده خداوند و پس
 نگه دارد آنرا که خواهد نبرد
 گشایند بنده بسته و بست
 ۲۶۶۵ ز تنگی فراحی بدید آورد
 گشاید بر آنکس که خواهد خد
 ندارد جهان و او را داد گد
 در نیک و بد را گشایند دوست
 ز ما هم بر آرد یکی را بسا
 ۲۶۷۰ بهر چیز فرمان سخانی و را
 سرا فراز تبس و دلاوری های
 رهایی می هر روز یافتند
 هم آنگاه رفتند با هرمان
 نشستند در کشتی و باد خواست
 ۲۶۷۵ هو رفت کشتی چنان از نهاد
 بسات میونی گمسته مهار
 تو گفتی که علقاست در بادیه
 در آورده پای از شکم در هوا

بخورد ندو پس رفتن آراستند
 بدیدار آن هر دو گشته خرم
 می گفت هر یک که اینست قوس
 برین کوه بر مانده همچون دوه
 و گرنه نرسد از چنین جای کس
 نشاید در آوردنش کس ز پای
 تنش را گشایان وی از بند پس
 بر دم دهد جان و هوش خود
 که آرنده قیرماه و دیست
 سوی بند بسته کلید آورد
 در رستگاری بهر دو ساری
 بنیک و بد بسته بر بند در
 بهر دو بکین را نماینده اوست
 یکی را ز گاه اندر آرد بچاه
 که پابنده مرپاد شای در آ
 چو بستند او مید در پاک خد
 ز خلق جهان سدی بر نداشتند
 نگفتند با کس ز راز جهان
 آراست که خواستند از راه راست
 که اندر هوا ابر تانات نر باد
 دوان در بیابان بیسنگ و خل
 نکرده ز پر سایه بر بادیه
 برو پر گشاده نر باد صبا

نر که زرفشان بدهی زن فشان
 بدانسان که وقت خزان از دست
 ۲۶۴۵ همی زتر بارید از آن کوه در
 غنی شد در شد مرد بازارگان
 همی درازان اینند دادگر
 که قومی از آن نر توانگر شوند
 سبب کارشان قیس بود و همای
 ۲۶۵۰ ر بالا چو نر بیکران میخشدند
 که هر دو سهایی بجان یافتند
 که از کوه هر دو بدر باد و زنت
 بمانند اگر زننده با مردمان
 و گر خود بمیرند هر دو بزار
 ۲۶۵۵ پس آنگاه هر دو هم اندر نرمان
 بدانسان که رستم ناکوان خدیو
 بر حشند هر دو نردریای شرف
 چو هر دو فتادند از که باب
 بر آورج شاند از قعر و برود
 ۲۶۶۰ نر سر هوش و فتنه زن تو شرمناو
 بجسته سراسیمه دل پذیریم
 همه اهل کشتی گریستند زار
 ببردند جلاب و دادندشان
 بهش هر دو هشرفته باز آمدند
 ۲۶۶۵ بشکر خدای جهان هر دو ان

که گردون سحر که ستار فشان
 بود برگ میزنند از باد سخت
 توانگر شدند اهل کشتی ز رز
 بدریا کنار اندر از نر کان
 چنان بود تقدیر کرده مگر
 همه جفت با کام و باکر شدند
 کثان داشت محبوبی آنجا خد
 سراخام هسنگی آمیختند
 کجا چاره هر دو هان یافتند
 سرافراز افتند یا سرنگون
 بکشتی در آیند هم در زمان
 چه در شرف دریاچه بر کوهسار
 بدریا فتادند از آسمان
 بنیروی یزدان کیهان خدیو
 دو گرد جوان و در شاه شگرف
 دو ملایح رفتند هم در شتاب
 بخشکی شده خیره آن هر دو گرد
 جوان چنگ شیر زبان گورد گاو
 چو سیماب لرزیده لب هم چو سیم
 نرمانی بر آن دو بل ناسداز
 زبان مردمان برگشازند شتا
 بر ایند اندر نر از آمدند
 گشازند چون مرز مانی نرمان

نرخوب و از خرمی دلپسند
 سر هر درختی سپهر آفتاب
 بگشتند و خوردند تاگاه شب
 همه ختم و مشاد خوار آمدند
 نرخر را بنات و نر آب روان
 نر سپید و یاقوت چو نر بام داد
 شدن سوی گشتی هی خراستند

چه دیدند دیدند کوه بلند
 همه سر بسر پرز خرمای بنات
 نهد هیچ خرمای بی رطب
 شبانکه بدریا کنار آمدند ۱۷۰۵
 برآسوده از رنج گشتان میدان
 بختند خوش تاگاه بامداد
 همه یک یک از خواب برخاستند

گفتار اندر جنک های باب و کشتن بدر

خرو شدند مانند رعد بهمار
 چو شعله دید بسیار و فرد را
 که آیین بگشتی درین ناگزید
 بیامد نزد یک بسو دمان
 برآورد و آمد چو دریا بجوش
 که چنبر فلک را همیکرد جاک
 زمین را پیچیده هی بر شکافت
 بجهب مانده در شعله و بر دمان
 هی جست مانند برق زامبر
 تفتن را بتیر خدنگ آرنان
 کد تا نر تیرش مگر تن تیراه
 ندانست شهزاده تدبیر هیچ
 سوی بسر نزد یک در ناخن

دیدند بیری بدریا کنار
 نر کشتی گشتان کشته و در دریا ۱۷۱۰
 نر خواست تیغ و کمان خواست و تیر
 نر را بپوشید و هم در زمان
 چو میر دمان دید و بر آخرش
 چنان هر زمان نر و نر سحرش
 چو آتش سوی شاهزاده شتافت ۱۷۱۵
 بدو بر نظاره همه مردمان
 که چو نر رعد هر زمان بفرید بدر
 سرافراز شهزاده نر زنات
 بچو و راست با او هی گشت شاه
 نیامد برو کارگر تیر هیچ ۱۷۲۰
 بجز تیغ را از میان آختن

که از موج بر اوج و که در مغاک
 بدیر باد درون آفتاب رفت رهاش ۲۱۸
 در بیکافش سیر و زیاد و زیان
 بسد حلقه در گردنش یک کند
 نمر قنار او رهرو او بچو ش
 بحوری سیاه بگوت بردوان ۲۱۹
 سیاه و زبانت رخسار برگز
 چو باد کشتی بودی نمود
 نه از آتش از باد چرخان شد
 پراز کوه کشتی رخ او در موج
 چو بوق برق با سر عذایری نباد ۲۲۰
 بد افسان که بفرقه غنچه از ابر
 بدوان درون گشته کشتی روان
 نبادی که نه سخت جود نه است
 هیرفت ده دزد ده شب چنان
 بگردید باد و غلط کس را ۲۲۱
 که پیوسته اینجای پر شر و ش
 اگر باد کشتی در آنجا بود
 نگهبان کشتی می بر شمر
 بکم یک زمان کشتی از تند باد
 می بردش به چپ و راست ۲۲۲
 سرانجام نزدیک هندوستان
 پیسته کشتی بنزد یک کوه

روان نری سبک گاه و گاه
 که پنداشتی ساه نو بر ساهست
 نباد و زستان بیند خزان
 گشاده گهی گاه مانده بیند
 همه سر هر او سخن برگ پرش
 چه صحرا برنگ سپهر کیان
 گره که چو تگرگ و گهی چو نرگ
 چو باد آمدی بر گشتی خروش
 بگردانند رخ و شان شد
 رسیدی رحل را همی تا باوج
 همی هر ز ماف بهم بر فتاد
 چه ابری که با شد خرد شان چو
 گهی راست رفته و گشت گه توان
 چو کشتی بر تن فتاد از سخت
 چو تبری که برون رود از کمان
 نگهبان کشتی می گفت آه
 بجز محیط دیوار دم
 از آنجا ندانم کجا بگذرد
 بمختی سبک باد کشتی بود
 بجز محیط اندرون او فتاد
 نوره بکشتی کسان رستخیز
 بیامد بکوه خوش دولسان
 همه مردم آمد برون همگرد

نشسته و زدید و او رند و فر
 بدو در شده هند چون بنگرید
 یکی ترجمان داشت کاندز چنان
 چو بر شیده بروی زبانی نماد
 بدو گفت مد فزد انت نامور
 سپر شد که توان کجایی بگویی
 چه کس باشی راز که داری نزد
 بیامد بفرمان شاه ترجمان
 زبانیها که دانست بروی شمر
 بدانست شهزاده پا بخش داد
 بدو گفت پس ترجمان کافرین
 فرستاد نزد تو من بنده را
 همی گوید ای قریخ اختر جوان
 سزد گر بگویی که تو کیستی
 بدو دروت از کجا آمدی
 ز بازو گانان نداری نشان
 میوید همی از تو شاه و فر
 بپاسخ ورا گفت شاه جوان
 بری شاهرا گوی که گوهرم
 که هستی ازین پرستم بی نیاز
 منم من سقدیده شهزاده
 ز مصدم شده مصمران و سپر
 ز مردم او فدا دم من اینجا یگانه

بدانست که هست شاه از گهر
 ورا در خور اضروگاه دید
 بدانست یکسر همی هر زبان
 شاه هند و افش زبهر و خواند
 هنر و جوان و نکو فال و فر
 زبا آسنودی که داری بجوی
 که اندر دیدن تو دم گشت شاد
 سوی شاهزاده هم اندر زمان
 بتازی زبانت چون ورا نام برد
 چو تازی زبانت کرد هند و شاد
 نرا گوید این شهریار زمین
 که گویست رخ فال فرخنده را
 ز شهزادگانست بر تو نشان
 بسدر رخ جوینده چمیستی
 که بافت و برنو بهما آمدی
 نشانست بر تو ز گردنکشان
 چنان چون بجمود وین خود
 که ای پر هنر مند شیرین زبان
 چه پرسی و از لشکر و کشورم
 همی زار شد پر سیم یا بنان
 چو تو نامبر دار آزاده
 همایست نام من ای نامور
 که بیند مرا نامبر دار شاه

مگر من بشنودم در آمد و پای
در آمد بدو بسیر تا بشکردش
همه مردم گشتی اندر زمان
از آن جمله بسو گریان شدند ۲۷۲۵
چو از بسیر شهر دژم دید قیس
چو جامه هیخو است دل کز چاک
بگردش درون بسور بر میان
بدو نیمه شد تفش از زخم تیغ ۲۷۲۶
از آن زخم ماندند هر کس شکفت
همی گفت هر یک که اندر جهان
دویدند نزدش همه خاکبوس
برو سربسرا آفرین خوان شدند
بنظاره بسیر رفتند پا که
نرسد پوست فرمود کندش شاه ۲۷۲۷
بکشتی شد و برد با خود سرش
نشستند مردم بکشتی درون
کجا بود نزد یک دریا کنار
چو کشتی شنید او که آمد نروده
از کشتی بر رت رفته شهر را ۲۷۲۸
نشسته بزی درختی که آب
برش نامور قیس فرخنده فال
چو آمد بکشتی شده هندیان
نر شهر او در دل شکوه آمدش

همی خواست توش و توان از خدای
بسات زمین ز بر پی بسیرش
بگریه فتادند پیر و جوان
بدل از پی شاه بریان شدند
بزد جامه چاک و خرقه شید قیس
که شهر او ز تیغ کس بخشناک
خویشی بر آورد بسیرش یان
ببارید از خون چو باران ز تیغ
همی هر یک لب بدندان گرفت
چنین کس نیستند دلا در جوان
ز زخم گشته رخسار چون سندک
همه در ستنش از دل و جان شدند
بدو نیمه افتاده در خون و خاک
بیا کردند اندر زمان بر نگاه
همه اهل کشتی ستایشگرش
براندند و آمد بشهری برین
درد کا مرآت هندوی شهریار
بیامد بکشتی خود او با سپاه
بصحرای درون ریخت نینا و بید
بدش زیر سایه دل ز آفتاب
نشسته که بودش گرامی همال
نگه کرد سوزی دو مرد جوان
همه اسل و گوه بر او آمدش

بکا فردیوار پی شیده پاک
 بکا فور نر آب بر تاخته
 بساطی بگسترد زربنت چین
 هر صورت هر چه اندر جهان
 نقش ز نر کرده و لاجورد
 یکی خانه را در در آن صفه
 در و بام و دیوارش از عود خام
 ز سپیده تختی نهاد و دروی
 چه تختی بر نگ سپهر کیان
 بگرداندرش کرده دارا بنین
 شه هندوان تر جهان را بخواند
 بشهزاده گفتا بگوی این زمان
 درین خانه و صفه کن خفت و نر
 در پهنه کنیز و در پهنه غلام
 کلید یکی گنج زرشش بداد
 دومه شاه از هیچ پرستش نکرد
 بدر مه جوانخت شاه جوان
 بیا موخت هندی زبان سرسبز
 نایست از آن پس و را تر جهان
 شه هندوان را پرستش گرفت
 همه سرگذشته بدو بر شمرد
 نردم و شه شام و زردختش
 شه هندوان را همه باز گفت

بر زافشسته زین گرد و خاک
 ز هر گونه پیکر بدو ساخته
 بر شیده چو بت آسمانی زمین
 خدای آفرید آشکار و نهان
 که داند بگیتی پخت کار کرد
 سرش روی چرخ فلک را بسود
 بنزد و بگوهر منش تمام
 که دودیده خیره همی ماند از روی
 منشش بزرش کران و میان
 ز نر و ز یا تو تمسای گزمین
 سخن با وی از خانه و صفه را بد
 که این جای گشت ای گزین میهن
 بجام اندرون ز نر و شبانه
 بدادش چو بایست برگ تمام
 همی بود با وی شب و روز شاد
 شب و روز با او همی باد و خورد
 به از هندوان گفت هندوان
 بدانت سرش همه در بدر
 سخن گفت خورد باشد هندوان
 شه هندوان ند پرستش گرفت
 که چه جور از گشت ایام بدو
 و ز آنچه آمد از نیک و بد بر سرش
 نماند هیچ چیزی از در نهفت

مرا سرگذشت پیش از شاد
 برو شاه را گوی چارید زنی
 ۲۷۷. برو آفرین کن زین پیشمار
 بشد ترجمان شاه را باز گفت
 چو بشنید شه رفت نزد های
 چراز دور دیدش های گریز
 برهنه سر و پای پیشش دوید
 ۲۷۸. شه هند ویرا بسو در گرفت
 چو بال و بر و بازوی او بدید
 جنیت بفرمود تا اسکدار
 بفرمود تا بر نشیند های
 بشهر اندر دلت رفت با سرکشان
 ۲۷۹. بزیر گیش را کس ندانست خود
 درو بود بتخانه پنجه هزار
 سدرای شهنشاه را چون بدست
 سزای بهمنای چرخ برین
 بکار اندر و برده اند پیش و کم
 ۲۸۰. هزارش فروت بود ایوان و کاخ
 بدژ و بیاقوت کرده نگار
 بشد شاه با نامگستر های
 بیک صفت بر دید سد تخت عاج
 بدژ و بزر هر یکی آورده
 ۲۸۱. زمین صفت را کرده از سیم تا

نشایم کنون گفتن ای هوشیار
 کجا جاودان زندگیا سزی
 که باوانگهبان او کرد کار
 شنیده مانند ایچ شهر زلفت
 پیاده شد و مانند ابرش بجای
 که شه را نداسب و در آمدن
 بسو سید خاک آفرین گفت بد
 نزد پدار او مانند اندر شکفت
 همی هر زمان لب بدن دان گیرد
 بیاورد و هم در میان شهرار
 شهنشاه با سب اندر آورد پای
 چه شهری که بود از پیشانی نشان
 ز لب خرمی خیره شد ز خرد
 درو بام سیمین ده زنگار
 بگردش درون باغ و بستان و
 که دیده نبذ کس چنان برترین
 همه چوب بودش ز خود و نعم
 چو گردون بلند و چو هامون
 هات برده کافر دروی بکار
 فرود آمد و رفت اندر سرای
 نهاد ز بهر خداوند تاج
 درفشند و درش رده در پرده
 هات سفش از زرت و درخشا

تیر و بکر دار عهد بهار
 ۲۸۴۵ خری شده شد در میان سپاه
 چنان خاست آوای ریخته
 ز همدو سپه بود در دشت ریخ
 زمین از پی پیل شد پر مغاک
 سپاهی چو پر موج درای قید
 ۲۸۴۶ بکر دار سور و ملخ پیشمار
 همه با تبر زمین و شیر و کمان
 سر و تن نهفته بترک و زره
 برداشتند بگردن چو تیر شهر
 بهر سوری همچو پایست داد
 ۲۸۴۷ پیران هر هرات هنرورهای
 که ما را فراشت کردی مگر
 درین مرز ما جمله سرگشته ایم
 دوسد مرد بیوزار همدان
 چو نورفت خواهی همی سوی جنگ
 ۲۸۴۸ بیایم با تو چه بیخی صواب
 بفرمای زتر داریم پدر
 و لیکن درین مرز دین بوم و بر
 که نا استواریم بر زتر و سیم
 همه گشته قارون ز تو سروریم
 ۲۸۴۹ ز سرمان شهاب سایه تو بر مگیر
 همه بندگان تو نام آوریم

که گرد و خرد شده بر کو همار
 خرد شمش همی شد زبای بیار
 که در پیشه ز دشمن بگذاشت جای
 بدافسان که اندر خزان خیل ریخ
 ز نوک سنان چنبر چرخ چاک
 در ایشان بماند خرد خیر خیر
 رنده بدشت و درو کوه و غار
 هرات با شل و خشتای گران
 سیاه کمر سخت کرده گده
 بداد از خزینه شه همدان
 چنان چو تیر دهد شاه دانا و لای
 دویدند زی نا ماکسترهای
 با بر تو شه پشت کردی مگر
 بر زاب روی از غمان رشته ایم
 بتر تو و بزرگ و بیسپاه تو
 کجا ما کنیم ای هنرور دنگ
 ز تر بید ما هیچ رخ بر متاب
 همدان گرانمایه هر گونه و تر
 چه سود ستان زمین همه سیم
 ز تر و ز سیم با تو و سیم
 هرات کت ز سایه کون بگذریم
 که از خدمت نیست تا را گزیر
 سپاست گرفته همه بر سیم

چو بروی گذشته همه یاد کرد
 ۲۸۱۵ و را گفت گنج و سپاهت دهم
 همی تا خراسان و ایران زمین
 من آیم بر با تو و لشکر م
 سرا دارم از بهر تو رنج خویش
 ولیکن یکی سال بایدت بود
 ۲۸۲ که تا من برگرد آورم لشکری
 که بنات هندوستان سر بر
 مراد شمی هست ناپاک و شوم
 پس آنگاه تدبیر کرد و تدا
 اند چون شنید این هنرهای
 ۲۸۳ بودند ماهی دیگر شادمان
 شب و روز با یکدیگر راست شد
 شاهی بود مهراره رای برین
 بدی سال و مه دشمن دهرای
 بیرون دهر رفت از شهر خویش
 ۲۸۴ سرا پرده نزد برادر شهر شاه
 همه لشکر خویش چنانک بود
 سپهدار بودش هنرهای

شده هندوان دل و را شاد کرد
 بایران من از هند را هستم
 بوم با تو در راه ای کرد گین
 سپاهم بخویشات خود کشورم
 سپاهم سرا پرده تو گنج خویش
 بنزد یک من شاد ماف فرود
 زهر شهر و برمی و هر کشوری
 سپاهم بتو ناسور در بدر
 بیاید و را تاخت زمین مرز بوم
 نهادت بهر کام گردن ترا
 بیو سید سدره و را دست پای
 چو مهر اندر آمد برچ کسان
 بچنگ بداندیش شده خواست شد
 پس سته کشور پیش با مرز چین
 که نزد یک او بد هنرهای
 های دلاور رونده ز پیش
 بیامد زهر سو بنزدش سپاه
 سپرد او بقیس هنر مندند
 هات پیشد قیس ز نام آنای

گفتار اندر رفتن شاه هندوان دهرای با
 های بچنگ مهراره

ن پرده سایش بغیر کوس
 نرگد سپه شد سپهر آبتوب

تبیرو بکردار بر عهد بهار
 خرد شده شد در میان سپاه ۲۸۲۵
 چنان خاص است آرای و ریخته
 نه همد صبه بود در شست و تراغ
 زمین ازین پیل شد پر مغال
 سپاهی چو بر موج دریای قیر
 بکردار سوز و تلخ بیشمار ۲۸۲۶
 همه با تیر زمین و نیز و کمان
 سر و تن نهفته بشک و زهر
 بر خشتند یگانه چون ترشهر
 بهر سوری همچو بایست داد
 پسران همه هات هنر و راهای ۲۸۲۷
 که ما را فراشت کردی مگر
 درین مرز ما جمله سرگشته ایم
 دو سه مرد بیو را همداه تو
 چو نورفت خواهی هی سوی جنگ
 بیایم با تو چه بی تو صواب ۲۸۲۸
 بفرما زتر داریم پسر
 ولیکن درین مرز و این بوم و بر
 که نا استواریم بر زتر و سیم
 همه گشته تار و تار ز تو صد و بیم
 در سرمان شما سایه تو بر میگردد ۲۸۲۹
 همه بندگان تو نام آوریم

که گرد و خرد شدند بر کوهسار
 خرد شش هی شد ز راهی بهار
 که در بیشه زوشین بگذاشت جای
 بدانشان که اندر خزان خیل تراغ
 ز نوک سناست چند چرخ چاک
 در ایشان بمانده خرد خیر خیر
 رزنده بدشت و در کوه و غار
 هات با شل و خشنهای گران
 سیاهرا کمر سخت کرده گره
 بداد از خزینه شده هفتد بهر
 چنان چون دهد شاه دانا و لای
 دو بدند زنی ناما گسترهای
 با بر تو شه پشت کردی مگر
 بزتاب روی از غمان رشته ایم
 بزتر تو و برگ و لیسپاه تو
 کجا ما کنیم ای هنر و درنگ
 ز تر بدید ما هیچ رخ برتاب
 همد و ت گرانابه هر گونه و تر
 چه سود ستان زمین همه سیم و
 ز تر و ز سیم بان و سیم
 هات کت ز سایه کون بگذریم
 که از خدمت نیست ما را گزیر
 سپاست گرفته همه بر سریم

چو مروی گذشته همه باد کرد
 ۲۸۱۵ در گفت گنج و سپاهت دهم
 همی تا خراسان و ایران زمین
 سن آم بود با تو و لشکر م
 سرا دارم از بهر تو برنج خویش
 ولیکن یکی سال بایدت بود
 ۲۸۱۶ که تا من برگرد آورم لشکری
 گزینان هندوستان سرسبز
 مرادشکنی هست ناپاک و شوم
 پس آنگاه تدبیر کردن ترا
 ازو چون شنید این هنرهای
 ۲۸۱۷ بودند ساه دیگر شادمان
 شب و روز با یکدیگر راست شد
 شعی بود مهراوه رای برین
 بدی سال و مه دشمن دهرای
 بدون دهر رفت از شهر خویش
 ۲۸۱۸ سرا پرده نزد برادر شهر شاه
 همه لشکر خویش چندانک بود
 سپهبدان بودند هنرهای

شاه هندوان دل و را شاد کرد
 بایران من از هند را هستم
 بوم با تو در راه ای گردن
 سپاهم بخویشات خود کشورم
 سپاهم سراستو گنج خویش
 بنزدیک من شادمانی فرود
 زهر شهر و بومی و هر کشوری
 سپاهم بتو نامور در بدر
 بایده را تا تحت زین مرز بوم
 نهادن بهر کام گردن ترا
 بوسید سدر و برادست پای
 چو مهر اندر آمد برچ کسان
 بچنگ بداندیش شده خواست شد
 پیوسته کشورش با مرز چین
 که نزد یک او بد هنرهای
 های دلاور رونده ز پیش
 بیامد زهر سو بنزدش سپاه
 سپرد او بقیس هنرمند نبرد
 هات پیشرو قیس ززم آزمای

گفتار اندر رفتن شاه هندوان دهرای با
 های بچنگ مهراوه

نر پرده سایش بغیر کوس ز آمد سپه شد سپهر آئین

۲۸۸. و ز آن پس همه مرد مشرب گشت
 در بود ند گویند از آن عساز بسیر
 یکی شد بدر یا در دشت و ببرد
 بدانجا یکه همچو پیغمبری بلند
 ولیکن از آن ملتز این بد بخت
 کز آن آت کو ختم آنرا سزد
 ۲۸۹. یکی شهر سازم بر آن کوه چمن
 که هست آن که افزون ز فرسنگ
 همه کوه هستند خرم با بستان
 بهر جای که هست رودی روان
 چنان کوه در کشور هندیست
 ازین چو بود آن که چو دشت
 بنمود سرشته که برداشتنند
 سپرد آنکمی همراهانهای
 همه برگشتان داد یکساله پیش
 ۲۹۰. چو یکماهه رانده فزون شدند کم
 خبر در زمان نزد بهرام رفت
 هیچکس با خویش همراه نشاء
 بدین مرز و این هست اندیش
 که تا هست وی بودش ازین هر
 ۲۹۱. نیارعت بر کین من نرد فتن
 کز آن پیشم آید همی سز سار
 ز کار آگاهان زیر کی کار دان

بر آن دامن که بزم دشت
 بر آن که خرد شد چون عذر از ابر
 همی تا بمقصود آتش سپرد
 بخشی بر دین موج نندش نکند
 شکارش نبد جز همه کر گردن
 که از بهر شهری کنم نامزد
 کز او باز گویند شاهان سخن
 در مختار در دست داده بدست
 نبشود شان کس بگفت و نشان
 بساکی بگردار در دشت روان
 همان نیز در چمن و در مندانست
 که بی دریزی و تخم هر کس دشت
 نگهبان بری چند بگماشتند
 بدان کس که در شهر ماندش بجای
 در آنجا سپاه گران رانده پیش
 فرو آمد اندر دیاری خدم
 تو گفتی غمان زد بهرام و خست
 کجا دهر ایست پیروز راه
 از و این مراد با بد گرفت
 دلش آسب بود و غم گرد آس
 نه بدگفتم نیز با هیچکس
 ندانم فتنه درین چیست راز
 فرستاد باید برش تا گمان

بخندید شهزاده پر همنه
 بجنگ بد اندیش این شاه هند
 شما را نخستین بر شدم
 ۲۸۶ همه تاجه بیند صواب شما
 همانکه بر شاهان برد زود
 بشه گفت این هرها را منند
 چو شه رفت خواهد می چون
 چه نماید این هرها را
 ۲۸۷ باشد اگر زانکه این جایگاه
 اگر باشد آیند بسته میان
 چگونه بود این زمان رای شاه
 بخندید شه چون های این گفت
 بر روی ندانم که چو رفت و چند
 ۲۸۸ شه هند چون این سخن یاد کرد
 دوید و سر سپرد آورد
 بهند و زبان گفت شه را که میر
 چنانچه چون گفته رو به پیر
 که این بر را پیش ما کشته است
 ۲۸۹ شه هند چون پر که آن سرباز
 و را گفت در هند این میر بود
 بدر یا در وین بر که سندر
 قتاد از یکی کشتی آن جایگاه
 بدان پنجه کش بود بر پهن شد

بدیشان چنین گفت بستم کسد
 بپایم اکنون همه راه هند
 بر خشار پیشش زمین بسپرم
 به او برگزیند صواب شما
 بر خشار پیشش زمین را بسود
 بر من گرامی چو جان منند
 بسایه مرا کرد سالی در رنگ
 که کردند روشن روان مرا
 که باشد بدین جایگاهشان پناه
 نباشد مگر زانکه نشان زبان
 چه گوید می دانست افزای شاه
 بدانش ترا گفت کن نیست جفت
 بگری و نشان و کمان و کشت
 یکی تن ز کشتی کسان هیچو کرد
 شه هند را کرده پر که نسود
 بنزد های و خور شان هرب
 قوای شهر بار این زمین یاد گیر
 بجاک و بخون درش آغشته است
 بشهزاده بر آفرین گسترید
 که خرنده چو تن سدر را بر بود
 ز همیشه نیارست بر جست باد
 ازو شدش مردم سراسر تپاه
 از آغاز در آب کشتی شکست

بشکر که دهمرا شد فهان
 برآین کم تو شکاک روز شب
 برهنه سوری پای در پیش دار
 ازین در و زان در می خراست
 شنید از که و به که یک شاهزاد
 که جبرست و شیرش هیش شکل
 جوانی دگر برهنه باو بست
 نه از پیل تر سد نه از تر شیر
 چه سد مرد در جنگ و چه سد
 یکی بهتر از سام و د نیرم است
 بگیریم مانعین دوتن هند پاک
 نمایم مهر او را خان و مان
 ز گفتار ایشان چو شنید مرد
 بشد دید دیدار فتح هسای
 همگفت با خویش هر که بزر
 بدل در زهر و شکوه آمدش
 برآند از شهر و کشور دسار
 کزوت نزد مهر او باید دوید
 شود تا سر خویش گیرد سگر
 هوی تا ز نزدیکی دهمرای
 پس آنکه تواند یکی چاره کرد
 شب تار چون آتش تیز رفت
 هه باز گفت آنچه دید و شنید

همگشت گرد بکدات و بهان
 دوان و گشاد و خواهر دلب
 همگشت هوار بر هر کنار
 بدین بود یکمشته هداستان
 نه دریا یکشتی بر ما فتاد
 بدو هند گرد تمام شهریار
 که سد پیل را پیش کرد پیست
 دلیرست هنگام کوشش دلیر
 نزد یک آن دو هنرور سولر
 یکی چو ت فرامر و چون رستم
 برآیم از بد سگالان هلاک
 کنیم از تفس جان شیرین مان
 لغز مرد را پیش بران کار کرد
 هات روی قیس بی کین فزوی
 که مهر او را این دو گنجوی مرد
 تن از جانات تو گفتی ستوه آمدش
 بگیرند هندو ستان هاسولر
 هه را از ایشان برش گسترید
 نگرود دگر گرد این بوم و ببر
 سوی شام یا نه ند قیس و ههای
 ز دشمن برآرد بیمکار کرد
 نزد یک مهر او چون دود فست
 دل شاه مهر او در بر طسید

که تا برسد پاک را صد ار او
 بیاید بگوید مرا زو خسبر
 ۲۹۰ بیسند تا کیست یار بگرش
 مرا بیم اندرد دل آید همی
 چو بدخلم فزاید دهد مرد را
 بدو نیک چون پیش بیند خرد
 ز نیک و بد کار و ز کم و بیش
 ۲۹۱ بچشم من آمد چو دشمن هداک
 سیک و دشمن خویش را
 هر آنکس که نندیشد از دشمن را
 هم آنگاه سهره مردی هزیر
 شناسند کارهای جهان
 ۲۹۲ در گفت بالشکری دهم رای
 نیارست ازین پیشتر یاد کرد
 ز هندی او را پیشتر باز داد
 کون یکمده راه سپید وی
 که یارست کین مرا کار بست
 ۲۹۳ برو تو فهان و آشکارش بدان
 که تا خود بچه اسواری گزید
 بگستاخی کیست رانده سپاه
 مرا بر صان آنچه بدین از وی
 توی نزد من به ز کار آگهان
 ۲۹۴ چو بشنید اندامین هشوار مرد

بداند ز کار و ز کردار او
 نهان دلش تا بدانم مگر
 هان چند و چونست تا لشکرش
 مگر کاش ازین برآید همی
 بر آن دل گویا دهد مرد را
 چنان دان که مرد و بزم سپید
 بیسند دل مرد و انار پیش
 از دیدم امروز من بیم و باک
 برو راه دادن بدل نیست را
 برو بسند بند آفرین او
 بخواند از سپاه اندرون تیز پی
 گشاینده راندهای جهان
 بکینه سوی جنگ ما کرد رای
 ز کین من آن سند بدرای مرد
 نیاورد با من ز پیکار یا د
 ز جای ندانم چه بشنید وی
 بپیکار یازید شایست دست
 چنان چون بدانی ز کارش بدان
 مرا کین دلیری همی از که دید
 سوی کشور من بدین جایگاه
 بین آشکار و نهانش بچری
 چو تو پیش بین نیست اندر جهان
 برقت و بگفتار او کار کرد

قی قیشت بکار خود اندر نگرد
 تو زین رای هرگونه تا بنگریم
 بود گرچه دستور شده را بزن
 از آغاز باید که فرزانه شاه ۲۱۷۸
 که تا بزرگ رای بنده میان
 شد از چند با شد بشاهی هر دو
 بود چون برافزین خود شاه را
 نزد دستور دانا چو شاه این بشود
 سرانگند در پیش داندیشه کرد ۲۱۸۰
 نه هرگونه گشت چاره سگال
 بفرمود دستور را تا سپاه
 در گنجهای کهن باز کرد
 بدر که بر پیش لشکر انبوه شد
 نه چندان سوی او سپه سرافرا ۲۱۸۱
 نهان کرده ها را همه بر فشانند
 نه کوس و تبیره برآمد خروش
 جنات بر فلک ناله نای شد
 از آوای رنگ بدنای ای شکفت
 نهان گشته در گرد گردان سپهر ۲۱۹۰
 در پیلات همه باد پایات تیز
 سته گشته گردون ز گد سپاه
 ز بس بر هوا بانگ کوس بنبرد
 زمین همچو دریای جوشند گشت

بدانش سوی چار خود راه بر
 که آنکه بر آن ماسخن گستریم
 ز بهر پیش همیشه بهراجن
 غایب زندانش بد سوز رای
 اگر سود پیش آیدش گم زیان
 درد دستور دانا مش نبود گزیر
 بنیکی نایان بود راه را
 ز دل آتش داد برد بده دود
 دل روشن اندیشه را پیشه کرد
 نزد جز بفرجام وارنده فسال
 بنامه بخواند نه هر جایگاه
 بشکر دم دانت آغاز کرد
 نه پیلانش صحرای پر از کوه شد
 که سد سال شاید کسی کرد یاد
 بدین آمد از شهر و لشکر برانند
 بدانشان که دریا برآید جوش
 که گفتی فلک برین از جای شد
 دل بد دکان رنگ انده گرفت
 زمین آسمان را بر شید چهر
 برآمد تو پنداشتی رستخیز
 ز راهی همی گرد بر شد بسا
 زمین بر زمین رخن اسپه مرد
 هوا همچو تند در خرق شدند گشت

هم اندر زلمات خواند دستور را
 بر خویشتن و پر خود را نشاند
 ۲۹۵ بهره پسر گفت کار آسدم
 در مرد جوان چون دو شیر دمان
 بیاورد شات نزد خود دهرای
 کز ایشان مرا خواهر مایه کند
 بر آرد مرا تا مگر اند شمس
 ۲۹۶ از اول روی بودم این بد قرار
 در پایه بفرزدم اند همران
 بر آورده تا لاجرم پدی پای
 گزافست مردم را بیم و باک
 ۲۹۷ بر آن پایه دولت روی را می
 کجا این مثل جز فیاور نیست
 ز بچار و هم کرده خویش را
 نبرد ختم من درین کار چیست
 کون چیست تدبیر من چون کنم
 ۲۹۸ بیا بخش دستور داننده گفت
 سر انجام هر کار دید از بخش
 تو شاهی سزاور اور ند و قور
 نرید کسی چاره گر سدر ندا
 دولت از خرد باید افزودن
 ۲۹۹ هر آنکو بود مستر پنج کس
 قوی شاه چندین هزار سوار

همه درت گز غایه و پسر را
 همان نیز دستور خود را نشاند
 که باد ثمنان کارزار آسدم
 نزد پادشاه نری هندوان
 بچنگ بست از این سبک روی
 بسپار بپسنگ و سایه کند
 چنین باید آری که داری روی
 نیارد اگر چند از نزد یار
 بهشت داشتیم دایم از دیگران
 نرغری مرا جوید امر و جای
 که اور بر آرد بخور سدر خاک
 نریداشی باشد و ابله می
 که خود کرد راهی چار
 ۳۰۰ نه بونیم پرورده خوشدا
 شدم لاجرم سخت ناکار مست
 که این خازن پای برین کنم
 که با جان خود هر که را بود جفت
 نایبش از هیچکس چار چیست
 همه خلق را نوسری چار گز
 که آنکه نباشی با خسر سزا
 سپیر و جرات وافر آموختن
 بدر مرد وافر بیاید شری
 نرما چار جستن مدار سوار

پس از مهر مهران مهران زار
 ترکش مهران مهران مهران
 پیچید در بردنش هر زمان
 خبر شد هیدوت سوی دهرای
 طلایه شکستند و کشتند زار
 سپه را سری بود مهران نام
 سران بریدند و افکندند
 ز کار آگهان شاه چون این شد
 فرستاد کس سوی نیر و های
 بشکر شما باز گردید مشاد
 که فردا نه چندان بود دار و برد
 های این جویند هم در زمان
 چو در شد بر و بر نیایش گرفت
 و را گفت از تو شود کار راست
 بیا سانی اکنون اگر تا محدر
 بشد در زمان چون رشاه این نزد
 سرگه چو بر نیلگون پر نیان
 کمر بست با قیس و لشکر کشید
 بشه گفت امروز از آغاز زد
 روم زنده گان را بهم بر زخم
 بنیروی بزدان و فرمان شاه
 صف پیل او را ز هم بگسدم
 من از صف پیلان او بشکر م

خروشید مانند رعد بهار
 که بر چشم او گشت گیتی چو رود
 دلش داد بر دیده ز آتش و خان
 که قیس گزین و هایون های
 ز هندو سپه گرد گین ده هزار
 سراز از گردی بردی تمام
 ز رخ نست و خاکش بن بر کن
 ز لب شادی از بردش برید
 که چون کس نزدش نماند بجای
 با شید آسوده تا با مداد
 که آنرا توانیم سایاد کرد
 بیامد بنزد یک شه شادمان
 شه نامدارش ستایش گرفت
 مرا گریستیم ترا من دوست
 به آید که فردا بود شور و شد
 سوی خیمه و تا سرگه غنود
 پدیدار شد توده ز عفرات
 بنزد یک شه رفت او را بدید
 کم پشت بخت بداندیش کور
 بدان گشتگان آتش اندر زخم
 زخم دشمن شما را بر سپاه
 که پر کینست از دشمن او دلم
 سر و تاج او را بچی بسپرم

۲۱۹۵ همدست لشکر جو ابر بهمار
 ز غرییدن کوس و زر گرد و تیغ
 شمار سپه کس نداشت کرد
 فرزند بود مانا هزاران هزار
 هفت ده هزارش فرزند بود پیل
 ۲۰۰۰ چه پیلان سراسر بر گستران
 در فتنه از پشتشان آینه
 ز بس شنه قازی اسبان نیز
 بجاییکه بدکن و محصا و رود
 ارد تا باشکر که دهرای
 ۲۰۰۵ وزین سوی مهر او مهر او بود
 طلایه شبانگه بهم بر زدند
 ستاره زردی سپهر برین
 هزار است چون هارید شد ز گرد
 در آن دشت گفتی یکی تنه ابر
 ۲۱۰۰ وزد شل بیاید و زخمت گران
 های هنر مند چندان بکشت
 که بد روی مهر او پر خیک می
 هفت تیس بکشد سپه سوار
 زد از کین دل تیغ مهر او را
 بدو نیمه کردش ز سر تا میان
 چو مهر او کشته شد اندر نبرد
 بدادندش از کشتن او خبر

که با برفت و تندر بود ها موار
 سپه بود پر رعد و برق و تیغ
 شه از پیشش پس نداشت کرد
 پیاده براه اندوخت و سوار
 رونده بگردار دریای نیل
 اند هر یکی همچو کوهی روان
 شکوه سپاه و پناه پناه
 رکه بود دام و دود اندر گریز
 شهنشاه مهر او آسود فرود
 طلایه بهم تیس بود و ههای
 که نوک سنانش جگر کار بود
 همه تیغ بر تارک سر زدند
 فرور بخت پنداشتی بر زمین
 زمین رم زخومت پلان نبود
 بقریه هزمان بسات هزار
 بر بر سپه را همی بیکران
 از آن هندوان شب بزخم شست
 ز بس کشته هندو سپرده بچی
 بر آورد از جان و تنش دمار
 روان کشت پرند جگر کار را
 همه سود او کرد یکسر زبان
 به مهر او رفتند گردان چو گرد
 و از آن کشتن دیگران سر بر

از آن پس گزید او سواران جنگ
 نه لشکر که دهها سده هزار
 همان نیز پانصد پیلان کرد
 ۲۰۶۵ بفرمود شایان تا بیاراستند
 همه نادرک انداز گردان جنگ
 پیاده هر آنکس ستودی کسی
 بهر یک یکی ترک داد و سپر
 بفرمود تا مرد پنجه هزار
 ۲۰۶۷ بیاراست از رتر تختی بلند
 زیر تخت را اختری جای کرد
 بشه گفت تا شه بدو بر نشست
 نه پس تیس را رفت و لشکر برد
 چو شد دید مهراره را لشکری
 ۲۰۷۵ میاهای بگردار دریا بچوشت
 همه گرد بر گرد پیلان شدند
 نه بر هر یکس از سرخ و بنفش
 هیدرت یکی تخت ز زمین برد
 فزون بود پیلان ده هزار
 بدینسان بگرد سپاه اندرون
 ۲۰۸۰ یکی پیل مانده کوه عساج
 بگردار بر رفته کوهی سیاه
 بر آن تخت مهراره با تاج زر
 نه بر چتری از دینه ز تر بخت

نه هندی سپه نامداران جنگ
 همه سرفراز و همه نامدار
 گزیدش از هر یکی همچو کوه
 برایشان دوسه مرد بنیاستند
 که بگذر نشان نادرک از خارسنگ
 هیدرت گزید از سپه در پی
 شل و نادرک داد و تیغ و تبر
 کند پیش پیلان درون کارزان
 نهادند تا از هر پیل شدند
 بیاراست از در و بر پای کرد
 بگردش دوسه پیل دیوار بست
 ستورش همی گرد بر مه نشانند
 که دیده نبد همچنان دیگری
 بر آورده ماند شیران خروش
 اند هر یکی همچو کوهی بلند
 دو بود از دویگر در نشان درش
 منکمل تیسگاهش از مشک پر
 بیاراسته از در کارزار
 بیالاهه چون که بیستون
 یکی تخت بر پشت او پرز ساج
 پدیدار هر سو بیات مسیاه
 چه تاجی بگردار بخشان قمر
 که از دیدنش دیده سر بکفت

ازد شاه دانشه چون این شنید
ترا گفت در کینه و کارزار
که تراختن نیک داف همی
ترا بارگر بخش و دولت جوست
۳۰۱۵ ترا خرد و آورد و بزرست دیال
برآید اگر زمین سپه کام تو
بدست آید از تو مرا رز دهند
پس آنگاه بانو بیایم برآه
بی اندازد چشم ترا گنج خوش
۳۰۲۰ زمین خراسان پی بسپرم
مخمر کنم یکرا یزات ترا
سپاه و همه پیل هندوستان
بپردازم از دست این مرد و بوم
بزمی پی پیل بسپرم زمین
۳۰۲۵ هیچکس از نشان مخمر دهرای
که آمد سواری یکبردار باد
که گشت آسمان و زمین ناپدید
زمین صفت پر مته پلانست
نرنگ و نر آوای هندی درای

بوسید چشم و مرش چون سزید
نباید کس ای سرور آموزگار
سپه ساختن نیک داف همی
که گاه ببردت ز پیش و پس است
نداری کس از جنجوبان همال
بنیکی برم تا نسیم نام تو
همید ویت سراسر همه شهرسند
سوی مرزایران کشم من سپاه
گزینم من از بهر تو مرغ خوش
ترا تا سوی شام و ارمیت بدم
نمافم بر و بوم و یزات ترا
ترا باشد ای گردگورستان
بسر پیل و لشکر همه سوی روم
نر روی گرد تا بقری قزکین
حتی این همی کرد پیشش های
با گفت چندان سپه سرفراز
نه کس دید چنین سپه نه شنید
هم روی صحرایست دیوار نیست
زمین گشت جنبه گوئی زجای

گشای از جنگ دهرای با شاه مهراره

۳۰۳۰ های دلاور فرسود زود
سپه مرد با خوشنسی هزار

که قیس همزور بشد همچو درود
گزیده یلان از در کارزار

پس و پیش ایشان بگیرد تنگ
 چو گشتند این دو جوان پایال
 ۳۱۱۰ گریزنده گرد ز ما دهرای
 بدو پورگشتا شاده دلیر
 چرا هر یکی با سواری هزار
 مگر هر دو را زود پست آورید
 کشت بر کشم نرنده بردارین
 ۳۱۱۵ پادشاه چنین گفت مهتر پسر
 ندیدی مگر جنگ این دو جوان
 یکی با دو سوار پیل جنگ آورد
 یکی جنگیان را بهم برزند
 چنانند هر دو بهنگام جنگ
 ۳۱۲۰ و لیکن اگر چند کند آورند
 ندارند تاب سپاهی که هست
 بفرماید ارشاه من با مداد
 بگردم بناورد با او بکین
 چو ریت دو یکی کشته گرد جنگ
 ۳۱۲۵ پسر چنین گفت شه بیگمان
 اگر هر دو با تو نبرد آورند
 چرتو نیست اندر همه هند مرد
 و ز آن سوی دیگر های دلیر
 که فردا چو سر برزند آفتاب
 ۳۱۳۰ بسینی بر دی زمین دستبرد

و ز ایشان جوید کینه جنگ
 یلان دگر بر نیارند پایال
 نیارند زدن جنگر ایند رای
 نترسید از آشفته سد تر شیر
 فسانید با دو جوان کارزار
 بنزد یک من بسته دست آورید
 کنم بخت هر دو نگو نثار من
 که ایشان با تخت و تاج و قدر
 که هستند هر دو چو شیر و میان
 جنگ اندرون چو ت درنگ آورد
 همه تیغ بر تارک سر زنند
 کشت باک ناید ز شیر و پلنگ
 همی پیل را در سپه بشکند
 ازو هر یکی چون یکی پیل است
 کنم با یکی زود ناورد شاد
 پسند از او از زمین بر زمین
 جهان بردگر هر شود نار و تنگ
 که بر هر دو ات فرساری زبان
 زگر دوت سر خود بگرد آورند
 بلا ند ترا باید این کار کرد
 چنین گفت با دهرای دلیر
 سر جنگجویان در آید ز خواب
 هم از شیر دل نامور قیس کرد

۲۰۸۵ زبس در و گوهر نشاند و روی
 پس و پیش در لشکری بیشمار
 چو نزد یک رفتند هر دو سپاه
 بنالید نای و بفرید کوس
 نهادند در یکدگر تیغ تیز
 ۲۰۹۰ بگرد از چگون روان گشت خون
 نرینه هوا چون نیستان نمود
 قلب اندرون نا مگسترهای
 همزد و بدان چپ راست گرز
 زبس گرد گرز او پست شد
 ۲۰۹۵ سرافراز قیس از سواران هند
 بتیغ روا ضرز چندان بکشت
 نداشت مهره از زبس سپاه
 چنین برد تا خور بخاور رسید
 شب تیره دو چشم بهینده بست
 ۲۱۰۰ عو طبل برگشت آمد ز جنگ
 در آفت تیره شب تا بآرامگاه
 بآرامگاه در ضرور آمدند
 سگالان گرفتند از بهر جنگ
 چنین گفت مهراره با سرکشان
 ۲۱۰۵ بکشت از شما دشمن کیسه خواه
 بهر سر از ایشان دو سه بیشتر
 دو مرد غیر بسند کیسه نذای

نهد دیدنش دیده راهیج روی
 بچوشت آمده و چو دریای قنار
 برآمد خردش تبیره بمساح
 سر نیزه بر روی مه داد بوس
 نرد و سر در لشکر یکین و سبز
 سته شد سپهر روزمانه نبون
 زبس خون زمین چون میستان بود
 بیفکند و پیل جنگی ز پای
 که پست آمد از گرز او کوه برز
 شد آمد بدشت اندر از دست
 هیدون از آن نامداران سند
 که از خونش بردسته بفرشت
 که کشته که گشت اندران زرمگاه
 زمین از می کشته شد نا پدید
 نرینه خون کرد کوتاه دست
 برقتند هر دو سپه بیدرنگ
 بشتند از روی گرد سپاه
 بخوردند چیزی و دم بر نداشتند
 همت از بی نام و زهر رنگ
 شمار نبیستم ز مردی نشان
 بی انداز مردم درین مگاه
 شما بد با ترک و تیغ و سپر
 بسایید بر مردان را بی پای

بی اندیشه آنست کاندز جهان
 کونست تو خرد مندی آغاز کن
 پسندیش ازین کار تو هر شیار
 اگر تاب آن داری اندر نبود
 و گرنه بمان تا بهم همگروه
 بنیاید که خیر شوی سر نگوشت
 چو فرزند مهر آوه شش از پدر
 بیا سخ چنین گفت کای شهریار
 قوی کار دیده سوار می ستونگ
 همه نیک دید دانی و پیش و کم
 چنان دان که من بنده اینجاگاه
 که از بهر سپیکار و جنگ آمدم
 مرا مرگ را زاده مادر زینش
 همان بد کجا اندی نام و تنگ
 چو با جنگ جستم سزایان چه باک
 هم این هنر برد مرا در دست
 من دار بگردیم با یکدیگر
 بگفت این و بیرون زد از صف سوار
 بهند و زبان گفت کینه قزای
 هسار و خوا هم در این زمان
 چو من مدی با او در آرم بر دی
 من را و بگردیم با یکدیگر
 چو بشنید اندو این های گرین

خرد نیست برون و راجست جان
 بدل در در اندیشه را با کن
 که اندیشه نیکو تر آید بکار
 که با خشم گشتن توانی بگرد
 بگردیم باشد مکرمان شکوه
 بیا خا ردت خاک دشمن خور
 شنید این سخن ها همه در بدر
 نبیند ترا کس بعد شهریار
 هنرمند و فرزانه شاه هم بزرگ
 نگردد ز کس پشت بخت تو خشم
 نه از بهر سرور آدم با سپاه
 اگر زانکه پر کار تنگ آمدم
 ندیدم بجز مرگ فرجام خویش
 بهیوم بجای کشندم بجنگ
 که از خورن من گردد آغشته خاک
 کن اندیشه در دل مرا حاصلست
 همی بر که تا گیتی آید بسر
 هماره را خواست در شتر و شوی
 چو من نیست ایدر کن چون های
 که او را ز من خواهد آمد زبان
 نباید که باشد کسی کینه جوی
 همی بر که تا گیتی آید بسر
 چنان دید روی او زاری گرین

کنم روی سحر از خورشید لاله زار
بوسید مدتش سپیدار شاه
بخفتند گردان گردن فزان

اگر زانکه یار بود کرد کار
برد آفرین کرد بسیار شاه
طلایه بردن شد هیگشت باز

گفتار اندر جنگ های پادشاه و کشتن پسر سهراب

سراز کوه بزد سروان آفتاب
برنگ زهر سرخ گشتش مهر
همه باتک و نثار برخاستند
برآمد ز پیش در دیده سرای
که در دیده بخت مهران بخت
دل بد دلان ماند از در شکست
بدشتی درون ساد چون کشتید
نظاره همی کرد دام و دده
که تا به در آن کینه پست از سپاه
من هر یکی ز بری بپسند
بهرای بر آفرین کرد ییاد
بدانست دل افزود ستورین
که تا خود ترا باشد آن توش و تن
نگردی بدینسان مجری تو کین
فهد بر سر پیش خود بار نیش
از آخان بیند با خجام کار
زاندریته خالی نباشد خرد

چون از دیده شب سالود خواب
چو دریای سیما بگون شد سپهر
ز در سو سپه باز برخاستند
نزد لشکر آرای کوس و دری
تو گفتی مگر نای رویینه گفت
بشیرین بغزید شیپور و سنج
دو سعید ز در سو سپه صف کشید
کشیدند دو صف سپه در دده
که تا بر که افتد شکست از سپاه
کشان دل بآرنده دیده خورند
مهرت پور مهر را آمد چو باد
پدر گفتش ای پرهیز پورین
بندیش از آخان با خورشت
کجا در میان دولشکر چنین
کسی کر نیندیشد از کار خورشت
بهر نیک و بد مردم هو بسیار
باند پشته مرد از خرد بر خورند

پیچید بر جای مهر او شاه
 سروریش هر دو بر این خاک کرد
 های هر مند شد شادمان
 برود همدای و همه سودان
 شب آمدن پیکار گشتند باز
 بلشکر که خود فرو آورده اند
 بمی دست بردند پیرو جوان
 هیچکس هر کس که ما از های
 نرد در با بردن بخت ما آید اوی
 بفرخ بی شهر یار جهمان
 که او را بزرگی و شاهی عزت
 بناماد جبارید روشن روان
 وزین روی مهره شد باز
 همی بود گرینده تا روز پاک
 سحر که چو سر برز از کوه مهر
 نشست از بر تخت مهر او شاه
 بیامد یکی پور د بگر برش

۳۲۰

۳۲۰

۳۲۱

دو سه راه برز زرد دل آه
 بدر پسر جامه را چاک کرد
 بصفت سپه همچو پیل دمان
 فشانند زهر از کرات تا کرات
 های و سپاه و شد سرفراز
 بشادی همی نای رویین ندند
 همه شب شده شاد و روشن روان
 شدیم اندرین منزه شادی فزای
 نقاید بچنگ اندر از شیر روی
 مباد اجزای از میان مهاد
 بداندیش او را تباهی سزاست
 پراکنده تا مشر شده در جهان
 نزد با کس از خشم و کینه نفس
 همی بخت بر تارک خویش خاک
 زهر نگار برز روی سپهر
 سپه را بشزد یک خورد و آه
 کجا از مینده بد آن که نیش

گفتار اندر جنگ های بادیگر پسر مهر او و کشتن پسر مهر او

با ستاد و لختی نیایش گرفت
 میادادگر جفت با در و آه
 چه ریخاند از در و روشن روان

زین بر سه داد و ستاد گرفت
 زبات بر گشاد و هیچکس شاه
 چه پیچید نه کشته پسر هر زمان

که با او بگرد میان دو صفت
 ۲۱۷۸ بیامد بگردار تنند اثر دها
 بگردید غرات میان دو صفت
 در دید چون پور مهران نمد
 بگردش هیچکشت چون پیل است
 خری شنده مانند تندر از ابر
 ۲۱۸۰ درآمد بدو نامگستر هسای
 فام کرد نیدر بهندی پرند
 بفرشت شهراد که کوب گزند
 بنار سریش بر خوانید ترک
 نظاره بر ایشان دولشکر شده
 ۲۱۸۵ هسای سواران از و خیر ماند
 بگشتند با هم چو باد و چو گرد
 رخسار شید شان کافه شد کوب
 چو خورشید تا بنده زردی شود
 هیچکشت با خود گرا مشب شود
 ۲۱۹۰ چو که مرا اندر آمد نر پای
 مگر ایندم زور مندی دهد
 اگر مشب او را بجاک افکنم
 بگفت این و در شد بدو نامدار
 نزد بر سر و ترک آن بد گمان
 ۲۱۹۵ ن سر تا میانش بدو نیم کرد
 تا سب اندر افتاد بر خاک و خون

که تا از که باشد زبات دو صفت
 کنو شیر شدره نیاید رها
 همی بر لب آورده از کینه گفت
 بدو اندر آمد چو باد و چو دود
 یکی گزند که کوب از آهن بدست
 بد انسان که از دیدن شیر ببر
 که او را در آمد بنین بر پای
 نیامد بگرد گریب شوی گزند
 بروند بد انسان که بر کوه بر
 چه آن گزند بودش چه یکدگر
 دو جنگی یکدیگر اندر شده
 چپ و راست بر گرد اسب جبهاند
 بر آن هر دو تن تشنگی کار کرد
 بگشتند با یکدیگر تا شب
 هسای هنرمند کینه فزود
 مراد و متن و تا صحر بعنود
 همان به که امشب بگویم بجای
 ازین دشمنم بیگزندی دهد
 دل لشکر هندوان بشکنم
 بگفت اندرون تیغ زهراب دار
 سرو ترک بگذاشتن تا میان
 دل هندوان نزد پرانیم کرد
 بگردار کوهی سیه سرنگون

نشانهای فعل سوزان کین
 ز من بسم از سر پدید هوش
 بر رفتن تو گشتی بی پیل شرسند
 کلمات تیر بار بد زد مرگ رست
 تو پنداشتی تیغ زهراب دار
 صف دو سپه رفت چو آن بزم
 زرگاه بحر ناگه منیم روز
 های دلاور خردت ده هزار
 چو از نیمه روز اندر گذشت
 بقلب سپه پور سوار و راند
 بیامد های گرین پیش او
 دولشکر با استاد برجایگاه
 دوشه را ز لشکر و پیکار حوی
 ز دو پیل و شاه زکی در جوان
 که تا خود کداین شود چیره
 دل شاه سواره فرسید بخت
 که دانست کورا دلاورهای
 هبوزند از دیدگان رود خون
 و زمین سرهی هر زمان دهری
 در آورده گردد ز دشمن تباه
 نه من مانم و نه سپاهم بجای
 دو شاه اندر اندیشه و در جوان
 همی هر زمان نعره برداشتند

۳۲۵

۳۲۶

۳۲۷

۳۲۸

هر از ماه نو کرد روی زمین
 ز بس بانگ گردان بدید گوش
 بر پای اندر آورد کوه بلند
 سنات از سوی سینهار چپست
 بدید بدو نیمه بانگر تار
 کجا موح در پای عمارت بزم
 دولشکر یکدیگران کینه تو
 ز دشمن بگشت اندر آن کارزار
 ز یکدیگران دو سپه بر گشت
 های گرین را ها و در خواند
 بجای و بدل کینه اندیش او
 نظاره بر آن دو یکد کینه خواه
 سوی یکدیگر داده در جنگ روی
 دود دیده نفاذ سوی هر دو ان
 کداین ز کین گرد و جنگ بست
 ز جنگ دود پور بر گشته بخت
 بشمشیر هندی در آرد ز پای
 رخ از خون دیده شده کاله گون
 هبگفت اگر تا مگسترهای
 چو شب گرددم روز روشن سپاه
 بسایندمان دشمنان زبای
 بگردش در آن همچو شیر و ما
 سر نیزه از چرخ بگذاشتند

نه یکبارگیستی سرآمد بر او
 بگوشتند هرگز نه کین آوران
 بگرزند هر نه یکا یک چنگ
 بخوانند کین هر یکی از ههای ۳۱۱
 وگر بر همه زو سرآید جهان
 چه سبزی چه گشته شوی و ببرد
 کرا در جهان زهره چنگ نیست
 همی این مثل خرد نتوان شمرد
 اگر مدون مردم از زانوست ۳۱۲
 چنان دان که آنکس که ز او ببرد
 خرد این و سر از آن آفانده
 باگیتی درون نداشت و نبرد
 کرا زاید آورد از ایدر ببرد
 کزین ای پدر من نترسم ز مرگ ۳۱۳
 برادر مرا گشته ایدر ببرد
 ز کین جستن اکنون مرا چنان نیست
 کجا بود مهر برادر مرا
 اندوخت پدر آن مخنها شنید
 سپه را بفرمود تا بر نشست ۳۱۴
 و زینسوی دیگر بشد دهرای
 از آلهای هر دو سپه پرزند
 در میان بانگ کوم و نینم گرفت
 ز در سو دو لشکر خور شدند

سپه دارد و پرزنده دیگر او
 بکین آسمان بر زمین آوران
 ز کشتن ندارند در جنگ تنگ
 در آرند آخر هم او را ز پای
 چنان دان که بر کین نباید جهان
 نباید ازین در دل اندیشه کرد
 ز مرگ او بترسد و را تنگ نیست
 که از مادر آنکس که زاد او بود
 و ز استادان انجام افتادست
 چو استاد خود را فساد و شمرد
 ز هیچ این جهان را پر از زید
 زمانه در او دین و برونست
 از آفان زاده با انجام میرد
 کجا مرزفش بردنم نیست بیک
 من از کین نترسم و بچم ببرد
 و زین مر مرا جای بیغای نیست
 ز کشتن شدش دل پر از مراد
 برو بر بی آفرین گسترید
 دیگر و بسپیکار بردند دست
 هان قیس گرد و دلاورهای
 سدا سرده تیر و خنجر زنند
 سپه از سپه گرد تیر گرفت
 زین همین همچو دریای جوشنده

دو سه سال اگر ز تو باشی باز
چو از جنگ برگشت مهر او شاه
همه شب همی خاک بر سر خشانده
وزین مردی باقیس و فرخ های
طلایه فرستاد مردی هزار
چو بر نزد سر از کوه تاج سپهر

هم از روی پیچ برنج دراز
دل از درد دور برگشته سیاه
نرگس دوت گردنده فریاد خوانده
همه شب همی خورد می و همی
بگشتند تا روز بر سر کنار
بزداب بزود علاج سپهر

گفتار از جنگ های با دیگر پسر مهر او کشتن پسر او

سپاه از دولش خورشیدان شدند
ز درو سر خور شده شدنای کوس
صف دو سپه را بیاراستند
چنان بر شد آوای گردان برابر
بهم روی دادند جنگا و زان
ز بس شته تازی اسبان نیز
ز جبر کمان و ز آوای تیر
تو گفنی که بد ترک و گرز گران
نه بر ترک گرز گران کوفتند
سان سزای سپه دروخت دل
ز پیکان تیر آفتان شد زده
ز خون خار صحرای طبر خون نمود
دل خاک نشسته ز خون سیر شد

چو دریای پر موج جوشان شدند
سر گرد بر روی مه داد بوس
با شویب و سیکار برخاستند
که گشت ابر گفنی کسانم هترب
کشیدند شمشیر و گرز گران
تو گفنی شد آنکشته رنجین
خبر ماند و جان مرد را خنجر
چو سندان و خنجر آهنگران
که خنجر آهنگران کوفتند
تو گفنی که خنجر در افروخت دل
که گشتش سر اسر گسته گره
همه خارش بر کوه چو خوب نمود
قضا جفت پر زده شمشیر شد

بگشتند با یکدیگر این دو تن
 با آورد در هر دو آن سخت کوش
 بهم هر زمان اندر آشوبند ۳۲۱۵
 بدینسان بکین تا سازدگر
 سلاح دو جنگی بید لخت
 زان سبب جنگی بزیو آمدند
 بگشتی دور کوش بر آویختند
 کمر بند شام سوز شد بر میان ۳۲۱۶
 چنین تا بزدی گرایید هر
 مرد انجام مهر او را پور ماند
 مبرود از زمین های گزین
 در بازو و بال و پرش خرد کرد
 هم اندر زمان از تنش بر برید ۳۲۱۷
 چو مهر او آن دید بهوش گشت
 بشد نزد سواران گسترده ای
 دل دهرای آفتاب گشت شاد
 بفرمود تا نای سرخین زدند
 یکی جنگ کردند تا گاه تمام ۳۲۱۸
 شب آمد سپه هر دو گشتند باز
 سپاهی بشادی سپاهی بغم
 چنین است کردار گردنده چرخ
 یکبار دهد گنج بی درد و رنج
 ز کردار چرخ ارشاد می رسد ۳۲۱۹

قطار برایشان شده انجمن
 بر آورده مانند شیران خروشن
 در دوستی می گردزین کوفتند
 زدند این دو کینه جوی پر خاشاک
 همانند خیره زرد زنه بخت
 سوزی یکدیگر هر چه شیر آمدند
 ز یکدیگر آن اندر آویختند
 خم آورد شام زان در چو آن
 ز بازو نمودند هر گاه زور
 بگشتی در آن سخت رنجور ماند
 بر افراخت و بر زدش بر زمین
 شراب امید دلش زد کرد
 خروشی بکردار نند بکشید
 زردی پس دلش پر جوش گشت
 بنزد یک دانسته شده دهرای
 که از پیل در خواستند و قتاد
 سوز و شمنات تیر و زین زد
 که از خون زمین شد چو پادشاه
 زان سوزی بنگه نوشتند باز
 یکی شاه در گامه دیگر خرم
 ازو که ترا نام و گه ننگ بر رخ
 یکبار دهد رنج بی هیچ گنج
 که کز نیست نارفته ز کار و است

سرده‌های اندر آرم نه پای
 تو نیز می‌مکن باش تا روز چند
 اگر چه سپید کشته گردد بسی ۳۳۳
 نه بردستی آخر بود آن ما
 بر آفت گزنده زمین پس سپهر
 بلند اختر ما ترا اختر شود
 چنان تیره گردد برایشان جهان
 مرا پیش بنیان پسندیده اند ۳۳۴
 تو بردن من داغ دیگر منه
 روان را همیشه خردمند دار
 جوان و هرگز جوان آنکه پیر
 جوان گاه تدبیر آزر نیست
 به از زور بر ناست تدبیر پیر ۳۳۵
 جوان کو سر از پند پیران کشید
 تو ای پرهیز پند من گوش دار
 که ناید پشیمان اندر دلت
 پسران پدر چون شنید این سخن
 ز پند و فرمان تو نگرزم ۳۳۶
 ولیکن اگر یک دو سر فراز
 به آن کم بگوشتش تو فرمان دهی
 که گریه بی آگاهی تو چنگ
 اگر با بداندیش جنگ آرم
 که بی‌کینه جستن مرا تا نیست ۳۳۷

اگر زان کجا کشته گردد های
 که ما هم ترا اختر شویم از چند
 سته ماند از جنگ و کین هر کسی
 بیا ساید از داوری جان ما
 کز ایشان ببرد بیکبار مهر
 که بر کام ما گشت اختر شود
 که گردند از ما یکا یک جهان
 که در پیش بینی دیده اند
 بیا و ای گرامی پسر سر منه
 پذیرنده از من پدر پسند دار
 ندارد بسی سرگذشته ز پیر
 بقوت اگر چون جوان پرنیست
 از آفت در کار تاخیر پیر
 ز خود کرده جز دل پشیمان ندید
 بپذیرفتن پند من هوش دار
 نه هرگز بود بار غم بردست
 با سخا ورا گفت ایشاه من
 و گر سنگ ناز فلک بر سرم
 تنویرم با غم بگرم و گداز
 ز فرمانت تا باشدم فزوی
 کنم سرکشی گرددم خام تنگ
 جهان بروی از کینه تنگ آرم
 بی آتش دلم چشم بی آب نیست

۲۲۵ تو گفتی که یکا هست چنگ بلا
 ز تیغ و تبر زین بتر مسل بود
 پرده آور سردران سر بیده
 نهیب دیدان ز سر پاس بود
 چنان گریز زده هز مانی هانی
 نهیبش دل جنگیان چال کرد
 ۲۲۶ نیارست کس کین او را گزید
 ز دند و گزشتند تا نیرود
 بیامد صیم پور مهر او را
 پدر را چنین گفت کای شهر بار
 ۲۲۷ که هستم برادر دو کشته شده
 من از هر دو اندر هنر بهترم
 بگو شمع من از دنیا این همای
 اگر نیز کشته شوم من رو است
 نه من بهترم از دو فرخنده
 ۲۲۸ که هر دو بر این دشت کشته شده
 دل گفت مهر او ای پرهیز
 چه سوزی دل من که خود سوخت
 در پور گرامی شده ندیم تباه
 اگر تو چرا ثبات بانی بدام
 تو تنها سپرد دلیری مساز
 بان نامگر ماهه همگرو
 اگر کشته گردد وی اندر میان

بلا لک همدون نهنگ بلا
 که از زخم اورد ستمها شل بود
 همان خشت کند آوران دل دزد
 فراوان زده مریم از فاس بود
 گریز پیلر سردر آمد بیای
 سنانش شده چرخ افلاک کرد
 نه با نا جفتش هیچ دشمن چنید
 چو از نیمه بگذشت گیتی فرو
 همی دیدر بخور مهر او را
 مرا او قتاد ستاین کار زار
 چون روی من زانست رفته شد
 ازین تنگ زیباست شسته آ
 سوارو مگر که در آم بیای
 پدر زنده باید که او باد شاست
 بروی مرا این درده را دلفرو
 بر شه گرامی خراز من بدند
 نباید ترا بست بر کین کسر
 درو آتش اندوه افروختست
 که بودند مرلشکم را پناه
 مرا بر نیاید ازین کینه کام
 که چون او دگر نیست یک سر از
 ز پیکان و کین آوریش ستوه
 همه باز گردد بسوم ز بان

بدو اندر آمد همانکه ههای
 یکی تیغ بر زرد بتاس سرش ۳۳۷۵
 دگر باره از لشکر دهمری
 بر آورد هر کس ز شادی خروش
 دگر باره مهراوه غمگین بود
 بد روز روشن سپه شد چو
 بفرمود یکسر سپه را که روی ۳۳۸۰
 نکندد چندان از یکدیگران
 بتقلب سپه رفت مهراوه تیز
 همی هر زمان نهر را بر کشید
 برآمد سواران در بیای قار
 شب تیره بر زد بر روز سپید ۳۳۸۵
 ز دو سو سپه باز گشتند تیز
 بدندان چنان کوفتد جنگیان
 فتادند مانند بیعشان
 کس از کس نبرد تا نامداد
 دگر باره آهننگ پیکان گاه ۳۳۹۰

بدو در کباب انداخته پای
 بدو نیمه سر کرد با مغزش
 برآمد خروشیدن طبل رنای
 دل دشمنان اندر آمد بچوشت
 بدو دیده اند دل برآمدش دود
 بدندان بخایید هرگاه لب
 نهادند نری دشمن جنگجوی
 که بار زمین شدن گشته گران
 برانگشت از دشمنان سرخیز
 چپ و راست قلب سپه بر زد
 چو بر روی بر لولوشا هوار
 ز دیدار هر دیده شدند امید
 نموده بیکدیگران سرخیز
 که مست از فتاده شده زنگیان
 سپه را ز دو روی گردنکشان
 ز سپردن یافت چون بام داد
 ز دو روی گردن یکسر سپاه

دگر جنگ ههای با سپهر او و کشتن سپهر او

برآمد عز بنیدن کوس بان
 همی کرد بر تندر افسوس بان
 کشیدند شمشیر و نیز و تبر
 بختند کین جز بیکدیگران
 دو شاه و دو لشکر ز یکدیگران
 کشیدند شمشیر هندی یلان
 نهیب آمد اندر دل بد دلان

ازین زیستن مرگ بهتر مرا
گراخی دوری بهتر مرا ز پر خفاک
پدر چو بت بدانت کن پنداری
بدی گفت در هر چه خواهی بکن
۳۳۵۵ بیامد پسر تا بقلب سپاه
با و از گفتای بد اخیزهای
دل و جان تو کردی پرازدن را
سزد گر بخوبی دست شوی دهی
مرا ای بد اندیش ناهوشیار
۳۳۶۰ که من گاه بکن پیل را بشکرم
ترا زادم از مادر ای بد نشان
های دلاور چو زو این شنید
بنامزد آمد بر کینه خواه
ز چندین سپه مر مرا خواستی
۳۳۶۵ کز آن تاجه داری ز مردی وز نه
بگفت این دخی چو یک قطره آب
عنان نکاهد سوی او کشید
بفرید چو بت مندر اندر دمار
از هر که رافعه آمد بگوش
۳۳۷۰ چو خزانند مهر را و چو نانش دید
پشیمان شد از زدم او خواستن
ز پند پدر یادش آورد دل
نه تاب همایش بد اندر میرد

شده کشته در مه بدر در مرا
ندارم ز کین جستن هر دو باک
پسر ناست خواهد بنا کام روی
چو نشو شد ازین دو گوشت سخن
بسر بر نهاده از آهن کلاه
همار دزد آمد سوی او گرای
کجا کشته دو برادر و را
ز تو کین هر دو بچوید همی
بگو شتر چو آن دو برادر هذار
بجنگ اندر دشت چون یگو لشکر
بشعیر تا با شمت خو نشان
بر اندا سب و تیغ از میان بر کشید
و را گفت ای دل چور و پست سپاه
که بر کین و پیکار من خاستی
بیاری شده بخت شوم تو شور
بر آهنست روشتن از آفتاب
چو از باد در بای چنین برسد
بقلب سپاه اندر دشت چند بار
ز سر گشت پرتو گفتی تو هوش
بدانسان کجا شو خزانش دید
و ز آن جنگ را خواست آراستن
و ز آن جنگ فریادش آورد دل
ز چنگش ز پس روی چون شو

ترا سر بمایم بستم ستور
 شنید این ازو چون همایون های
 ز کردار گفتار بر مگذران ۳۱۲
 کسی کش ز کردار گفتار بیش
 که گفتار ما شده کردار نیست
 ز کردار گفتار بر تو مدان
 تو گر بهتر از دیگران جنگ
 هایت به که کردار پیش آوری ۳۱۳
 بگفت این های و نکار بر براند
 بیامد بنزد یک فرزند شاه
 زدمش نیز بر سینه زان بر سر بود
 در آورد و پس بر زدش بر زمین
 اند روی بر کاشت بر قلب زد ۳۱۴
 جهان گشت بر شاه مهر و تنگ
 در لشکر چو آمد شب دید باز
 طلایه بر دین کرد مهر و شاه
 بدل گفت بر گشت چون روز من
 هایت به که گنجیم سپاهم برد ۳۱۵
 همه شب همی بود میحانت چو مار
 بفرمود تا کوس کین کوفتند
 ز دوسو سپاه اندر آمد بجنگ

کنم چشم بخت بد آموز کسور
 بپایخ و را گفت ای ژان خدای
 مرو نیز تنها سوی داوران
 و را بر من از هر کس آزار بیش
 کراهت کردار گفتار نیست
 بهم هر دو از عقل برتر مدان
 چند از سوی من درانی جنگ
 ز گفتار میباشده بگذری
 ستور من همی گرد برده فشانده
 ز هم زود بگست پیوند شاه
 ز بالای سر کرد گردش زود
 بنوک سنان آندش بر زمین
 همی تاشانگاه بر حارب زد
 سپه باز گشتند هر دو ز جنگ
 باز آمدند هر دو گشتند باز
 بیخشد گنجش همه بر سپاه
 کوی گنج نبود دل افروزمین
 از آن پس کجا کینه خواهم برد
 چو سیاهاب بر زد ز در پای قار
 سرافراز گردان در آشفند
 سپه باد و شاه اندر آمد بجنگ

گفتار اندر جنگ دهرای و قیام مهر و لشکرش

چنان کوبش گرز گردان بخت
 زمانه زمین را تو گفتی بکین
 زها سوت برآمد بخورشید گرد
 پ پیل ها سوت بران چاه گرد
 سپه کرد چون سر بر دای جنگ
 نهادند شمشیر در یکد گرد
 چنین تا چیمود گیتی فروز
 های دلاور بقلب سپاه
 زد شمشیر بشمشیر چندان بکشت
 چهارم پسر شاه مهرداد را
 گریزان شد از پیش اوزی پدر
 مردم باهای آزمایم بنود
 پدر گفتش ای پرمهر جنگجوی
 گریزان اند آمدی پیش من
 اگر باز گردی سری آید جنگ
 ترا سه برادر چو سه شیر بر
 که از هر سه در جنگ زخمی خورد
 ترا آرزو دادم سر بیاد
 زگفت پدر شد دژم دل پسر
 بیامد خرد شانت بقلب سپاه
 با وارگشت ای بد اخترهای
 منم کینه جوی سه هشت خوش
 چهارم منم من که بر جای جنگ

که بادشت که گشت از گرز است
 بیا بید تا گشت از زان زمین
 بیا کند و چشم ناهید گرد
 گم از گرز و بر فلک ماه گرد
 سقوه از سم اسب شد جانی خگر
 بگشتند هم چیده بر یکد گرد
 سپهر و گذر کرد از نیمه روز
 در آمد ز جنگ آوران کینه خواه
 که دسته ز خون درفش و شمشیر
 بکین تیغ را خواست کردن چرا
 پدر را چنین گفت ای نامور
 سرش را در آم هم اکنون بگرد
 ترا نیست ز خواستن کینه روی
 نهاده بتو دیده دو انجمن
 همه نام ما باز گرد و جنگ
 برید آن دلاور بشمشیر سر
 نه تیغ یکی بر تنش کار کرد
 از آغالش دیو آمد بیاد
 نپذیرفت گفتار و پند پدر
 دل از جنگ جوشان بقلب سپاه
 چه داری ز مردی بیار و بیای
 برادر یگوه برادر بکیش
 چو کردم ز جنگ آوران رای جنگ

بگفت این دور شد بسوی های
 بگفت در بالا لک یکی تیغ تیز
 بزد بر سرین ستورهای
 پیاده های دلاور درید
 ۲۱۶۵ نر زخم چنان تیغ الماسگون
 سپرداشت در کف یکی شهریار
 بشد پور همراه تازان برش
 سپرد در سر آورد شد تیغ تیز
 ۲۱۷۰ بتبریده شد گفت سخت افتاد
 بتازید با گد آهن برش
 بیفکند با اسب جنگیش پست
 تیغ از تنش سر میفکند خوار
 بقلب سپاه اندر آورد روی
 ۲۱۷۵ کسیرا که بزد بدو نیمه کرد
 چو همراه آن دید خیره ماند
 هیچکس با خود گزین تیغ تیز
 که دارد چنان تیغ اندر جهان
 مرا چون چنان تیغ از دست شد
 ۲۱۸۰ هات پر کشته شدم در نبرد
 مرا هفت پر گزین کشته اند
 سه ما ندند تا خود چگونگی دهند
 وز بلسوهای پل نسازد
 مستند قیس را لاکه را نبرد

همتا خست از پیش روی های
 نرود بسیار کس رسته خیز
 نکاور بزخمش درآمد زبای
 دلش چون کبوتر زبر بر پرید
 که زخمش هیراند از خا و خون
 پیاده همتا خست بر هر کسار
 بالا لک هیچ خواست زد بر سرش
 سپر کرد بر سر برش بر نبرد
 مرا کار با هندوی دیو زاد
 هم اندر زبان زد یکی بر سرش
 برودش روانکش بالا لک زدست
 بر آوردش از جانت و از تن مار
 بدات تیغ هندی شده کینه جوی
 ز بسیار گردان بر آورد کرد
 هیچی هر زبان خاک بر سرشانند
 بر آورد ز بسیار کس رسته خیز
 ز شاهان و کند آردان و مهان
 ز چرخ اختر بخت من پست شد
 که از مدی دریا بر آورد کرد
 بجاک و بخونشان در آخته اند
 ز بدخواه تا خود چگونه جهند
 چو آن تیغ تابان چرخشان فر
 دل قیس از سخت خرم بود

بر آورد چون تند آواز کوس
 ۳۴۴. نرس ناله نای را و از سنج
 قصار مگر هر زلف درای
 ز خون ندی هاموت چو دیار شد
 سرتیغ در گرد چو تاب نزد
 ستون تازی و پیلان شدند
 ۳۴۵. سناها سوی سینه بد سرگرای
 چنان هر زمان کوفش گریز بود
 بلا چنگ در دامن جنگ نزد
 گمان ابر شد تیر باران او
 چو ژاله بسیارید تیر از گمان
 ۳۴۶. های سراز و قیس گزین
 سوی قلب که اندامد های
 سپه را همی قلب برزد بدم
 بر اندام سب مانند آذر گشت
 یکی پر بر سر او را بود زدن
 بتازید و آمد پیش های
 ۳۴۷. برادر مرا کشته شش گزین
 یکی در جلایه دگر در نبرد
 همی در صف جنگ تازی بدم
 اگر ازدهای سپهری بزر
 ۳۴۸. هم اکنون بشهر پیشت گیم
 دگر تا تو باشی نیازی بجنگ

بقره از دی سپه باز کوس
 دل و گوش چرخ و زبان یافت هیچ
 بخت اندرون نیز گفتی درای
 ز گرد آسمان هر چه گردا شد
 تو گفتی که بر قبر سیاه نزد
 همی پست کردند کوه بلند
 خدایک از تن جنگیان جان برای
 که لرزنده اندی که بریز بود
 قضا بدیخ از زعفران رنگ نزد
 همه مرگ پر زنده پاران او
 و زور مستحضر آمد اندر گمان
 نهاده روی از سوی جنگ و کین
 زمین دید کوبنده اسبان پای
 رومات شد سپه زو بگردار دم
 هیناخت از چنگ از راست است
 نه در دلفش دافش نه در سرش
 در گفتای بدرگ تیره رای
 همه نامداران گردان کین
 شدی از سوی جنگ من هر روز
 سبک با سپه جنگ سازی بدم
 سوت برگذشت از ماه و روز
 ز پیکار کوشا دست گشتم
 جهات برد و چشمت شود تارنگ

یکی شرفت رود گران گرد کرد
 راهی بود بر کوه دشوار و تنگ
 ۲۵۱. بهنگام تنگی و سردی در شرم
 بنید شهر را روی دادن حصا
 سپه راه بروی بهر جا بگاه
 بهندوستان در از آن صعب
 ولیکن همایش گزاینده بود
 ۲۵۲. بر آن که در آن شهر گشتند
 بهر فصل همواره بودی چنین
 که گردیده لشکر آنجا هلاک
 بشد باهای از پیش و هرای
 بنزد یک روی برش مرغزار
 ۲۵۳. خوش آب و هوا بود آنجا بگاه
 بیرون در هفته بی دار بود
 سپاه سران از سوار و شاه
 های هریندر از آن خبر
 بشد گفت ایشان نمائند کس
 ۲۵۴. هانا نمائند یکی تند رست
 خود آمد بدوی دشمن بگور
 از کینه مار زمانه کشد
 که خود را بدام بلا در نکند
 چو گیتی بر بدخت بدنگ کرد
 ۲۵۵. کسیرا که دشمن شود روزگار

هیگشت گزندی برین بدست
 بد انسان که آهن همه ساد پند
 بدو شاه سوار بودی خدیم
 که بد کرد برگرد او کوه غبار
 علف را شبد روز و بیگاه و گاه
 بنید جا بگاه اندر آن بوم و بدر
 که ناستدرستی نایبند بود
 نبود نایبستی آرام جست
 دل شاه سوار بود از این
 و گرنه ز بدخواه نامدش پاک
 فرود آمدند و گزیدند جهای
 میاب دو کینتوز فرسنگ چار
 که بد باهای و شهنش سپاه
 نردو سر کس آهنگ کینه نکرد
 بدو هفته گشتند بهری تباه
 بدادند بر کین بختش کسر
 که بی قوش و تابند و فریاد رس
 ز بهار هرگز کسی کین بخت
 چو بر گشته شد روزش و بخت شود
 و را کرد و خوشی حق خود کشد
 بدام بلا مبتلا در نکند
 نباید بخت وی آهنگ کرد
 کجا دشمنی دشمن آید بکار

۲۱۸۵ بشه گفت بهتر زمه روی نیست
 که باز خیم این تیغ خفتان و ترک
 هانا که در هندوایران و چین
 چنین تیغ کسانه بودند هست
 شب آمد بیاید ببنگاه شد
 ۲۱۹۰ که برگشت بدخواه ریم بختک
 هم اشب از اینجا گریزان شوند
 بفرمود قیس اسبی آورد زود
 سپه باز گشتند یکسر ز جنگ
 بشه برد هنده درود آمدند
 ۲۱۹۵ های و گزین قیس زی شهریار
 شه از کشتن بوسه راوه شاد
 های آن بلا لک راورد نمود
 چنین گفت تا هست هندوستان
 بد بفسان ندیدند تیغی دیگر
 ۲۲۰۰ اگر چه چنان شه ندیده تیغ
 که آن تیغ گر شاه از دستندی
 ازین روی بسیار چیز دیگر
 هیدون قیس هنرمند شاد
 بوی دست بردند تا روز بود
 ۲۲۰۵ گریزان شده بود مهراو شاه
 بر آن کوه شهری پرا نهوه بود
 پراز باغ و آب روان بود شهر

چنین تیغ در خورد بازوی نیست
 چروقت خزانست با باد برگ
 هیدون بفر هفت کشور زمین
 نباید چنین تیغ دادن زدست
 سپه برد باید بر شاه شد
 هانا نخواهند گردن درنگ
 حوز بادوی برگ ریزان شوند
 بر رفته نشست و بر اندیش بود
 بر اندند و آمد بجای درنگ
 ببنگاه یکایک فرود آمدند
 بر نشاند ختم دل و شاد خواری
 های گزین راهی بوسه داد
 شهنشه نزد پادشاه بپوش
 درو شهریاران کشورستان
 ترا شایدای گرد پر خاشا خر
 نیارست از داشتن آن تیغ
 همه پادشاهی بهسم برزدی
 ورا داد از سیم و زر و گوهر
 شه آتش بسی جامه و زر داد
 چو بر بخت پیدا شد آتش زد
 بنزد یک کوهی سرش بر زمانه
 سه فرسنگ ازین سر کوه بود
 زهر نعتی اندر آن شهر بهر

نماید که زنده اند و سیدر رود
 ۲۱۱۳ که گشتستم او شیردل هفت پاد
 شمارا کون گاه کین توختن
 که دشمن ز پیکار ما دست
 شمارا همی مرد سپید هزار
 رسد روی رفتن سوی جنگ
 ۲۱۱۴ کجا دشمن از جنگ ما ایمنست
 نه جای طلایه ست نه پاسبان
 هم اشب شمار سه تن برزید
 همه هر سه گفتند فرمان تراست
 سپه برگزیدند سپید هزار
 ۲۱۱۵ بسه را در رفتند در تیره شب
 های دلاور نه غافل ز کار
 هرات شب یکی هندو آمد و دل
 کین کرده ده جایگاه ده هزار
 بشه گفت تو کرد پرده سدرای
 ۲۱۱۶ که من اشب از دشمنان ستخیز

خورد خوش بجای و خوش بخورد
 اندر راست باشویم گشت سوره
 رسید و دل دیر کین سوختن
 نسا به پیکار دین هیچ دست
 بیاید گزید از در کارزار
 که نری جنگ کردن به آهنگ
 نشسته بینگاه خود ساکنست
 نه از ما شبی خون مرا و را گمان
 مگر پنج دشمن زینت برکنید
 شبی خون کسیم اشب از راه راست
 بسه بخش کردند سه نامدار
 زرقار آن سه سپه خورشید
 نهان هر شبی گشت بر هر کنار
 و را کرد آگاه ز کار نهان
 سپاه دلاور همه نامدار
 همی گرد و را بخای مگذار پای
 برانگیزم از گزند و شبی بر نیز

گفتار اندر شبی خون کردن پسران شه هند بر و کین کردن های

کین را بجهیده ده جایگاه
 سپه را نه آتش نه آوای پاس
 تو گفتی بخوش خواب در شد سپاه
 سپه گشت پنهان بی راه و راه
 همه سر بر این و بی هراس
 بستر سنجاب در شد سپاه

زمانه چو بر مردم آشفته گشت
 جهان کیسوز با هر آنکس که بود
 چنین بود تا بود کار جهان
 ز ما چون بریدنش یکبار گشت
 ۳۴۶ پیاسخ چنین گفت شه باهای
 ز رای تو بگذشتن از ابله نیست
 ترا در سپه ساختن یار نیست
 ترا بر همه هند فرمان رواست
 هایش پرشید و چشم و سر
 ۳۴۷ بشد گفت با این همه دشمنان
 چگونه توان بود ایمن جنگ
 شبیخون نگه داشت باید همی
 که چون خوار داری تو بدخوا را
 سرافراز مهر او کا مساز
 ۳۴۸ فرستاده بذری سپاه های
 دهد روز روزش اند آگهی
 مرا این کار دان مرد دانده رای
 بهر آن انوی خبر روز روز
 چو داشت مهر او کنز جنگ سیر
 ۳۴۹ سه فرزند ماندش زده نامور
 بدیشان چنین گفت کز دهرای
 جنگ اندرون سستی آرد همی
 ز بهر کسان جنگ تا کی کند

و نامه روزی اندر نوشت
 از روزند گالی و روزی ربود
 دگر آشکارا شد دیگر ندان
 بر دول نهادن ز بیچار گشت
 که آن کرد باید که بسنی تو رای
 که رای تو ارجح گردان ره نیست
 سپه را چو تو شاه و سالار نیست
 که بر من فرمان تو گشت دست
 شدش خمستوی بخت و اورند و فر
 که بیرون ز حد ند و مرز میان
 همی سود باید بیسکار جنگ
 طلایه بنگذاشت باید همی
 دهمی دست بر شیب رود با و
 نهانی یکی گردد گردن فرار
 که تا رای او چیست با دهرای
 از اندیشه های بدی و بهی
 نفس را شمردی همی بر های
 رساندی و بودی و را دلفرو
 بودست قریخ همای دلیر
 بخواند آن شه را شاه با ارج و فر
 سته گشت در جنگ کردن های
 مگر رفتن او رای دارد همی
 که بر من ز بر رخ خون نخوا کند

همی بد سپه را پس پشت قیس
 سر سپه آورد پیش هسای
 چو دید آن سه سر شاه دلش او شد
 بد آنست که آمد بد منش شوی ۳۶۰۰
 شیخون سگالان چو کشته شدند
 برافروخت گیتی ز روز سپید
 ز پس کشتگان جای زنده نبود
 سه فرسنگ ز پیشتر شد سپاه
 بهر او شدند آن شیخون خبر ۳۶۰۵
 در جات و ز شاه می یکم را امید
 فریاد بخت بر تارک خویش خاک
 سپه را هم اندر نوان برگرفت
 سامد بستندی بدافسان که باد
 بدان تا نهات برزند بر سپاه ۳۶۱۰
 از او آگهی یافت پس دهرای
 سپه برگرفت و شد در پیشان

سه فرزند مهر او را کشتن
 بفرمود بدست بر دهرای
 زانده و اندیشه آزاد شد
 همه کشور هند کشتن بر می
 بخون جگر در برشته شدند
 شب بیه از روز شدند نا امید
 بکشته می رای زنده نبود
 بخونش بر غزای پر آب و گیاه
 دلش گشت از اندوه نبرد و زهر
 برید و سپه شدند روز سپید
 همه جامه خسروی کرد چاک
 بگرداس موج دیان برگرفت
 بدل در در جنگ و کینه گشاد
 کند دشمنان را سر بر سپاه
 بفرمود تا نا مگسترهای
 بهسم در رسیدند دو سر غرائز

گفتار اندر جنگ کردن مهر او باهای و کشتن مهر او

گرفتند کویال کند آوران
 نهادند در یکدگر گرز و تیغ
 نرگد سپه همچو شب روز شد
 چنان از کمان گشت بارنده نبرد ۳۶۱۵

کشدند شمشیرهای گران
 پیارید خونت همچو باران
 ز دیده نهات گیتی افزون شد
 کجا ژاله از میغ در ساه نبرد

ز سه سه فرزند مهر و پیر
 سپه در شب تیره سیصد هزار
 چون نزدیکی لشکر دهمرای
 نه بجایی شنیدند آوای کس
 شبی تیره تر از دل به سگال
 سپهر ستاره با بر اندرین
 نه دیدن ز چشم و شنیدن ز گوش
 زمین از هوا کس ندانست باز
 چو سه پور سوار با سه سپاه
 هم اندر زمان کوس کین کوفتند
 سوری خیمه سوری دادند تیز
 چون نزدیکی خیمه ها در شدند
 همای سواران گفتا که هین
 کین بر گشادند گردان جنگ
 چنان بر شد آوای گردان با بر
 همای و سواران تیس دلیر
 بر آمدند در پیش آمد جنگ
 همه از پس این دو کینجوی کرد
 کشیدند شمشیرهای گسان
 گرفتند اندر میان آن سپاه
 بشمشیر خونیان همی ریختند
 یکی را نماند زنده بجای
 دهنده شب تیره چون برز بود

بر اندند لشکر بخشم و ستیز
 همه نامداران خنجر گذار
 رسیدند گردان رزم آزمای
 نه افروخته آتش از پیش و پس
 بد انسان که زنگی میان زغال
 زمانه جنگ هر بر اندرین
 نه در دل دلیری نه در مغز هوش
 که یکسان نمودن شب و روز
 ندیده اند کس را بی راه و راه
 بتیزی چو آتش در آشفستند
 بر آورده لغو بخشم و ستیز
 ز پس بانگ مانند تندر شد
 گشایدای جنگجویان کین
 کشیدند شمشیر مردان جنگ
 که گشت ابر گشتی گنام هزبر
 کشیدند شمشیر مانند شمشیر
 نکردند گردان جنگی درنگ
 نهادند روی از بزرگ و ز خرد
 همی ناخستند از کران تا کران
 کشان بد فرستاده مهر و شاه
 ز خورن سبل گفتی برانگختند
 سر جنگجویان در آمد با پای
 بخون در تن کشتگان غرق بود

۳۶۶. چو این شزه بشنیده دهرای
 کله را بر انداخت اندر هوا
 نشست از بر مهروردی چو باد
 بشدتا پیش نموده همای
 ۳۶۷. پیوسته چشم و سرش چند بار
 بیارزد مهراره را بسته دست
 بود همایش زینت سر بر پد
 جهان مهراره دیگر بخت
 فرو برد ویرا باهی ز ماه
 جهانرا چنین بود هواره کار
 ۳۶۸. ازو نیست خشنود دشمن نه دوست
 چو مهراره شد کشته شه دهرای
 هات هرچه بودش هه سر بر
 کت و تاج زر و کنیز و غلام
 بزرگان لشکرش را هرچه بود
 ۳۶۹. دگر قیس را بیکران چو بداد
 نبند هیچ شاهی بدان برگ و ساز
 بدان شهر رفتند بر کوه سار
 وز آنجا هه مرز هندوستان
 ز هر شهر هدیه برد همای
 ۳۷۰. پذیرفت شه داد شهراره را
 هه مرز هندوستان چو بگشت
 های گزین رفت با او بشهر

بخت از بسی شادمانی ز بجای
 تو گفتی همی پر بزد بر هوا
 تنگ را نداسد و بر روی داد
 در دید دلشاد را پیش فرای
 ۳۷۱. تو گفت گشتم هه راست کار
 های و دل از مهراره برگشت
 دل اندر برد همای آرمید
 نبات از زمین مرادش نرست
 در آورد از کله مراره را بجای
 دهد شکر و از پیش ز مهراره
 بدزد نهرو بر از کینه پوست
 هه داد گنجش بفرخ های
 سلاح و ستور و کلاه و کمر
 بدو داد با هرچه بودش تمام
 بقیس گزین داد در وقت زین
 نه چندان که آنرا توان کرد یاد
 که آنکه های یل سر فزار
 شه و لشکر و سواران هه مویر
 بگشتند گردان کشورستان
 بیروند وزی نامکستر های
 هات نامر قیس آزاده را
 شه هندری شهر خورده نشو
 ز برگ شهری یافته بدیش بهر

نشان پلان گشت مینه شکاف
 کند سواران سرآویز گشت
 تو پنداشتی میخ خون تیغ بود
 چه بینی که هر که خونبار شد ۳۶۱۱
 بسا کس که در کین ز هول هلی
 به مشید هندی سر از تن ریود
 بداضو که او روی دادی بچنگ
 هزار دوی سد مرد در قلبگاه
 سوی صفت پلان جنگی براند
 صف نرند پلان زهم برگشت ۳۶۱۲
 بدو شاه همراه تین اسب راند
 بدو در شد و زده ش گریزی بزود
 همی خواستش پشت برکاشتن
 کند اندرا فکند شهزاده زود ۳۶۱۳
 کاشش بیاورد تا پیش قیس
 دود سقش قیست و قیض سپرد
 نه بر کرد وزیرش همه قلبگاه
 سپه را چو شد شاهشان دستگیر
 با نند بر جای ریخت و بنه ۳۶۱۴
 بتاراج بودند بنگاهشان
 بگشتند چندان بی راه و راه
 فرستاد کس فترخ اخترهای
 خبر دادش از جنگ و زرمگاه

گذر کرد تیر و لیوان بر ناف
 سرخنجر تیز خونریز گشت
 که بارنده مانند میخ بود
 از وجات جنگاوران خوار شد
 ندانست باز او سر خود ز پای
 سنافش نه سنگ اندر آهن بود
 نکر دی کس از جنگجویان درنگ
 بفکند و در قلب بر بست راه
 تو گشتی در سد کوه سنگی براند
 در افکند در صفت پلان شکست
 که اندر دل افزون شگیش نماید
 نشد کارگر گزیش از بخت سوری
 شدن لشکر خویش بگذاشتن
 بیال اندر نقش و زنا سبش برود
 ازو شادمان شد دل زین قیس
 سوری قلب لشکرش بیکر حمله برد
 شکستش بیکر سراسر سپاه
 گریزند و گشتند بر شا و پیر
 برقتند از هر سوی یک تنه
 گرفتند هر گوشه راهشان
 که از کشته شد بر سپه بسته راه
 هم اندر زبان سوی شد و هلی
 نر بند شه و از شکست سپاه

که آن شهر خوانند غرق بنام
 از آنجا نویسمی خراسان روی
 چو آنجا رسیدی ختم و شاد خوار
 برآید ترا کار تا زود تر
 ۳۶۹ که داری خبرینه نه چندان کون
 بپاسخ چنین گفت شده راهای
 بخت تو دولت و کام تو
 هم گنج باشد فزون هم سپاه
 ز دشمن برآید همه کام من
 ۳۷۰ تو باید که باشی ده ساله شاد
 شهنش گفت بشن که فردا بگاه
 های دلدار بپاوه نشست
 شهنش داد چندان طریقه گنج
 بخوردند شب باوه تا با سداو
 ۳۷۱ بیامدند هندری بارگاه
 بخد مت بر تخت خم داد پشت
 همیشه سرافراز و پیروز روی
 شهنش خواند و بر تخت پیش نهاد
 بفرمود تا سرفرد چار پای
 ۳۷۲ همه از پی شاهزاده تمام
 بشهرزاده گفت آلود روی باش
 که فرخنده اختر شود راه را
 چو ازین سحر قریب شود ماه دور

بگروم خراسان مرا سر تمام
 بسه مه سوی شام آسان شو
 خزینه هزینیه کن ای نامدار
 شری بر مخالفت مطلق و مگر
 کجا هست جای دیگران فزون
 که اعلای و روی تو را بش فزای
 چو افشاد بر سر مرا نام تو
 هم تاج باشد هم تخت و گاه
 کشد سوی نیکی سرا بخام من
 که بی تو زمانی زمانه مباد
 بسازم ترا من همه برگ راه
 بی برد با شاه و با قیس دست
 که از دیدنش دیده ها دید ریخ
 ز پیروز چون که با بام داد
 های هندو شد پیش شاه
 بشه گفت بخت مباد اشبشت
 شه هندو ز ما شده دلفروز
 برو نام جان آفرین را بخواند
 کجا بارکش بود در هندو پای
 بسیارند تار و گرد روی رام
 شب و روز می خورند ز کف تراش
 بعقرب نباشد گذر ماه را
 برو زانکه هست کج راه دور

چو در شهر شد هرهاں از بخواند
 همی تا سر سال با شاه بود
 ۳۶۶۵ سر سال چون مهر شد ز می بر
 ستاره بدزدید بر لاله باد
 سر شک از سر شک هوا شد طری
 بر آورد بلسل نو آیین نوا
 پراش برگ گل چون گلستان بود
 ۳۶۷۰ یکی روز در باغ باد همزای
 بر اند می یکی جام بر کف نهاد
 چوی خوردی شه را چنین گفت
 مرا گفت از یاد روی شام راه
 یکی سال با من تو بدر بیا
 ۳۶۷۵ کنون چون بر من وعده سالی کرد
 دهد شاه داننده دستوریم
 که باید همی رفتم از سوی ردم
 مگر من بفرشته نامدار
 نه قیصر بنوم بیکباره کین
 ۳۶۸۰ چو زار کینه جسم شوم شاد دل
 شهنشا چون رای بیند کنون
 هماں قیس با شاه هزاره زبای
 بیا سخ بدیشان چنین گفت شاه
 که از بهر رفتن بنانه نمائند
 ۳۶۸۵ منم با شما تا سر مرز هند

برایشان زکفت در و گوهر فشانده
 نشاط و دل و شادمانی فرود
 بخندید گیتی ز گل یکسره
 ز گلبرگ نشانده جز زاله باد
 ز هر گلشنی گشت پیدا پری
 بشیرین نوا کرد هر دل نوا
 سپهر و زمین هر دو یکسان بود
 همی خورد باد و هیاون همای
 بنوشید بر پای شه را پیاد
 از آغاز باشد چو را ندیم سخن
 دهم من ترا با تو آیم بر راه
 شب و روز با کام و با کرباش
 نخواهد شد از گفت خود باز گشت
 اگر چه دشم گردد از دوریم
 دیگر سپهبدان آن مرز و بوم
 برم چون سپه را بر آن بوم و بوم
 چون کمر نبستست هرگز کین
 مرا گردد از آنده آزاد دل
 بر رفتن بود مرا از همنون
 ستایش همی کرد و بود همزای
 که فردا بسازم همه برگ راه
 بساید شما را بر واسط را ند
 بشیری که هست از مرز هند

کنون شاه والا های ایدرست
 همی تا شدت شاهرا سوی دم
 برد تا ز شیشه سوی ایشان خیر
 نیاید که ایشان بدام بسلا ۲۷۲۵
 هم اکنون سبک هندوی بزرگام
 که ز اینجا سوی دم ره بسپرد
 از و چون شنید این های دلیر
 که زنجیر خواهد گستن همی ۲۷۲۶
 چو بر مبرمش از خشم نامد گزند
 گزید و بیاورد قیس آن زبان
 بدو روز فرسنگ سدرش شدی
 یکی نامه بنیشت شدنی پله
 درو یاد کردش همه سرگذشت
 هات نامه داد ز شاه شام ۲۷۲۷
 چنین گفت آنکس پس نامه من
 هم لشکرست و هم گنج بیش
 پس آنکه درود گل کا مکار
 ز بس گریه او روان سود قیس
 بهند و همانگاه نامه بداد ۲۷۲۸
 همی رفت بر و چو پزنده فراغ
 بدو مه بسپرد هندوستان
 بدو ماه دیگر سوی دم شد
 ز لشکر نشان یافت و بر داشت راه

یکیش کمر بسته در لشکرست
 فرستد یکی را بدان مرز دوم
 پس آنگاه شاه خود رود بر اثر
 بماند چو ت دیگران بتلا ۲۷۲۹
 فرستد های دلاور بشام
 از آنجا خیر باز شاه آورد
 بر آشفست مانده نر شیر
 نشاید و در اخرج بستن همی
 بفروید تا راه بر یک فوند
 که رفتی برو همچو باد و مان
 برو در چو زراغ سیه پر زدی
 چنان چو ت بنیستد هنر زهر
 که بر سر سرار را فلک چو بگشت
 گذشته درو یاد کردش تمام
 همی آیم ای مهتر ا بخشن
 نباید کشیدن ترا میخ بیش
 نبیشت و شدش دیده ابر بهار
 برو از دل و جان بخشود قیس
 برون جست هندو بکردار باد
 که برده همی در که و دشت فراغ
 گذر کرد از آن کشور دستان
 چو نزد یک آن مرز و آن بوم شد
 فرو یک لشکر چو بگذاشت راه

۳۷۱. تو امروز با قیس خوش خور که من
که تا چار پای انر همه جا بگاه
را سب و راستی و بیرون
باید هیئت پیشتر ده هزار
هان اسب راست و چندین که
بدو هفته گردد ترا کار راست
۳۷۲. بری با خود آن همه هان را بر
بگفت این و برخاست و در پرده
بیامد بخانه همندر همای
یکی مرد را دید از شهر شام
مرو را چون شناخت خواند پیش
فرود آمد و شد بجای نشست
۳۷۳. چون نشست او را بر خورد نشانید
خود و قیس با او نشستند شاد
بپرسید از قیس که مرز شام
چنین گفت سالیست تا آمدم
یکی مرد یا زار گانست مه
۳۷۴. در آنکند خدای بدست نیست
از و خشندم من که در د و ساری
گر از شاه پرسید و ز شاه شام
شه مصر با او سوی روم رشت
۳۷۵. بکین جستن نا مگستر همای
خبر بود آنجا که یک قلعه هست

شده اندکی نا توانم جتن
بیارند شایسته از بهر راه
که باشند که پیکر که سرون
که در و کشند سر ترا ز بار
که زراد خانه کشند بیشتر
بر و تا روی قوی آنرا راست
که هستند مانده بدین جایگاه
نفس در زمان از تب آزرده شد
براه اندرون نا مگستر همای
همینند را بود بر الحرب نام
چند مژ زه سوی بنگاه بخور
گرفته مرا و را بد و دست داشت
کسی کس نیایست از آنجا براند
بخوردند چیزی کجا دل گشاد
چه وقت آمدی ایدرای نیکنام
بدین جای نه که خدای خودم
جوانمرد و آزاده و روز به
شب در روز با او نشست نشست
از و باد خشنود کیهان خدای
سوی روم شد با سپاهی تمام
سوی آت بلایه بروم رشت
بر آم که باشد رسیده بجای
همای های یون بدو در نشست

هیگفت باقیصر ار بوزرند
 سپه را بود ناگه ازوی شکست
 ۳۷۸. همی تارسم من بقال بعضی
 نه استغف غام نه دیار و دیر
 چوگفت اسکدر این شد شام زود
 بعضی بر رخامه اندر سرشت
 بنامه درون نیکو بدیاد کرد
 ۳۷۸. روزاگفت اگر دیر مانی براه
 زبویسم در دست او ماز بون
 شد مصر هم نیز چون بنشت
 سترچون در نامه ز شاه اسکدر
 گل کار از پیش خواست شد
 ۳۷۹. زقیصر سپاهی در آمد بچنگ
 ز رفت از پی آنکه پشت سپاه
 کمر بست در جنگ و پیکار را

بترسم که باوی نه در خورزند
 بیاید در پیکار شان دست
 کنم روم از جالبقات کهی
 نه قتیس و رهبان که کفار و دیر
 قلم برگرفت و بی آرام زود
 جواب همای دلاور بنشت
 زقیصر بشناده فریاد کرد
 شکسته شمر مر مرا و سپاه
 بفریاد مایه رمی گر کنوت
 همه نامه از گریه خورن بنشت
 چنان رفت کز باد ابر دهمار
 بدل در شدن چون روزا سفت شد
 چو گرگان درنده تیز چنگ
 نبد کس جز ازوی بدان جایگاه
 ستایش بی کرد دادار را

گفتار اندر جنگ کردن قیصر و پادشاه مصر

سپه برگرفت و شد از پیشبان
 چنان بر شد از در سپه بانگهای
 ۳۷۹. توگفتی چنان کوس کین گرفتند
 تبیره بدانسان خورشند گشت
 در آهن سواران جنگی شدند
 رسم ستوران زمین گرد گشت

گزین تا سود خنجر سرفراز
 که برداشت پنداشتی که زجای
 کز و آسمان بر زمین گرفتند
 کز و ترهره ترهره جوشند گشت
 ستوران کشان کوه سنگی شدند
 بشد بر سپهر بدین گرد گشت

۳۷۱۵ شد مصر را دید و نامه داد
 ز کار پسر در شگفتی رساند
 پس آنگاه هم در زمان اسکندر
 کد است شد نزدش و نامه داد
 شگفت آمدش کار قریح های
 ۳۷۱۶ نوشته برش بدگل کامکار
 ز پیش های آمد از مرز دهند
 بدو داد نامه چو نامه بخواند
 دل او چنان شد ز بسیار غم
 دو چشمش برین گریه بی نور شد
 ۳۷۱۷ هیچ خواست با پیکر رفتن برآه
 پدر را چنین گفت کاین اسکندر
 برو نیز پایست با کند پای
 شد اندر زمان ترجمانی بخواند
 و در گفت ازین هندوی نیز پای
 ۳۷۱۸ چه وقت آمد و چند بود از برآه
 بهمند زبات گفت پس ترجمان
 سپیدی کشت راه را چون پای
 چنان داد پاسخ که در چار راه
 ز بهر جوام شده سر فرزند
 بود پیش من باز در راه های
 ۳۷۱۹ بر من سپه من بدو آگهی
 مرا چون فرستاد پس بقتلار

چو در نامه شد هر چه بد کرده یاد
 برخ بر سر دودیده دور را ند
 پسر سید تا شامرا شهریار
 نبشته شد شام چون کرد یاد
 فرو ماند از بس شگفتی بجای
 و را گفت این نامه را اسکندر
 ستودست بوم و برو ورز دهند
 و دیده بدینار بر درفشاند
 که از خون دلش داد بر دیده ام
 شکست آن زمان از دلش و شد
 نهان از پدر یک تنه بی سیاه
 کجا نامه آورد از آن نامدار
 بچند آمد از پیش قریح های
 که پوشیده بروی زبانی نماند
 اگر بر روی تا ز پیش های
 چو پیروز را به بیگاه و گاه
 که ای اسکندر شه خردان
 بچند آمدستی نزد های
 بیایم پیموده یکساله راه
 زنده رای تا گردم اسروز باز
 کجا شیر دارد برو به های
 که هستش دل از شادمانی نمی
 دلش بود از لشکر شهریار

اگر زانکه باز اوست جویای کین
 یکی گفت ای نامور شهید یار
 چنان دان که این نیست آن نامور
 شنیدم کجا دختری سرورست ۲۸۲۱
 یکی دخترست او شه شام را
 کجا دوست دارد مرا دراهمای
 نه از پیل نرسد نه از نرسد
 چو قیصر شنید این شد دل دلم
 همی گفت کن دختر شاه شام ۲۸۲۲
 چنانستم از وی کزوت بیم دباک
 اگر زانکه برو میان یافت
 های آید از زانکه یار بگرش
 که او خود بر آرد ز لشکر دسار
 اگر چه شکسته شد از ماهای ۲۸۲۳
 نباید بدان غره بودن که اوی
 که چو ن زنده شد باز آید او
 خبر شد بدو هر کجا هست دی
 کزوت تا در آمدن بخت کوش
 شب از روز اشب چو گیرد گریز ۲۸۲۴
 مگر تا رسد شان بیاری های
 که تا آمدنشان دگر به هم
 بگفت این دلمرو تا از سپاه
 سپه بر گزیدند ششصد هزار

فانیم ما زنده در این زمین
 ازو بهترست این دلاور سوار
 که بد بسته ز آغاف بر کین کمر
 که از وی هراسان تر از لشکرست
 هم کرده در سروری نام را
 سر جنگیاریان در آرد بیای
 چو نیست جویای کین یک دلیر
 بیارید بر رخ زده و دیده دم
 دلم بود گشته گرفتار دام
 ازو گشت خواهد سپاهم هلاک
 شود کشور روم ازو پاک پست
 نباید سپهدار کس دیگرش
 کند یک تنه با سپه کارزار
 سر جنگیاریان زو در آید بیای
 هر بیت شد از ما و بر کاشت روی
 شه شام را سر فرزند آید او
 بیاید بساید زمین زیر لب
 شوم من سوی جنگ بنهاد گوش
 سپه راند باید سوی رزم تیز
 پراکنده باشم سپه را از جای
 بود مرا گشته چون فروش سم
 سپهدار مردی دوسه کینه خواه
 دلاور یلاف همه نامدار

از آسمان ناپدیدار شد
 چنان بود رخساره از گرد تیغ
 همی تیر بارید بر درج و ترک
 از آوای اسباب و جگر کمان
 منات از سوی سینه جوی بود
 یلان را ز سپاس سر شد ستود
 قلب سپاه اندرون تازان
 سرانرا بنیزه سرد آویز شد
 تر پنداشتی زرمگه ها مویر
 چپ و راست هر سو که او حمله بود
 دو سربیش گرد دلاور بکشت
 همه قلب لشکر زهر کرد و زهر
 گریزان بر خنند از دیگران
 همه سوی قیصر نهادند روی
 هیچکس نداشت که از یک سوار
 که چنان سوار ندیدیم ما
 بیک حمله صفی بهم برزند
 چه بازخیم کوپال سنگیش ترک
 بنیزه یلان را ز زمین بر گرد
 نوگویی که دیو مست نه آویست
 چه بگر مرد در پیش او چه هزار
 بدیشان چنین گفت قیصر که باز
 کجا او بود قریح اختر های

کجا روز هجرت شب تار شد
 که برق درفشند از تیر و سیغ
 چو بر سنگ و بر کوه بار و تگرگ
 همی کتر شد گوش و خیره زبان
 روند زخوت در سپه جوی بود
 ز خنجر نر و بیگه شد گسوده
 گل کا مکار آفتاب ز ناس
 یلانرا بشمشیر خوت بریز شد
 زخوت بود چون گاه گل لاله زار
 بکوپال یال یلان کرد خرد
 قلب سپه در بر خیم و رشت
 سپه را بهم نرود برز نه در
 چو کشته شدند از سپه سر و ان
 دیگر جنگ کرد و ندیدند روی
 سپه گشت مارا همه تار و مار
 بچنگ اندرون همچو تند آژدها
 همه گریز بر تارک سر زند
 چه با خنجر آگوت بید برگ
 نرند بر زمین و پی بسپرد
 از درو میا نرا دل و جان غنیمت
 ندیدیم ما این چنین یک سوار
 سوی مردم باز آمد آن سر فراز
 سر جنگیان زو درآمد سپای

نه چندان سپه بد ز روی گره
 بتازی سپه بر ایشان شکست
 سوی جنگه خویشان نیز تاز
 چو بر چپ و بر راست بگفت نهادند
 ز روی سپه کس گرفت از پیش ۲۸۷.
 بنزد پدر سوی پرده سرای
 همان بد گریزان شد شاه
 پدر را هیچست هر جایگاه
 که در وی نشایست رفتن سوار
 فرود آمد و رفت پیش پدر ۲۸۸.
 شب آمده رخت بردند پاک
 صحر که چو سر برزد از کوهسار
 سپه قیصر روم را بیکران
 نثارست در پیشه رفتن کسی
 هیچکس قیصر که آتش نرزد ۲۸۹.
 مگر شایسته بسوزید در پیشه پاک
 بپاسخ ورا گفت یک یک سپاه
 کجا سر بر آتش در نرزم
 که چو پیش همه تر و آبست و گل
 همان پیشه بس بیکرانست کوه
 زما لشکر دشمنان یکسر
 بدیشان نباشد زما دسترس
 زهر سو برایشان گرفتیم را

کز ایشان نهی بود صحر او کوه
 قناد و نه هشتان سپه دادست
 ز پس روی دادند رفتند باز
 گل کامکار اسب را نیز راند
 نیارست آنگاه کردن گشت
 بیا میدندید او پدر را بجای
 گرفته از آن زمرگه را مصر
 یکی پیشه دید او گرفته سپاه
 در خشت بهم در شده هلم
 همان هر چه ماندش سپه سر
 در آن پیشه گشت بود پراخاک
 در فشنده مهر آمد از هر کنار
 گرفتند آن پیشه را در میان
 نه ببردن بی اندیشه وقت کسی
 درین پیشه وز هر سوی بر مید
 بر آید از جان و تنشان هلاک
 که زی پیشه ما را چنان نیست
 ز سر تا پاییان بهم بر زمین
 نباید درین شاهر است دل
 بدو هست پیوسته چو شادستوه
 روند از سوی کوه و سوی دره
 ز میردن پیشه بیا صیم و پس
 شوند اندرین پیشه یکسر تپاه

بنیزه دل دیو کین آزدی
 همه از سوی رزم گیرید راه
 جهان تنگ بر شاه نازی کنید
 در آرم بقلب و بوم مسایه دار
 نمایید بدخواه را ستمخیز
 فلک را دمان گشت بر کافور

که هر یک سپاهی بهم برزدی
 بدیشان چنین گفت فردا بگاه
 بهر گوشه رزم سازی کنند
 که من مرد جنگی سه شش هزار
 شما چون زهر سودر آید تیز
 بگفت این و بود ندان از نزد

گفتار از جنگ گل کامکار با سپاه روم

فرخزیدن کوس شد کز گوش
 که بر ساخت قیصر سپه پیشمار
 که جز جنگ کردن ندید ستیری
 دیگر هیچ کس داشته ست از شما
 همه جا نیفات آن رزم و بوم
 بیاورد گردان گردون فراز
 ز برگستوان دار و خنجر گذار
 بهم چون سیدند در و فراز
 ز گرد آسمان شد چو برای قیصر
 گیران شد از ناله نای و بون
 که با قیصر شب روز را راست کرد
 بگرد سپه در نهان گشت مهر
 بسا قیصر گزین برانرا براند
 همان از سپاه گل کامکار
 بنیزه تن رویان آزدان

سپاه اندر آمد چو دریا بجوش
 خبر رفت نزد گل کامکار
 سوی رزم داد ست یکباروی
 نه چندان سپاهست کاند چنان
 همه جنگ جوینده گردان روم
 چو شنید این دختر سرفراز
 دلاور سواران دوزده هزار
 شه مردم را شد سک پیشمار
 نهادند در یکدگر تیغ و قیصر
 برآمد ز کوس و تیغ و غریب
 ز ستم سواران چنان خاست گرد
 ستوه از نشان گشت روی سپهر
 بسا دل که در پیش خنجر کفاند
 ز روی گز گشته شد پیشمار
 سته دختر شاه گشت اززدن

بدادش چو سوری آنگاه شاه
 پس از بارگوه رسی چار پای
 شه هند با او بشد تا ببلخ
 شه هند از بلخ چرت گشاید ۳۹۱۱
 بر در دوان پیکر اید شاد
 چو بر خواند مر نامه را خود جور آ
 ز بهر پدر و ز پی جفت خویش
 دو منزل یکی کرد و خود پیش راند
 چو نزد یکی مرز روم اورمید ۳۹۱۲
 فرود آمد و بر پیشش نماز
 را سب اندر افتاد میوش و حال
 پسر رفت و ز خاک برداشتش
 بر در گرفتش ز مانی دراز
 پسر را بوسید سد بار چهر ۳۹۱۳
 ز بهر توأم من بروم آمده
 ز بیایه قیصر شکسته شده
 پدر را چنین گفت کای سرفراز
 که تا باز دیدم رخست دلفروز
 ز هند و ستان با سپاهی گران ۳۹۱۴
 که تا بر تو نایزد دشمن شکست
 سپاهت و پیل از پسم بیستار
 در سد گنج افزونست آورده ام
 شه هند را من ز روی بهی

بیامد شناسنده با او بداد
 همدست در راه پیش های
 همان مهر داشت نه با عیش تلخ
 بیامد بر کرد گردن فرار
 جواف که آورد ویرا بداد
 دو چشمش شد از درد ریزنده آ
 دل مهر داشت شد از پی پیش
 سپه را سراسر ز پس باز ماند
 جراه اندر دوان مر پدر را بدید
 پدر چو نت نگه کرد ز سرفراز
 تو گفتی که مرتن شد جان را
 در آن خیرگی خوار نگذاشتش
 بر آورد سر شاه گردن فرار
 و را گفت ای مر مرا ماه و مهر
 بدین کشور و مرز و بوم آمده
 بجات زان بر و بوم رسته شد
 مرا زان زمانه نیامد فرار
 شمع شد ز دیدار روی تو زنده
 چنان آمد من که باد بزان
 نکرد ترا اختر جنگ پست
 همان بیکرات اشتراک ز بهار
 کش راه از زیر پ کمرده ام
 نشاندم چو باید بشاه افشای

که در بیشه گردندی مژ سار
 دگر چو نیا بند خود خوردنی ۳۸۹
 دومه یا سده زنده ماندن
 گرفتند پس گرد بیشه سپاه
 شه شام و یکسر سپاهش زجان
 ز تنگی نات خیره و آب خوش
 هات بود در بیشه بسیار مار ۳۹۰
 در بهر ز لشکر بدان بیشه در
 سه ماه اندر آن بیشه بود نزار
 نه بیرونشان نه در بیشه خوش
 فرستاده کس بره تیز پای
 بر چشم و گوشت سراسر سپاه ۳۹۱
 مگر شات ره اندر آن از گزند
 هیچکس نفرین گل کامکار
 ز بهر پدر برود خسته جنگ
 که از بهر اورنجه بودند پاک
 هیچکس خواست خود را بریدن گلو ۳۹۲
 بدل گفت اگر زانکه خود را کشم
 پدر ماندم با سپه رنجه دل
 بر آنم که اندر رسد از های
 شکیب آمد اندر دلش آن زمان
 های دلا و چو آنگاه پیک ۳۹۳
 هم اندر زمان شد بر شاه هند

بر آمد از جان ایشان دمار
 نباشند در بیشه جز مردی
 فسوده شود در دهانشان نفس
 برایشان پیستند هر گوشه راه
 بریدند او مید و زخا نمان
 ز بار غمات دل شده بارکش
 که گردن در میان جگرشان نگار
 تبه گشته بودند و رفته جگر
 شده میخور و خواب از بیم مار
 نه سوزی گذشته زان بیشه خوش
 مگر شات خبر آن زند از های
 که تا ک رسد شاهزاد و زاده
 بیاشند ایمن بجات از گزند
 شب و روز برگردش سز کار
 در بهر سپاهش همه سرسبز
 شب و روز با ترس و بیم و پاک
 گرفته چو دید از چاه بر سر
 نه خود را ز خوشان دوسد را
 اگر گیرم مرگ در نیجه دل
 کزن یک کامد بره تیز پای
 هیچ بود یکنه که با غمات
 فرستاد و شد تیز بر راه پیک
 بدستوری رفتن راه هند

سپاهست بگزیده پنجه هزار
 من از پیش براندم چو باد بزان
 ۲۱۱. که هستی ز قیصر شکسته شده
 سر پرده فرمای اینجا زدن
 دو روز و دو شب باید اینجا بگاز
 پس آنکه ز پیش باز رفتن بچنگ
 که در پیشه شاه شامست اسیر
 ۲۱۲. همان دخترش هست با او که من
 پدر گفت فرمان من آن تست
 مرا نیست فرزند جز تو دگر
 سپه را بفرمود کاسد فرود
 فرستاد از سوی پیشه دوان
 ۲۱۳. شنید این چو از وی گل کاسکر
 بجان آفرین بر ستایش فرود
 های آنچه بر سر گذشت ز پیش
 ز قیصر دلاور بر شاد گرد
 رئیس بود قیصر یل نامجوی
 ۲۱۴. صیوم روز بالشکر اندر رسید
 نوازیدش و کرد جاهش فرزین
 ستایش بر شرف قیصر بسیار کرد
 شه مصر چون دید چندین هزار
 سر پرده و نیمه بیکران
 ۲۱۵. کشتان پیل نژاد خانه برنج

بزرگان هندوستان هاروار
 لب از نده تو بدندان گزان
 بجای زان بر و بوم رسته شد
 کجا هست جای فرود آمدن
 فرود آمدن تا بیاید سیاه
 نکردن بدین جای افزون و نگر
 کشت نیست اندر جهان دستگیر
 نخواستیم بی او زنده بر پای تن
 نه فریاد کجا جان من آن تست
 تو یی مرا فرود چشم سر
 یکی یکمانند بساد و دود
 خبر برد از تو فرود خست جوان
 ز خش گشت همچون گل اندر بهار
 همان هر زمان نیایش فرود
 پدر را همه گفت از کم و بیش
 دل شه بدان نامر شاد کرد
 بر او اندر رفت با سپه تیز پوی
 بر شاه شد شه چو او را بدید
 بر سپه سدره ز راهش فرود
 در او بر سپه شه سپه دار کرد
 ستور و شتر گوه و دژ و بار
 صف پیل رزم و سیاه گران
 همان تاج و تخت و گرانبار گنج

۲۱۳۱ بی جنگها کردم از بهر وی

بمن داده چندان طرائف که شاه

نه در مصر باشد نه در مرز شام

بیامد شش هفتد با من بد راه

از مرز خراسان ز من باز گشت

۲۱۳۲ همینخواست با من بروم آمدن

بسد لابه کردم و را بساز راه

قوی گشته شاه هی هنوزش نبود

بمن بر خزینه هزینه شدش

مرا داده بیست سد بیشتر

۲۱۳۳ هزار اشتر بارکش همچون

همی دوت گرانمایه سد پارتوگ

زیر بیشمار ست و خنجر بی

هزار ست زرین و سیمین طبق

بر از شک و کاغذ حقه هزار

۲۱۳۴ که یک حقه زان بار یک اشتر

سرا پرده و خیمه بیست و نون

هات خرگه از خنجر بخش ند

غلام و کنیز ست نیکو هزار

ز بهر می و میهمانست باز

۲۱۳۵ صراحی و کاسه ست از زر و سیم

مهند از ار پست از بهر خوان

طربقیل کجا خیزد از هند هست

سرد شمش را سپردم بی

شنیده نداشت در کس هیچگاه

طرائف که شه دادم از بهر نام

همی اند در راه با من دو ماه

از پیل شتر اند شش زمین در توش

با کین سوی این مرز و بوم آمدن

که بر هندوان بود نو گشته شاه

از هر گوشه دشمنش کین فرود

هزینه فروتن گز خزینه شدش

دو نده هزار اسب با زین زر

بالاک دو سد تیغ در خود کین

بزر کرده سید سپهر های گرگ

کدرها که چو نان ندارد کسی

همی دوت از خود ست زر نیک طبق

فروست ز تیرم همه هاموار

سد استر هه بار خود ترست

بزر آرده دینه گز نه گون

که چویش از خود ست بیست سد

بزر جامها بافته ده هزار

دو سد خوان سیمین ز زر کرده

طبقها مکل بدتر بسم

که چو نان ندید ست کس در جهان

دو سد اشتر گان زین بار بست

فرود آمد از اسب بر سید خاک
 ۴۰۳ بفرمود تا اسب را بر نشست
 مرآت پیشه را چندی از هرگز
 هم داد شات آگهی ازهای
 بر رن آمد از پیشه یکسر سپاه
 باز زید قیصر چو گفتندش این
 ۴۰۴ جز یازنیش شده با نجا های
 فرود آمد و بود و آسوده گشت
 رسیدش در یا سپه چون فراز
 سپه چون سراسر فرود آمدند
 همی کرد یک یک بر او آفرین
 ۴۰۵ شه او را در دیده جوید و گفت
 سزد گم با دشمن تو رسم
 هات دختر شه گل کامکار
 شه شام چون دید بلان زنند
 از بیانات بر سید و گفتا های
 ۴۰۶ در شهر شه و دم تا در نبرد
 هات نیز بسیار گنج و سپاه
 فرودماند خیره از آن بیکران
 های گزین با گل کامکار
 ز بهر تو آورده ام من نه هتد
 ۴۰۷ جو سید رویش گل کامکار
 مرا دیدن تو ز گنج گهر

شمش آفرین کرد بر جان پاک
 ز خفتی سپاه هم میگفت ست
 بقصر در یزند کند آوران
 که از یک گران پیشه پرداختی
 همی آمد از راه بل مر سپاه
 ز پس بود لشکر در منزل زمین
 فرود آمدن را گزین کرد جای
 بر من تاسیه راه پیروز گشت
 هات نامر رئیس گرد و فراز
 شه شام را پیش خرم شدند
 بشد رئیس و جوید پیش زمین
 که مرغی که بودی نما ندیم نهفت
 که اندر سپه نیست چون تو کسم
 فری گفت مرغی را بشمار
 از هر یکی هم چو کوهی بلند
 که آورد سد گفتی از مرمای
 بر آرند از جان و لشکرش گرد
 بدید و طریقت بی اندازه شاه
 گر نامه اسبان و از اشتراک
 چنین گفت کین اشتراک بسیار
 هم از هند و زهای و زمره سهند
 در گفتای پر هنر شهریار
 بهست و ازین خواسته سر سر

دو چشم سرفش هر دو خیر بماند
 های دلاور همه هر چه بود
 پذیرفت از هیچ جز بیک ستون
 دوا قلمیم رفتی بیک روز در
 ۳۹۸۵ شه مصر دیگر بنده پیل
 از ایشان بدل در شکوه آمدش
 سه روز و سه شب چون بر آید
 های همان برون سپه برگزید
 بشد پیش رجایی نیامد هیچ
 ۳۹۹۰ بیک هفته نزد یک آن پیشه شد
 همان روز برزد بروی سپاه
 دوسه مرد را بیشتر گشت و خست
 شه شامرا کس فرستاد گرفت
 که من این زمان راه بگشودام
 ۳۹۹۵ بیه روز فرسنگ سدرانده ام
 پدر را براه اندرون دیده ام
 مرا دید در راه ز پس باز گشت
 شنید این خبر چون شه شام
 خورد و دختر و آنچه ماندش سپاه
 ۴۰۰۰ نخستین برش شد گل کامکار
 چنان هر دو را برآمد خورش
 برایشان شه شام گریان بود
 های دلاور چو شه را بدید

بسی آفرین بر شه هند خواند
 پدر را بخشید بر جای زود
 روند بد انسان که بر چرخ
 بنایش چنان بد که مرغی سپر
 یکا یک بدید او چو یک کوه نیل
 دل از سوسم ایشان ستو آمدش
 ز پس رفت چون باد برداشت
 دور ده هزار و سزا نذر کشید
 شب و روز در راه لغتود هیچ
 بنزد یک پیشه بی اندیشه شد
 سری پیشه بگشود یک کوزه راه
 فزون از دوسه را گرفت بهشت
 برون باید آمد کنون از لغت
 چو باد بزان راه پیسوده ام
 ز پس لشکر بیکرات مانده ام
 و را چهره و چشم بر سده ام
 نوگفتی که با باد همنبار گشت
 برون آمد از پیشه با گام زود
 رخ از رخ و انده شده هجرگاه
 گرفتش ز مهر دل اندر کنار
 ز گریه که از هر دو ان رفیقش
 بر آن هر دو ان دلش بریان بود
 نوگفتی که نوگشته به را بدید

۱۰۵. بشد باطلایه بگشتن بگرفت
 همان قیصر رزم چون زو خیر
 بشب در طلایه بهم برفتاد
 کشیدند شمشیرها از نیام
 ۱۰۶. ز هر سو سپه کشته شد مرد چند
 که ز آن سوطلایه ست مردی هزار
 که خارشست با تیغ او چون خیر
 اگر زانکه او نیستی در میان
 چو بشنید قیصر سپه سی هزار
 ۱۰۷. را گفت امروز است آورید
 که چون از سپاه او گرفتار گشت
 گمانش چنان بد که هستادهای
 سپاهی نهادند سر روی قیس
 بگرد اندر و نش گرفتند تنگ
 ۱۰۸. ز تازی گره چند کرد گزین
 هیبر و حملت چپ راست قیس
 هزار و دوسد مرد جنگ بگشت
 شد از روی خبر زنی دلاورهای
 گزید و سبک راند مانند باد
 ۱۰۹. خروشی بر آورد مانند شیر
 که از یک زخم دو نیمه کرد
 سوی قیس بگشود راه سپاه
 بهر سو که او داد از کینه روی

بهر گوشه رو نوشتن گرفت
 رسید شاهی و ز سپه سر سپر
 سوی یکدیگر دو سپه سر نهاد
 زدند از گه شام تا گاه بهام
 خبر برد از سوی قیصر نو نند
 میان اندر و نشان یکی نامند لر
 بنانند از رزم میان خیر خیر
 نبردی کسی کشته از رزم میان
 فرستاد گردان خنجر گدار
 بنزد یک من بسته دست آورید
 ز تازی گره بخت بزار گشت
 و آرنند و سوار مگر تازی پای
 زدید ارشاد زنده شد بدی
 کشیدند شمشیر سبها بر ناک
 بگشتند و شد قیس دل حزین
 همی کرد روی سپه کاست قیس
 بدان لشکر کش نمود پشت
 هزار و دوسد مرد رزم آزمای
 چو شمشیر بدان رویان برفتاد
 بر آهخت شمشیر گردد دلیر
 بخون از زمین زد نشان کرد
 ز دشمن شمشیر شد کینه خور
 چپ و راست لشکر ز خون را چری

که آورده و نوزهند و ستان
 رنگین گهر به سر مدعی تو
 های دلاور بخندید و گفت
 ۱۰۲۰ بجویشتم نباشد بسیار
 پس آنکه پیوسید و چشم او
 پیامد بنزد پدر شادمان
 تایش بی کرد بروی های
 فرود آمد آنجا بنزد پدر
 ۱۰۳۰ شه شام زارفت هر روز پیش
 بیا بود یکماه با لشکرش
 ز پیلانش از سپاه گران
 که نرسیده بدست اندر رسید
 سری با سپاهی ز پیوند دژ
 ۱۰۴۰ که تا آن یلانی که بگریختند
 دهد شان حصار و برون آورد
 خبر چوین ز لشکر شنید و های
 پیامد بر قیصر و رویان
 برون آمدند آن حصار سپاه
 ۱۰۵۰ بدیدار شاه شادمانه شدند
 های دلاور چو سامی گذشت
 که جوش بدان را شدن خوارتر
 چو شد نزد قیصر نشش میل راه
 طلایه برون کرد مردی هزار

ترا خواهم ای گرد گیتی ستان
 ز شک تبت به مرا روی تو
 مرا چوین تو هستی سزاوار جنت
 در تو ز هر نوشم شود ریخ ناز
 بسوی پدر داد از آنجای روی
 و را دید ختم دل و بی غمان
 فرود آمدن را برش دید رای
 سدا پرده زد بر لب رود بار
 نه یکبار دلشاده بار پیش
 خبر بود هر روزی قیصرش
 همگردش از جنگ جستن گران
 همیزد بلب برزدل باد سود
 فرستاده بد سوی در بند دژ
 بدان دژ درون فتنه انگیزند
 بر شاه خود شان برون آورد
 ز نزدیکی دژ سپرد احتجای
 گشاده ز پیکار و ز کین بیان
 همه روی دادند نزد یک شاه
 بچسته نردام نرمانه شدند
 ز نزدیک بدیشه برای گذشت
 سوی جنگ بدخواه خسته جگر
 فرود آمد او با سدا سر سپاه
 بفرمود تا قیس خنجر گذار

هات با سپه سوی پیکار شد
بر او کار پیکار دشوار شد
خبر یافت زو نامگسترهای
بجسید بالشکر خود ز جای

دیگر جنگ های باقیصرم

بفرمود تا کوس بر پشت پیل
نزدند و بیچو در میل میل
تو پنداشتی که بدرید کوس
نوکنتی سپهر اندر آمد ز پای
وزو گشت دیو در آگاه رسان
نهادند در جنگ بر پای دست
کشند گمان کسیر دو سپاه
ز راست و از چپ جنگ برخاستند
که روی هوا ناپدید کرد
چو در از دور آتش درفشده بود
که از میخ گشتی مگر برق زد
چو ماه در هفته نور آینه
چی کوه سنگی همسکو فتند
رونده بدانسان کجا کوه نیل
که پیلانشان بر روی برزدند
کجا بود آورده از هند شاه
سواران جنگی در آن کارزار
که جاری زخواب بود حوی زمین
زخون شده دشت سنگر فلون
ستوران بخون خاک آغشته را

بفرمود تا کوس بر پشت پیل
چو از پشت پیلان بغیرید کوس
ز هندی درای و ز شیپور نای
نزدند آینه پیل را هر زمان
زمین از پی پیل شد پای خروست
رمیدند در یکدیگر دو سپاه
سبک سوی یکدیگر از ناخستند
ز ستم ستوران چنان خاست کرد
سنان آنکه در گرد خشنده بود
هم از گرد تیغ آن چنان برزدند
ز پشت دمان نرند پیل بند
چو پیلان جنگی در آشفند
نمودند روی گره دیده پیل
ز پیلان جنگی هر اسان شدند
همای سرافراز و قیس و سپاه
بگشتند از رویان ده هزار
ز کشته چنان گشت روی زمین
همه دشت سنگر فلون شد زخون
سپردند پیلان بی کشته را

هات قیس چون روی او را بدید
 ۱۰۷۵ دو بهر بکشتند از آن چهل هزار
 گریزانان دیگر آنچه ماندند رفت
 گریزنده چون نزد قیصر شدند
 چنان شد دل قیصر از بر همان
 ز بس اندوه و بیخ بیوش گشت
 ۱۰۸۰ بدل درند چند افش تیر را و قتاد
 سپه را چو شکست قیس و همای
 ببرد ندید چیزی که شایسته بود
 سوری لشکر خویش رفتند باز
 چنان شد ز بر خنجر بی شاه شام
 ۱۰۸۵ و ز بیسوی قیصر بغم شب گذشت
 را ندیده نامگسترهای
 گهی گفت با او نسازم سپرد
 بکی استواری ببايد گزید
 که تاروی رود زین و کایت برزد
 ۱۰۹۰ گهی گفت تنگ آیدم از شدن
 هنوزم سپاهست و لشکرهای
 گهی گفت اندر رستمین آیدم
 هات به که گیدم سوختن
 باندیشه تار و ز پیروز شب
 ۱۰۹۵ بر آن رای زن گشت قیصر که جنگ
 بفرمود تا مرد نهسد هزار

بی سدران را ز تن سر برد
 که قیصر فرستاد نری کار زار
 دل هر یکی گفتی از غم بگفت
 نشاند همه خاک بر سر شدند
 که گفتی زن گشت جانفش روان
 چون هر هلاهل برو فر گشت
 کجا کرد شاید خرد منبید یاد
 نگر دند و یگر سوی جنگ رای
 ترا سب و سلاح آنچه بایسته بود
 دو گرد دلاور دو گرد نزار
 که پنداشتی یافت گیتی تمام
 همی نوک دندان بلب و گماشت
 پیروز تار و ز شد گونه رای
 نباید مرا نیز پیکار کرد
 بدو اندرون چند سال آرمید
 تریزند و یگر پیکار خون
 نهانی ز دشمن بختی بدن
 زدن بایدم تا زیم باهای
 با خرمیدون گریز آیدم
 بدشمن دهم کشور خوشتن
 چرا ز روزیشت نمود شب
 کشد گرچه گردوش پر کارنگ
 همی روی دادند ز کار زار

بهر دو سپه ردى دادند تيز
 ۱۱۶. نه پيلان جنگى زمين خم گرفت
 ز شمشير گردان بيار بدخون
 زمين را ز خون ردى گلرنگ شد
 گمان گوشها همبر گوش گشت
 هوا شد چو زبور خانه ز قير
 ۱۱۷. دليران چو شيران جنگى شدند
 همى ناوگ اندازان پيل شدند
 ز بد دل پد پد اري آمد دلير
 ز ستم سوزان تاندى نژاد
 بدان سنان بياريد بر تنک تير
 ۱۱۸. ز گرد آنکه بر آسمان خواست شد
 چو پيكار را کاره شخوار گشت
 همای و گل کامکار گزین
 نهادند سر سوي قلب سپاه
 ۱۱۹. فلکندند در قلب مردی هزار
 چو روی سپه را شکستند قلب
 بدانست قيصره برگشت بخت
 چو بر قيد گردون پراگند شير
 ز هم باز گشتند هر دو سپاه
 گل کامکار و همای آمدند
 ۱۲۰. شه مصر دلشاد با شاه شام
 بخوردند و خفتند تا با مداد

برآمد تو پنداشتی رسته خيز
 ز گرد سواران هوا نم گرفت
 ز خوي گشت بر تازيان تروين
 چو با قوت سرخش ز خون سنگ شد
 گسندافت بازند و دوش گشت
 ز پس خونت زمين راست چو آب
 بچنگ اندر دلت بيد رنگي شدند
 بجي گد را بر زمين برانگيد
 که اين بود چون رو به آن همچو
 بر روی زمين ز لاله درفتاد
 که در ماه دی ژاله بر آبگير
 تو گفتي هوا باز زمين راست شد
 سته دشمن از کين و پيكار گشت
 همت قيس گردون زرين زرين
 دريدند يكسر همه قلبگاه
 سپردند شان زير بي هاموار
 ز هم سر بر شان گسندند قلب
 بسد چاره ناسب بگويد بخت
 هوا گشت مانند دريای قبر
 سوي بنگه خورد گرفتند راه
 همی دست بردند و خرم شدند
 فرود آمدند و گرفتند جام
 همه شب ز پيكار کردند ياد

چو آمد شب از جنگ گشتند باز
 پیش پدر شد ههای گزین
 پدر را چنین گفت کارم از جنگ
 شد از دشمنان کشته چندان سپاه
 شب آمد و گریه ز روی گروه
 بر آنم که فردا گریزند پاک
 بجای رود قیصر بد گمان
 شود کار بیکار بر ما دراز
 پاسخ پدر گفتش ای نامدار
 گرفتی در شاهي و خان و مان
 نیاید کس از روم دیگر بشام
 پس آنکه بر باد بر باد خود
 دگر باز فرمود تا کوس کین
 سپه سوی بیکار دادند روی
 همان رفت با وی گل کامکار
 شه مصر هم رفت با شاه شام

۴۱۳۰

۴۱۳۱

۴۱۳۲

۴۱۳۵

رو از سوی بنکه نوشتند باز
 پدر کرد بروی بسی آفرین
 چو کردیم ما هر یکی بیدارنگ
 که شد پشته از گشته در رزمگاه
 نمادی یکی در دره دشت لکوه
 همه کاله و رخت ریزند پاک
 که نارد بر ما کسی ز دشمنان
 نگرود اگر کشته آن سر فراز
 چو کردی سپاه و را تار و مار
 سپارند و مرا بتو رو میسان
 شود مر ترا کشور مردم رام
 برون آمد از جوی تا ز تر زرد
 نهادند بر پیل و بر اسب زین
 ههای دلاور بشد کینه جوی
 کمر بسته کوشش و کارزار
 سپه هر چه بودند تازی تمام

دیگر جنگ های با قیصر روم

بر رفت درون کرد بر مه نشانند
 سرگرد بروی مه داد بوس
 دولشکر گزیدند بجای نبود
 که با انگش ز کوان بر افراشد
 گران شد در کاب و سبک شد عیان

و ز آن روی قیصر سپه را براند
 برآمدند دولشکر آوای کوس
 بنا لید نالنده نای نبود
 تبیره چنان تند آواز شد
 ستاره ستاره آمد از بس سنان

های آنچه شایسته بد برگزیند
 دیگر لشکر خویش را بخش کرد
 ۱۱۸۵ گریزنده قیصر بشد همچو بباد
 یکی قلعه بودش بدریا درون
 بدان قلعه در رفت و در ترا بست
 ز شاه و از تخت مانده جدا
 چنین است کردار گردان سپهر
 ۱۱۹۰ مر آنرا که پردرده باشد بنادر
 همیشه چنین بود و زین برنگشت
 با آهانه مهرت نماید همی
 کس از چرخ گرد نداد خشنود نیست
 چو قیصر بدربار گریزنده شد
 ۱۱۹۵ سپاهش مرا سر گردان شدند
 های و شه شام در کسوریش
 بغارت نهادند هر جای سر
 بجای نماندند بنگاه و رخت
 سوی شهر قیصر نهادند روی
 ۱۲۰۰ سرایش ز خوبان برداختند
 از آن پس زدند آتشش و برای
 بنا را ج دادند کشورش پاک
 فرست اندر آن مرز از پنج کس
 همان قیس بسیار کسرا چون
 ۱۲۰۵ بدان نامور کش دل از مهر خست

ز چیزی که آمد مرا و را شکست
 پداشن رخ سرور را بخش کرد
 یکشتی وزی دریه او سرفراز
 تو گفتی که هست آسمان استون
 دلش نمیشناخده و غم بخت
 گرفتار تیار و درد و بلا
 که زان کین کشد کشتن دوست
 کند بسته ریخ و گرم و گداز
 ز مرد خرد جز بکین برنگشت
 نپذیرجام کینت فزاید همی
 امید کس از وی بیصبر نیست
 همان بخت با او ستمیزند شد
 ز دو چشم خورنا به مرزبان شدند
 ببردند رخت همه لشکرش
 زدند آتش اندر همه بوم و بر
 بروی گره بر شد آشفته بخت
 ببردند چندی که بد اندر وی
 نهادند کرده گنجش بر انداختند
 نه گنجش بماندند و نه چار بای
 فشانند بر تخت و افسرش خاک
 جز آنکش بدل بود فریاد بر
 ز شده خواست کش بد خرد هرگز
 در آن بوم و بر آتش عشق بخت

نرمیهای برزدر لشکر فرسود
به انسان کجا لاله از بر فرسود

دیگر جنگ های باقیصر

دیگر باره دولشکر نامدار
برآمد خروشدن کشته های
تعبیه بکردار تندرمید ۴۱۱۵
سپهر و ستاره سته شد نرگد
نرخوت جوی جاری دوسد پیش
نرگد سپه تیغ جنگا و ران
فلک را تو گفتی که چنبر کشت
پی شدند پیلان زمین کوب شد ۴۱۲
زبانگ تبیره که در گوش رفت
ز غریبان کوس لرزید کوه
سوی میسره قیسر لشکر شکست
سوی میمنه نامگسترهای
بقلب سپه در گل کامکار ۴۱۲۱
میکنند چندان که اندر سپاه
چو قیصر چنان دید تیز اسب گرد
چو او پشت بنود بکسر سپاه
های دلاور بر رفت از پیش
سوی لشکر خروشتن بازگشت ۴۱۲۵
بتاراج تازی گره سر نهاد
سر پرده و خیمه و خواسته

نشانده رفتند زنی کارزار
برانگشت گفتی جهات را ز جای
و ز آوای او شیر شریز رسید
دل بدو لان گشت زنگار خورد
برزم اندرون از پس و پیش گشت
در فضا چو شب را همان اختران
سم تازی اسبان همی سنگ گشت
جهان از سواران پر آشوب شد
تو گفتی که از سو همی هوش رفت
دل رویان شد ز کوشش سته
بسی رویان را بیست و نخست
رمانید روی گره را ز جای
همسکر چون شیر در کارزار
نیدگشته را بر زمین جایگاه
هنریمت شد از پیش گردان چو گرد
گریزان پس او گرفتند راه
نبد چون بدو رویان کشت
نوندش چو نامه زمین در پشت
نکردند از کوشش ز کینه باد
بودند و صد گنج آرا سته

بیامد دوان تا در کو تو ال
 بفرمود پس کو تو ال آن زمان ۱۲۳۰
 گرفتند و در قیصر آویختند
 گرفتند و پراو بستند دست
 فرستاد و پراو بنزد هسای
 زما بیگنا هان مکرش کین دیگر
 ۱۲۳۵ که مازنی نبودم خشنود خود
 پرورد و پراو پیش هسای
 که پای اندر آورد و پراو ببیند
 ترکم سایه تر روز با مان که داشت
 و ز آنجای برگشت و شد باز پس
 ۱۲۴۰ های گزین چون نزد پای رفتم
 بنزد پدر رفت و زنی شاه شام
 پیش پدر یاد کرد آنچه دید
 پس آنگاه از قیصر آو رخ یاد
 بنزد شاه شامش آورد و گفت
 ۱۲۴۵ بسد چایست آوردم او را بدست
 اگر زنده مانم و را اگر کشی
 شه شام فرمود گردن نزدش
 ز من جان قیصر پرورداختند
 چنین آمد آیین گردان سپهر

که بر دژ من وی سر کو تو ال
 بد آنکس که بوش بدل مهران
 چپ و راست شورش بر انگشتند
 به دژ چو پدرش بنیسته دود
 و را گفت بسپرتو سر زیر پای
 بیند از و پراو بشمیر سر
 با بر اندر بود بسیار بد
 های دلاور همان دید رای
 ببیندش چو دو پای اندر نکند
 تنی چند را قیصر بر روی گماشت
 نیا نرد دیگر از آن قلعه کس
 گذر کرد و آمد بدان نزد بوم
 دل از بند قیصر شده شاد کام
 وزان رنجهای کجا او کشید
 که چون نزد بوم بالا افشاد
 که بد نزد چو با غم دل و جان داشت
 ببیند اندر آو رخ پیش پای بست
 تو دانی که سرداری و سر کشی
 جگر را بنوک سنان آردش
 سرش بر سر نیزه بر ماختند
 که جاوید کس را نجاتست مهر^(۱)

(۱) متن ناقص است و پس از این بیت ابرائی چند گم شده است.

بنگذاشت بادی کجا برجهد
نگهداشت فرمود دخترش را
که از مهر دخترش بدول بتاب
های دلاور بد آگاه انسان
۲۱۱. شه شام را بازگشت این های
که آن دختر را پیشتر قهر آورده
بدانست تا در اجفت خورد گیرد او
چنان کرد تیس دلاور که شاه
پس آنکه یکی مرد روی نژاد
۲۱۲. زرقبصر و را داد و قلعه خبر
سرا فرار قیس و های گریمن
بیروند با خود سپاهی گران
نشدند در بیست کشتی و راند
رسیدند نری که هیوانان آب
۲۱۳. بنزد یک قلعه بدر شد سپاه
دو سال اندر آن قلعه قیصر بنانده
در آن قلعه از آب تنگی بخاست
چو مردم همی مرد بر یکدگر
بقیصر فرستاد کس کو توان
۲۱۴. ترا باید از قلعه رفتن بدر
مگر وی بجان زینهارت دهد
و گرنه در این قلعه غرقا کنند
چو قیصر شنید این بر آشفته بخت

سوی خانه او کسی سرفهمد
همان خویش و پیوند و گوهرش را
همی کرد برد بدت او شتاب
ولیکن نه آگاه بد شاه از آن
بر آن بد شه شام در وقت لای
و یاقین را پیش دختر برد
بسوگند و پیا فش پذیرد او
ز رای زمین دید آیین و راه
پیا مدشتا بان بر شا هزار
ز دریا و از راه و سر بسر
نهادند سر سوی دریا بکین
همه نامداران همه سروران
همی باد چو تیر کشتی جهانند
پیشندشان رهمنوان آب
گرفتند بر قلعه پیراه راه
از آنجای شهزاده لشکر نراند
هم از نان و هر خوردن بنگاشت
بریدند او مید یکسر ز سر
که مارا ز تو شاه بدگشت حال
شدن پیش این کرد پرخاش
یکی کشور نامدارت دهد
همه پشت و پای و سرت بشکنند
باز زید مانند برگ درخت

شکفته درختان شکوفه نشان
 های و پدر هر دو دل شاد کام
 ۴۲۷۵ شد شام گفت آنکه های
 مرا وصل ده یا گل کامسکار
 شد شام گفت که فرمان تراست
 توان کردی از بهرین در جهان
 برآمد برین وعده چون هفت
 ۴۲۸۰ کزین دختر و کشورم آنست
 سفیدگر تو بیست کنی با پدر
 سوی مصر چون باز شد شاه مصر
 بشام اندر دین شاه باستی مدام
 که من پریم و نیست فرزندان
 ۴۲۸۵ ترا هست جفت و مرا همگسار
 چون از پدر تو و را بری سوی مصر
 سوی کشورم دشمنان سر نهند
 اگر چند بگذشته سال منست
 و را در دست دارند کشور ده
 ۴۲۹۰ از بیروی شاید اگر وی ترا
 و را باز باید ترا گفتن این
 بپاسخ چنین گفت و پراهای
 پدر هر چه گویم از آن نگذرد
 بگویم پدر هر چه گفتی تو شاه
 ۴۲۹۵ رود تا از پدر به بهبودیت

بسیزه اند باد و خیز نشان
 بودند در ماه با شاه شام
 جو آمد مراد دل تو بجای
 اگر رای بینی تو ای شهریار
 ببايد كنوت كرد كار تو راست
 كه كس نيست كرده هكر زانها
 شدم دشمن از شيخ تو پايال
 سپاهم همه زير فرمانت
 كه مانده ترا اندر من بوم و پدر
 تو را او بي فسقوي راه مصر
 ترا بوم باشد فرمان و شام
 بجز دختری نازش بچمن
 كه مانده ما در جهان بادگار
 از اینجا ای ره سپری سوی مصر
 دیگر راه با من همه بستهند
 شه مصر را نیز حال منست
 كه خویش را ندارند لشکر ده
 بجوید دل و شاد دارد مرا
 كه از وی رواست نهفتن این
 كه آن كن كه باشد ترا كام رای
 بن جز چشم بهی منگردد
 كنم شادمانه و را باز راه
 بخوید بجز كام و خوشنودیت

۴۲۵۰ که یکبار رفتم بدین چه فرود
 کزین فرست است ای بد نژاد
 و گر نه منت خود فرود افکنم
 جهود این چو از شاهزاده شنید
 بجه چو رفت فرود جهود
 ۴۲۵۵ که آورد مش اسب و سلاح و سپاه
 بفرمود تا مرد سد بیشتر
 خزینه کجا برد در چاه پاک
 بیالا آن چاه چندان گهر
 پر از بار گرد و بردند شاد
 ۴۲۶۰ بفرمود تا چه بینبایستند
 بتاسلح دادند خات جهود
 بشد شاهزاده بنزد پدر
 بدر کرد بروی بسی آفرین
 یکی هفته آنجا بگه شاد خوار
 ۴۲۶۵ برانند تا سوی در بند در
 فرود آمدند و بدش در شدند
 خزینه همه پاک برداشتند
 و آنجا بگه سوی شام آمدند
 بشهر دشن اندر دشت سدهزار
 ۴۲۷۰ چنان بود آذینها سرسبز
 در و بام و برزق بیاراستند
 بر آذینها زرت و گوهر نثار

شدن می نخواهم دگر ز فرود
 رسن گیر در چاه سر و چو باد
 و یا ایدرت سر زنت برکنم
 فرود شد بچاه و دم اندر کشید
 فرستاد مرقیس را شاه زود
 همه باز میانند لشکر نژاد
 شدند اندران چاه بسته کبر
 کشیدند بیرون همه از مغاک
 بر آورد هر یک که زرد سدر
 چو از زر تپی کرد چه شاهزاد
 درو مرد را خوار بگذاشتند
 آنان پس که بردند جان جهود
 گذشته بگفتش همه سرسبز
 همان شاه شام و سپه همچنین
 بود و پس آنگاه بر بست بار
 همانجا بپهلوی در بند در
 بدش در بزرگان لشکر شدند
 بدش در یکی گرد بگذاشتند
 بره در دل شاد کام آمدند
 بپشتند آذینها ها سوار
 که طاووس در جلوه بگشاد پر
 بد بیای روی میرواستند
 چنان بد که در باغ وقت بهار

بشاهی در دلت با گل کا مکار
 ۴۳۰ چنین تا فرد سال بروی گذشت
 نه او ماند و نه جفت او در جهان
 نماند جهان بر کس و هم نماند
 چنین بود تا بود و زین برنگشت
 نگو نامی اندر جهان یادگار
 خنک آنکسی کو نگو نام مرد
 ۴۳۱ ز مردم نماند بجز نام نیک
 بر مردم این سایه و داستان
 سراسر بشهر آنحضرت گفتم
 چنین داستان کیست گفته در
 ۴۳۲ یکسال گفتم نه بیش و نه کم
 سرشاعرانم من اندر جهان

هیراند با خدای روزگار
 جهان نامه عمرش اندر نوشت
 نه آنکس که بودند با او جهان
 در جوار دان کام دل کس نماند
 جهان ماند و ماند در گذشت
 بماند همی تا بود روزگار
 بجز نام نیکو ز گیتی نبود
 فری آنکه او راست فرجام نیک
 ز کرده بهم گفته داستان
 که در معانی درو سفته ام
 سراسر بخوان و بدو در فکر
 بنام امیر هابون هم
 که در خدمت میر لبتم بیان

سخن راست آغاز و انجام از روی
 بجز مدح او تا قوافی مگوی

بخط این بنده سید شرف الدین خراسانی مشهور به
 شرف معظم زبان فارسی در دانشگاه کبیر انگلستان
 در ماه مرداد سن ۱۴۱۲ هجری قمری یافت بعون الله تعالی

بگفت این و پیش پدر رفت شاد
 پدر را بسوگند و پیمان بست
 که با او بر این نیز پیمان بکند
 پس آنگاه عهد گل کا مکار
 سپردند و پیرا بشادی و ناز ۱۳۰۰
 یکی سوگند با خست می
 دو هفته نرا دین چنان بود شهر
 نمی خوردن و با نگر را شکران
 تو پنداشتی خست می را نهاد
 بفرخنده هنگام و فرخنده نال ۱۳۰۵
 تو گفتی بمه مهر پیوسته شد
 بهم چو رسیده اند دو مهربان
 در کام دل شاهزاده بست
 ز یکدیگر آن کام برداشتند
 شه شام شاه بفرخنده رای ۱۳۱۰
 بخت شکی سرور را بر نشاند
 برفت او و یزدان پرستی گزید
 کسی کو ز دل گشت یزدان پرست
 اگر ناله خواهی تو هر دو سرای
 که یزدان پرست است این بیم ۱۳۱۵
 چو بر تخت بنشست فرخ های
 سپاهی که آورده بدش نهند
 فرستادشان شادمان باز پس

هه گفته شد و را کرد یاد
 بیارزد نری شاه شام و نشست
 ز دوری فرزند شد جفت در
 بیستند هم در زمان استوار
 بشهزاده گسرد کردن فرزند
 که چو ناز بند کرده کس نرادی
 که گفتی مگرش از پیش تست لبر
 ز شادی و از دستبند سران
 در آن بوم و بر چرخ گردان نفلو
 پیوست با مه شه بی هال
 دل هر دو با مهر پیوسته شد
 سزاوار یکدیگر آن هر دو آن
 گل مهر در باغ شادی شکفت
 چو یک هفته دلشاد بگذاشتند
 سپرد و سپه را بفرخ های
 و را شاه شام و شه رفیع خواند
 و راستی و درستی گزید
 ز جیش روان و دل از رفیع پرست
 همیشه یزدان پرستی گدای
 برو کار و شغور کرد و سلیم
 شه مهر شد شادمان باز جای
 بد آنکه که پیورده بدش نهند
 بفال بلی کا مران باز پس

Conf
143-76

18916
Central Archaeological Library,
NEW DELHI.

Call No 841.551/Ar6

Author— Abernethy, A.J.

Title— Humayun-NAMA

GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI
CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY

Please help us to keep the book
clean and moving.